

1455

**MASKULIINISUUDEN REPRESENTAATIO
PARISUHDEVISAILUISSA**

Hannu Sirkkilä

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu-tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Helmikuu 1999

Tiivistelmä

Sirkkilä, Hannu. Maskuliinisuuden representaatio parisuhdevisailuissa. 142 sivua. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Helmikuu 1999.

Tutkielman tavoitteena on ollut tutkia maskuliinisuuden representaatiota kahdessa suomalaisessa parisuhdevisailussa, Napakymmissä ja Tuttu juttu showssa. Tutkimuksen miestutkimuksellinen lähestymistapana on merkinnyt sitä, että maskuliinisuus kuten myös feminiinisyys nähdään sosiaalisena ja kulttuurisena konstruktiona eikä essentialistisena tai biologisena. Metodisesti tämä on merkinnyt tutkimusmateriaalin, joka koostuu syksyllä 1996 ja talvella 1998 esitetyistä kyseisistä ohjelmista, analysointia kontekstisidonnaisesti eli maskuliinisuuden merkitykset ohjelmien diskurssitilanteissa konstruoidut kyseisten visailujen, parisuhdevisailujen genren sekä sosiokulttuurisen kontekstin kokonaisuudessa.

Tutkimuksen tärkeimmät kysymykset ovat olleet millaista maskuliinisuutta näissä ohjelmissa representoidaan, miten maskuliinisuus representoidaan ja miksi se on tietyn tyyppistä sekä onko tämä maskuliinisuus osa hegemonista maskuliinisuutta vai osoitus monimuotoistuvasta maskuliinisuuden diversiteetistä. Tutkimusaineiston tulkinnan viitekehyksenä on ollut seksuaalisten erojen tarkastelu eli huomionkiinnittäminen miesten ja naisten eroihin, miesten välisiin eroihin sekä miesten sisäisiin eroihin.

Tutkimuksen keskeinen tulos on se, että analysoidut ohjelmat representoivat hegemonista maskuliinisuutta. Tämä tulee esille ohjelmien toiminnan ja interaktion miesvaltaisuutena, stereotyyppisten sukupuolierojen representaatioina sekä maskuliinisuuden monimuotoisuuden poissulkemisena. Varsinkin Napakymppi rakentuu historiallisesti ja kulttuurisesti vakiintuneiden ja hegemonisessa asemassa olevien mieheyden sisältöjen representaatioihin. Sen sijaan Tuttu juttu showssa on nähtävissä jonkin verran merkkejä ja sallivuutta tuoda esille maskuliinisuuden diversiteettiä. Ohjelmien sisältämä heteroseksuaalisen parisuhteen normi sekä genren mukainen viihteellisyys johtaa varsin kaavamaiseen ja yksipuoliseen sukupuolten merkitysten konstruointiin ja näin myöskin hegemonisen maskuliinisuuden vahvuuteen.

Avainsanat: Gender, genre, maskuliinisuus, parisuhdevisailu, representaatio.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
2. MASKULIINISUUS JA SEN RAKENTUMINEN	3
2.1 Sukupuoli-käsitteet	3
2.2 Rooliteoriasta konstruktivistiseen selitykseen	5
2.3 Hegemoninen maskuliinisuus	6
2.4 Maskuliinisuuteen liitetyt sisällöt	7
2.5 Maskuliinisuuden historiallinen muotoutuminen	8
2.6. Miestutkimus	11
3. REPRESENTAATION KÄSITE.....	13
3.1 Representaatio ja sen suhde todellisuuteen	13
3.2 Merkitykselliseksi tekeminen	14
3.3 Representaatioiden ideologisuus	15
3.4 Representaatioiden diskurssiivisuus	16
3.5 Sukupuolen representaatio	17
4. PARISUHDEVISAILUT JA NIIDEN TUTKIMINEN	17
4.1 Televisiotutkimus ja genre-teoria	17
4.2 Aikaisempaa parisuhdevisailujen tutkimusta	20
4.3 Parisuhdevisailujen kontekstit	23
4.4 Tutkimusaineisto	25
4.5 Tutkimustehtävä ja menetelmä	33
5. MASKULIINISUUDEN ITSEMÄÄRITYS	37
5.1 Pikkuriiviöistä rauhallisia miehiä	37
5.2 Työ miehen identiteetin rakentajana	39
5.3 Harrastukset miehen identiteetin rakentajana	43
5.4 Miesten ruumiillisuus ja pukeutuminen	50
5.4.1 Ruumiillisuuden merkitys	50
5.4.2 Naisten vaate	50
5.4.3 Farkut ja kauluspaita - parisuhdemarkkinoiden asu.....	53
5.4.4 Pukeutumisen eriytymistä	56

6. MIESTEN KESKINÄISET SUHTEET	62
6.1 Joelin ja Timon miesystävyyys	62
6.2 Joel ja Timo ja muut miehet	70
6.3 Karin ja Kaitsun kaveruus	74
6.4 Kari miesten kaverina	76
6.5 Napakymppimiesten kaverit	79
7.MIESTEN JA NAISTEN VÄLISET SUHTEET.....	81
7.1 Reipas ja raitis naisten miesihanteena	81
7.2 Miesten suhteet naisiin	88
7.2.1 Lepertelevä Salmelainen – Hallikainen ja Koivusalo herrasmiehinä.....	88
7.2.2 Ulkonäkö ja kielitaito ovat tärkeitä	92
7.3 Suomalainen parisuhde	95
7.3.1 Parisuhteen vahvistus	95
7.3.2 Parisuhteen alku ja ylläpito	98
7.3.3 Miehet ruokaa laittamassa ja siivoamassa – feministinen yliminä	103
7.3.4 Mies tekee remonttihommat ja on hyvä autoilija	108
7.3.5 Anita Mäkelä maskuliinisuuden maassa	110
7.3.6 Mies ja isyys	113
7.3.7 Erotiikka ja seksuaalisuus	117
8. PARISUHDEVISAILU MASKULIINISUUDEN REPRESENTAATIONA	122
TUTKIMUSMATERIAALI	126
LÄHTEET	126

1. JOHDANTO

Parisuhdevisailut ovat varsin tyypillisiä television prime-time viihdeohjelmia ja ne ovat yksi suosituimmista ohjelmatyypeistä.¹ Tässä tutkimuksessa tarkastelemani ohjelmat TV 2:n Tuttu juttu show ja MTV 3:n Napakymppi ovat viikoittain kanaviensa seuratuimpia ohjelmia ja esimerkiksi viikolla 26.10.-1.11.1998 Tuttu juttu showta katsoi 1 057 000 katsojaa ja Napakymppiä 1 275 000 katsojaa (Helsingin Sanomat 1998).

Parisuhdevisailuissa liikutaan faktan ja fiktion rajamailla ja niitä voidaan kuvailla leikkimielisiksi, arkiseksi ohjelmatyypiksi, joka tarjoaa tavallisille kansalaisille mahdollisuuksia tulla esille televisio-vihteeseen. Ohjelmatyypinä nämä ovat kuitenkin vähän arvostettuja ja sijaitsevat katsojien ohjelmahierarkian alapäässä. Tällaisille viihdeohjelmille näyttää olevan tyypillistä selkeiden sukupuolierojen tekeminen ja perinteisten nais- ja mieskäsitysten uusintaminen, jolloin naiset ovat viehättäviä ja viihdyttäviä ja miehet eivät ole niinkään katselijan katseen kohteena vaan ohjelmien tapahtumien johtajia (Valaskivi & Nikunen & Ruoho 1996, 84).

Näin parisuhdevisailut kertovat jotakin myös maskuliinisuudesta. Ohjelmien jännite perustuu miehen ja naisen väliseen suhteeseen eli parinmuodostukseen ja sen ylläpitoon. Silloin tuntuu tavallaan itsestäänselvältä, että ohjelmat representoivat, tuovat esille maskuliinisuutta niin kuin myös feminiinisyttä. Tällaiset kulttuuriset itsestäänselvyydet ovat kuitenkin mielenkiintoisia siksi, että ne luonnollisina ja kyseenalaistamattomina totuuksina vievät elintilaa muilta mahdollisilta diskursseilta (Jokinen & Juhila 1993, 77). Tutkimuksellisen uteliaisuuteni lähtökohtana onkin pureutuminen itsestäänselvyksiin eli siihen, mitä maskuliinisuus parisuhdevisailuissa oikein on, miltä se näyttää, miltä sen halutaan näyttävän ja miten tämä kaikki rakentuu, eli keskeisenä kysymyksenä on etsiä vastausta siihen, miten maskuliinisuus tulee näissä ohjelmissa esille.

Voiko parisuhdevisailu tuoda esille jotakin kiinnostavaa maskuliinisuudesta, jos tutkimuksellisenä lähestymistapana on yhteiskuntatieteellisen tutkimus? Tällaiseen kysymykseen saattaa sisältyä epäily siitä, että television maailma ja todellinen maailma, ihmisten oikea sosiaalinen elämä ovat liian kaukana toisistaan. Tästä voisi seurata se, että parisuhdevisailuissa ilmenevän maskuliinisuuden tutkiminen ei toisi esille mitään tärkeää eikä kertoisi yhteiskunnastamme ja siinä

---

¹ Prime-timellä tarkoitetaan parasta katselu-aikaa, joka on Suomessa noin kello 18-21. Prime-time rytmittyy ydinperheen päivärytmiin ja kyseiseen vuorokaudenaikaan pyritään sijoittamaan sellaiset ohjelmat, joiden kohteena on koko perhe ja näin mahdollisimman suuri määrä väestöä. (Hietala 1996, 34.)

ilmenevästä maskuliinisuudesta mitään merkittävää. Lähtökohtani on kuitenkin Anu Koivusen (1997, 211) toteamus, jonka mukaan television nais- tai mieskuvia ei ole mielekästä analysoida vain vertaamalla niitä eläviin naisiin ja miehiin tai kysymällä täsmääkö kuvien sisältö todellisuuden kanssa. Hänen mukaansa mediarepresentaatiot eivät vain heijasta jotakin median ulkopuolella olevaa ”oikeaa maailmaa”, vaan ovat osa tätä todellisuutta ja sen tuottamista antamalla sille merkityksiä. Lisäksi Veijo Hietala (1990, 78) on todennut Napakympistä, että se on eräänlainen peili sukupuolten asenteista antaen informaatiota niistä odotuksista, joita tämänhetkisessä kulttuurissa naiselle ja miehelle asetetaan.

Oletan, että parisuhdevisailussa voi olla läsnä ja representoitumassa kaikki se mitä meidän kulttuurissamme maskuliinisuudesta ylipäättään on olemassa. Tämä tarkoittaa maskuliinisuuksien pluraliteettia, eräänlaista David Morganin (1993, 81) käyttämän käsitteen, maskuliinisuuksien cafeteria olemassaoloa. Sen mukaan modernissa yhteiskunnassa on käytössä monenlaisia maskuliinisuuksien muotoja, joista voi valita. Samalla oletan, että sukupuoli ei ole essentialistinen tai biologinen vaan se on sosiaalinen konstruktio. Sen mukaan biologisesti määräytyvät sukupuoliominaisuudet tarjoavat vain eräitä reunaehtoja sosiaaliselle ja kulttuuriselle sukupuolen tuotannolle (Karvonen 1991, 28). Sukupuoli tuotetaan, se tehdään ja tässä prosessissa on monia mahdollisuuksia eli kuten David Morgan (1992, 47) on maskuliinisuudesta todennut:

”We would think of doing masculinities rather than of being masculine.”

Tämä sukupuolen tekeminen, ”doing gender” tapahtuu interaktiossa, jatkuvina mikropoliittisina toimintoina (West & Zimmerman 1987, 126). Sukupuolen konstruktion perustana on heteroseksuaalinen matriisi, joka prosessina järjestää kaikki ihmiset, heidän ruumiinsa ja käyttäytymisensä kaksinapaisen sukupuolimallin mukaan (Butler 1990).

Oletan myös, että maskuliinisuus jäsentyy osittain hierarkisesti (Morgan 1993, 84), mikä merkitsee tietyn maskuliinisuuden esittämistä luonnollisempana ja normaalimpana kuin muut. Parisuhdevisailussa tämä jo lähtökohtaisesti tarkoittaa sitä, että ohjelmissa ei representoidu minkäänlaisia alistettuja maskuliinisuuksia kuten esimerkiksi hyvin vanhoja miehiä tai hyvin nuoria poikia, vammaisia miehiä, homoja tai transvestisia miehiä. Ohjelmat rakentuvat ensisijaisesti heteroseksuaalisen parisuhteen normille ja sen asettamille mieheyden vaatimuksille.

Tutkimusaineiston analyysissä keskityn maskuliinisuuden representaatioiden prosesseihin, jolloin olen kiinnittänyt huomion Norman Faircloughin (1997, 136) ohjeen mukaisesti muun muassa siihen, mitä valintoja mediateksteissä on tehty, mitä niihin sisältyy ja mitä on jätetty pois, mitkä seikat ovat ensisijaisia ja mitkä toissijaisia sekä mitä on tematisoitu ja mitä ei. Representaatioiden analysoinnissa keskityn siihen miten maskuliinisuus tulee esille miesten eroina suhteessa naisiin, toisiin miehiin ja miehiin itseensä. Metodisessa lähestymistavassani korostan kontekstisidonnaisuutta eli sitä miten maskuliinisuuden merkitykset kulloisessakin diskurssitilanteessa konstruoituvat kyseisen visailun, parisuhdevisailujen lajityypin ja sosiokulttuurisen kontekstin kokonaisuudessa. Tutkimusaineiston analysoinnin lähestymistapaani voikin kuvata diskurssianalyttiseksi.

2. MASKULIINISUUS JA SEN RAKENTUMINEN

2.1 Sukupuoli-käsitteet

David D. Gilmoren mukaan (1990, 9) kaikissa yhteiskunnissa on olemassa institutionalisoidut erottelut miesten ja naisten sukupuolten välillä ja ainoastaan hyvin harvoissa kulttuureissa esiintyy kolmas sukupuolikategoria.² Sukupuolten tarkastelun lähtökohtana on näiden välinen ero ja yleensä sen pohdinta, ovatko tytöt ja pojat, miehet ja naiset erilaisia vai samanlaisia ja kuinka paljon ja missä asioissa erilaisia vai samanlaisia. Lorber ja Farrell (1991, 8) viittaavatkin siihen miten realistisesti sukupuolet ovat enemmän toistensa kaltaisia kuin erilaisia, mutta miten yhteiskunnissa vallitsee sukupuoliin liitetty samanlaisuuden tabu. Sukupuolten tulkitsemisen onkin näin perustunut binaariseen ajatteluun eli lähtökohtaan kahdesta toisistaan eroavasta sukupuolesta.

Jo se mitä tarkoitetaan sukupuolella/sukupuolilla ei ole yksiselitteinen asia. Kun 1980-luvulla sosiaalikonstruktioismi nousi feministisen tutkimuksen valtavirraksi, tuli tavalliseksi erottaa biologinen ja sosiaalinen sukupuoli toisistaan (Liljeström 1996). Biologinen sukupuoli, ”sex”,

---

² Käsitteet vaihtelevat siitä, mikä on kolmas sukupuoli ja esimerkiksi Petri Sipilä (1998, 38) tulkitsee kolmannen sukupuolen hyväksytyksi sosiaalisesti paikaksi ihmisille, jotka elävät ainakin osan elämästään ”vastakkaiselle” sukupuolelle ominaisessa ilmiasussa. David D. Gilmore (1990, 9) puolestaan tarkoittaa kolmannella sukupuolella jotakin selkeästi miehen ja naisen sosiaalisesta sukupuolesta eroavaa kategoriaa.

liitetään ihmisen biologisiin aspekteihin eli sellaisiin piirteisiin, joita pidetään muuttumattomina ja luonnollisina (Lorber & Farrell 1991, 7). ”Gender”, erotuksena biologisesta sukupuolesta, viittaa miehen tai naisen sosiaaliseen, kulttuuriseen, ideologiseen ja psykologiseen sukupuoleen (Herkman & Jokinen & Lehtimäki, 1995, 16).

Kuitenkin myös ”sex”/”gender” – erottelu on herättänyt kritiikkiä, koska ”sex”- käsite asetetaan tällöin sosiaalisen ja kulttuurisen määrittelyn ulkopuolelle (Nätkin 1997, 262). Candace West ja Don H. Zimmerman (1987, 126) viittaavatkin siihen, miten pikemminkin biologinen sukupuoli on kulttuurisesti määrittynyt ja ”gender” enemmänkin tiettyssä kulttuurisessa ympäristössä annettu. He huomauttavat (mt., 127), että biologinen sukupuoli perustuu moniin sosiaalisesti määriteltyihin kriteereihin ja luokitteluihin, jotka toimivat perustana myös sukupuolen kategorisoinnille.³

Tämän tutkimuksen kannalta ”gender” -käsite on kuitenkin keskeinen. ”Gender” merkitsee sitä, että yksinomaan biologia ei määritä sosiaalista sukupuolta. Sosiaalisen sukupuolen, ”genderin” tuottamisessa (”doing gender”) luodaan sellaisia eroja miesten ja naisten välillä, jotka eivät ole luonnollisia, olennaisia tai biologisia (West & Zimmerman 1991, 24). Easthope (1990, 2) määrittelee ”gender” -käsitteen siten, että siihen kuuluu ruumiillisuutemme, sosiaaliset roolimme miehinä ja naisina sekä tavat, joilla saatamme yhteen ja elämme nämä roolit. ”Gender” on siis kokonaisuus siitä, mitä on olla mies tai nainen.

Sukupuoli on nähtävissä jonakin sellaisena, joka tuotetaan jatkuvasti uudelleen ja uudelleen. Tämä tulee esille konkreettisesti erilaisissa interaktiotilanteissa, joita esimerkiksi yksittäinen parisuhdevisailuohjelma on täynnä. Westin ja Zimmermanin (1991, 17) mukaan maskuliinisuus ja feminiinisyys voidaankin nähdä sosiaalisina näyttelemisinä, dramatisaatioina siitä, mitä kumpikin sukupuoli ideaalina on. 1990-luvun tutkimus ja keskustelu sukupuolista näyttääkin korostavan sukupuoli-identiteettien monimerkityksellisyyttä ja performatiivisuutta. Tällöin sukupuoli on jotakin sellaista, joka on jatkuvasti ”liikkeessä” eikä se tuota eroja vain sukupuolten välillä ja saman sukupuolen keskuudessa vaan myös kunkin yksittäisen miehen ja naisen ”sisällä” (Hyvärinen & Peltonen & Vilkkonen 1998, 12-13).

³ Merkittävää kritiikkiä sosiaalikonstruktioismia kohtaan on esittänyt Judith Butler. Hänen mukaansa sosiaalikonstruktioismi toisarvoistaa ruumiit ja niiden materiaalisuuden, kun se painottaa sukupuolen muuttuvuutta ja sosiaalista puolta (Liljeström 1996, 119- 120). On myös esitetty käsityksiä siitä, että sukupuoli on täysin sosiaalinen konstruktio eli mitään tulkintaa edeltävää biologista sukupuolta ei ole olemassakaan tai että ihminen voidaan biologisesti jakaa ainakin 17 erilaiseen luokkaan (Sipilä 1998, 30).

2.2 Rooliteoriasta konstruktivistiseen selitykseen

Se mitä maskuliinisuus on ja mitä se sisältää ei ole yksiselitteinen asia. Maskuliinisuutta pidetään niin normaalina ja universaalina, että se pysyy ikään kuin näkymättömissä (Easthope 1990, 1). Lisäksi on huomattava, että vaikka kaikissa yhteiskunnissa on kulttuurisia, sukupuoleen liitettäviä merkityksiä niin niissä ei välttämättä ole käsitystä ja ajatusta maskuliinisuudesta (Connell 1995, 47). Kolmanneksi maskuliinisuuden määrittelyn tekee vaikeaksi se, että kun varsinkin tässä ajassa miehet muuttuvat ja erilaistuvat, tulee vaikeaksi kuvata sitä, mitä on olla mies (Kimmel 1987a, 9).

Maskuliinisuuden kuten myös feminiinisuuden määrittelyt ovat perustuneet sukupuolirooli-paradigmaan ja rooliteoriaan. Tämän mukaan biologiset miehet ja biologiset naiset sosiaalistuvat omassa kulttuurissaan miehiksi ja naisiksi ja käyttäytyvät erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa tämän sukupuoliroolinsa mukaisella tavalla (Pleck 1987; Connell 1987). Rooliteoria dikotomisoii sukupuolet ja tekee ne toisilleen vastakohtaisiksi, jolloin niihin on liitetty hyvin stereotyyppisiä piirteitä. Miehiin on liitetty sellaisia ominaisuuksia kuin voimakkuus, tehokkuus, aktiivisuus, rationaalisuus ja aggressiivisuus ja naisiin on liitetty näille vastakkaiset piirteet (Herkman et. al. 1995, 15). Tällaiset mieheen liitetyt ominaisuudet on usein selitetty essentialistisesti eli niiden ajatellaan olevan miehissä itsessään, pysyvästi ja muuttumattomasti (Connell 1995, 68).⁴ Mikko Lehtonen (1995, 26) kuvaa tällaista käsitystä maskuliinisuudesta maskuliinisuuden ideologiaksi. Se on merkityskartta, tulkintajärjestelmä, jolla maskuliinisuudella oletetaan olevan selkeät ominaisuudet, jotka erottavat sen feminiinisuudesta. Se tekee maskuliinisuudesta itsestäänselvyyden, jota erityisesti erilaiset instituutiot uusintavat.

1970-luvulta lähtien rooliteoria ja sen stereotyyppiset maskuliinisuuden ja feminiinisuuden määritelmät ovat tulleet kuitenkin kasvavan kritiikin kohteeksi. Kritiikki on perustunut erityisesti teorian historiattomuuteen ja kyvyttömyyteen lähestyä sukupuolikäsitysten yhteyttä valtaan (Kimmel 1987a, 12). Kyse on myös rooliteorian sosiaalisesta staattisuudesta ja biologisesta voluntarismista (Connell 1987, 53). Rooliteorian kritiikki perustui 1970-luvun uusiin tutkimustuloksiin sekä psykologian (Pleck 1987, 36) että historian tutkimuksen ja antropologian alalla (Connell 1995, 27-34). Erityisesti etnografiset tutkimustulokset osoittivat maskuliinisuuden diversiteettiä kulttuurisesti ja historiallisesti.

⁴ Essentialismilla tarkoitetaan pyrkimystä selittää jotkin miehen ja naisen sukupuoleen liitetyt piirteet sukupuolesta itsestään johtuviksi eli sukupuolen olemus, joka usein selitetään biologiseksi, aiheuttaa miehille ja naisille tyypilliseksi katsotun käyttäytymisen (Morgan 1992, 45).

Paradigman muutos merkitsi sellaisen näkemyksen vahvistumista, jonka mukaan maskuliinisuus on sosiaalinen konstruktio, joka saa merkityksensä kulloisessakin sosiaalisessa tilanteessa. Konstruktivisuus on sitä, että sukupuolisuus vaihtelee kulttuurista toiseen, historiallisesti yhden kulttuurin sisällä, samana aikana ja samassa yhteiskunnassa eri yhteyksissä sekä myös yhden ihmisen elämän aikana (Kimmel 1990, 97).

Tämä tarkoittaa sitä, että ei ole olemassa vain yhtä maskuliinisuutta, vaan monia ja monenlaisia. Voidaankin puhua maskuliinuuksien diversiteetista (Brod 1987, 7-8). Tämä perustuu siihen, että miehiksi ei synnytä vaan miehiksi tullaan. Mikko Lehtosen (1995, 28) mukaan tämä miehiksi tuleminen tapahtuu sellaisten instituutioiden, käytäntöjen ja puhetapojen sisällä, joissa maskuliinisuus ymmärretään itsenäiseksi ja vakaaksi realiteetiksi. Silloin todellisuus esitetään ikään kuin se olisi jakautunut ”maskuliinisuuteen” ja feminiinisyyteen”. Näin maskuliinisuus onkin relationaalinen eli suhteille rakentuva käsite, joka saa merkityksensä yhteydestä ei-maskuliinisuuteen eli ennen muuta yhteydestä feminiinisyyteen (Connell 1995, 68). Sukupuolen relationaalisuus voi myös merkitä sitä, että miesten ja naisten identiteetit ovat vaihtelevia ja tarjoavat mahdollisuuksia myös välittäville identiteeteille kuten androgyynisyys, kolmas sukupuoli (Fornäs 1998, 297).

Maskuliinisuus ei kuitenkaan voi olla aivan autonomisesti mitä vain ja missä vain. David D. Gilmoren (1990, 224) antropologiset tutkimukset ovat osoittaneet sen, että mieheyden koodit ovat vahvassa yhteydessä tuotannon sosiaalisen järjestämisen kanssa. Samoin kaikissa kulttuureissa on nähtävissä maskuliinisuuden vaikeus eli se ei ole itsestäänselvyys tai automaattisesti toteutuva vaan se edellyttää aina jonkinlaisten etappien, testien läpikäyntiä (mt., 11).

2.3 Hegemoninen maskuliinisuus

Maskuliinisuuden ilmenemistä osana miehen valtaa on kuvattu hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellä. Termin teoreettisena lähtökohtana on gramscilainen hegemonian käsite ja siinä on kyse Tim Carriganin, Bob Connellin ja John Leen (1987, 92) mukaan siitä, miten miehet saavat sosiaalisessa elämässä vallan ja miten he legitimoivat ja uudelleentuottavat hallitsevan asemansa. Hegemoninen maskuliinisuus viittaa ensisijaisesti miesten näkyvään vallankäyttöön ja valtapositiioihin yhteiskunnallisessa elämässä. Tämä kuitenkin tarkoittaisi sitä, että vain pieni osa miehistä on hegemonisen vallan käyttäjiä tai yleensä sen takana. Carriganin, Connellin ja Leen

mukaan kuitenkin suurin osa miehistä on hegemonisen mallin ylläpitäjiä, koska hegemoninen maskuliinisuus merkitsee erityisesti miesten valta-asemaa suhteessa naisiin.

Sen ohella, että hegemoninen maskuliinisuus toteutuu miesten hallitsevana asemana suhteessa naisiin, sillä on myös muita ilmenemismuotoja. Se merkitsee myös tiettyä ”oikeaa” maskuliinisuutta erilaisten maskuliinisuuksien joukossa ja lisäksi sitä, että tämä asema suhteessa naisiin ja muihin maskuliinisuuksiin on yhä uudelleen voitettava (Lehtonen 1995, 32-33). Olennainen osa hegemonista maskuliinisuutta ovat miesten väliset keskinäiset valtasuhteet. Connellin (1995, 78) mukaan tärkein dominaation ja alempiarvoistamisen muoto on heteroseksuaalisten miesten valta suhteessa homoseksuaalisiin miehiin. Alempiarvoiseksi tekeminen näkyy esimerkiksi siinä, miten miehet ja pojat legitimoivat asemansa nimittämällä toisiaan erilaisilla symbolisilla termeillä, jotka viittaavat feminiinisyyteen (mt., 79).

Enemmistö miehistä tukee hegemonista maskuliinisuutta tai sen esittämää miehen ideaalia, koska se takaa maskuliinisuuden dominanssin (Herkman et. al. 1995, 19). Kun patriarkaalisuuden rakenteet muuttuvat, muuttuvat myös erityisen dominoivan maskuliinisuuden ehdot, jolloin uudet ryhmät muuttavat rakenteita kohti uutta hegemoniaa (Connell 1995, 77). Hegemonisen maskuliinisuuden empiirisestä olemassaolosta ei kuitenkaan olla täysin yksimielisiä. Tommi Hoikkala (1996c, 291) epäilee käsiteparin sopivuutta vahvan naisen ja valtiofeminismin Pohjolaan ja toisaalta hänen mielestään termi estää näkemästä empiirisen todellisuuden kirjavuutta ja mieheyden areenojen moninaista rikkautta. Käsite onkin ongelmallinen, koska se toimii hyvin yleisellä tasolla. Nähdäkseni hegemoninen maskuliinisuus käsiteparilla on kuitenkin oleellista selitysvoimaa tämän tutkimusongelmani kannalta.

2.4 Maskuliinisuuteen liitetyt sisällöt

Maskuliinisuuteen on sisältynyt kulttuurisesti muotoutuneita normatiivisia mieheyden ihanteita. Tällaisten ihanteiden tarkastelussa apuna voidaan käyttää heteroseksuaalisen maskuliinisuuden käsitettä, joka on määriteltävissä sekä positiivisesti että negatiivisesti. Positiivisesti nähtynä siihen liitetään sellaisia miesten persoonallisia piirteitä kuin menestys, status, riippumattomuus, hallitsevuus ja aggressiivisuus. Negatiivisesti ymmärrettynä se tarkoittaa ennen kaikkea ei-feminiinisyttä ja ei-homoutta. (Herek 1987, 72-73.) Näistä ei-feminiinisyteen liitetään se, että mies ei ole riippuvainen, mukautuvainen, alistuva eikä naismainen ulkonäöltään tai maneereiltaan.

Ei-homous puolestaan merkitsee homofobiaa, joka suojelee heteroseksuaalista maskuliinisuutta sen sisäisiltä konflikteilta ja lisää miesten itsearvostusta (mt., 77).

Elisabeth Badinter (1993, 57) lisää näihin ei-olemisen muotoihin vielä sen, ettei mies ole vauva. Hän kuvaa miehenä olemisen siten, että toisin kuin nainen, joka on, mies on tehtävä (mt., 105). Jotta mies olisi mies, hänen onkin täytettävä erilaisia mieheyden normeja, jotka ovat muuttuneet erityisesti kahden viimeisen sadan vuoden kuluessa. Ennen teollistumista mieheyteen liitettiin lähinnä fyysinen voima ja kunnia. Teollistumisen myötä tilalle tulivat menestys, raha ja hyödyllinen työ (mt., 128). Deborah S. David ja Robert Brannon (Badinter 1993, 183) ovat ilmaisseet seuraavat mieheen liitetyt kansanomaiset tunnuslauseet eli mies ei saa olla mitään akkamaista (”no sissy stuff”), hän on iso tappi (”the big wheel”), joka on vahva kuin tammi (”the sturdy oak”) ja joka näyttää heille (”give ‘em hell”). Hyvin tavallisesti miehenä olemisen normatiiviset odotukset ovat liittyneet sellaisiin asioihin kuin (1) fyysinen voimakkuus, (2) yhteiskunnallinen menestys, (3) kyvykkyys ja järkkymättömyys puolustaa itseään ja yhteisöään sekä (4) erinomaisuus heteroseksuaalisena rakastajana (Sipilä 1994, 22).

2.5 Maskuliinisuuden historiallinen muotoutuminen

R.W. Connellin (1995, 186 – 189) mukaan länsimaisen maskuliinisuuden muotoutuminen on liittynyt kapitalismin kehitykseen 1400-luvun puolivälistä lähtien ja sen jälkeen tapahtuneisiin neljänlaisiin muutoksiin. Ensinnäkin renessanssin sekulaarinen kulttuuri ja uskonpuhdistus loivat uuden yksilökeskeisen sukupuolisuuden ja persoonallisuuden ja samalla aviollinen seksuaalisuus korvasi aiemman katolisen, munkkien sukupuolielämän kieltoon perustuvan munkkien elämäntavassa toteutuneen ihanteen. Toiseksi merentakaiden siirtomaiden hankinta muutti sukupuolten asemaa siten, että miehistä tuli merenkävijöitä, sotilaita ja uusien alueiden hallitsijoita samalla kun naisten rooleina uusista siirtokunnissa oli toimia vaimoina ja palvelijoina miesten kontrollin alla. Connell kuvaakin espanjalaiset konkvistadorit ensimmäisenä modernina maskuliinisuustyypinä siinä mielessä, että he olivat väkivaltaisia ja vaikeasti kontrolloitavissa.

Connellin mukaan kolmas syy modernin maskuliinisuuden kehitykseen oli kapitalistisen talouden kasvavien kaupunkien uusi elämäntyyli, joka perustui individualismiin ja rationaalisuuteen. Tämä sukupuolusti työt ja tehtävät uudella tavalla. Samanaikaisesti muodostui seksuaalisia alakulttuureja ja lääketieteessä alettiin korostaa ihmisen sukupuoleen perustuvaa persoonallista identiteettiä.

Neljäntenä syynä olivat 1500 – 1700-luvun sodat, jotka sekoittivat vanhan sukupuolijärjestyksen ja nostivat vähitellen esille myös ajatuksen naisten yhdenvertaisuudesta. Tämän seurauksena oli kuitenkin patriarkaalinen vastareaktio, kun uusi, vahva ja keskitetty valtiorakenne alkoi muotoutua ja kun se institutioi miesten vallan. Näin Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa muotoutui 1700-luvun kuluessa uusi sukupuolijärjestys ja moderni maskuliinisuus ja tämän perustana oli maskuliinisuuden ja feminiinisuuden vastakohtaisuus.

Maskuliinisuus ei ole ollut tämän jälkeen kuitenkaan vakaa ja muuttumaton, sillä siihen on liittynyt selkeitä kriisivaiheita. Merkittävin kriisi ilmeni Yhdysvalloissa 1890-luvulla, kun viktorianismi heikkeni ja teollistuminen ja urbanisoituminen synnytti uuden naisen ja muutti miehen asemaa yhteiskunnassa ja perheen sisällä (Brod 1987, 47). Tämä merkitsi mieselättäjä-maskuliinisuuden ("breadwinner") kulttuurista ja sosiaalista muotoutumista, jolloin mieheyden ihanne alettiin määritellä menestymisenä, rahan hankkimisena ja hyödyllisenä työnä, jotka samalla oikeuttivat miehen loittonemisen perheestään (Badinter 1993, 129).

Suomalainen maskuliinisuuden ideaali ei ole koskaan perustunut Yhdysvalloissa vahvaksi tulleeseen mieselättäjäys-malliin. Ella Johanssonin (1996) mukaan Pohjoismaissa maskuliinisuuden keskeinen perusta on ollut avioliittomalli, joka on perustunut avioituneen nuoren parin itsenäisyyteen suhteessa vanhempiin ja sukuun. Tämä on merkinnyt miehen itsellistä asemaa omassa taloudessaan. Myöhäiseen naimisiin menoon perustunut avioitumiskulttuuri on muokannut kahdenlaista maskuliinisuutta. Avioituneen miehen maskuliinisuuden ytimenä on ollut ahkeruus, työteliäisyys ja taitavuus sekä toisaalta hiljaisuus ja puhumattomuus. Samalla on ilmennyt nuorten, naimattomien miesten maskuliinisuutta, jonka elementteinä ovat olleet avoimuus sekä myös ruumiillisen vahvuuden ja seksuaalisuuden esilletuonti. Tällainen macho-tyylisempi maskuliinisuus on näkynyt historiallisesti kisälli- ja renkikulttuurissa. (mt., 94.)

Vaikka Johanssonin mukaan malli ei täysin sovi Suomeen, voidaan sen toteutuminen nähdä hyvin samansuuntaisena suomalaisen miehen yksin pärjäämisen eetoksessa (Kortteinen 1992; Siltala 1994). Tämän pohjoismaiseen maskuliinisuuden ideaaliin ei ole myöskään kuulunut naisten kontrolli niin kuin machomies-kulttuureissa (Johansson 1996, 91). Suomessa tämä on näkynyt miesten ja naisten kumppanuuteen perustuvana työetiikkana (Kortteinen 1992, 76; Rantalaiho 1994, 17) ja yleensä siten, että sukupuoliero kaiken kaikkiaan on koettu vähemmän merkitykselliseksi (Julkunen 1993, 286; Löfström 1998, 247).

Viime vuosikymmeninä on alettu puhua maskuliinisuuden muutoksesta ja murroksesta. Tämä ilmenee myös keskusteluna maskuliinisuuden kriisistä (Lehtonen 1995, 35) tai taakasta (Sipilä 1994, 22). Tässä tutkimuksessani keskeinen selitys maskuliinisuuden muutokseen on hypoteettisesti pohjoismaisen hyvinvointivaltion sukupuolisopimus. Tällä sopimuksella tarkoitetaan niitä lausumattomia sääntöjä, vastavuoroisia velvollisuuksia ja oikeuksia, jotka määrittelevät naisten ja miesten keskinäisiä suhteita, sukupolvien välisiä suhteita ja loppujen lopuksi tuotannon ja uusintamisen alueen suhteita (Rantalaiho 1994, 14). Tämä sopimus, joka muodostui Suomessa 1960-luvun lopulla, tähtäsi Raija Julkusen (1992, 41-42) mukaan yhtäläiseen kansalaisuuteen edistäen symmetristä vanhemmuutta, joka merkitsi mieselättäjyyden murenemista.

Suomi kuten muutkin Pohjoismaat on ollut heikon mieselättäjyyden maa (Julkunen 1994, 179), jossa kotiäiti-instituutio ei ehtinyt vakiintua reaaliseksi käytännöksi (Julkunen 1993, 285; Rantalaiho 1994, 21). Vain sodan jälkeisenä jälleenrakentamisen kautena miehet vastasivat pääasiassa perheen toimeentulosta ja työskentelivät kodin ulkopuolella naisten vastatessa kodin- ja lastenhoidosta (Huttunen 1998, 36). Sellaista vahvaa mieselättäjyyttä, joka muotoutui varsinkin Yhdysvalloissa 1800-luvun lopulla ei ole Suomessa koskaan ollut. Tätä voidaan selittää aineellisella niukkuudella, matalilla palkoilla, sodilla, sosiaaliturvan puuttumisella sekä suomalaisten miesten sairastavuudesta ja juoppoudesta johtuvalla heikolla elättäjyysvalmiudella (Julkunen 1994, 182).

Tämän heikonkin mieselättäjyyden sukupuolisopimus murensi. Se merkitsi naisten aseman uudelleenmäärittelyä modernissa yhteiskunnassa, jolloin naisten palkkatyö normalisoitui, kun sosiaalipolitiikalla tuettiin ansiotyön ja vanhemmuuden kombinointia. Samalla se kuitenkin sinänsä jätti miessukupuolen koskematta (Julkunen 1994, 180), jolloin on jäänyt Christoffer Tigerstedin (1994, 76) mukaan miettimättä, mitä suomalainen tasa-arvoprojekti on merkinnyt suomalaiselle miehelle varsinkin perheen sfäärissä. Miehen muutos liitetään yleensä miehen isänä olemisen muuttumiseen. Tämä tarkoittaa uutta isyyttä, joka merkitsee Jouko Huttusen (1994, 59) mukaan isän sitoutumista vanhemmuuteensa, miehen pätevoitymistä kodin- ja lastenhoito tehtäviin, miehen ajoittaista kotonaoloa ansiotyön vaihtoehtona sekä isän aitoa kiinnostusta lapsistaan. Muita muutoksen vaikutuksia ei juuri ole pohdittu lukuunottamatta sitä, että on voitu ajatella elättäjyydestä vapautumisen mahdollistavan miehille rauhallisemman ja kilpailupaineettomamman elämän (Sipilä 1994, 25).

Sukupuolisopimus on murttanut hegemonista maskuliinisuutta erityisesti siis mieselättäjyyden osalta. On kuitenkin huomattava, että muutkin tekijät ovat muuttaneet miehisyttä. Tällaisia

trendejä ovat olleet naisten koulutustason kohoaminen ja siirtyminen vaativimpiin työelämän tehtäviin sekä yleisen tasa-arvoajattelun ja -tietoisuuden lisääntyminen erityisesti naisasialiikkeen ansiosta (Huttunen 1994, 48). Lisäksi muutokseen ovat ratkaisevasti vaikuttaneet erilaisten vaihtoehtoisten maskuliinisuuksien rakentajat kuten homomiehet, vaihtoehtoliikkeissä toimivat miehet, miesliike sekä miestutkimus.

Samalla on lisääntynyt keskustelu uudesta miehestä. Tämä keskustelu on sisältänyt hyvin erilaisia tulkintoja miehen muutoksesta ja maskuliinisuuden monipuolistumisesta. Osittain nämä tulkinnat muodostavat uusia stereotyyppisiä mieskuvia kuten kaikesta mieheyden perustasta luopuva ja kaikkea naisellisuutta ihannoiva pehmomies (Badinter 1992, 212) tai suomalainen kaveriporukoissa pyörivä rahvaan macho (Hoikkala 1996b) tai arkkityypeistä ja vanhoista myyteistä voimansa ammentavat Robert Blyn (1992) kuvaamat tämän ajan villimiehet.

Näiden stereotyyppien ohella miehen muutosta kuvataan myös laadullisesti. Tällöin uusi mies voi tarkoittaa David Morganin (1992, 205) mukaan sitä, että mies kykenee hellyyteen ja tunteidensa ilmaisuun, vastuullisuuteen erityisesti isänä, ilmaisemaan itseään ulkoisella tyylillä sekä poliittisesti hän haluaa olla mukana miesryhmissä ja purkamassa seksistisiä rakenteita. Johan Fornäs (1998, 306-307) puhuu miesten feminisaatiosta, jolloin miesten ja naisten ideaalimallit lähenevät, kun miehet ovat entistä kiinnostuneempia läheisistä ihmissuhteista ja lastenhoidosta sekä myös osoittavat aiempaa suurempaa kiinnostusta ruumiin estetisointiin. Elisabeth Badinter (1993, 228) käsittelee eheytynyttä miestä, joka perustuu sukupuolten assimiloitumiseen, jonkinlaiseen androgyynistymiseen siten, että mies on samalla vakautta ja herkkyyttä yhdistävä.

2.6 Miestutkimus

Miestutkimuksen, jota Euroopassa yleensä kutsutaan maskuliinisuuden tutkimukseksi (Herkman et al. 1995, 13), katsotaan syntyneen Yhdysvalloissa 1960-luvun loppupuolella. Miestutkimus syntyi reaktiona feministiseen tutkimukseen ja sen varhaishistoria liittyi poliittisesti profeministiseen liikkeeseen. Tämä yhdysvaltalainen miesliike painotti alusta alkaen myös miehiin ja maskuliinisuuteen liittyvän tieteellisen tutkimuksen tarpeellisuutta. Toisena miestutkimuksen syntyyn ja kehitykseen vaikuttavana tekijänä oli miesten muuttuneet roolit, erityisesti perinteellisen mieselättäjän roolin oleellinen muutos naisten lisääntyneen työssäkäynnin myötä. (Brod 1987, 44–45; Morgan 1992, 8.)

Harry Brod (1987, 40) määrittelee miestutkimuksen siten, että se on maskuliinisuuden ja miesten kokemusten tutkimusta spesifissä, sosiohistoriallis-kulttuurisessa yhteydessä, jolloin maskuliinisuus on tutkimuskohteena feminiinisuuden kanssa ikään kuin parina. Miestutkimus käsittelee maskuliinisuutta ja miehenä olemisen kokemuksia problemaattisena sukupuolisena konstruktiona, ei normatiivisten sukupuoliroolien pohjalta (Kimmel 1987a, 10-11). Se ei ole mikään selkeä, yhtenäinen tutkimussuunta, jolla olisi jokin yhdistävä teoria tai metodi. Yhteisenä piirteenä on pidetty sitoutumista antiseksismiin sekä tulkintaa sukupuolten välisten suhteiden sosiaalisesta luonteesta (Sipilä 1994). Michel S. Kimmel (1987a, 10-11) korostaa kysymyksenasettelujen selkeää samanlinjaisuutta feministisen tutkimuksen kanssa.

Viimeaikaisessa profeministisessä keskustelussa tutkimuksen tarkemmaksi kohteeksi tulisi Mark J. Justadin (1996, 360) mukaan asettaa patriarkaalisten sukupuolirakenteiden muuttaminen tutkimalla rakenteiden kiinnittymistä miesten ruumiillisuuteen ja fallos-keskeisyyteen. Justad asettaakin miestutkimuksen tavoitteeksi miehen kokonais-ruumiillisuuden arvioinnin ja fallos-keskeisyydestä irtaantumisen, jotta tutkimus voi olla mukana miehen muutoksessa kohti post-patriarkaalista tapaa olla mies.

Suomalainen miestutkimus on ollut varsin vähäistä ja se on varsinaisesti muotoutunut vasta 1990-luvulla. Juha Virkin (1995, 75-78) mukaan suomalaisessa tutkimuksessa on ollut kaksi päälinjaa. Näistä ensimmäistä hän nimittää mieskurjuuden-tutkimukseksi, joka ilmeni lähinnä J.P. Roosin ja Eeva Peltosen toimittamassa *"Miehen elämä"*-antologiassa (1994). Tämä tutkimus toi esille havainnot siitä, että suomalaiselle miehelle todettiin olevan tärkeää sukupolvesta riippumatta pärjäämisen eetos (Korttinen 1992) ja toisaalta hänet todettiin ujoksi, syrjäänvetäytyväksi, vailla itseluottamusta olevaksi, kommunikaatiokyvyttömäksi ja melankoliseksi siten, että tutkijakin saattoi todeta olevansa samanlainen kurja mies (Roos 1994).

Miestutkimuksen toinen linja on perustunut angloamerikkalaiseen miestutkimukseen ja se ei ole sitoutunut jonkinlaisen suomalaisen perusmiehen tarkasteluun (Virkki 1995, 77). Tätä suuntausta on edustanut Jorma Sipilän ja Arto Tiihosen toimittama *"Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan"*-kirja (1994), jossa tutkimuksellisena lähtökohtana oli juuri maskuliinisuuden konstruktiivisuus.

Alun kurjuus-diskurssin jälkeen tutkimuksen näkökulmat ovatkin monipuolistuneet. Eräänä piirteenä voidaan nähdä jonkinlaisen miehen puolustuksen. Se on näkynyt 1990-luvun rennon

kundisukupolven analysointina (Hoikkala 1996b) ja toisaalta jonkinlaisena evoluutiopsykologian paluuna, joka oikeuttaa miehen turpaan vetävänä paviaanina (Sarmaja 1996). Tätä voidaan pitää ehkä jonkinlaisena uuden maskuliinisuuden rakentamisena promiesten kesken (Sipilä 1994, 17).⁵

Arto Jokinen (1998) pitää vuosia 1994-95 suomalaisen miestutkimuksen kultakautena, jonka jälkeen kriittistä maskuliinisuuden tutkimusta on ilmestynyt viime vuosina vähän vaikka yhteiskunnallista tilausta (esimerkiksi lisääntyvät erilaiset uudet miesten ryhmät) tutkimukselle olisi ollut.

3. REPRESENTAATION KÄSITE

3.1 Representaatio ja sen suhde todellisuuteen

Representaatio on tullut tärkeäksi lähestymistavaksi ja käsitteeksi kulttuuristen ilmiöitten tutkimuksessa. Representaatioiden tutkimus korostuu erityisesti mediatutkimuksen kentässä, kun esimerkiksi sekä nais- että miestutkimuksen olennaiseksi tutkimustehtäväksi on tullut sen pohdinta, miten mediat osallistuvat sukupuolen tuottamiseen (Koivunen 1997, 210). Representaatioiden tutkimuksen ja suosion taustalla on vakiintunut uusi paradigma, joka merkitsee esittämisen käytäntöjen konstitutiivisen luonteen tunnustamista (Karvonen 1993, 21).

Etymologisesti representaatio merkitsee sitä, että jokin saatetaan läsnäolevaksi (Karvonen 1992, 100). Termissä on oleellista etuliite 're' eli se, että jokin asia tai ilmiö esitetään uudelleen tai toisin. Representaation merkitys käytännössä onkin siinä, että sillä jotkin asiat tehdään tutuiksi, ymmärrettäviksi, jolloin ihmisten ja yhteisön elämän hallinta kasvaa.⁶

Representaatiossa oletetaan jotakin, mikä on ollut ennen representaatiota. Jos tämä, joka on ollut ennen, esitetään uudelleen, kyseessä on mimeettinen teoria ja refleksiivinen lähestymistapa (Hall 1997b, 24-25). Tässä tapauksessa representaatio toistaa tätä edeltävää täysin samanlaisena ja muuttamattomana. Mutta on myös mahdollista se, että asia esitetään uudelleen, mutta jollakin

⁵ Jorma Sipilä (mt.) tarkoittaa promiehillä (englanniksi 'pro-male') sellaisia miehiä ja miesten ryhmiä, jotka rakentavat omaa maskuliinista identiteettiään ottamatta kantaa feminismiin eli promiehet eivät suhtaudu feministeihin kielteisesti taikka myönteisesti.

⁶ Erkki Karvonen (1992, 114-132) on käsitellyt tarkemmin representaatio- käsitteen merkityksiä eri kielissä ja sanan etymologista alkuperää.

tavalla toisin. Kun representoitava ja representoitu eroavat toisistaan, kyseessä on konstruktivistinen teoria ja lähestymistapa (mt.). Tämän mukaan representaatiossa ei koskaan synny jotakin täysin uutta, vaan se on siis konstruktio jostakin jo aiemmasta. Onkin huomattava, että kaikki nykyinen representaatioiden tutkimus ja myös tämä tutkimukseni perustuvat tähän konstruktivistiseen teoriaan.

Representaation tavoitteena onkin harvoin jonkin jo olemassa olevan tai olemassa olleen uudelleen esittäminen. Samalla kun se uusintaa (re-present) todellisuutta se myös tuottaa uusia merkityksiä ja organisoii todellisuutta jäsentämällä eroja ja samuuksia (Koivunen 1995, 27-28). Representaatio voi siis myös representoida itseään ja muita representaatioita. Kate Linkerin (1995, 209) tulkinta tästä menee niin pitkälle, että hänen mukaansa representaation ulkopuolella ei ole mitään todellisuutta, koska todellisuus voidaan tuntea vain niiden muotojen kautta, jotka sitä ilmentävät. Erkki Karvonen (1993, 22) tulkitsee representaatioista riippumattoman maailman Immanuel Kantin käyttämällä ”an sich” – olio määreenä, josta emme voi lopulta tietää mitään, koska samalla kun ajattelemme sitä sovellamme jo representaatioiden käytäntöjä ja sosiaalisia konstruktioita. Tämä tarkoittaa sitä, ettei ole mitään alkuperäistä mieheyttä ja naiseutta, vaan sukupuolet ovat erilaisia jälleen esittämisiä joistakin alkuperäistä, joita ei voida tavoittaa (Karvonen 1992, 180).

On kuitenkin selvää, että representaation lähtökohtana on todellisuus ainakin jossakin määrin. Tämä todellisuus olisi ihmisille vaikeasti ymmärrettävä ja myös kaaottinen ellei sitä pyrittäisi rajaamaan luomalla erilaisia tulkintamalleja. Erilaiset jäsentelyt tekevät osasta todellisuutta ymmärrettävän. Moscovicin (Karvonen 1992, 109) mukaan representaatiot pyrkivät lopulta tulemaan itsestäänselvyyksiksi, jolloin ne automatisoituvat ja tulevat osaksi jokapäiväistä todellisuuttamme.

3.2 Merkitykselliseksi tekeminen

Representaatiossa tuotetaan jollekin asialle merkitystä. Merkityksellistäminen tekee jostakin asiasta, ihmisestä, tapahtumasta arvoa kantavan representaation jakavien keskuudessa. Nämä merkitykset ovat subjektien välisiä ja kulttuurisia ja kertovat todellisuudestamme, siitä keitä olemme, mihin kuulumme ja mikä on identiteettimme. (Hall 1997a, 3.) Voimme esimerkiksi ajatella, että parisuhdevisailu sisältää kulttuurisia jäsenyyksiä ja merkityksiä parisuhteesta, sukupuolista ja sukupuolten välisistä suhteista.

Kun representaatioissa jokin kohde tuodaan läsnäolevaksi ja merkityksellistetään, tarvitaan olemassaolevia esittämistapoja ja niiden normeja ja konventioita (Lehtonen 1996, 46). Siksi kieli on representaation kannalta oleellisen tärkeä ja kielellä ei tarkoiteta ainoastaan puhuttua kieltä. Kieli sisältää tässä yhteydessä kaiken sen, jolla ihmiset ovat ja voivat olla interaktiossa keskenään. Kieli kattaa tällöin puhutun kielen lisäksi, ei-verbaalisen ilmaisun, äänet, tunneilmaisut ja vaatteet eli kaiken sen, jolla voidaan konstruoida ihmisten kesken merkityksiä (Hall 1997a, 4-5).

Kieli itsessään on jo todellisuuden merkityksellistämistä. Se on merkitysten aktiivista tuottamista, maailman tekemistä merkitykselliseksi jollakin tietyllä tavalla (Lehtonen 1996, 31). Kieli onkin kamppailukenttä, jolla on mahdollista merkityksellistää loputtomasti maailmaa erilaisilla mahdollisuuksilla (mt., 32). Kieli tuottaa nimilappuja sellaisille objekteille, jotka nähdään kulttuurissa tärkeäksi ja joiden identiteettien erottaminen koetaan oleelliseksi. Stuart Hall (1997b) käyttää esimerkkinä, miten inuiteilla on kymmeniä nimiä lumen eri ilmenemismuodoille. Vastaavalla tavalla kielemme sisältää sukupuoliin viittaavia ilmaisuja runsaasti. Kun käytämme ilmaisuja ukko, herra, poika, äijä tai isäntä, tiedämme representaation kohteena olevan miespuolisen ihmisen, joka samalla jollakin tavalla kategorisoituu oman miesten ryhmänsä sisällä.

Kun representaatio perustuu kieleksi organisoitujen merkkien käyttöön, siitä tulee hyvin voimakkaasti kulttuurisidonnaista, jolloin millään asioilla, ihmisillä ja sosiaalisilla ilmiöillä ei ole mitään lopullista, todellista merkitystä. Richard Dyerin (Koivunen 1995, 32) mukaan representaatiot ovat 'poliittisesti vaikeita' eli ne ovat kompleksisia ja häilyviä. Tämä ei kuitenkaan merkitse representaatioiden täydellistä irrallisuutta. Tulkintoja määrittelevät käytettävissä olevat lukemisen ja katsomisen koodit ja myös ne representaatiot, jotka tietyssä sosio-kulttuurisessa kontekstissa ovat tarjolla (mt., 33).

3.3 Representaatioiden ideologisuus

Representaation pohjana voidaan ajatella olevan sen ideologisen kytkennän. Stuart Hall (1992, 268) määrittelee ideologian representaatiojärjestelmäksi, joka toimii ajattelun viitekehyksenä kun miellämme maailmaa ja joka tekee todellisuudesta yleensä tulkullisen. Ideologia sitoo yhteen erilaisia käsityksiä ja tekee ne luonnollisiksi ja sillä on eräänlainen 'todellisuusefekti' ('reality effect') eli erilaiset representaatiot esimerkiksi medioissa esittäytyvät luonnollisina eikä niiden ideologialuonne näy (Nikunen 1996a, 12-13). Voimme esimerkiksi kysyä, miksei Tuttu juttu

showssa ole mukana homoseksuaalisia pareja. Ilmeisesti siksi ei ole, koska ohjelman representaatiot perustuvan heteroseksuaaliselle parisuhdeideologialle ja sen luonnollistamiselle. Tällöin medioiden representoimasta tulee totta, annettua ja luonnollista. Onkin huomattava, että kun representaatioissa valitaan jotakin esille tuotavaksi niin samalla aina jätetään myös jotakin pois (Fairclough 1997, 13). Tällöin tämä ideologisuus merkitsee myös sitä, että yksilöt ja ryhmät – esimerkiksi etniset, rodulliset, sukupuoliset – asetetaan eri paikkoihin, jolloinka ne esittäytyvät erilaisina eri asemissa (Linker 1995, 209-210; Nikunen 1996a, 15). Stuart Hallin (1992, 252) mukaan tämä merkitsee toiseuden tuottamista, tietynlaisen kaksijalkaisen totuusjärjestelmän luontia. Representaatioissa on siis aina läsnä ”me” ja ”he”, ”ensimmäinen” ja ”toinen”, ”mies” ja ”nainen”.

3.4 Representaatioiden diskurssiivisuus

Representaatioiden piirteenä on myöskin diskurssiivisuus. Diskurssilla tarkoitetaan verrattain eheitä säännönmukaisia merkityssuhteiden systeemejä, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat todellisuutta (Jokinen & Juhila & Suoninen 1993, 27). Käytännössä diskurssit realisoituvat puhe-, kirjoitus- ja ajattelutapoina ja niissä keskeistä on siis se, että asioista tulee siis merkityksellisiä ja ymmärrettäviä näissä diskursseissa. Michael Foucaultin mukaan (Hall 1997b, 44-45) diskursseissa keskeistä on tiedon tuottaminen, sillä tehdessään todellisuuden ilmiöt merkityksellisiksi ne myös tuovat esille tiedon, joka olisi merkityksetöntä ilman diskurssia.

Diskurssia säätelee tietty diskurssiivinen käytäntö. Sen mukaan määrittyy tietylle sosiaalisella, taloudellisella, maantieteellisellä tai kielellisellä alueella se, mitä voidaan sanoa, kuinka voidaan esittää, kuka voi puhua, missä ja minkä ehtojen vallitessa (Lehtonen 1996, 68). Esimerkiksi parisuhdevisailuista voidaan löytää oma diskurssiivinen käytäntö, joka perustuu juontajakeskeisyyteen, josta seuraa monia maskuliinisia käytäntöjä kuten seksistisen vitsailun käyttö.

Diskursseissa korostuu erilaisten instituutioiden (lainsäädäntö, kasvatus, kirkko, aatteelliset järjestöt, kirjallisuus, elokuva jne.) merkitys, koska ne vahvistavat, arvottavat ja hierarkisoivat diskurssien sisältämiä ajattelutapoja, käsityksiä ja olettamuksia (Koivunen 1995, 29). Tämän johdattaa kiinnittämään huomiota myös siihen, miten televisio ja sen lajityyppijärjestelmä toimivat representaatioiden teknologiana.

3.5 Sukupuolen representaatio

Myös sukupuoli on representaatioiden kohteena. Kulttuurissa ilmenevät diskurssit eli ajattelutavat, käsitykset ja olettamukset tuottavat ja konstruoivat naiseutta ja mieheyttä (Nikunen 1996a, 16). Käsitykset mitä on mies ja mitä on nainen tulevat todellisiksi vasta representaatioissa.

Sukupuolen representaatio on suhteen representaatio eli konstruoidessaan yhden entiteetin se samalla konstruoi toisia entiteettejä, jotka muodostavat yhdessä jonkin luokan (De Lauretis 1987, 4). Tämä tarkoittaa siis sitä, että kun Napakympissä Kari Salmelainen lepertelee naisille hän on samalla representoinut jotakin mikä yhdistää miesten käyttäytymistä vastaavanlaisessa tilanteessa.

Sukupuolten representaatio perustuu binaariseen ajatteluun eli vastakohtapariin mies ja nainen. Samalla representaatiot pitävät sisällään sukupuoleen liitettäviä tiettyjä ominaisuuksia (”mies on järkevä”), jotka ovat erilaisia kuin toiseen sukupuoleen liitettävät ominaisuudet (”nainen on tunteellinen”). Tämä merkitsee meidän ulkopuolella olevaa institutionalisoitunutta odotusten järjestelmää, joka asettaa meille odotusten horisontin, jonka mukaan konstruimme jatkuvasti itseämme (Karvonen 1992, 181).

Myös sukupuolten representaatioiden pohjana on ideologia. Ideologia representoi kulttuurisesti normatiivisen miehen ja naisen. Representaatiot luovat odotuksia sukupuolesta, joiden odotusten pohjalta yksilöt pyrkivät tunnistamaan itsensä naisina ja miehinä (Nikunen 1996a, 17). Sukupuolten representaatiot uusintavat itseään mutta ne tuottavat myös uutta. Osa representaatioista jää ikään kuin ulkopuolelle ja näkymättömiin tarjoten aineksia subjektiuden rakentamiseen ja vähitellen representaatioiden uusiutumiseen (mt., 19).

4. PARISUHDEVISAILUT JA NIIDEN TUTKIMINEN

4.1 Televisiotutkimus ja genre-teoria

Televisiota ja televisio-ohjelmia voidaan tutkia monien lähestymistapojen käyttäen. Näissä tavoissa ei ole kyse tarkasti eroteltavissa olevista teorioista, vaan erilaisista kysymyksenasetteluista, teoreettisista lähtökohdista ja metodisista otteista (Koivunen & Hietala 1997, 5). Tällöin esimerkiksi sukupuolentutkimus (nais- ja miestutkimus) toimii ikäänkuin tutkimuksellisenä

sateenvarjonimityksenä, jonka alla voidaan käyttää erilaisia tutkimuksellisia lähestymistapoja. Tämä tarkoittaa myös sitä, että televisiotutkimusta ei voida jyrkästi rajata muusta media- ja audiovisuaalisen kulttuurin tutkimuksesta.

Televisio-ohjelmiston tutkimusta aiemmin alkaneella elokuvatutkimuksella on ollut merkittävä vaikutus sukupuolen tutkimuksen kannalta varsinkin teoreettisten lähestymistapojen ja tutkimusmetodien kehittymisen osalta (Hietala 1996, 43; Näränen 1996a). Feministiset tutkijat kiinnostuivat 1970-luvun lopulla elokuvan ohella myös televisiosta tutkimuskohteena ja heidän mielenkiintonsa kohteeksi tulivat ohjelmissa esiintyvät naisten representaatiot ja toisaalta myös ohjelmien vastaanotto naiskatsojien keskuudessa.

Feministisen televisiotutkimuksen keskeinen teema on ollut se, miten ohjelmat ja niiden tuotanto osallistuvat sukupuolen tuottamiseen (Koivunen 1997, 210). Teresa de Lauretis (1987, 3) mukaan kyse on sukupuoliteknologiasta (”technology of gender”).⁷ Tällä de Lauretis tarkoittaa tapoja, joilla sosiaalinen sukupuoli (”gender”) rakennetaan siten, että erilaiset sukupuoliteknologian muodot, esimerkiksi mediat, muovaavat ja uusintavat käsityksiä sukupuolista. De Lauretis näkemyksessä sosiaalinen sukupuoli on representaatio ja se on samalla representaationsa konstruoimista.

Hänen mukaansa (mt., 13) tässä ei ole kyse vain teknologiassa vaan myös jokaisesta yksilöstä, jota tämä teknologia osoittaa. Tämä tarkoittaa siis sitä, että televisio ja tässä tutkimuksessani parisuhdevisailu toimii sukupuoliteknologiana, joka osoittaa joitakin merkityksiä sukupuolista, mutta ennen kaikkea se representoi sukupuolet. Tällaisia merkityksiä voi toki olla maskuliinisuuden osalta runsaasti ja ne voivat olla erilaisia. Myös erilaisia sukupuolen konstruktioita voi esiintyä, mutta ne ovat de Lauretis (mt., 19) mukaan lähinnä mikropoliittisia käytäntöjä, jotka esiintyvät subjektiivisina itserepresentaatioina. Tutkimukseni kannalta tällaiset mikropoliittiset käytännöt voivat kuitenkin olla merkittäviä, koska tutkimukseni viitekehyksen mukaisesti on tärkeää kiinnittää huomiota myös hegemonisten diskurssien marginaalissa ilmeneviin maskuliinisuuksiin esimerkiksi siten kuin ne representoivat miesten keskinäisiä ja sisäisiä eroja.

Television monipuolista ohjelmatarjontaa voidaan eritellä käyttäen apuna genre-käsitettä, jolla tarkoitetaan lajityyppien erottelua. Tämä genrejen erottelu ei pelkästään liity televisio-ohjelmien

⁷ Teresa de Lauretis ajatusten lähtökohtana on Michel Foucaultin teoria (biologisen) sukupuolen teknologiasta (”technology of sex”). De Lauretis tavallaan ylittää tämän Foucaultin ajattelun, koska Foucault ei hänen mukaansa ota huomioon sosiaalista sukupuolta (De Lauretis 1987, 3, 12).

analysointiin, vaan sitä on käytetty perinteisesti teatterin, kirjallisuuden ja viihde-elokuvien luokittelussa. Televisiotutkimukseen genre-teoria tulikin elokuvatutkimuksen alalta, jossa sitä alettiin käyttää 1950-luvulta lähtien, kun ranskalaiset elokuvakriitikot, erityisesti Andre Bazin, alkoivat korostaa amerikkalaisten studioelokuvien ohjaajien yksilöllistä, taiteellista potentiaalia (Hietala 1996, 74). Elokuvatuotannossa lajityyppijärjestelmä muotoutui jo 1910-luvulla Yhdysvalloissa ja se merkitsi laajamittaista sarjatuotantoa, jolla elokuvien tuottajat pyrkivät taloudelliseen tehokkuuteen ja varmuuteen (Näränen 1996a, 45).

Methodisesti genreteoria alkoi kehittyä 1960-luvulla strukturalismin ja semiotiikan läpimurron myötä ja 1970-luvulla elokuvan tutkijoiden kiinnostuessa myös televisiosta, genreteoriaa tuli vähitellen käyttöön myös televisiotutkimuksessa (Hietala 1997, 174). Tosin yhä edelleen suhtaudutaan varauksellisesti lajityyppien löytymiseen televisiosta (kts. Tolson 1996, 91; Ruoho 1997, 178) ja toisaalta postmodernin ajan television eräs piirre on lajityyppien intertekstuaalisuus (Isotalus 1996, 26) ja jonkinlainen genrehybridismi (Hietala 1996, 51).

John Fiske (1991, 109) määrittelee genren kulttuuriseksi käytännöksi, joka muodostaa tiettyä järjestystä laajaan joukkoon tekstejä ja merkityksiä, jotka liikkuvat kulttuurissamme. Silloin yksittäinen kulttuuriset tuotteet, esimerkiksi televisio-ohjelmat, voidaan ryhmitellä joidenkin ominaisuuksiensa – teemat, tyylit, stereotypiat, emotionaaliset affektit – perusteella samaan kategoriaan (Gledhill 1997, 351). Genre-teorian ideana on siis etsiä ja löytää televisio-ohjelmien välisiä samanlaisuuksia. John Fiske (1991, 110) puhuu geneerisistä konventioista, joilla hän tarkoittaa sosiaalisia ja ideologisia kaavoja, jotka tekevät yksittäisistä ohjelmista jaettuina tottumuksia tuottajien, ohjelmien tekstin ja yleisön kolmion välillä.

Genre tekee ohjelmasta meille katsojille tutun ja ennustettavan, jolloin pystymme erottamaan vaikkapa visailut, perhesarjat ja säätiedotukset toisistaan. Tätä tuttuuden piirrettä, viittausta johonkin jo aiempaan voidaan nimittää intertekstuaalisuudeksi, tekstien välisyydeksi, joka on genren keskeinen piirre. Sillä on alun perin tarkoitettu viittauksia aiempiin teksteihin, mutta joka Pertti Näräsen (1996a, 44) mukaan merkitsee katsojalle myös mahdollisuutta tuoda tekstiin mukaan omia tulkintojaan. Genret esiintyvätkin tiettyinä yhdistelminä diskurssien kanssa eli tietyt genret artikuloivat useimmiten tiettyjä diskursseja (Fairclough 1997, 91). Parisuhdevisailun genretyyppiin liittyy esimerkiksi leppoisa ja paikoin vitsikäs rupattelu mieheen ja naiseen liittyvistä asioista, parisuhteen alusta ja arjesta mutta ei esimerkiksi kiivas väittely politiikasta tai uskonnosta.

Genrejaot ovat tietysti sopimuksenvaraisia ja samalla muuttuvia. Feuerin (Fiske 1991, 110-112) mukaan geneerisen kategoriat konstruoituvat kolmella strategialla. Ensimmäinen näistä on esteettinen strategia, joka rajaa ohjelman tekstuaalista luonnetta. Toista Feuer kutsuu ritualistiseksi siinä mielessä, että genretyypissä tapahtuu ritualistista vaihtoa esimerkiksi ohjelman tuotanto teollisuuden ja yleisön välillä. Kolmantena strategiana hän mainitsee ideologisen, koska genreen on sisäänrakennettu hallitsevan ideologian konventioita, joka myös tekee genrestä suosittun.

4.2. Aikaisempaa parisuhdevisailujen tutkimusta

Parisuhdevisailut ovat yksi television suosituimpia ohjelmatyyppejä. Veijo Hietala (1996, 56) tulkitsee parisuhdevisailujen suosion nousua eräänlaisena postmodernin television, joka sekoittaa lajityyppejä ja rikkoo faktan ja fiktion rajoja, vastatrendinä. Hänen mukaansa parisuhdevisailujen suosio voi perustua toisaalta yleisempään nostalgiabuumiin (esimerkiksi *Metsolat* -sarjan suosio) ja toisaalta todellisuuselämyksiä (real life programming) tarjoavien ohjelmien (esimerkiksi *Poliisi-TV*) suosioon. Näiden ohjelmien suosiota on selitetty myös katsojien mahdollisuudella tirkistellä julkisuuden henkilöiden kotielämää sekä myös mahdollisuudella setviä omaa parisuhdetta ohjelmien kautta (Nikunen 1996b, 39).

Parisuhdevisailuja voi kuvata yleisesti leikkimielisiksi, arkiseksi ohjelmatyypiksi, joka tarjoaa tavallisille kansalaisille mahdollisuuden tulla esille televisioviitteeseen. Ne liikkuvat faktan ja fiktion rajamailla ja molemmilla puolilla. Kuten yleensäkin televisio-ohjelmat ja toisin kuin elokuvat, parisuhdevisailut rakentuvat toistolle eri tasoilla eli jaksoissa, henkilötyypeissä ja kerrontatavoissa seuraa ennalta arvattavissa oleva mielikuvasto (Grossberg 1995, 101). Televisio-ohjelmien sarjamuotoisuus voidaan tyypologisoida kahteen tyyppiin eli jatkuvajuonisiin serial-sarjoihin ja series-sarjoihin, joissa ohjelman rakenne toistaa itseään, mutta eri jaksot eivät muodosta juonellista kokonaisuutta (Hietala 1996, 38). Tämän tyypittelyn mukaan parisuhdevisailut ovat selkeästi series-sarjoja, koska niissä toistuu sama rakenne aloituksineen ja lopetuksineen, juontajien toiminta pysyy samanlaisena ja niissä ratkaistaan ohjelman kuluessa sama ongelma, jolloin ainoastaan kilpailijat vaihtuvat.

Parisuhdevisailut voidaan sijoittaa genre-jaottelussa visailuohjelmien lajityyppiin. Visailuohjelmille on yhteistä tiedon kanssa toimiminen eli osallistujan on kilpailijan roolissa tiedettävä jotakin, tai muuten hän luokituu häviäjäksi. John Fiskin (1991, 267-269) mukaan visailuohjelmat muodostavat

oman sisäisen hierarkiansa sen mukaan millaista tietoa niissä tarvitaan. Tässä hierarkiassa ylimpänä ovat varsin selkeästi tietokilpailu-ohjelmat, joissa kilpailijat tarvitsevat akateemista tai yleistä tietoa ja joka on arvioitavissa oikeaksi tai vääräksi yleisten tiedon kriteerien perusteella. Sen sijaan parisuhdevisailuissa tarvittava tieto on täysin intuitiivista ja spesifiä, miehen ja naisen suhteeseen perustuvaa, esimerkiksi juuri sitä miten hyvin Tuttu juttu shown parit tuntevat toisensa.

Tämän spesifin tiedon takia Fiske tulkitsee parisuhdevisailut kaikkein demokraattisimmaksi ohjelmatyypiksi, koska tämän populaarimuotoisen tiedon johdosta ohjelma tavoittaa myös ne, joilla on vähiten sosiaalista valtaa. Tällaista tunnetietoa Fiske (1990, 143) nimittää feminiiniseksi tiedoksi, joka tosin saattaa yhdistyä maskuliinisen tiedon kanssa kuten Napakymppissä ja sen malliversiona olevassa amerikkalaisessa *Perfect Match*-visailuissa, kun niissä suoritetaan ensin kilpailijoiden tietokonevalinta. Tämä tunnetietovaltaisuus merkitsee sitä, että parisuhdevisailut ovat erityisesti naisten suosima ohjelmatyyppi. Tv-ohjelmien arvohierarkiassa parisuhdevisailut sijoittuvat alimmalle tasolle yhdessä saippuaopperoiden kanssa juuri siksi, että ne ovat suosittuja naisten keskuudessa ja koska ne ovat ristiriidassa patriarkaalisesta vallan kanssa (mt., 134).

Visailuissa ohjelmien perusarvot lähtevät patriarkaalisesta kapitalismista ja ne vahvistavat ennen kaikkea perinteellistä ydinperhemallia ja sen sisältämää sukupuolirakennetta. John Fiske (mt., 139) tuo kuitenkin esille sen, että parisuhdevisailut ovat visailuohjelmien joukossa sukupuolipolitiikaltaan kaikkein edistyksellisimpiä, koska kilpailuasetelmassaan ne minimalisoivat miesten ja naisten eroja ja toisaalta ne tarjoavat mahdollisuuden parisuhde- ja jopa seksuaalihuvitteluun. Yhdysvaltalaisesta *Perfect Match*-ohjelmaa voidaan pitää suomalaista versiotaan Napakymppiä edistyksellisempänä juuri siksi, koska siinä pari palaa voittomatkinsa jälkeen studioon kertomaan kokemuksiaan matkasta ja matkakumppanista. Tämä tarjoaa sekä miehille että naisille tasapuolisen mahdollisuuden lausua mielipiteitä partnerinsa toiminnasta (mt., 143).⁸

Vapautuminen patriarkaalisista rakenteista ja sukupuolijaoista ei näissä ohjelmissa ole kuitenkaan täydellistä, koska muutoin niihin suosio voisi olla uhattuna. Patriarkaalisuutta ylläpidetään Fiske (mt., 140) mukaan perinteellisen romanttisen kontekstin muodossa, joka ilmenee studion symbolimaailmassa, pehmeissä väreissä ja romanttisessa musiikissa. Romanssi-genre kasvoi

⁸ Sanna Ojajarvi (1998a, 176) on esittänyt kritiikkiä tätä John Fiskeä tulkittaessa, koska Fiske painottaa sukupuolten välisten suhteiden ulkoista tasa-arvoa kiinnittämättä huomiota sukupuolirepresentaatioiden sisältöihin ja merkityksiin.

suosituksi 1800-luvulta lähtien samanaikaisesti, kun vallitsevaksi tuli patriarkaalinen ydinperhe ja naisen sukupuolinen määrittely siinä. Fiske tulkitsee yhdysvaltalaisen parisuhdeohjelmien romanttisuuden kuitenkin varsin parodiseksi ja liioitelluksi.

Suomalaiset parisuhdevisailut Napakymppi ja Tuttu juttu show eivät ole ehkä niin paljon patriarkaalisia rakenteita purkavia kuin amerikkalaiset vastineensa, koska esimerkiksi Napakymmissä pari ei palkintomatkinsa jälkeen palaa ohjelmaa kertomaan kokemuksistaan. Lisäksi kummassakin ohjelmassa ja varsinkin Tuttu juttu showssa korostuu sellainen ideaali, jossa parin onnellisuus perustuu samanlaisuuteen eikä esimerkiksi erilaisuudesta syntyvään jännitteeseen (Hietala 1996, 56).

Parisuhdevisailuissa korostuu affektiivisuus ja kertomuksellisuus, joka tekee ohjelmista myös helposti seurattavia, koska seuraamisessa ei tarvita erityistä tietoa tai minkäänlaista kulttuurista pääomaa. Lawrence Grossberg (1995, 102) kuvaa sitä, miten televisiossa esitetyt tunteet ovat ”todellisempia” ja intensiivisempiä kuin omat tunteemme. Parisuhdevisailu koetaan merkitykselliseksi ja siihen liitetään selkeitä tunteita, koska ohjelman merkityskartalle voidaan helposti sijoittaa myös oma emotionaalinen historia (mt., 155).

Ohjelmien affektiivisuus ei tarkoita kuitenkaan sitä, että ne olisivat ideologiattomia. Grossbergin (mt., 188) mukaan ideologiset ja affektiiviset kartat eivät enää kuitenkaan kykene leikkaamaan toisiaan ja artikuloimaan toisiaan, jolloin ohjelmien representaatiot ovat jonkinlaisia postmoderneja liikenneopasteita, jotka mahdollistavat erojen ja erottautumisten tekemisen. Parisuhdevisailut ovat täynnä tällaisia ideologisia liikennemerkkejä, jotka viittaavat parisuhteeseen ja maskuliinisuuteen ja feminiinisuuteen. Nämä opasteet ovat sidottuja johonkin tilanteeseen ja kontekstiin, jotka luovat affektioankkurin. Merkit ja opasteet ovat kaikkien luettavissa, mutta kukin meistä tulkitsee niitä oman merkitys- ja affektiokarttansa pohjalta. Esimerkiksi Tuttu juttu show aloitetaan leppoisasti katselemalla valokuvia parin perhealbumista. Tällainen kaksoisrepresentaatio luo meille tehokkaasti tunnemuistoja siitä, miten oman olohuoneemme sohvalla esittelemme valokuvia tuttaville ja sukulaisille tai miten olemme esittämättä niitä tai miten olemme ottamatta valokuvia. Ohjelman sisältämät merkit ovatkin tärkeitä mutta toisaalta mitä vähemmän tarjotaan informaatiota, sitä aktiivisemmin lukijat voivat itse tuottaa niihin tulkintojaan (Lehtonen 1996, 119).

Millaisia piirteitä suomalaisista parisuhdevisailuista voidaan havaita aiempien tutkimustulosten perusteella? Ensinnäkin suomalaisia parisuhdevisailuja voidaan pitää hyvin miesvaltaisina jo pelkästään sillä perusteella, että Napakympin ja Tuttu juttu shown juontajat ovat miehiä. Kyse on miesvetoisuudesta eli siitä, että televisio-ohjelman kerronta ja tarinan eteneminen tapahtuu miehen näkökulmasta (Nikunen 1996b, 28). Kaarina Nikusen (mt., 38) mukaan viihdeohjelmien juontajien viihdyttämisen tapa on myös sukupuolistunut. Tämä tarkoittaa sitä, että miesjuontajat esiintyvät selkeän miehekkäästi, joka näkyy esimerkiksi pukeutumisessa (Joel Hallikaisella ja Timo Koivusalolla puvut). Lisäksi miesjuontajat toimivat näissä paritusleikeissä isän paikan ottaneina parittajina.⁹

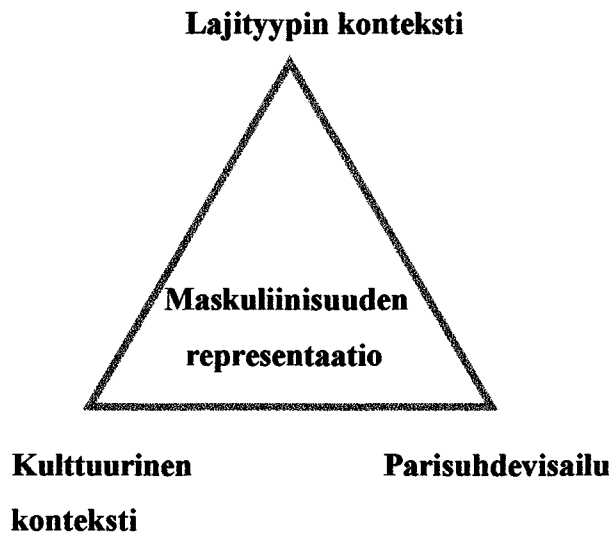
Sanna Ojajärven tutkimus (1996b) suomalaisista parisuhdevisailuista toi esille sen, että niiden representaatiot tuottavat ja uusintavat sukupuolijärjestelmää, jonka keskeisiä piirteitä ovat sukupuolten vastakkaisuus, komplementaarisuus, hierarkisuus ja heteroseksuaalisuus. Ojajärven tutkimusaineistosta, joka koostui Napakymmistä, Tosihemmoista ja Tuttu juttu showsta, viimeksi mainittu ohjelma erottui perinteellisten naiseuksien ja mieheyksien poikkeamisen esilletuonnissa (1996b, 128). Ojajärven (1996b, 93) mukaan kaikissa parisuhdevisailuissa toteutuu hegemoninen maskuliinisuus kuitenkin siinä mielessä, että näiden ohjelmien vaatimuksena on heteroseksuaalisuuden esittäminen.

4.3 Parisuhdevisailujen kontekstit

Tutkimusongelmani lähtökohtana on parisuhdevisailun kontekstisidonnaisuus. Konteksti merkitsee tässä Lawrence Grossbergin käsitystä (1995, 256), jonka mukaan konteksti on rakenteistunut kenttä, joka sijoittaa käytännöt suhdejoukkoon. Yleisesti tämä merkitsee sitä, että analysoitavaa asiaa tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa, johon tulkinta pyritään suhteuttamaan (Jokinen et. al. 1993, 30). Seuraavan kuvion tarkoituksena on osoittaa, miten tutkimuskohde sijoittuu kontekstien kenttään:

⁹ Sekä Veijo Hietala (1996, 56) että Kaarina Nikunen (1996b, 39) käyttävät näistä ohjelmista ilmaisua paritusleikit tai -ohjelmat. Itse pitäydyn termissä parisuhdevisailu, koska Tuttu juttu showssa mukana ovat jo valmiit parit eikä siinä ole mitään pariutumiseen tai parittamiseen liittyvää. Paritus-termi sopii hyvin Napakymppiin, koska ohjelma voidaan nähdä jopa osana kaupallisia avioliittomarkkinoita, joka Kaarina Määtän (1995, 41-43) mukaan tarkoittaa toimintaa, jol-

Kuvio 1. Maskuliinisuuden representaation kontekstisidonnaisuus parisuhdevisailuissa.

Parisuhdevisailu kontekstin osana tarkoittaa sitä, että kummassakin ohjelmassa aktualisoituu konkreettista vuorovaikutusta juontajien ja kilpailijoiden kesken. Tällöin voidaan olettaa, että sukupuoli-ideologia olisi luettavissa ohjelman tekstitasolla kielellisinä merkkeinä ("mies", "nainen", "poika", "tyttö"), lauseina ja tekoina osana kulloistakin toimintaepisodia. Tämä kontekstuaalisuus tarkoittaa sitä, että tarkastelu on aineistolähtöistä eli analysoitavana on kaikki se mikä rakentuu aktuaalisessa toiminnassa (Jokinen et. al. 1993, 32). Tähän osaan kuuluu myös visailujen ihmisten fyysinen olemus kuten pukeutuminen. Lisäksi ohjelmien keskeisenä elementtinä on niiden juontajakeskeisyys ja se, että kaikki juontajat ja muutkin vakinaiset toimijat ovat miehiä.

Kontekstin toisena osana on parisuhdevisailu lajityyppinä. Parisuhdevisailu "genrenä" merkitsee tiettyä edellä käsittelemääni diskurssityyppiä, joka rakentaa esimerkiksi interaktioutilanteista ennustettavia ja kaavamaisia. Lajityyppi on representaatiossa ratkaiseva ja oleellinen tekijä, koska se "pakottaa" parisuhdevisailun operoimaan mies-nainen ulottuvuudella varsin kaavamaisesti siten, että sukupuolten erot tulevat esille. Ohjelmissa esiintyvät miehet ja naiset, jotka joko ovat parisuhteessa tai heillä on jonkinlainen aikomus tai ainakin potentiaalinen kiinnostus aloittaa parisuhde. On tietysti mahdollista, että Napakympissä on mukana ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita vain matkan voittamisesta. Parisuhteen osalta ohjelmat eroavat toisistaan, mikä luo myös maskuliinisuuden representaation kannalta erilaisia toteutumismahdollisuuksia. Napakympissä

---

la pyritään lisäämään miesten ja naisten kvantiteetteja ja kvaliteetteja, jotta sopiva puoliso löytyisi. Nämä markkinat koostuvat muun muassa lehtien henkilökohtaista- palstoista, elektronisista verkostoista ja puhelinkeskustelulinjoista.

lähtökohtana on parin hakemisen viitekehys, jolloin operoidaan enemmänkin perinteellisillä sukupuolikäsityksillä ja sukupuolten eroilla. Miehet ja naiset esiintyvät maskuliinisesti ja feminiinisesti erityisesti silloin, kun tilanteessa on heteroseksuaalista jännitettä (Purra 1994, 181-182). Tuttu juttu showssa tilanne on hieman toinen, koska kilpailijaparit ovat olleet yhdessä useimmissa tapauksissa jo useita vuosia. Tällöin sukupuolten välisiä eroja ei tarvitse parin sisäisesti korostaa ja toiseksi esimerkiksi kodin sisäinen työnjako on voinut limittää päällekkäin perinteellisiä sukupuolikäsityksiä ja -rooleja.

Kolmion kolmas osa kulttuurinen konteksti tarkoittaa sitä, että tutkittavasta aineistosta pyritään tunnistamaan seikkoja, jotka liittyvät kulttuurisiin tapoihin, stereotypioihin ja yleensä yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja taustoihin (Jokinen & Juhila & Suoninen 1993, 32). Tässä tutkimuksessani tämä tarkoittaa ensinnäkin tietoisuutta miesten ja naisten välisten suhteiden historiallista muotoutumista ja niiden organisoitumista parisuhteeksi eli heteroseksuaalista matriisia (Butler 1990). Maskuliinisuuden osalta tämä tarkoittaa sitä, että mikä tahansa maskuliinisuuden muoto ei voi toteutua. Napakymppin ja Tuttu juttu shown merkitysmaailmassa ja maskuliinisuuden perustana näissä ohjelmissa on hegemoninen maskuliinisuus. Miesten ja naisten suhteita määrittelevät erilaiset kulttuuriset tekijät ja myöskin luvussa 2.5 käsittelemäni sukupuolisopimus.

4.4 Tutkimusaineisto

Tuttu juttu show

Tuttu juttu show on täysin juontajiensa Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon itse ideoima ohjelma ja se ei perustu mihinkään ulkomaiseen esikuvaan, vaikka vastaavanlaisia ohjelmia voi esiintyä muuallakin (Pouta 1994, 135). Ohjelman ensimmäinen koeversio oli suunnattu eläkeläisille, mutta TV 2:n alkaessa tuottaa ohjelmaa sitä muokattiin nuorekkaammaksi (mt., 136-137).

Yleensä sohvalla istuvat Joel Hallikainen ja Timo Koivusalo aloittavat ohjelman reippaalla tyyliillä ja vitsaillen keskenään. Hallikaisen ja Koivusalon tyyli vastaakin Kaarina Nikusen (1996b, 39) tekemiä havaintoja eli televisio-ohjelmien miesjuontajat ovat viihdyttäjiä, jotka johtavat tapahtumia ja naurattavat yleisöä.

Tämän alun jälkeen juontajat toivottavat sisään illan ensimmäisen parin, jonka puoliset ovat yleensä julkisuudessa tuntemattomia. Pari saapuu juontajien luokse sukupuolenmukaisia käyttäytymistapoja noudattaen eli ensin nainen ja sitten mies. Samalla juontajat nousevat sohvalta ja laskeutuvat korokkeelta toivottamaan parin tervetulleeksi. Sen jälkeen kätellään ja kaikki asettuvat istumaan sohvalle niin, että pari istuu vierekkäin ja juontajat vierekkäin. Runsas kättely onkin ohjelmassa jatkuvasti toistuvaa, jolla representoidaan käyttäytymissääntöjä ja normitettua tuttavallisuutta. Samoin toistuvaa on parit toisistaan erottava istumajärjestys. Nämä alkurituuaalit representoivat kyläilytilannetta, jossa heteroseksuaaliset parit vierailevat toistensa luona. Tosin tätä asetelmaa murtaa se, että vastaanottajina on kaksi miestä, miespari.

Kylässäoloa imitoi seuraavaksi se, että juontajat esittelevät muutamia kilpailevan parin valokuvia, jolloin tavoitteena on tehdä pariskunta tutuksi yleisölle. Valokuvaus toimii jo sinänsä strategiana, joka yhdistää perhettä, vapaa-aikaa ja kuluttamista ja se luo sosiaalisesti merkittäviä identiteettejä (Slater 1997, 29). Esiteltäväksi on valittu yleensä viisi tai kuusi valokuvaa, jotka muodostavat pienimuotoisen perhealbumin. Don Slaterin (mt., 32) mukaan perhealbumi on metafora ja se tarkoittaa kuvien muokkaamista ikoneiksi ja kertomuksiksi, jolloin perheidentiteetti vakiinnutetaan. Slater huomattaa, että perhealbumilla ei kuitenkaan ole enää keskeistä roolia identiteetin muodostumisessa, joka johtuu kulutuskulttuurin vahvistumisesta ja vapaa-ajan privatisoitumisesta. Tuttu jutussa tämä albumi kuitenkin synnytetään, vaikka parit eivät itse albumejaan editoisikaan. Valokuvat, albumi ja liitettävät tarinat palvelevatkin yhtä tavoitetta eli parin esittämistä konventionaalisesti kiinteänä kokonaisuutena.

Kuvat ja niihin liittyvät tarinat muodostavat kokonaisuuden parin siihenastisesta elämänkaaresta ja ne liittyvät kummankin puolison lapsuuteen ja nuoruuteen, seurusteluvaiheeseen, häihin, lapsiin sekä lapsenlapsiin sekä harrastuksiin ja matkoihin. Koska kuvat representoivat hyvin yleisesti siirtymäriittejä (yleisin oli hääkuva), ne samalla ihanteellistavat ja normittavat tällaiset rituaalit. Kuvat esittävät heteroseksuaalisen parisuhteen itsestäänselvyytensä ja merkityksellisenä eikä esille tuoda varsinaisesti puolisoitten yksilöllisyyttä. Niistä kuvista, jotka liittyvät puolisoitten aikuisuuteen, suurin osa representoi perhettä kokonaisuutena tai jompaa kumpaa puolisoista lasten kanssa. Don Slaterin (mt., 28) mukaan perhealbumeissa ei kuvata tavanomaisuutta eli poisjäävät koti- ja palkkatyötä esittävät kuvat. Tämä näkyy myös ohjelman parien albumeissa, sillä aineistossa oli ainoastaan julkkismiesten ja naisten työhön liittyviä valokuvia. Kuvavalinnat noudattavat selkeästi tasa-arvoideologiaa, koska albumiin on otettu tasapuolisesti kummankin puolison elämään ja elämänvaiheisiin liittyviä kuvia. Jos mies esiintyi kuvassa ilman puolisoaan ja perhettään,

kyseinen kuva liittyi miehen harrastuksiin. Maskuliinisuus näissä kuvissa onkin siis siinä, että mies representoidaan aktiivisena ja toimivana subjektina.

Kun ensimmäinen pari on esitelty, juontajat pyytävät sisään toisen, jolloin toistuvat samat rituaalit. Esittelyvaihe päättyy siihen, että parit vaihtavat kysymyksiä keskenään, sillä kumpikin on ennen ohjelmaa laatinut toisilleen yhden kysymyksen. Nämä kysymykset ovat kirjekuoressa ja analysoimissani ohjelmissa joka kerta kirjekuori oli parien miehillä. Koska usein miehillä oli pikkutakki päällään, he ottivat kysymyskuoren povitaskustaan. Tilanne representoi miehen roolia perheen julkisivuna eli mies hoitaa julkiset tehtävät ja nainen on tässä mielessä statisti, toinen.

Ennen varsinaiseen visailuun siirtymistä juontajat kysyvät pianistilta, Risto Hiltuselta, mihin kylpylään voitto on osoitettu. Risto Hiltusen rooli on ohjelmassa kolmenlainen, sillä hän toimii ensinnäkin pianistina, joka soittaa taustamusiikkia. Toiseksi ohjelmassa annetaan ymmärtää, että vain hän tietää kylpyläkohteen ja kolmanneksi hän toimii myös tuomarina siinä tapauksessa, jos puolisoiden vastaukset eivät ole samanlaiset. Näin hän representoi toisaalta jonkinlaista patriarkaattia olemalla tiedon ja vallan ylin auktoriteetti, mutta toisaalta hän on toissijainen ikäänkuin naisen asemassa miesjuontajien vierellä.

Tämän jälkeen siirrytään kilpailuvaiheeseen. Siinä parin tehtävänä on hankkia mahdollisimman monta ruusua, joita saa silloin, kun mies ja nainen vastaavat samalla tavalla. Ruusut kerätään maljakkoon, joka on pariskunnan naisen vieressä. Ruusut ovatkin romanssin ja romanttisen rakkauden konnotaatio (Tolson 1996,6), joka on yleisesti mielletty feminiiniseksi rakkauden muodoksi. Ruusujen ohella pariskuntaa palkitaan samanlaisesta vastauksesta siten, että pianisti Risto Hiltunen soittaa tilanteeseen sopivaa musiikkia, mutta hän ei soita jos puoliset vastaavat eri tavalla.

Kaksi paria kilpailevat siis erikseen. Kilpailu alkaa ensin peukalopotti-osalla, jossa juontajat sanovat yksittäisiä sanoja, joihin puolisonsa suhtautumisen toisen tulee tietää tai arvata. Tämä osa tuo esille puolisoiden toistensa mielipiteiden, arvojen, asenteiden ja makujen tuntemista. Peukalopotin jälkeen siirrytään varsinaisiin kysymyksiin, joita on yleensä 12.¹⁰ Studiutilassa toinen juontaja istuu parin miehen kanssa ja toinen juontaja naisen kanssa. Juontaja esittää

¹⁰ Tuttu juttu shown kysymysten laadinnasta vastasivat aluksi juontajat itse, mutta viime vuosina kysymykset on tehnyt Veli-Matti Pajari, joka tekee jokaiselle parille yhden heidän elämänpiiriinsä liittyvän kysymyksen ja muut kysymykset ovat yleisiä, arkipäivän askareisiin ja mieltymyksiin liittyviä (Haasio 1997).

vuorotellen miehelle ja naiselle kysymyksen, johonka näiden tulee vastata samalla tavalla sen mukaan, kummalle kysymys on ensin esitetty.

Kysymykset ovat ohjelmassa osittain sukupuolistuneita eli osa niistä voidaan tulkita miestyypiksi ja osa naistyyppiksi. Tämä näkyy siinä, että naisilta kysytään kysymyksiä, jotka sisältävät perinteellisiä naisten kiinnostuksenkohteiksi oletettuja teemoja kuten kodinhoito ja hyväntekeväisyys. Naisille osoitetut kysymykset ovat kuitenkin vaihtelevia, sillä heiltä kysytään myös julkiseen elämään liittyviä kysymyksiä. Sukupuolijärjestystä ylläpidetään kuitenkin niin, ettei miehiltä kysytä vaikkapa yrteihin tai kuninkaallisiin liittyviä kysymyksiä.

Kahdeksannen kysymyksen jälkeen tulevat erotiikka tai yleisö-kysymykset, joista puoliset saavat valita omalla vuorollaan jommankumman. Syksyn 1996 ohjelmissa juontaja kysyi erotiikka-aiheisen kysymyksen, mutta talvella 1998 tätä tilannetta oli muutettu siten, että kilpailija sai itse nostaa lasimaljasta rullalle käärityistä kysymyksistä yhden. Tämä korostaa onnekkouden merkitystä, joka tässä tapauksessa on liitetty erotiikka-teeman yhteyteen. Onnekkuus, fortuna on aatehistoriallisesti ollut feminiini piirre (Nurmi 1984, 62), joten tässä erotiikka representoituu feminiiniseksi piirteeksi, naisen ulottuvuudeksi enemmän kuin maskuliinisuuteen liitettäväksi asiaksi. Lisäksi talvella 1998 haluttiin kannustaa erotiikka-kysymysten ottamista sillä, että samanlaisesta vastauksesta sai kaksi ruusua. Siten erotiikasta tuli kysymysten joukossa parille eniten arvoa tuottava. Tämä voidaan tulkita merkinä kulttuurin erotisoitumisesta.

Toiseksi viimeinen kysymys on toisen parin tekemä kysymys. Aivan viimeisenä on tehtävä, jonka jompikumpi saa suorittaakseen. Yleensä tehtävän suorittaminen annetaan kuitenkin miehelle, sillä 16 parista 12 miestä sai tällaisen tehtävän. Tämä representoi varsin selkeästi maskuliinisuuteen liitettävää aktiivisuutta, ulospäin suuntautuvuutta ja suoritusten ja aikaansaannosten merkitystä. Nainen on passiivisempi ja paikoillaan olevana odottaa miehen suorituksia. Samaa sukupuoliasetelmaa representoi ohjelman seuraava vaihe, jolloin tehtävän suorittamisen jälkeen pariskunnan mies siirtyy toisen juontajan kanssa puolisonsa luokse. Tämä kuvaa siis miehen liikkuvuuden ensisijaisuutta, ulospäin suuntautumista ja aktiivisuutta.

Itse kilpailuvaihe perustuu heteroseksuaalisen parisuhteen vahvistamiselle ja pyrkimyksenä on osoittaa parin yhteenkuuluvuus. Tavoitteena on selvittää se Ulrich Beckin ja Elisabeth Beck-Gernsheimin kuvaama (1995, 50) miehen ja naisen yhdessä rakentama maailmankaikkeus, joka käsittää puolisoitten jaetut asenteet, mielipiteet ja toiveet, jotka kattavat kaiken arkisista asioista

suuriin maailmanpoliittisiin tapahtumiin. Ohjelmassa toimitaan niin kuin puoliset näkisivät toisensa osana itseään ja heillä olisi korkea me-tietoisuus (Määttä 1995, 24-25). Jos tämä yhteinen alue on kapea eivätkä he tunnista toistensa piirteitä, sanktiona pariskunta ei saa rakkauden symbolia, ruusua.

Toinen pari kilpailee vastaavalla tavalla. Kun kumpikin pari on kilpaillut, kokoontuvat molemmat parit ja juontajat sohvalle. Samoin kun ohjelman alkuvaiheessa tässäkin vaiheessa noudatetaan tarkkaa istumajärjestystä eli juontajat istuvat keskellä ja toinen pari juontajien vasemmalla puolella ja toinen oikealla. Tällä representoidaan sitä, että parit eivät sekoitu ja heteroseksuaalinen pariasetelma säilyy alusta loppuun saakka.

Samalla juontajat esittelevät etelänmatkakohteen. On huomattava, että pianisti ei enää tässä vaiheessa pääse käyttämään mitään valtaa eli hän on vain pianisti, toissijaisessa roolissa. Narratologisesti ajateltuna ohjelma on merkinnyt siis tämän patriarkaatin vallan loppua ja sen siirtymistä juontajille eli nuoremmille miehille.

Matkan esittelyn jälkeen enemmän ruusuja kerännyt pari saa valita täysin varman kylpylämatkan tai jatkotehtävän suorittamiseen perustuvan etelänmatkan väliltä. Tästä valinnasta riippuen vähemmän ruusuja kerännyt pari saa sen mitä toinen pari ei ole valinnut. Toinen pari saa siis varman kylpylämatkan. Toinen pari yrittää voittaa etelänmatkaa, joka tapahtuu siten, että pariskunnalle annetaan johonkin asiaan liittyen neljä vaihtoehtoa ja jos he ovat samaa mieltä, he voittavat matkan. Kysymys ja vastausvaihtoehdot on kirjoitettu sekä miehen että naisen saamassa kansiossa, johon toinen merkitsee vastauksensa ja toinen sanoo omansa suullisesti. Tämäkin tehtävä siis vahvistaa parin yhteenkuuluvuutta ja edellyttää puolisoitten toistensa tuntemusta. Jos pari voittaa matkan, puoliset yleensä juhlivat onnistumisestaan halaamalla, antamalla lyhyen suudelman tai koskettamalla toisiaan. Jos he vastaavat eritavalla, kumpikin yleensä pyrkii kätkemään pettymyksensä. Tämä episodi representoikin parin arkea, jossa ilot ja onnistumiset vuorottelevat pettymysten ja takaiskujen kanssa.

Ohjelman lopussa juontajat onnittelevat pariskuntia ja antavat kummallekin parille palkinnoiksi kerätyt ruusut, jotka aina ojennetaan naisille, sekä Tuttu juttu shown t-paidat ja pelin. Nämä palkinnot ja kuten myös matkat viittaavat parin yhteenkuuluvuuteen eli ne kaikki ovat tarkoitettu kahdelle. Palkitessaan ja onnitellessaan pareja juontajat halaavat naisia ja kättelevät miehiä ja samalla he voivat kehottaa kaikkia halaamaan toisiaan ja näin pariskunnat voivat osoittaa toisilleen

normitettujen käyttäytymissääntöjen ylityksiä käsittelemisen ohella myös halaamalla toisiaan. Ohjelmasta muodostuukin jonkinlainen käyttäytymis- ja tervehtimissääntöjen oppitunti, jonka ytimenä on sukupuolenmukainen käyttäytyminen.

Ohjelman juonen läpikäynti tuo selkeästi esille kaksi oleellista piirrettä. Ensinnäkin kaikki perustuu heteroseksuaalisen parisuhteen vahvistukseen ja toiseksi ohjelma on hyvin juontajakeskeinen. Juontajat toimivat aktiivisesti ohjelman johtajina ja sillä tavoin, että he huolehtivat sekä ohjelman liittyvästi asiajohtajuudesta että tunnejohtajuudesta. Onkin huomattava, että Tuttu juttu showssa ei Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon välillä ole tehtäväjakoja eikä heidän roolinsa eroa missään suhteessa. Ohjelma representoi heidät siis parina eikä kahtena erillisenä miesjuontajana kuten esimerkiksi Simo Rantalainen ja Jari Sarasvuo MTV 3:n joitakin vuosia sitten hyvin suosituissa ”Hyvät, pahat ja rumat” –ohjelmassa (Näränen 1996b). Hallikainen ja Koivusalo kuvaakin näin (mies)paria, jonka kesken tasa-arvo on toteutunut ja molemmat tekevät samat tehtävät.

Napakymppin rakenne

Napakymppi, jota on lähetetty Suomessa vuodesta 1985 lähtien, perustuu amerikkalaiseen *Perfect Match* –ohjelman formaattiin. Suomalainen versio eroaa kuitenkin amerikkalaisesta siten, että voittanut pari ei palaa matkansa jälkeen tunnustamaan kokemuksiaan yhteisestä matkasta ja matkakumppanista.

Napakymppiin on ennen ohjelmaa valittu herra tai neiti x sekä kolme kilpailijaa, joiden kesken x tekee visailun lopussa valintansa. Tietokoneen avulla on etukäteen tehty valinta, kuka kolmesta sopii x:lle parhaiten. Tietokone representoikin tässä sellaista kumppanin valintaprosessia, joka perustuu miehen ja naisen samanlaisuuteen, homogamiaan keskeisiksi arvioitujen sosiaalisten ja persoonallisten piirteiden osalta (Määttä 1995, 4-7). Mikäli x:n oma valinta ja tietokoneen valinta ovat samat, pari voittaa napakymppimatkan yleensä jonnekin etelän aurinkorannalle. Mikäli x valitsee toisin kuin tietokone, pari voittaa kotimaan matkan tai jos x:n valinta on ollut ”toiseksi paras” yleensä Keski-Eurooppaan suuntautuvan matkan. Suurin mahdollinen menestys aiheutuu siis homogamiasta eli siitä, että mies ja nainen ovat mahdollisimman samanlaisia ja että kummankin odotukset toisesta sopivat yhteen. Onkin huomattava se, että molempia ohjelmia yhdistää tämän miehen ja naisen keskinäisen samanlaisuuden tavoite ja siitä palkitseminen.

Napakymppi sisältää selkeästi pelin elementit eli osanottajat ovat alussa tasa-arvoisia, mutta lopuksi he päätyvät voittajiksi ja häviäjiksi (Hietala 1990, 76). Toisaalta ohjelma toistaa syvätasolla ikaikaista kosintarituuaalia, jossa useampi mies tai nainen kamppailee yhden neidon/herrasmiehen suosioista ainoana varsinaisena keinona sanoillaan osoittaa oma seksuaalinen vetovoima (mt., 77).

Napakymppi on yhden miespuolisen juontajan ohjelma, missä Kari Salmelaisen merkitys on keskeinen. Pianisti Kaitsu on ohjelman ainoa muu pysyvä esiintyjä, mutta hänen roolinsa on hyvin passiivinen, koska hän ei ohjelman aikana puhu. Ohjelma alkaa tilanteesta, jossa Kari Salmelainen seisoo Kaitsun vieressä. Tällöin Salmelainen toivottaa tervetulleiksi kotikatsomon ja studioyleisön, jonka hän samalla esittelee. Kari ja Kaitsu saavat katsojilta lahjoja, joista Salmelainen keskustelee Kaitsun kanssa. Keskustelu on miesten rupattelua, johon liittyy vitsailua, mutta puhumisesta vastaa vain Kari Salmelainen ja Kaitsu on lähinnä hiljaa tai vastaa yhdellä sanalla.

Alun jälkeen Kari Salmelainen siirtyy kolmen kilpailijan (a, b, c) lyhyeen esittelyyn. Hän liikkuu studiutilassa, mikä onkin hänelle ohjelman aikana varsin tavallista. Tämä representoi miehistä aktiivisuutta ja aloitteellisuutta, jossa kontrastina on juuri pianistin staattinen, ikään kuin naisen rooli (Ojajärvi 1996b, 79). Seuraavaksi hän siirtyy herra tai neiti x:n luokse, jonka kanssa keskustelee hieman pidempään. Kaikkien kilpailijoiden esittely on eräänlaista ”small talkia” eli he kertovat miltä paikkakunnalta tulevat ja mitä heille kuuluu.

Tämän jälkeen x aloittaa kysymysten esittämisen, joita yleensä ehditään tehdä ohjelman aikana kuusi. Ideana on se, että vuorotellen sekä a, b ja c vastaavat kysymyksiin. Kysymyksillä x yrittää selvittää kilpailijoiden persoonallisuuden piirteitä, elämäntapaa ja harrastuksia sekä mielipiteitä ja odotuksia vastakkaisesta sukupuolesta. Toisaalta kysymykset kuitenkin kertovat kysyjästä itsestään ja hän tavallaan testaa kilpailijoiden suhtautumista omaan arvomaailmaansa ja elämäntapaansa. Tätä voidaan tulkita jälkitekollisen yhteiskunnan parisuhteen piirteillä siinä mielessä, että kun ihmisten elämä on tullut enemmän muuttuvaksi on monia tapoja elää yhdessä (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 55). Parinvalintaa ohjaa sisäisen tyydytyksen mahdollisuuden optimointi (Ahponen & Marttinen 1997, 179), joka Napakymppissä merkitsee herra tai neiti x:n hyvin rationaalista työskentelyä. Kun a, b ja c vastaavat, x tekee paperiinsa hyvin tarkoilta näyttäviä muistiinpanoja ja ennen lopullista valintaa hän saattaa laskea yhteen antamiaan pisteitä ja punnitsee kolmen ehdokkaan väliltä hyvin tarkkaan. Napakymppin parinvalintaprosessi kuvaakin hyvin riskiyhteiskunnan parisuhteita: yksinäisyyden pelossa rakkaus optimoidaan ja suhteelle

määritellään riskiraja (Ahponen & Marttinen 1997, 183). Eli ennen kaikkea halutaan valita oikein ja paras mahdollinen kumppani, koska silloin oma inhimillinen onni voi maksimoitua.

Kari Salmelainen kommentoi aktiivisesti kysymyksiä ja vastauksia ja hän voi pyytää vastauksiin tarkennuksia. Samalla hän kontrolloi ajankäyttöä yhdessä studio-ohjaajan kanssa eli toimii ohjelman ylimpänä johtajana, jolla on oikeus rajata x:n kysymysten lukumäärää. Lopuksi hän pyytää x:n tekemään valintansa ja samanaikaisesti kolme kilpailijaa sekoittavat keskinäisen järjestyksensä, jotta loppuun saadaan vielä x:lle valintansa tunnistamis- ja arvaamistehtävä. Tämä tehtävä representoi toisaalta onnekkautta, satunnaisuutta, mutta toisaalta jonkinlaista romanttisen rakkauden ideaalia, jossa rakastuneen miehen ja naisen oletetaan tunnistavan toisensa muiden joukosta. Kari Salmelaisen johdolla x siirtyy kolmen kilpailijan eteen ja arvuuttelee kenet on valinnut. Kun tämä oikea valinta on löytynyt, valittu tulee x:n luo ja he halaavat kevyesti. Tämä ritualistinen halaus vahvistaa ohjelman perusideaa heteroseksuaalisesta pariutumisideaalista. Tämän jälkeen a, b ja c avaavat käärot, joista ilmenee matkakohde. Tilanteen jännite liittyy siihen, voittaako pari etelänmatkan. Tämä mahdollisuus representoi seksuaalista fantasiaa siten kuin tämä matka olisi eräänlainen kuherruskuukausi ja seksuaalisesti aktiivinen (Hietala 1990, 78). Kari Salmelainen vahvistaa tätä kommentaillaan, jos pari voittaa tämän Napakymppimatkan. Toisaalta hän lohduttaa paria, jos voittona onkin vain viikonloppuloma kotimaassa. Salmelainen toimii näin aktiivisena, patriarkaalisena parittajana ja puhemiehenä, joka vie tehtävänsä loppuun saakka. Lopun ritualismin ydin on pariutuminen, ”he saavat toisensa”, jopa jonkinlaisen häätilanteen ja vihkimisen imitaatio.

Ohjelman toisella jaksolla sukupuolet vaihtuvat eli nyt mies on x:nä, jos ensimmäisessä osassa nainen oli tässä asemassa. Tämä tekeekin Napakymppistä hyvin tasa-arvoisen kilpailuasetelmaltaan, koska ohjelmassa miehet ja naiset ovat periaatteessa samalla viivalla samoin mahdollisuuksin. Muuten ohjelma on hyvin juontajakeskeinen ja asetelmaltaan hyvin ritualistinen ja jopa mekaaninen, koska kysymykset ja vastaukset seuraavat toisiaan. Kun kilpailijoiden esivalinta on tehty tietokoneella, tällainen tekninen parinvalintaprosessi jatkuu ohjelman loppuun saakka. Parinvalinnasta muodostuukin kapitalistisen ideologian kuluttajaihanteen mukainen prosessi ja se on siinä mielessä myöskin hegemoniseen maskuliinisuuteen perustuva.

4.5 Tutkimustehtävä ja menetelmä

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia sitä, miten maskuliinisuus representoituu television parisuhdevisailuissa eli Napakymppissä ja Tuttu juttu showssa. Tärkeimmät tutkimuskysymykset ovat: millaista maskuliinisuutta näissä ohjelmissa representoidaan, miten maskuliinisuus representoidaan, miksi maskuliinisuus representoidaan siten kuin se tulee esille, onko maskuliinisuuden representaatio osa hegemonista maskuliinisuutta vai näkykö ohjelmissa maskuliinisuuksien monipuolistuminen sekä miten maskuliinisuuden representaatio eroaa kyseisissä ohjelmissa.

Tarkennettu tutkimuksen hypoteesi on se, että ohjelmissa tulee esille hegemonisen maskuliinisuuden murros, koska parisuhdekontekstiin vaikuttaa sukupuolten suhteita määrittävä pohjoismainen sukupuolisopimus sekä myös maskuliinisuutta monipuolistava kulttuurinen diversiteetti. Tätä hypoteesia vastaan asettuu kuitenkin hypoteesi, jonka mukaan parisuhdevisailu ”genreinä” ja kontekstina ylläpitää sukupuoliteknologiana hegemonista maskuliinisuutta.

Tutkimuksen aineiston muodostavat Napakymppin ja Tuttu juttu shown ohjelmat. Tutkittava materiaali koostuu videoiduista ohjelmista, jotka on esitetty televisiossa syys-lokakuussa 1996 ja tammi-helmikuussa 1998. Tutkimusmateriaalin hankkiminen kahdelta ajanjaksolta selittyy sillä, että tavoitteenani oli myös saada tietoa siitä, tapahtuuko ohjelmissa joitakin muutoksia. Tältä osin tutkimusaineisto ei kuitenkaan tuonut mitään oleellista esille. Tutkittavia ohjelmia on kummastakin visailusta kahdeksan kappaletta, joista puolet on esitetty syksyllä 1996 ja puolet talvella 1998. Aineisto on ollut määrällisesti riittävä siinä mielessä, että on tapahtunut selkeästi aineiston kylläntyminen ja voidaan olettaa, että lisäaineisto ei olisi tuonut mitään oleellista uutta.

Televisio-ohjelma sisältää huomattavan paljon havainnoitavaa aineistoa. Siksi aineiston tarkastelun rajauksena on ollut pyrkimys keskittyä sellaiseen representaatioon, joka tuo esille maskuliinisuutta. Tämä on tarkoittanut sitä, että olen keskittynyt havainnoissa sukupuolistettuun interaktioon eli siihen mitä ohjelmien keskeiset toimijat tekevät ja esittävät. Tämä on rajannut aineiston tarkastelussa pois muun muassa teknisen tason koodit¹¹ kuten ohjelman lavastuksen, joka sinänsä

¹¹ John Fiskin (1991,4-5) mukaan televisio käyttää hierarkisesti rakentuvia vallitsevan kulttuurin sosiaalisia koodeja. Näistä ensimmäisenä tasona on sosiaalisen todellisuuden koodisto, joka koostuu esimerkiksi pukeutumisesta, käyttäytymisestä, puheesta, äänistä ja eleistä. Toisena tasona on tekninen koodisto eli kameratoiminta, valojen käyttö, editointi ja musiikki. Kolmantena tasona on ohjelman ideologiset koodit, jotka tuovat esille esimerkiksi kapitalismin, patriarkaalisuuden tai individualismin ideologiaa.

perustuu sukupuolten erojen representointiin (Ojajärvi 1998a, 180). Samoin olen rajannut tarkastelusta pois ohjelmien sekundaariset sosiaaliset aktorit eli studioyleisön ja Tuttu juttu shown artistivieraat ja studio-orkesterin.

Havaintojen tekemisessä olen keskittynyt siihen, miten ohjelmien keskeiset toimijat (juontajat, kilpailijat, pianistit) ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja miten tässä interaktiossa maskuliinisuus tulee esille. Analyysin lähtökohtana on oletus, että sukupuolisuus ja siis tässä tapauksessa maskuliinisuus on tulkittavissa näissä suhteissa eli erilaiset interaktion merkit sisältävät koodin, joka on joko feminiininen tai maskuliininen (Saco 1992, 25). Tämä oletus pitää sisällään sen, että on olemassa jokin esiyymmärrys siitä, mitä maskuliinisuus on. Sen erottaminen mitä maskuliinisuus on perustuu toisaalta siihen, että maskuliinisuus on suhdekäsite, se on entiteetti, luokka, joka on aina suhteessa toiseen eli siis feminiinisyteen (De Lauretis 1987, 4). Toiseksi maskuliinisuus on kulttuurinen konstruktio eli kyseessä on sellainen länsimaisen maskuliinisuuden sisältö ja muoto, jota olen käsitellyt luvussa 2.¹²

Parisuhdevisailu on täynnä erilaista inhimillistä toimintaa. Tämä toiminta voi olla suoraa interaktiota ihmisten välillä tai jonkinlaista miehen itsensä esilletuontia kuten esimerkiksi pukeutumista.¹³ Jokaisessa tällaisessa tilanteessa mies voi lukuisin tavoin ja yksityiskohdin tehdä semioottisesti mieheyden merkkejä, sillä kaikkeen arkipäivän toimintaan liittyy valinta tehdä asioita maskuliinisella tai feminiinisellä tavalla. Kyseessä on itserepresentaatio, jossa oma minä mukautetaan pukeutumalla, puhumalla, käyttäytymällä (sukupuoli)ideologian mukaisesti oman itsen kautta. (Karvonen 1991, 29.) Tässä tutkimuksessa oleellista on tuoda esille mikä tämä maskuliininen tapa on. Samalla oletan, että kaikissa näissä aktioissa tehdään jo ”jonkinlaista” maskuliinisuutta eli maskuliinisuus ei koskaan ole mikään yleinen toimintakategoria vaan jotakin erityistä tai joitakin erityisiä tapoja interaktiotilanteissa.

Tulkinnan viitekehyksenä käytän Rosi Braidottin esittämää analyysimallia (1994, 158-167), eräänlaista karttaa siitä, miten seksuaalisia eroja voidaan tutkia, kun on kyse feministisestä

¹² Erkki Karvosen (1992, 183-187) mukaan tämän länsimaisen mieheyden kulttuurisen konstruktion alku palautuu hellenisoidun kristillisen kulttuurin perusrakenteisiin ja erityisesti hengen ja lihan sekä yksityisen ja julkisen sfäärin erottamiseen toisistaan ja myöhemmin valistuksen tekemään eroon järjen ja tunteen välillä. Muotoutuessaan nämä kulttuurimme kannalta keskeiset erottelu-ulottuvuudet sukupuolistuivat ja konstruoivat käsitykset miehestä ja naisesta.

¹³ Tulkitsen pukeutumisen Maja Jacobsonin tavoin (1994, 27-30) sisältävän merkityksiä sekä pukeutujalle itselleen että ympäröivälle yhteisölle. Jonkin vaateen koodit on tulkittavissa kulttuurisen ymmärryksen kautta, vaikka emme voi suoraan tietää, mitä koodia vaateen pitäjä itse käyttää. Tämä tarkoittaa sitä, että parisuhdevisailujen miesten pukeutuminen kertoo heistä itsestään jotakin, joka on tulkittavissa merkinä vallitsevasta kulttuurista ja sen maskuliinisuudesta.

tutkimusprojektista. Seksuaaliset erot ilmenevät Braidottin mukaan naisten ja miesten eroina, naisten keskinäisinä eroina sekä naisten sisäisinä eroina. Kun on kyse maskuliinisuuden representaatioista seksuaaliset erot voivat ilmetä miesten ja naisten eroina, miesten välisinä sekä miesten sisäisinä eroina. Kuten Braidotti (mt., 159) nomadista ¹⁴ lähestymistapaansa painottaa, tällaiseen karttaan voi ”tulla sisään” millä tasolla ja minä hetkenä hyvänsä. Tämä tarkoittaa sitä, että parisuhdevisailuissa oletettavasti korostuu ensimmäinen ja toinen seksuaalisten erojen jäsentämistapa. Miesten sisäisiä eroja, joilla Braidotti (mt.,165) tarkoittaa subjektin identiteettiä, kokemusverkostoja, elämänmuistoja ja moninaisuutta, voi ohjelman kontekstissa olla vaikeampi lähestyä.

Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimuksen suorittaminen on lähtenyt liikkeelle siten, että olen läpikatsellut analysoitavat ohjelmat ja suorittanut ohjelmien sisältämän verbaalisen kommunikaation litteroinnin. Tämän jälkeen aineistoon ensivaiheen perehtyminen on tapahtunut tematisoinnin kautta. Teemoittelu on perustunut tutkimusalueen teoreettisen viitekehyksen ja tutkimusaineiston esikatselun esille tuomien havaintojen vuoropuheluun. Tältä pohjalta lopulliset teemat muodostivat seuraavan analyysikaavan:

1. MASKULIINISUUDEN ITSEMÄÄRITYS

- * työ
- * harrastukset
- * ruumiillisuus ja pukeutuminen

2. MASKULIINISUUS MIESTEN KESKINÄISISSÄ SUHTEISSA

- * juontajien keskinäinen suhde (Tuttu juttu show)
- * juontajien ja pianistien keskinäinen suhde
- * juontajien ja kilpailevien miesten keskinäinen suhde
- * Napakymppin miesten suhteet muihin miehiin

3. MASKULIINISUUS MIESTEN JA NAISTEN VÄLISISSÄ SUHTEISSA

- * miesten ja naisten käsitykset toisistaan ja odotukset toistensa suhteen

---

¹⁴ Nomadismilla tai nomadisella subjektilla Braidotti (mt., 4-6) tarkoittaa mahdollisuutta ajatella ja liikkua yli vakiintuneitten kategorioiden ja kokemustasojen. Se mahdollistaa kriittisen tietoisuuden, ajattelun luovan liikkuvuuden ja vapautumisen konventionaalisesta teoreettisesta ja filosofisesta ajattelusta.

- * parisuhde
- * kodin sisäinen työnjako
- * parisuhteen ylläpito
- * seksi ja erotiikka

On huomattava, että vaikka tutkimustehtävään ei suoranaisesti liity naisten ja feminiinisuuden tarkastelu, tätä tarkastelukohdetta ei voi sivuuttaa, koska maskuliinisuus ja feminiinisyys ja niiden representaatiot kietoutuvat niin kiinteästi toisiinsa.

Teemojen analysoinnissa olen käyttänyt apuna mindmap-menetelmää. Teemakohtaisten miellekarttojen tekeminen on tehnyt helpommaksi havaintojen ryhmittelyn, jäsentelyn ja toisiinsa vertailun. Analysoinnin seuraavassa vaiheessa olen testannut teema-alueilta tehtyjä havaintoja tutkimuksen hypoteesin kanssa. Tämä on merkinnyt havaintojen läpilukemista ja purkamista siten, että se on tapahtunut maskuliinisuuden representaation viitekehystä käsin. Olen siis olettanut, että jokainen tarkastelemani havainto sisältää maskuliinisuuden ilmauksia. Kyse on tulkinnasta ja on muistettava, että tulkintojen hedelmällisyys ja osuvuus on lopulta kiinni tutkijan mielikuvituksesta (Eskola & Suoranta 1998, 147).

Tulkittavan aineiston muotona ovat sitaatit. Olen pyrkinyt välttämään kvalitatiivisen tutkimuksen erästä sudenkuoppaa eli sitaattien liiallista käyttöä (kts. Eskola & Suoranta 1998, 181) pyrkimällä tulkitsemaan mahdollisimman paljon ja pitkälle esittämiäni sitaatteja, ryhmittelemällä niitä ja lisäksi keskittymällä joidenkin tutkimusongelman kannalta oleellisilta vaikuttavien sitaattien tarkempaan analysointiin. Norman Faircloughin (1997, 139) mukaan representaatioiden analysointi on analyysia siitä, mitä tekstissä ”lukee”, mutta samalla on kiinnitettävä huomiota siihen, mitä tekstistä puuttuu ja mitä siinä ei näy.

5. MASKULIINISUUDEN ITSEMÄÄRITYS

5.1 Pikkuriiviöistä rauhallisia miehiä

Tutkittavassa aineistossa on verrattain vähän sellaisia tilanteita, joissa miehet kertovat jotakin itsestään. Tämä voi johtua siitä, että suomalaiset miehet eivät ole tottuneet kertomaan itsestään ja tuomaan esille persoonallisuuttaan ja sen piirteitä. Toisaalta ohjelmien konteksti ei myöskään anna tähän kovin paljoa mahdollisuutta, koska ohjelmat ovat hyvin interaktiivisia ja nopeatempoisia. Näistä kahdesta ohjelmasta kuitenkin juuri Napakymppi perustuu kilpailijan persoonallisen ytimen esilletuomiseen, jotta miehet ja naiset onnistuisivat lopullisessa valintatilanteessa. Kari Salmelainen kysyykin usein kilpailijoiden esittelyvaiheessa suoraan millaisia miehiä herrat ovat:

Herra a: "Rauhallinen, tasainen."

Herra b: "Mukavan rauhallinen mies."

Herra c: "Rauhallinen."

Herra x: "Tämmönen, ihan tavallinen, rehti."

Herra a: "Tämmönen näin ... Ei tässä..."

Herra b: "Paras."

Herra c: "Tämmönen relax-mies."

Miesten vastaukset imitoivat kansallisia stereotyyppioita suomalaisuudesta ja suomalaisesta miehestä. Sen mukaan suomalaiset miehet ovat ennen kaikkea rauhallisia ja tasaisia luonteeltaan ja jotenkin vain tavallisia. Vastaukset ovat yhtenevät sen J.P.Roosin (1994, 25) suomalaisten miesten elämänerroista tekemän havainnon kanssa, jonka mukaan miesten keskeinen piirre on jonkinlainen neutraalius, elämän tasapaksuus, elämän kokeminen ei kielteisenä eikä myönteisenä. Tämä tarkoittaa sitä, että miehellä ei ole mitään muuta esiteltävää itsestään kuin tavallisuutensa ja rauhallisuutensa. Rauhallisuus voi tarkoittaa myös vähäistä tunneaktiivisuutta ja verkkaista tapaa kommunikoida ja myöskin hiljaisuutta.¹⁵ Vastauksia voidaan pitää myös normatiivisina siten, että ne ovat toivottavia käsityksiä siitä, millaisen suomalaisen miehen tulee olla.

¹⁵ Tommi Hoikkalan (1993, 108, 136) mukaan rauhallisuus näyttää olevan jonkinlainen kulttuurinen ja kategorinen

Kun verrataan kahta viimeistä vastausta edellisiin, havaitaan kuitenkin selkeä ero. Nämä vastaukset ovat kahdelta nuoremmalta mieheltä ja ne voivatkin kuvata uuden nuoremman miessukupolven suurempaa itsetuntoa, rohkeutta ja ehkä myös parempaa itsetuntemusta. Tommi Hoikkala (1996b) puhuu uudesta, rennosta macho-tyylisestä kundisukupolvesta. Tällaiset nuoret miehet osaavat markkinoida itseään rohkeammin parisuhdemarkkinatilanteessa. Toisaalta tällaista itseutuntoisuutta voi selittää ohjelman parisuhdekonteksti eli miehen oletetaan toimivan aloitteellisesti ja itsevarmasti parisuhdeasioissa (Purra 1998, 77).

Vastaukset ovat siis yleisesti melko matalaprofilisia eli ne eivät vielä kerro kovinkaan paljon miesten itsemäärittelystä ja maskuliinisuudesta. Määrittelyyn saadaan syvyyttä, kun miehet kuvaavat itseään lapsuudessa:

Neiti x: "Millainen lapsi olit ? Olitko joka äidin unelma, pihan pahin riiviö vai naapurien kauhu?"

Herra c: "No aluksi olin äidin suosikki, kun en osannut puhua ja kävellä. Sen jälkeen se on vaihtunut."

Herra b: "Kyllä se riiviö oli."

Kari Salmelainen: "Sä olit riiviö ja kyllä tapahtu ?"

Herra b: "Tapahtu."

Herra a: "No mä olin vamaan naapurien kauhu."

Kari Salmelainen: "Miten niin ?"

Herra a: "No ainahan minusta syntipukki tehtiin."

Voidaan miettiä ensinnäkin sitä, miksi neiti x kysyy tällaisen kysymyksen ja millaisia vastauksia hän odottaa. Hän on asettanut selkeät vaihtoehdot, joihin voidaan ajatella liittyvän ohjelman kontekstissa selkeät normitukset. Niiden mukaan poikalapsen ei tule olla äidin unelma tai hän saa olla niin kauan äidin unelma, kun hän on vauva. Sen jälkeen hänestä tulee mies, koska kuten Elisabeth Badinter (1993, 57) kuvaa, mies ei ole vauva. Tärkeää on myöskin katkoa äiti/poika – symbioosi, koska muuten pojasta voisi tulla liian naisellinen (mt., 80). Siksi tässä kysymyksessä norminmukaiseksi vastaukseksi jääkin riiviö ja naapurien kauhu. Oleellista onkin se, että miehen pitää tässä tuoda esille tietty tarkkaan negatioitu (ei äidin unelma = ei-vauva) maskuliinisuus poikana. Tulkinnat taustalla on vakiintunut tapa tulkita lapsia "kiltit tytöt – omapäiset pojat" – mallilla, jossa pojat orientoituvat nopeasti kodin ulkopuolelle kaveripiiriin vaikutukseen (Hoikkala 1993, 136-137).

Kysymys sisältääkin sellainen ajatuksen, että tietyn maskuliinisuuden ideaalin tulee näkyä jo poikana, vaikka mies sitten aikuisena on mitä on. Spielbergin mukaan (1993, 178) jo pienet pojat oppivat välttämään häpeän tunnetta, joka seuraisi riippuvuudesta äitiin ja he ovat käyttäytymisellään riskihakuisempia kuin tytöt. Pojat eivät saa olla ”mamanpoikia” edes aikuisen miehen lapsuuden muisteluissa, koska se voisi aiheuttaa häpeää sekä miesten että naisten arvioinneissa. Poikalasten feminiinisyttä suvaitaankin paljon huonommin kuin tyttöjen maskuliinisuutta ja feminiininen poika leimautuu epäonnistujaksi ja petturiksi (Sipilä 1998, 170). Tällaiset itsemäärittelyt asettavat miehen äärirajoja. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että näistä poika-riiviöistä ja kauheuksien tekijöistä tulee rauhallisia ja tavallisia aikuisia miehiä.

5.2 Työ miehen identiteetin rakentajana

Parisuhdevisailuissa käsitellään verrattain vähän työtä eikä se ole sinänsä merkittävä tekijä maskuliinisen identiteetin representaatioissa. Ohjelmissa työtä kuvataan ikäänkuin luonnollisena osana miehen elämää ja identiteettiä. Esimerkiksi kun Kari Salmelaisen kysyy ”Mitä suunnitelmia sulla on syksyllä/talvella/lähi tulevaisuudessa?”, miehet vastaavat hyvin tavallisesti ”Töitä”, ”Hommia”. Tosin samoin vastasivat myös naiset. Tämä kertoo työnteon tärkeydestä suomalaisten elämässä ja toisaalta tällainen vastaus on ohjelman kontekstissa normin mukainen ja neutraali vastaus. Naisten töitä ja ammatteja käsitellään ohjelmassa kuitenkin vähemmän ja ne jäävät usein varsin hämäräksi. Kari Salmelainen saattaa jopa kieltää naisia kertomasta ammattiaan (”Älä kerro ammattia, mutta minkä alan hommia...”).

Työtä käsitellään Napakymmissä vähän ensinnäkin siksi, että ohjelman kontekstin mukaisesti erilaisten vapaa-aikaan liittyvien asioiden ja toimintojen esilletuonti on paljon tärkeämpää kuin työasioista puhuminen. Toiseksi voidaan viitata J.P. Roosin tulkintaan (1994, 6), jonka mukaan nuoremmilla miehillä, joihin Napakymppin miehet pääosin lukeutuvat, työhön liittyvällä pärjäämisellä ei ole enää niin suurta ideologista pysyvyyttä kuin vanhemmilla miessukupolvilla. Kolmeksi tarkasteltaessa kilpailijoiden ammatillista taustaa (ammatit mainitaan aina kuvatekstissä) havaitaan se, että tutkimusaineiston ohjelmissa 18 miehellä (ohjelmassa oli mukana kaikkiaan 32 miestä) oli työntekijäammatti eli joukossa oli laitoshmiehiä, asentajia, koneistajia ja mekaanikkoja. Työläismiehille ammattityö ei ole mikään ylpeyden aihe vaan välttämättömyys, josta ei mielellään puhuta tai jos puhutaan niin silloin lyhyesti ja töksähtelevästi (Kortteinen 1982, 172). Tällaisesta tavasta kommentoida omaa ammattitaitoa oli esimerkkinä seuraava laitoshmiehen vastaus

Neiti x: "Jos kylpyhuoneen lavuaari menee tukkoon, mitä teet vai teetkö mitään?"

Herra c: "Tottakai aukaistaan eikä siinä paljon ihmetellä." (Laitosmies)

Herra c:n vastaus viestii ammatillista itsevarmuutta ja suoraviivaisuutta, sellaista taitoa, jossa työ puhuu puolestaan. Samalla herra vastaa hieman kuin loukkaantuneena ja kysymyksen esittäjän tulisikin tietää laitosmiehen taitavuus ja ammatillinen valmius avata lavuaari. Suomalaisilla ruumiillisesta työtä tekevillä miehillä työhön liittyvä taito ja osaaminen ovatkin ylpeyden ja kunnioituksen aiheita, mutta niiden täytyy näkyä suorituksissa ja tuloksissa (Sulkunen & Alasuutari & Nätkin & Kinnunen 1985,168).

Vain poikkeustapauksissa ja jostakin erityisestä syystä saattaa syntyä enemmän keskustelua työstä kuten 7.9.1996, jolloin Kari Salmelainen halusi tietää hyvin tarkasti herra x:n itse tekemistä lasiruuksista ja lasinvalmistajan ammatista. Salmelainen aloitti keskustelun seuraavasti:

"Sanoppas mistäpäin lähdit näin järkevien ja hienojen kukkien kanssa?"

Salmelainen tuo kysymyksellään esille sen, että on olemassa järkeviä ja ei-järkeviä kukkia. Näitä ei-järkeviä kukkia ovat luonnon kukat. Järkevästä kukista Salmelainen keskustelee herra x:n kanssa, koska se liittyy miehen ammattitaitoon ja tekniseen osaamiseen. Representaationa tässä maskuliinisuus ja feminiinisyys erotetaan jyrkästi toisistaan. Maskuliinisuuden merkkejä ovat siis järkevyyden eli looginen ajattelu, työnteko ja ammatillinen osaaminen. Silloin sen vastakohtana ja peilinä on tunteellisuus, kotityöt (kukkien hoito) ja harrastaminen. Jako, jossa miehet liitetään järkeen ja naiset tunteeseen, on peräisin jo valistuksen kaudelta. Järjen ja tunteen erottaminen sopi nousevaan kapitalismiin ja moderniin mieheyskäsitteeseen, koska kapitalistisessa, miesten hallitsemassa julkisessa sfäärissä ei ollut sijaa tunteille. (Karvonen 1992, 186.) Näin Salmelaisen yhdellä lauseella maskuliinisuus ja feminiinisyys representoituvat erillisinä sukupuolirooleina mutta myös niiden essentialistisina pidetyt erot tulevat esille.

Tuttu juttu showssa työstä ja ammatillisista asioista keskustellaan hieman enemmän. Nämä keskustelut liittyvät yleensä ohjelman alkuun parin esittelyvaiheeseen ja valokuvien katseluun. Vaikka valokuvat hyvin harvoin liittyvät työhön, ne saattavat johdatella keskustelun miehen työhön, ammattiin ja uraan. Ohjelmassa syntyykin keskustelua useammin miehen kuin naisen työstä. Naisten työstä keskustellaan silloin runsaammin, jos kyseinen ammatti on tyypillinen reproduktioon liittyvä työ kuten sairaanhoitaja tai kättilö.

Ohjelman miehet ovat aktiivisessa työiässä olevia ja työelämään osallistuvia miehiä. He eivät ole työttömiä tai muuten syrjäytyneitä ja he ovat työssään pärjääviä ja menestyviä miehiä. Tuttu juttu shown miesten ammatillis-sosiaalinen asema on myöskin selvästi korkeampi kuin Napakymppin miesten, sillä aineiston 16 kilpailevan miehen joukossa ei ollut yhtään teollista työtä tekevää ja miehet olivat joko toimihenkilöitä, yrittäjiä tai vapaita ammatinharjoittajia (muusikot, taikuri).

Näihin miehiin näyttää sopivan Teemu Rantasen (1998, 23) tutkimuksessa esiinnoitettava miesten työkehys, joka tarkoittaa miehen omistautumista työhönsä ja menestymiseen siinä. Tuttu jutussa juontajat haluavat korostaa miehen ammatillista suvereniteettia ja kyvykkyyttä ("Kysyttiin radion ammattilaiselta", "Mitähän se ammattimies siellä ajattelee"). Työtä käsitellään lisäksi urana eli ohjelmassa voidaan keskustella miehen uran vaiheista ja ammatillisesta identiteetistä ("Sä olit puolustusvoimien palveluksessa jossakin elämänvaiheessa"). Tällainen palkkatyön urakeskeisyys ja henkilökohtainen pätevytyminen on ominaista keskiluokan elämäntavalle eikä niinkään työväenluokkaan lukeutuville (Kortteinen 1982, 204). Uran käsittely näkyy ohjelmassa esimerkiksi siinä, että kun mukana on ollut useita yrittäjiä, ohjelman juontajat nostavat heidän toimintansa selkeästi esille. Yrittäjyyden osalta tosin myös naisten toiminnasta keskustellaan, vaikka muuten naisten työstä puhutaan vähemmän. Joskus työnteko kuitenkin hyvin konkreettisesti sukupuolistuu, kuten aviopari Kentan kohdalla:

Timo Koivusalo: "Sä oot (Mauno/HS) pankkimiehiä ?"

Joel Hallikainen: "Ja Kaija sä oot yrittäjähminen ?"

Nämä kaksi lähes peräkkäistä repliikkiä tuntuvat konkreettisina jopa hauskoilta. Miehen toiminnan yhteydessä erityisesti mainitaan, että toimija on mies, kun taas naisen kohdalla todetaan, että hän on ihminen. Tämä on kuitenkin suomen kielen murteissa ja myös yleiskielessä havaittava erityinen ja suomen kielen esimerkiksi useista indoeurooppalaisista kielistä erottava piirre. Sen mukaan sanalla ihminen viitataan kielessämme yleensä naiseen. (Rautala 1987, 33.)

Tuttu juttu showssa representoituu tavallisen työnteon arvostaminen ja sen merkkejä halutaan tuoda esille:

Joel Hallikainen: "Näky, että ukko tehnyt käsillä töitä. Se on niinku sen näkönen ku pitää olla. "

Käsissä näkyvät työnteon jäljet ovat miehen merkki, stigma. Juontaja representoi tässä tapauksessa maskuliinisuutta moninkertaisesti. Tämä tapahtuu käyttämällä miestä tarkoittavaa sanaa ("ukko"), viittaamalla käsillä tekemiseen, joka on jonkinlainen miehen taidokkuuden ideaali sekä kertomalla että tämä tekemisen ilmeinen pitkä jatkuvuus ja ruumiillinen kuluttavuus näkyy ulospäin käsistä. Symbolisella tasolla mies on käynyt läpi initiaatorituaalin kuten heimoyhteisöissä siten, että kehoon jäävät arvet ovat symbolisia näyttöjä muutoksesta, jossa mies on saavuttanut miehen statuksen heimonsa keskuudessa (Gilmore 1990, 13; Badinter 1993, 110). Lisäksi Hallikainen normittaa lopuksi sen, että miehen työnteon pitää näkyä käsistä. Miehen ideaali on tässä nostalginen, agraariseen ja teolliseen yhteiskuntaan viittaava, koska nykyisin vain pieni osa miehistä tekee sellaista työtä, jonka merkit näkyisivät käsissä.

Suomessa työ on miehen rituaalinen matka miehuuteen ja Tuttu juttu show näyttääkin vahvistavan kauttaaltaan suomalaisen miehen liittyvää pärjäämisen eetosta. Pärjääminen on ohjelmassa tavallaan itsestään selvyys eli sitä ei tarvitse sinänsä julkituoda eli se perustuu Matti Kortteisen tutkimuksessa (1992, 60, 74) esille tulleeseen suomalaisten miesten työn eetoksen itsellisyyteen ja kunniaan. Pärjääminen on taustalla, koska visailun miehistä useimmat ovat vähintään nuorena keski-iässä eli 30-vuotta täyttäneitä. Ohjelmasta puuttuvat sellaiset nuoret miehet, joille työ merkitsee jonkinlaisen itsetoteutuksen mahdollistavan jutun tekemistä vaikkapa elämällä jonkinlaisessa mosaiikkimaisessa urassa (Tuohinen 1996, 84-85).

Tuttu juttu showssa oma lukunsa ovat julkkisparit, joista yleensä toinen puolisoista on jollakin alalla arvostettu ja valtakunnallisesti tunnettu. Kun pariskunnan mies on julkisuuden henkilö, hänen vaimonsa ammatti ja työ jää yleensä käsittelemättä. Silloin keskustelu liittyy tiiviisti miehen työhön ja myös hänen puolisoltaan kysytään miehen työhön liittyviä asioita:

Joel Hallikainen: "Kumpi on Markon mielestä parempi urheilija: Paavo Nummi vai Carl Lewis ?"
(Kysymys esitettiin Marko Asellin puolisolalle Mari Rautaselle/HS)

Sen sijaan näyttää siltä, että päinvastaisissa tilanteissa julkkisnaisten puolisoitten töitä ei unohdeta. Tuntuu, että näissä tapauksissa miesten työhön ja ammattiin liittyviä asioita käsitellään tavallista korostuneemmin, kuten vaikkapa Janina Frostellin puolison, Peter Bäckblomin kohdalla:

Joel Hallikainen: "Mitä sä Peter puuhaat ? Minkä alan miehiä sä olet ?"

Tavoitteena on osoittaa miehen itsenäisyys ja se, ettei hänen identiteettinsä perusta ole puolison julkisuus. Tämän päätelmän tekee kuitenkin hieman epävarmaksi se, että tarkasteltavassa aineistossa kahden muun julkkisnaisen puoliset toimivat myös itse samalla alalla (Anita Pajunen & Jukka Välimaa: musiikki; Anita Mäkelä & Tommi Haapanen: kiihdytysajo), jolloin ammatti yhdistää pariskuntaa. Vaikka kummassakin tapauksessa pariskunnassa nainen on varsinaisesti julkisuuden henkilö, myös miesten työtä sivuttiin usein:

Timo Koivusalo: "Onko mielestäsi hyvä asia, jos työ on myös harrastus?"

(Tommi Haapaselle tehty kysymys/HS)

Timo Koivusalo: "Annatko Anitalle useimmin myönteistä vai kriittistä palautetta?"

(Jukka Välimaalalle tehty kysymys/HS)

Tämä kertoo sen, että kun nainen on suvereeni jollakin alueella, varmin tapa vakuuttaa hänen miehensä arvo on tehdä se työn ja ammatillisen kompetenssin kautta. Tällä halutaan välttää ajatus, että mies olisi jotenkin vaimostaan taloudellisesti ja sosiaalisesti riippuvainen, koska tavoitteena on ilmeisesti välttää häpeällinen tilanne miehen kannalta. Samalla voidaan ylläpitää myyttistä käsitystä miehestä perheen varsinaisena elättäjänä. Tämä ei kuitenkaan vastaa nykyistä suomalaisista todellisuutta, koska on perheitä, joissa miehet voivat esimerkiksi vastata lastenhoidosta vaimonsa uran takia (Rantanen 1998, 23).

5.3 Harrastukset miehen identiteetin rakentajana

Parisuhdevisailuissa keskustellaan paljon kilpailijoiden harrastuksista ja niillä on keskeinen merkitys sukupuolisen identiteetin rakentumisessa. Napakymppissä luetellaan kuvatekstissä kunkin osanottajan yhdestä kolmeen harrastusta. Tutkittavissa ohjelmissa oli mukana 32 miestä, jotka nimesivät yhteensä 59 harrastusta, joista erilaisia oli 36. Tämä kertoo siitä, että suomalaisten miesten harrastamisen kirjo on laaja. Aineistossa on myös se mielenkiintoinen piirre, että mitään yksittäisiä suosikkiharrastuksia ei ole löydettävissä. Useimmin nimettyjä harrastuksia olivat liikunta ja urheilu (5) ja lukeminen (4), kalastus (4) ja kaikkia muita oli kutakin vähäisempi määrä.

Napakymppi miesten harrastuksista liikunta ja urheilu on selvästi suosituimpia jo pelkästään sen perusteella, että harrastusten joukosta löytyi 17 eri liikunta- ja urheilulajia. Kyseessä on miehille tavanomaisin harrastamisen muoto, josta on kuluneella vuosisadalla tullut oleellinen osa

maskuliinisuuden konstruktiota. Tätä on selitetty miehen identiteettiin vaikuttaneilla sosioekonomisilla ja perheeseen liittyvillä muutoksilla, jotka ovat aiheuttaneet miehissä pelkoa yhteiskunnan feminisoitumisesta (Messner 1987, 54). Urheilusta on tullut miehisen vallan viimeisiä linnakkeita, jossa miehet ovat voineet säilyttää itsenäisyytensä ja hegemoniansa.

Vaikka Napakymppin miehet nimeävät paljon eri urheilulajeja, ne ovat kaikki tyypillisiä miesten harrastamia lajeja. Tietysti voidaan pohtia sitä, onko olemassa tyypillisiä miesten ja naisten lajeja. Riitta Pirisen (1998, 17) mukaan urheilulajeihin on sisäänkirjoitettu sukupuoli, joka merkitsee käsityksiä miehille ja naisille sopivina pidetyistä ruumiinkäytöistä. Tällöin miehiseksi määritellyissä lajeissa korostuu fyysinen voimankäyttö, kestävyys, aggressiivisuus ja lisäksi moottoriurheilua pidetään miesten lajina. Tällaiset miehiseksi katsotut lajit eivät kuitenkaan tule esille Napakymppin miesten harrastuksissa, sillä voima-, kestävyys- ja moottoriurheilulajeja suositaan hyvin vähän.

Miesten urheilulajien laajaa joukkoa voidaan lähestyä tarkastelemalla sitä, millaisia käytäntöjä ne sisältävät. Arto Tiihonen (1994, 246) erotelee toisistaan ”se” –urheilun, jossa keskeistä on suorittaminen, voittaminen, menestys ja väkivaltaisuus; toiseksi ”minä” –urheilun, jossa korostuu kokeminen, nauttiminen, onnistuminen ja subjektiivisuus sekä kolmanneksi ”sinä” –urheilun, jossa tärkeintä on tekeminen, tunteminen, yrittäminen ja dialogisuus. Urheilun maskuliinisuus on usein tulkittu juuri ”se” –tyyppiseksi, jolloin urheilusuoritusten ruumiillisuus on ollut hyvin välineellisestä ja vieraantunutta (Messner 1992, 62). Napakymppimiehet nimeävätkin harrastavansa monia suorituspainotteisia yksilölajeja kuten pyöräily, soutu, hiihto, uinti ja suunnistus. Tällaisten lajien harrastaminen toteuttaa kapitalistista maskuliinista ruumisihannetta siten, että sitä kuvaa voimakas, toiminnallinen, mutta samalla kevyt ruumiinrakenne (Loland 1994, 72). Näitä lajeja harrastavat miehet ovatkin ennen kaikkea reippaita ja aktiivisia, mikä näkyy konkreettisesti visailun miesten varsin solakassa ulkomuodossa eikä kilpailijoiden joukossa ole juurikaan ylipainoisia.

Napakymppin miehet eivät näytä harrastavan varsinkin nuorempien miesten suosiossa olevia ”sinä” –käytäntöjä sisältäviä joukkuelajeja. Miesten suosimaa harrastustyyliä nimittää parhaiten luontoaktiivisuus, sillä harrastusten suuren osan tapahtumasfäärinä on metsä, vesi tai ainakin asutustaajamien ulkopuolinen ympäristö. Konkreettisesti erottuu kalastuksen suosio. David Morganin (1993, 77) mukaan kalastuksesta voidaan löytää monia maskuliinisuuteen viittaavia piirteitä, jotka selittävät myös sen, miksi se ei ole suosittua naisten keskuudessa. Kalastus on selkeästi erityisiä taitoja vaativa laji, jotka liittyvät ruumiillisuuteen ja kehon hallintaan ja toiseksi se on hyvin toiminnallinen harrastusmuoto.

Kalastuksen ja yleensä luontoharrastuksen suosiota voidaan tulkita myös hyvin arkkityyppisenä maskuliinisuutena. Napakymppin miesten nimeämissä harrastuksissa artikuloituu esille varsin selkeästi kapitalistiseen ideaalityyppiin kiinnittyvä reipas maskuliinisuus. Tällainen maskuliinisuus on ehkä yllättävänkin yksisuuntainen, koska ohjelmassa ei tule esille kaveriorientoitunut joukkuelajien harrastusta, eikä myöskään vaarallisten riskilajien tai itsehallintaan perustuvien itämaisten lajien harrastusta.

Harrastusten luettelomaisuus ei mahdollista kovin pitkälle sen pohtimista, sisältääkö miesten liikunnallisuus Arto Tiihosen (1994, 247) kuvaamia ”minä” –kokemuksia. Tiihosen mukaan tällaiset kokemukset ovat urheilussa paljolti naisliikkeen ansioita. Tämä tulkinta voi kuitenkin olla miesten liikuntaharrastuksia vähättelevää, koska jonkinlainen holistinen ruumiskokemus (Wienke 1998, 276) voi varmasti olla mahdollista monessakin lajissa. Se on tietysti nähtävissä, että Napakymppin miehet eivät harrasta sellaisia naisten suosimia lajeja kuten jooga, aerobic, itämainen tanssi tai muita tanssinmuotoja ja joihin epäilemättä liittyy varsin kokonaisvaltainen ja subjektiivinen ruumiskokemus.

Liikunnan ohella miehet suosivat myös kotikeskeisiä harrastuksia kuten TV:n katselua, puutarhanhoitoa, koti-iltoja sekä erilaista kulttuuria kuten musiikkia, lukemista, teatteria ja elokuvia. Näiden osuus on kuitenkin selkeästi pienempi kuin eri liikuntalajien. Voidaan pohtia sitä, että harrastavatko miehet todella näin paljon liikuntaa vain onko kyseessä myös odotettu ja legitiimi vastaus ohjelman kontekstissa. Miesten liikunnan harrastamista ja sen alkamista jo poikavuosina pidetään jotenkin luonnollisena, lähes itsestäänselvyytenä (Messner 1992, 25). Urheilu toimiikin elämänalueena, jossa maskuliininen identiteetti vahvistuu ja tarkentuu. Tässä korostuu muiden miesten vaikutus ja mukaan vetäminen. Urheilu merkitsee ystävien saantia ja miesten keskinäistä kaveruutta (mt., 92).

Tuttu juttu showssa harrastuksista keskustellaan ajoittain runsaastikin ja varsinkin silloin kun ne ovat korostuneen maskuliinisia tai feminiinisiä. Nämä keskustelut saavat aiheen parin valitsemista valokuvista ja juontajat osoittavat kiinnostusta erityisesti sellaisiin miesten harrastuksiin, joissa harrastus yhdistää miesten ryhmää:

Timo Koivusalo: ”Siin on isännän harrastuksia. Mikä oli sun bravuuripaikka. Olitsä passarina vai iskijänä ?”

Mauri Kuosmanen: "Siin Vili sitten kehittäi tämmösen urheiluseuran. Me oltiin menestyksekkäitä silloin aikoinaan. Lyötiin lentopalloa ja kaikki ..."

Joel Hallikainen: "Täss on sitten, täss on isännän, Maunon, harrastuksia. Mikä on menossa?"

Timo Koivusalo: "Mikä kappale?"

Mauno Kentta: "Kappaletta en muista, mutta se on tuolta Tampereen kylpylässä. Siellä on Valmetin soittokunta harjoittelemassa altaassa."

Juontajien on helppo aloittaa keskustelu tällaisista selkeistä ryhmäkuvista, koska niissä maskuliinisuuden koodit ovat runsaslukuisesti luettavissa ja mies on ikäänkuin vertaistensa joukossa. Titta Tuohinen (1996, 76) on todennut, että keskeinen miehen onnellisuuden edellytys se, että hän voi kokea olevansa edes jossain tilanteessa ja jollakin elämänalueella omiensa joukossa yhdenvertaisena ja sellaisenaan hyväksyttynä. Kyse on kaverisosaalisuudesta, joka rakentuu yhdistävän toiminnan ja sen ympärille kietoutuvan verbaalisen huumorin varaan (Hoikkala 1996b, 363). Tuttu juttu showssa tämä miehen onnellisuus tulee esille juontajien reaktioissa, kun he vilpittömästi innostavat tällaisista kuvista. Innostuminen osoittaaakin jonkinlaista kunnioitusta ja palkitsemista miehen maskuliinisuuden merkeistä.

Sen ohella, että ohjelmissa keskustellaan miesten urheiluharrastuksista, urheilu tarjoaa diskurssiin tekijän, jolla luodaan interaktiutilanteessa helposti yhteyttä. Kun Klaus Thomasson toimi Kari Salmelaisen ollessa sairaana tämän sijaisena, hän valitsi interaktiossa strategiaksi jääkiekkodiskurssin. Tilapäisenä juontajana hän suhtautui kilpailijoihin varsin luonnollisesti varovaisemmin ja etäisemmin kuin Salmelainen, jolloin hän pystyi tällaisella strategialla saamaan yhteyttä miespuolisiin kilpailijoihin.

"Niinku Timo Jutila sanoo: otetaan löysät pois. Vaikket sä voittaakaan, niin kiitos kuuluu, niinku Timo Jutila sanoo, koko joukkueelle."

"Joensuusta on tullu hyviä jääkiekkoilijoita. Kapasen veljeksiä, Monosen veljeksiä."

"Ja löysät pois. Vähän hartijoita lasket."

"Anna palaa Ykä."

Jääkiekko tarjoaa mahdollisuuden miesten väliseen yhteyteen onhan se Suomessa seuratuin urheilulaji ja huolimatta naisten jääkiekkoharrastuksen kasvusta ja menestyksestä korostuneen miehin. Kuitenkin voidaan ihmetellä sitä, miksi tällaisessa ohjelmatilanteessa jääkiekkoterminologia toimii ja tuntuu luontevalta. Tämä selittyy joukkuelajien suosiolla miesten keskuudessa ja niiden ilmeisessä maskuliinisuudessa. Mark Simpsons (1994) on tutkinut jalkapallon

merkitystä miesten elämässä ja miten jalkapalloharrastus konstruoi maskuliinisuutta. Hänen mukaansa (mt., 72) jalkapallo on maskuliinisuuden universumi, jonka ulkopuolelle jäävät naiset ja homomiehet, ja jossa miehet voivat nauttia keskinäisestä yhteydestään ja falloskeskeisen maailman ruumiillisuudestaan.

Klaus Thomassonin jääkiekkoon viittaavat kommenttien tavoitteena on luoda miesten välistä yhteenkuuluvuutta, jonka ulkopuolelle naiset jäävät. Naiset jäävät marginaaliin, koska joukkuepelissä peli itsessään on kuin puuttuva nainen tai puuttuva äiti (mt., 75). Tässä tapauksessa pelin kohteena ovat kuitenkin naiset eli fantasiatasolla konkreettisesti läsnäolevat naiset häivytetään. Klaus Thomassonin kaksi viimeistä kommenttia ovatkin kuin jääkiekkovalmentajan kannustuksia pelaajalle, jolloin Thomasson ikäänkuin lähettää pelaajansa jäälle tekemään huippusuoritusta. Hän toimii patriarkaattina, kannustavana isänä mutta myös initiaattorin tai shamaanin kaltaisena.¹⁶

Juontaja käyttämä tyyli ja strategia kertoo siitä, miten artikulaatiossa hegemoninen maskuliinisuus hyvin selvässä ja kiistattomassa muodossa tulee esille ja käyttöön. Syynä tähän on epävarmuuden minimointi. Miesten välisen yhteyden puuttumisesta ja naisten läsnäolosta ja tasa-arvoisesta parisuhdemarkkinatilanteesta aiheutuvasta epävarmuuden tunteesta juontaja pääsee irti ottamalla käyttöön maskuliinisen artikulaation. Seurauksena on näennäisen turvallinen merkitysmaailma, jossa jääkiekkopelin säännönmukaisuus ja konteksti poistaa kaiken uhkaavan eli elämän feminiinistymisen, homofobian ja miehisen häpeän.

Maskuliinisuuteen liitetyt harrastukset ovat yleensä korostuneen toiminnallisia ja tällainen ulospäinsuuntautuva aktiivisuus tulee ohjelmissa esille myös arkkityyppisenä maskuliinisuutena. Yksi tällainen arkkityyppi on vapaa seikkailija, joka representoituu seuraavassa esimerkissä:

Timo Koivusalo: "Haluaisitko matkustaa autolla läpi Amerikan ?

Jari Vesa: "Kyllä."

Timo Koivusalo: "Oletko tehnyt ?"

¹⁶ Jukka Sihvonen (1996) tarkastelee jääkiekkopeliä metsästäjämyytin muunnelmana ja hänen mukaansa (mt., 68) jääkiekossa on läsnä myytin perusjuuret: voimakas yhteenkuuluvuuden tunne, kamppailu (saalis/vastapuolen joukkue) sekä esikuva (shamaani/valmentaja). Elisabeth Badinter (1993, 138) puolestaan tarkastelee urheilua ja varsinkin joukkuelajeja initiaatorituaaleina, joissa pojat kasvatetaan ja ohjataan mieheyteen. Tällöin varsinkin valmentaja voidaan nähdä vertauskuvallisesti näiden ohjausrituaalien initiaattorina.

Jari Vesa: ”En. Mutta ystäväpiirissä on ollut monta tyyppiä, jotka on tehneet sen ja jotka on pyytänyt mua matkaan, mutta me hellusteltiin Aikun kanssa niin tiiviisti. Mä en saanut lupaa lähteä. Mutta vielä tulee päivä jolloin ...”

Timo Koivusalo: ”Jolloin onni potkaisee sua. Älkää hellustelko.”

”Autolla läpi Amerikan” tuntuu hieman kliseiseltä ja road-movie-tyyppiseltä, mutta se kuitenkin representoi vapauden kaipuuta, joka liitetään Amerikan mantereeseen. Läpi Amerikan ajavan mieshahmon taustalla on myyttinen cowboy, joka lakkaamatta etsii omaa viriliteettiään, on kova ja itsenäinen eikä kiinny emotionaalisesti naiseen (Badinter 1993, 186). Myyttiin on vaikuttanut myös amerikkalaisen Jack Kerouacin kirja ”On the Road”, joka kuvasi 1950-luvun amerikkalaisen beat-sukupolven miesten hedonistista matkustelevaa elämäntapaa (Jokinen & Veijola 1990, 45-46). Kysymyksen taustalla on jonkinlainen seikkailijan arkkityyppi ja Jari Vesa tuo esille stereotyyppisen ja sinänsä realistisen vastauksen siihen, miksi seikkailijan kaipuu elää. Suomalaisessa miehessä on lähtemisen halu siksi, että vaimo ei anna lupaa eikä mies voi toteuttaa omia halujaan. Juha Siltalan tutkimuksessa (1994, 421) suomalaisten miesten omaelämäkertoista tuli esille se, että nainen toimii miehelle miesten maailman ulkoistettuna kontrollina, ”hellapoliisina”, joka hankaloittaa miehen elämää eikä tämä voi toteuttaa omaa vapauttaan oman mieskaveriporukkinsa kanssa. Tämä liittyykin kulttuuriseen piirteeseen, jonka mukaan miehisenä ihanteena on vapaus ja riippumattomuus (Sulkunen et. al. 1985, 235).

Napakympissä 28.9.1996 herra x puolestaan representoi jonkinlaista metsästäjän arkkityyppiä. Hänellä oli päällään teatteriharrastukseensa liittyvä työmiehen-asuste, johon kuuluivat nahkasaappaat, pussihousut, riihipaita, matkalaukku ja Klubi-aski. Herra x:n tyyli oli kuin suoraan vanhasta Suomi-filmistä ja tyyliin kuuluvien vanhojen vaateiden voidaan tulkita viestivän rehellisyyttä (Barthel 1992, 143). Tyyllillään herra x imitoi perinteistä työmiestä tekemällä kysymyksensä Klubi-askin kanteen, mutta samalla hän halusi tuoda esille myös herrasmies-tyyliä (”Hyvää iltaa arvoisat leidit. Nimimerkki työmiestä täällä tiedustelee.”). Tällainen selkeä tyyli viittaa ruumiin hallintapyrkimykseen, jossa maskuliinisuuden konnotaatiot ovat selkeästi esiin luettavissa (Morgan 1993, 81). Herra x oli ammatiltaan lehtori eli tavallista koulutetumpi Napakymppimiesten joukossa, joten voidaan ajatella hänen kulttuurisen pääomansa tuottavan rohkeutta leikitellä tyyllillä.

Herra x:n kysymykset olivat myös hyvin tarkasti asetettuja ja tavanomaisista kysymyksistä poikkeavia. Hän kysyi seuraavat kysymykset:

- (1) " Mistä sai alku ajatukselle, että täällä tänään tavataan ?"
- (2) " Luontopolkuni varrelta eräreppuuni on kertynyt karhunkämmenet. Miten valmistat niistä meille kahdelle päivällisen ?"
- (3) Herra x pyysi neitejä valitsemaan kolmesta mukanaan tuomasta naisten kengästä mieluisimman.
- (4) "Mitä tuo sana "souvarit" mieleen ?"
- (5) Kuuluuko polkka tanssitaitoosi ja jos ei niin haluaisitko opetella ?"
- (6) "Pitääkö tuulettaa vaatteita vai pääätä ravintolaillan jälkeen ?"
- (7) "Mitä paheita minulla saa olla ?"
- (8) "Lähditkö tänne minun vai matkan takia ?"

On huomattava, että nämä kysymykset olivat esitettyjä varsin vakavahenkisesti eikä niihin liittynyt ohjelmalle usein tavanomaista vitsikkyyttä. Tulkitsen herran identiteetin representoivan jonkinlaista jälkitraditionaalisuutta. Anthony Giddensin (1995, 91) mukaan jälkitraditionaalisuuden keskeinen piirre on toisto, joka on ajan kontrollointia siinä mielessä että menneisyyteen suuntautumisella vaikutetaan nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Herra x toimiikin tässä vartijana, tradition kaavallisen totuuden esittäjänä, joka haluaa löytää toistonsa luomaan järjestykseen siihen parhaiten sopivan naisen. Jälkitraditionaalinen metsästäjä-työmies asettaa naiselleen ideaaleja odotuksia ja vaatimuksia kuten eräkielen tuntemisen, riistaruaan valmistamistaidon, polkan tanssimisen kyvyn, miehen paheiden hyväksymisen ja ilmeisesti alkoholittoman ja tupakoimattoman elämäntavan.

Herra x:n identiteetin aineksena on maskuliiniset arkkityypit ja tässä tapauksessa toinen kysymys tuo esille metsästäjän-arkkityypin, suomalaisen karhunkaatajan. Metsästäjä-sankarin ei kuulu kerskailla saaliillaan ja aikaansaannoksellaan, vaan vaatimattomasti hänelle on vain "kertynyt karhunkämmenet". Tämä tyyppi vastaa varsin selvästi Teemu Rantasen (1998, 29) tutkimuksessa löytämää erämieskehystä. Kun Rantanen tutki lehtikirjoituksissa esiin nousevia kotityön maskuliinisia kehyksiä, erämieskehysten mies on toimiva subjekti, joka luonnon hallintakyvyllään osoittaa pätevyytensä.

Luontoon identifioituva maskuliinisuutta ilmeni myöskin Napakymmissä 16.9.1996 mukana olleen herra x:n kysymyksissä koiravaljakko-ajelun esineistöä ("Mihin harrastukseen liittyvät ohjauskaari, puskukaari ja seisinki?"). Voidaan olettaa, että herra x ei ole vain kiinnostunut neitien tietämyksestä, koska kyseinen harrastus on varsin harvinainen. Oleellista olikin hänen itserepresentaationsa, jonka elementtinä oli erilaiseen ja erottuvaan luonnossa tapahtuvaan ja koiriin

liittyvän harrastuksen tietotaito. Tällainen itserepresentaatio kuvaa varsin selkeästi sitä, miten nykyajan pariutumisen näyttääkin tulevan yksilön keskeinen keino löytää ja olla itsensä (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 170).

5.4 Miesten ruumiillisuus ja pukeutuminen

5.4.1 Ruumiillisuuden merkitys

Miesten ruumiillisuuteen on kiinnitetty maskuliinisuuden tarkastelussa hyvin vähän huomiota ja miehiä on pidetty jopa vähemmän ruumiillistuneina kuin naisia (Morgan 1993, 69). Miesten suhdetta ruumiiseensa on kuvattu instrumentaaliseksi, jolloin on ajateltu, että miehillä on ruumiinsa ("men have bodies") kun taas naiset ovat ruumiinsa ("women are their bodies") (Justad 1996, 362). Tällainen miehen erottaminen ruumiistaan on ollut osa patriarkaalista valtaa ja instrumentaaliseen ruumissuhteeseen pohjautuvassa kulttuurissa valta on ulottunut erityisesti niihin (naiset), jotka ovat identifioituneet ruumiiseensa (mt., 363).

Viime vuosikymmeninä miehen ruumiista on tullut kiinnostuksen kohde, jolloin on alettu muun muassa pohtia sitä, miltä miehen ruumiin tulee näyttää. Uusi kiinnostus on näkynyt miehen ruumiin estetisointina populaarikulttuurin alueilla sekä perinteellisen nuoren ja lihaksikkaan miestyypin suosion vahvistumisena (Mishkind & Rodin & Silberstein & Striegel-Moore 1987; Wienke 1998). Toisaalta esiintyy merkkejä miesten holistisemmasta suhteesta omaan ruumiiseen, joka merkitsee vapautumista hegemonisen maskuliinisuuden instrumentaalista ja paikoin vihamielisestä ruumissuhteesta (Wienke, 276).

5.4.2 Naisten vaate

Parisuhdevisailuissa tuodaan esille miesten pukeutumisen sukupuoliset rajat eli ohjelmissa miehet pukeutuvat miehille eikä naisille tarkoitettuihin vaatteisiin. Niissä tapauksissa, joissa rajat ovat uhattuina, synnytetään diskurssi, jolla sukupuolijärjestys palautetaan. Nämä diskurssit perustuvat siihen sukupuolitettujen pukeutumisen visuaaliseen jakoon, jonka mukaan miehet pukeutuvat maltillisesti, suoraselkäisesti sekä vartalooaan hämärtäen (Kokkonen 1996, 52). Erityisen selvä tämä sukupuoliteknologia on Napakymmissä, ja tämän sisältöinen diskurssi käytiin 17.1.1998, kun Kari

Salmelainen ja Kaitsu olivat saaneet esiliinat lahjaksi työttömien yhdistykseltä. Tasa-arvoistumisen merkki oli sinänsä se, että yhdistys lahjoitti nämä esiliinat miehille. Kari Salmelainen omaksui tässä tilanteessa strategian, jonka tavoitteena oli osoittaa esiliinan olevan naisten vaate ja miehille sopimattoman.

Kari Salmelainen: "Nyt tehdään erilainen alku. Leikitään että mä oon Hallikainen ja sä (Kaitsu/HS) oot se toinen. Sitt kehutaan vähän toisiamme. Kyllä sä oot silti hyvännäköinen mies, sull on tehty oikein tällöinen puserokin, nouseppas seisomaan."

Esiliinan käsittelyyn liitetään Tuttu juttu show –parodia. Tavoitteena on hieman pilaila Koivusalon ja Hallikaisen toistensa kehumisella ja tietyllä ulkoisella tyylikkyydellä, jonka symboliseksi merkiksi kohotetaan nyt esiliina. Tällöin Hallikainen ja Koivusalo saavat hieman naismaisen sivumerkityksen. Toisaalta on huomattava se, että Salmelainen ei mainitse sanaa esiliina vaan hän puhuu puserosta. Pusero on tässä tapauksessa väärä ilmaisu, jolla halutaan neutraloida naisiin viittaavan vaatekappaleen vaikutusta maskuliiniseen identiteettiin. Samalla Salmelainen representoi tietämättömyyttä tämän vaatekappaleen nimestä. Sukupuoliroolieroa ylläpidetään siten, että mies ei tunnista enemmän naisen elämänpäiiriin liittyvän vaatekappaleen nimeä ja vaikenemalla mies sulkee itsensä pois naisten käsitte maailmasta ja arjesta. Kolmanneksi tulee esille se, että Salmelainen tekee tässä objektiksi kaverinsa Kaitsun, joka saa kantaa naisen merkkiä.¹⁷ Näin Salmelainen saa etäännytettyä itsensä tästä feminiinisyyden uhasta.

Seuraavaksi Kari Salmelainen, jolla on siis myös itsellään esiliina päällään, siirtyy hyvin karikatyyrisen naismaisesti keikistellen kohti neiti c:tä ja samalla hän muuttaa puheääntään naismaisen korkeaksi:

Kari Salmelainen: "Päivää mä olen sellainen iskelmälaulaja. Mä oon Essu Wuorela."

Tässä tilanteessa Kari Salmelainen ei halua tulla epäilyksenalaiseksi siitä, että hän näyttää naismaiselta käyttäessään naisten enemmän käyttämää esiliina ja että hän tekisi naisten töitä. Kohdatessaan naisen hän valitsee strategiakseen naisen imitoinnin, jolloin sukupuolijärjestys säilyy. Tämä voidaan nähdä myös parodiana sekä naismaisuudesta että homoseksuaalin ulkoisesta käyttäytymisestä (liikkeet, puhe, ulkonäkö), sillä naismaisuus on ollut yksi homoseksuaalisuuden

¹⁷ Sanna Ojajärvi (1996b, 79) on kiinnittänyt huomiota siihen, miten Napakymppin pianisti, Kaitsu on monin tavoin naisen paikalla ja naisen roolissa. Ensinnäkin hän toimii juontajan avustajana, jossa tehtävässä visailuperinteessä on

tyyli ja tulkintakehys (Badinter 1993, 224). Salmelaisen parodia on näin osoitus hegemonisesta maskuliinisuudesta ja siihen liittyvästä homoseksuaalien alistamista, jonka taustalla on ilmeinen homofobia. Seuraavaksi Kari Salmelainen siirtyy esiliina edelleen päällään herra x:n luokse ja jatkaa samaa diskurssia:

Kari Salmelainen: "Kuule koska sull on ollut tällainen essu päällä. Ootko ikinä tehny mitään keittiöhommia ?"

Kari Salmelainen kohtaa nyt miehen ja ensimmäisen kysymyksen ytimenä on osoittaa esiliinan päällä pitämisen harvinaisuus miesten keskuudessa. Kysymyksellään Salmelainen antaa ymmärtää, että esiliina on harvinaisen hänellä ja herra x:llä ja siis yleensä kaikilla miehillä. Toinen kysymys johdattaa keskustelun kuitenkin diskurssin ytimeen eli kyse ei olekaan varsinaisesti esiliinan pitämisestä vaan sitä että tämä vaate liittyy keittiöhomiin. Kysymyksellä tuodaan selkeästi esille kodin työnjako ja keittiötöitten kuulumisen naisille. Tässä valitaan Teemu Rantasen tutkimuksessa (1998, 29) esille tullut elättäjakehys, jonka mukaan mies ei kotitöitä tee.

Herra x: "Jaa-a, taitaa olla aika pitkä aika."

Vastauksella herra x sulkee itsensä pois keittiöhommista mutta Kari Salmelainen tekee vielä tarkentavan kysymyksen.

Kari Salmelainen: "Sä annat keittiöhommot muille ?"

Herra x: "Kyllä joo. Sen takia ollaan vähän niinku tätä reissua ..."

Kari Salmelainen: "Ahaa että kokki puuttuu. "

Herra x: "Kyllä joo."

Kari Salmelainen: "Mistäpäin lähdit kyselemään kokkia."

Nyt työnjako on selventynyt, koska keittiöhommot tekee jotkut muut kuin herra x ja tämä tarkoittaa ilmeisesti naisia. Voidaan siis ironisesti todeta, että herra x onkin hakemassa kokkia eikä matkaseuraa ja mahdollista naisystävää. Tämän diskurssin purkaminen osoittaa, miten selkeän voimakasta miehenä ja naisena olemiseen liittyvien merkkien erottaminen saattaa olla. Esiliina laukaisi pitkän ja laajan diskurssin, joka hallitsi koko ohjelman alkuvaihetta. Voidaan myöskin pohtia sitä, miksi näin stereotyyppinen ja jotenkin vanhentunut ja monin tavoin hegemonista

---

yleensä ollut naisia ja toiseksi hän ei liiku ohjelman aikana vaan istuu pianonsa takana ikään kuin lavasteena. Kolmanneksi Kari Salmelainen puhuttelee Kaitsua aina etunimellä, mikä tyyppillisesti liitetään naiseen ja feminiinisyteen.

maskuliinisuutta konstruoiva diskurssi nousi esille. Yksi selitys voi olla se, että kyse ei olekaan pukeutumisesta vaan nimenomaan kodin sisäisestä työnjaosta. Tällöin tämä keskustelu kertoo olemassa olevasta todellisuudesta sen, että tasa-arvoistumista esimerkiksi kotitöitten tekemisen osalta on edennyt odotettua hitaammin (Tigerstedt 1994). Toisaalta voidaan ajatella, että kyseinen ohjelman genre, parisuhdevisailu, on omiaan tuottamaan tällaisia keskusteluja. Silloin ohjelman kontekstissa miehet puhuvat toisilleen ja kotikatsomon miehille eli viestit ovat suunnattuja ohjelman sisäiskatsojalle. Se merkitsee jonkinlaisen patriarkaalisen maskuliinisuushon ylläpitämistä.

Selityksissä helposti ylikorostuu ohjelman juontajan merkitys, mutta tämä ei kuitenkaan ollut ainoa kerta, kun Kari Salmelainen toi esille vaatteisiin liittyviä sukupuolieroja. Kun 24.1.1998 herra c:llä oli päällään tyylikäs, tavanomaisesta poikkeava pikkutakki, juontaja kommentoi sitä seuraavasti:

”Terve ! Mä äsken sanoin sulle tuolla pukuhuoneessa että on reikiä täynnä koko mekko. Kunhan sanoin.”

Kari Salmelainen nimittää tässä tapauksessa erityyppistä vaatetta mekko-sanalla, joka kiistattomasti suomalaisessa pukeutumiskulttuurissa yhdistetään naisten käyttämään vaatteeseen. Salmelaisen ilmaisua voi pitää ilkeänä varsinkin kun hän ilmoittaa toistaneensa sen. Ydin tässä onkin se, että mies voi kiistää toisen miehen maskuliinisuuden leimaamalla tämän kantaman vaateen naisten vaatteeksi, jolloin toinen tulee stigmatuksi jotenkin naismaiseksi. Seurauksena on miehen kokema häpeä omasta maskuliinisuudestaan tai sen kyseenalaistamisesta. Salmelaisen kommentti kertoo myös sen, että hän on tietoinen sanomansa vaikutuksesta ja merkityksestä pyytämällä ikäänkuin anteeksi (”kunhan sanoin”). Mies ei saa olla koreileva ja kommentoinneillaan Salmelainen toimii pukeutumisen vartijana. Tämä tarkoittaa sitä, että ohjelman kontekstissa koreilemattomuudesta tulee normi ja miehen ei ole soveliasta tehdä pukeutumisellaan jonkinlaista tyylyötä (Hänninen 1996, 107).

5.4.3 Farkut ja kauluspaita - parisuhdemarkkinoiden asu

Parisuhdevisailuihin osallistuvat miehet pukeutuvat varsin samantyyppisesti. Jonkinlaisena erona voidaan havaita se, että Tuttu juttu showssa pukeutuminen on vaihdellut enemmän kuin Napakymmissä, joskin ohjelmien väliset erot ovat tarkastelujaksolla mielestäni pienentyneet.

Ohjelmissa miehet pukeutuvat ensisijaisesti siten, että heidät voidaan tunnistaa pukeutumisensa perusteella miehiksi. Toissijaisesti he pukeutuvat sen koodin mukaan, mikä on vallitseva kyseisessä ohjelmassa.

Napakymppimies pukeutuu sellaiseen maskuliinisuuden asusteeseen, joka vedetään päälle parisuhdemarkkinoille siirryttäessä. Hänellä on jalassaan farkut tai suorat housut. Farkut viestivät rentoa ja tavanomaista pukeutumista, mutta samalla ne ovat myös hyvin voimakasta ruumiillisuuskokemusta synnyttävä vaate. Umberto Eco on kuvannut omaa farkkujen pitämiskokemustaan sellaisena esiintymisenä, jossa hän on tietoinen sekä ruumiistaan ja sen ja farkkujen suhteesta että tietoinen itsensä ja farkkujen suhteesta ympäröivään yhteiskuntaan (Jacobson 1994, 189). Farkut ovat selvästi Bo Lönnqvistin erittelemää pukeutumista itselle ja toisille, sisäistä ja ulkoista kommunikaatiota (mt., 27). Tämä tarkoittaa siis korkeaa tietoisuutta omasta ruumiillisuudesta ja vastaavan koodin lähettämistä vastaanottajille (naisille).

Napakymmissä miehillä on päällään vuodenajasta riippuen joko lyhyt- tai pitkähihainen kauluspaita. Paidan päällä on joko pikkutakki tai liivi, mutta solmion käyttö on yllättävän harvinaista. Pikkutakin käyttö oli selvästi yleistynyt kun verrataan talvea 1998 syksyyn 1996, jolloin eroa voi selittää vuodenaikojen vaihtelu. Talvella vain yksi kilpailija käytti paidan päällä villapuseroa, mikä oli kuitenkin juontaja Kari Salmelaisen representoima miesten pukeutumiskoodi. Sen sijaan syksyllä miesten pukeutuminen oli hyvin yhdenmukainen Salmelaisen farkut-kauluspaita-liivi-tyylin kanssa. Kari Salmelainen on kommentoinut omaa pukeutumistaan seuraavasti:

” Alku oli rajua, Kari muistelee – Mulle sanottiin, että nyt laitat puvun päälle ja puhut noin ja noin. Mua ruvettiin sitomaan, jolloin minä sanoin, että ei tule mitään. Minä en voi ruveta teeskentelemään toimittajaa kun en kerta ole semmonen.”

(Ikävalko 1993, 32.)

Tyyllillään Salmelainen haluaa viestittää rentoutta ja omana itsenään oloa, ei johonkin ohjelman vaatimuksiin tai juontajan rooliin perustuvaa pukeutumiskoodia. Mutta tällainen rento, oma tyylikin on tietysti harkittua. Salmelaisen tyyliä voidaan verrata Kaitsun tyyliin, jolla on aina pikkutakki ja kauluspaita ja usein myös solmio. Tämä tyyli perustuu siistiin porvarilliseen ruumista neutraloivaan linjaan, josta Salmelaisen tapa pukeutua erottuu.

Jorma Hännisen (1996, 103, 107) mukaan miesten pukeutumisen on täytettävä kaksi normittavaa odotusta. Toisaalta pukeutumista määrittää miehet seksuaaliseen järjestykseen asettava naisten katse, toisaalta pukeutumisella miehet tulevat varmasti hyväksytyiksi miesten omassa piirissä. Napakymmissä miesten pukeutuminen näyttääkin noudattavan näitä kahta normia. Miehet pukeutuvat selvästi harkitun siististi, koska tavoitteena on tuoda esille miesten omaa persoonallisuutta myös ruumiillisesti naisten katsetta varten. Toisaalta yhdenmukaisuus ja tavoite olla herättämättä huomiota kertoo pyrkimystä olla lojaaleja miesten ryhmän pukeutumisodotuksille.

Merkkinä siitä, että ohjelmassa on olemassa jonkinlainen normitettu pukeutumiskoodi, on Kari Salmelaisen kommentointi usein silloin, kun joku herroista on pukeutunut tyylikkäämmin. Hän totesi esimerkiksi 24.1.1998 herra x:stä : ”Tyylikkään näköinen mies on meillä täällä.” Nuoren miehen tyylikkyys koostui siististi, lyhyiksi leikatuista hiuksista, sekä pikkutakista, poolopaidasta ja puuvillahousuista, jotka värisävyiltään sopivat yhteen. Salmelaisen kommenttia ei herättänyt mikään tietty yksityiskohta sinänsä, vaan miehen ulkoinen olemus kokonaisuutena. Tämän miehen pukeutuminen viestiikin suurempaa harkintaa kuin Napakymppin miesten yleensä melko matalaprofiiliselta näyttävä tyyli. Ohjelman miehen antavatkin sellaisen vaikutelman kuin olisivat ottaneet vaatekaapistaan farkut ja paidan sen kummemmin valintojaan pohtimatta.

Jos miesten oma piiri johdattaa miehet pukeutumaan huomiota herättämättömästi ja koreilemattomasti, naiset ohjaavat miehet pukeutumaan ennen kaikkea siististi. Tämä tulee esille esimerkiksi siinä, että 7.9.1996 neiti x pyysi saada nähdä miesten sukat ja kengät. Lisäksi naiset kysyvät miesten pukeutumiseen ja ulkoiseen tyyliin liittyviä kysymyksiä.

”Miten pukeudut työssä ja vapaa-aikana ?”

”Oletko töissäsi farkku, sportti vai pukutyyppi ?”

Naisten kiinnostuksessa voi olla myös havaittavissa tietty sukupolviero siten, että nuoremmat ovat kiinnostuneita miesten pukeutumistyylistä, kun taas hieman vanhemman naiset tuovat kysymyksillään esille miesten kyvystä ja halusta toteuttaa pukeutumis- ja siisteysnormeja. Tätä kuvaan noin 50-vuotiaan neiti x:n kysymykset:

”Miten hoidat kenkäsi vai hoidatko niitä ollenkaan ?”

”Milloin käytät solmiota ?”

Jälkimmäiseen kysymykseen herra b:n vastaus oli mielenkiintoinen:

"Totta kai hoidan. Ne täytyy lankata ja kiillottaa. Ne täytyy hoitaa että ne on edustuskunnossa kun lähtee."

Vastaus representoi pukeutumisen ja ulkoisen olemuksen hoitamista julkista, sosiaalisia elämänsfäärejä varten. Mies pukeutuu ennen kaikkea toisia, ei itseään varten. Ero on varsin selkeä, kun herra b:tä verrataan seuraavassa kappaleessa läpikäymääni Jukka Välimaan tyyliin. On vaikea sanoa kuinka suuri ero todellisuudessa miesten välillä on, mutta oleellisempaa onkin miten tyyli representoidaan eli herra x:llä se on merkinä muille ja Jukka Välimaalalla merkinä itselle.

On lisäksi oletettavaa, että myös miehen ruumiillinen olemus on selvästi naisten katseen ja arvioinnin kohteena (neiti x: "Kumpi on edustavampi etu- vai takapuoli ja onko siitä ollut hyötyä?"). Vaikka Tommi Hoikkalan tutkimuksessa (1996a, 245) lukiolaisten parisuhdeodotuksista tuli esille se, miten tyttöjen mielestä ihanne poikaystävä on muiden ominaisuuksien ohella komea ja hyvännäköinen, tällaiset odotukset eivät tulleet suoranaisesti esille Napakymmissä. Tämä voi johtua siitä yksinkertaisesta syystä, että ohjelmassa kilpailijat ovat kuitenkin selvästi vanhempia.

5.4.4 Pukeutumisen eriytymistä

Tutkimusaineistosta voi havaita sen, että Tuttu juttu shown miehet ovat kiinnittäneet pukeutumiseensa enemmän huomiota kuin Napakymmin miehet ja heidän pukeutumisensa on myös eriytyneempää. Ohjelmassa on nähtävissä kolme eri tyyliä. Juontajat Joel Hallikainen ja Timo Koivusalo pukeutuvat joko tummaan pukuun tai pikkutakki ja suorat housut -yhdistelmään. Kyseessä on kulttuurisesti vakiintunut miesten juhla- ja virallisiin yhteyksiin pukeutuminen. Tuntemattomien parien miehet noudattavat juontajien asettamaa pukeutumisen koodia siten, että jokaisen asukokonaisuuteen kuuluu suorat housut, pikkutakki, kauluspaita ja solmio. Sen sijaan julkkisparien miesten pukeutuminen vaihtelee. Näiden miesten asu koostuu puuvillahousuista tai farkuista, erityylisistä (kauluspaita, puuvillapaita, poolopaita) paidoista, pikkutakista tai solmiosta. Julkkismiesten pukeutumisessa näkyikin jonkin verran merkkejä miesten pukeutumisessa tapahtuvasta muutoksesta monimuotoisempaan, narsistisempaan ja ekshibitionistiseen suuntaan (Kokkonen 1996, 53).

Jos verrataan Tuttu jutun ja Napakymppien miesten pukeutumista niin selkein havaittava ero on siinä, että Tuttu jutussa miehet käyttävät pikkutakkia, joka on harvinainen Napakymppien miehillä. Eroa voi selittää ohjelmien miesten sosiaalisten taustojen erot eli se, että Tuttu jutun miesten yhteiskunnallinen asema on korkeampi. Napakymppien miesten farkut-kauluspaita-koodi on eräänlaista pukeutumattomuutta, helppoutta ja turvallisuutta, joka on Jorma Hännisen mukaan (1996, 107) tyypillistä työväenluokkaisille miehille. Tuttu jutun toimihenkilö- ja yrittäjämiehet haluavat erottua, viestiä omaa tyyliään ja toisaalta osoittaa tietoisuutta vallitsevista pukeutumiskoodista.

Toinen selitys on se, että Tuttu jutussa toisin kuin Napakymppissä on kyse vakiintuneista heteroseksuaalisista pareista, jolloin miehet eivät ole suuntautuneet parisuhdemarkkinoille ja heidän ei tarvitse tehdä vaikutusta naiseen pukeutumisellaan. Tämä väite on tavallaan ristiriitainen, koska Tuttu jutussa miehet näyttävät tehneet enemmän pukeutumisen tyylityötä ja voidaan olettaa heidän saavan pukeutumisellaan myös naisten huomiota. Väite perustuu kuitenkin siihen, että miesten pikkutakin voidaan nähdä naamioivan ja kätkevän heidän ruumistaan ja identiteettiään (Jacobson 1994, 49), joka on ohjelmassa perusteltu tavoite, koska tarkoituksena ei ole esimerkiksi tuoda itseä esille eroottis-seksuaalisessa mielessä. Takin käyttö kuten myös miesten pitkät housut kuvaavat Maja Jacobsoniin (mt., 201) mukaan edelleen jäljellä olevaa 1800-luvulta periytyvää miesten ja naisten pukeutumisen polariteettia. Tämän vastakkaisuuden ja maskuliinisuuden pukeutumisen ytimenä ovat pitkät housut, jotka kuvaavat energisyyttä ja aktiivisuutta sekä takki, joka kuvaa valtaa ja miesten yhdenmukaisuutta.

Tuttu juttu showssa miesten ulkoisessa tyyliässä ja pukeutumisessa erottuvaksi piirteeksi nousee juontajien pukeutuminen aina pukuun. Miksi juontajat pukeutuvat pukuihinsa? Pukeutumisellaan he haluavat tuoda esille maskuliinista tyylikkyyttä, sillä ovathan heidän pukunsa ajanmukaisia ja heidän asukokonaisuutensa osoittaa myös hyvää värisilmää. Johan Fornäs (1998, 215-216) määrittelee tyylin suhteellisen säännönmukaisiksi tavoiksi, joilla kukin ilmaisee itseään symbolisesti eli tyyli on yksilöllistä ryhmään identifioitumista käyttämällä vallitsevia kulttuurisia muotoja. Juontajien puvut osoittavat pukeutumistyöhön liittyvää tietoisuutta säännönmukaisuuksista ja niiden ylläpitämisestä. Silloin selitykseksi voi asettaa sen, että ohjelman ideologianmukaista on ylläpitää sosiaalisia sääntöjä.

Kokopuku on Jorma Hännisen mukaan (1997, 121) univormu, joka saa porvarismiesten modernisoituvat ruumiit näyttämään samanlaisilta, jolloin miehet rauhoittavat ruumiinsa eroottiselta

kilpailulta. Juontajien pukujen tyypillinen tumma väri on tulkittavissa osaksi puritaanista ruumiin kätkemistä ja aistillisuuden kieltämistä ja häpeää (Franck 1997, 40). Ruumiin kontrollia ei voi väheksyä ohjelmassa, jonka keskeisenä tehtävänä on vahvistaa heteroseksuaalisuuteen perustuvaa parisuhdeideologiaa. Tuttu juttu showssa miesten pukeutuminen on lisäksi seremoniaalisessa kontekstissa, jossa miesten fyysisistä ruumiista tulee pelkästään sosiaalisia ruumiita (Morgan 1993, 79). Visailu on julkinen tilanne, seremonia, jossa Hallikaisen ja Koivusalon kokopuvut ovat kontekstin mukaisia uniformuja, hyvinkin sotilaan tai poliisin rooliasuihin verrattavia. Puvut toisaalta rajoittavat miesten toimintaa, mutta toisaalta antavat uusia mahdollisuuksia. Ne ovat osoitus klassisen tai rationaalisen ruumiin itsekontrollista ja toisiin ulottuvasta kontrollista (Morgan 1993, 83). Silloin tällaiset erotiikalta suojaavat haarniskat antavat luvan esimerkiksi seksistisille vitsailulle.

Juontajien pukujen ohella on huomattava pianisti Risto Hiltusen pukeutuminen. Hänellä on aina valkoinen smokki, valkoinen paita ja musta rusetti. Smokki merkitsee tässä yhteydessä jonkinlaista ammattimaisen pianistin työpukua ja samalla pukeutumissääntöjen noudattamista. Selvänä tavoitteena on luoda arvokkuuden tuntua ja säännönmukaisuutta, korostaa ammatillisuutta sekä erottaa pianisti omaan rooliinsa ja erilliseksi juontajista. Erillisyyttä korostaa smokin valkoinen väri erotuksena juontajien tummiin pukuihin. Risto Hiltusen asukokonaisuus toimii vielä enemmän kuin juontajien puvut pukeutumiskoodeja representoivana suojaavana haarniskana, joka minimoi hänen persoonallisuutensa esilletuontia.

Tuttu jutun diskursseissa käsitellään jonkin verran pukeutumisteemoja, mutta pukeutumista ja ruumiillisuutta ei ohjelmassa sukupuolisteta niin kuin Napakymppissä, koska siihen ei ole tarvetta selkeiden parisuhderoolien ollessa koko ajan läsnä. Yksittäisistä vaatekappaleista ei myöskään synny keskustelua, mutta miehen merkinä solmio on kuitenkin tullut esille. Terttu Uhleniukselle annettiin tehtäväksi valita miehelleen solmio kuudesta erilaisesta vaihtoehdosta ja sen jälkeen hänen piti vielä tehdä siihen solmu. Solmun tekeminen tietysti representoi sukupuolten eroa, koska solmio on korostuneen miehinen vaateparsi, jolloin oletettavasti naisten ei tarvitse tehdä solmuja tai sitten nimenomaan oletetaan naisten tekevän taitamattomille ja harvoin solmiota käyttäville miehilleen nämä solmut. Lisäksi 1.1.1998 Jari ja Aino-Liina Vesan perhealbumista oli otettu esille valkokuva, jossa Jari Vesa poseeraa lastensa kanssa solmio kaulassa ilman paitaa. Solmio oli isänpäivä lahja ja kuvaa Jari Vesa kommentoi toteamuksella, että solmio on aika harvoin päällä.

Tuttu juttu showssa uusinnetaan perinteellistä käsitystä siitä, että miehet eivät huolehdi pukeutumisestaan ja että heidän vaimonsa toimivat ulkoisen tyylin arvioijina ja huolehtijoina:

Timo Koivusalo: "Ostaako Kari liian usein vai liian harvoin vaatteita?"

Ohjelmassa huomioidaan myös miesten ulkoisen tyylin eroja. Pariskunta Vesan tapauksessa Timo Koivusalo aloitti keskustelun viittaamalla miehen paitaan ("Mistäpäin olette lähteneet tulemaan auringonkukkapaidassa?"). Lisäksi Joel Hallikainen halusi keskustella Kalle Palmin sormuksesta:

"Mä en Kalle voi olla katsomatta tota sun sormustas. Siin on viimesen päälle.
Paljonko se painaa?"

Kovin tavallista ei ole se, että miehet keskustelisivat keskenään koruista ja sormuksista. Tämä keskustelu voi perustua mustalaiskulttuuriin representaatioon positiivisessa mielessä ja siihen, että ei-valkoisen miehen ollessa kyseessä on helpompaa keskustella naisellisista asioista. Lisäksi tämä voi myös olla merkki sellaisesta monipuolistuvasta maskuliinisuuteen liittyvästä ruumis-suhteesta, jossa reagoidaan avoimesti ja suvaitsevaisesti miehen ulkoiseen tyyliin liittyviin asioihin ja erilaisuuksiin. Jorma Hännisen (1997, 130) mukaan ruumiin sukupuolta koskevat mielikuvat voivat vaihdella ja niitä ei lueta konkreettisesti, kun ne palautetaan laajempaan yhteyteen. Hallikaisen kommentissa on mielenkiintoista myöskin se, että hän päätyy hyvin maskuliiniseen tulkintaan sormuksesta eli esteettinen ihailu kääntyy kysymykseksi sormuksen painosta.

Tuttu jutussa tulee myös esille sellainen miehen uusi suhde ruumiillisuuteensa, jossa keho on hänelle itselleen tärkeä huolenpidon kohde ja jossa hän on myös tietoinen ruumiillisuutensa objektiivisuudesta. Jukka Välimaan ollessa ohjelmassa syntyi keskustelua hänen macho-tyylistään:

Joel Hallikainen: "Miten suhde alkoi?"

Jukka Välimaa: "Oikeastaan lentokoneessa. Mun on pakko myöntää, että mulla on tämmönen heikkous, että kaiken tän machouteni sisällä pelkään lentämistä hysteerisesti."

Jukka Välimaa ja hänen puolisonsa Anita Pajunen määrittivät ohjelman aikana tätä tyyliä liittämällä siihen kovan ponnistelun, urheilun sekä omasta ulkonäöstä ja tyylistä huolehtimisen. Kyseessä on Arto Tiihosen (1996, 158) kuvaama uudempi miestyypipi, joka haluaa olla hyväkuntoinen ja hyvännäköinen ja joka tietää olevansa katsottavana ulkonäköobjektina. Samalla

taustalla on kuitenkin myös perinteellinen ihannekuva lihaksikkaasta, mesomorfisesta miehestä, joka on voimakas, vahva, hallitseva ja jopa tuhoava eli lihaksikkaalla ulkomuodolla on yhteys myös ideaalimiehen kokonaispersoonallisuuteen (Mishkind et. al. 1987, 41). Tällainen lihaksikas mies on yleisesti identifioitu kaikkein maskuliinisimmaksi miehen ruumistyyppiä, johon on assosioitu sellaisia stereotyyppisiä maskuliinisuuden attribuutteja kuin vahvuus, seksuaalinen kyvykkyys, riippumattomuus, hallitsevuus ja aggressiivisuus (Wienke 1998, 258).

Lihaksikkuuden korostamisen symbolisena taustana on todettu olevan sotilaan arkkityyppi, joka muiden maskuliinisuuden arkkityyppien menettäessä merkitystään, on jäänyt ainoaksi traditionaaliseksi mieheyden ilmaisumuodoksi (Mishkind et al. 1987, 47). Wienke (1998, 263-265) liittyy tällaisen maskuliinisuuden ilmaisumuodon osaksi hegemonista maskuliinisuutta, jota osa miehistä ylläpitää luottamalla miehen lihaksikkuuden standardiin. Tyypillistä tällaiselle luottamus-strategialle on hyvin mekaaninen suhde omaan ruumiiseen ja se että kehon kunto rakentaminen vahvistaa miehen maskuliinista identiteettiä. Jukka Välimaan tyylin yksi osa onkin oman ulkonäön jatkuva reflektointi:

Joel Hallikainen: "Pitäisikö Jukan tehdä tukalleen jotakin?"

Anita Pajunen: "Jukka on tarkka ulkonäöstään. Hän elää peilin kanssa aamusta iltaan."

Anita Pajunen: "Mä voin kertoa, ett ennen kuin päästään ulos, mä odottelen kaks tuntia, kun hän pääsee sielt peilin edest pois."

Anita Pajunen tuo tässä varsin tarkasti tuo esille miehensä tyylin ja ruumissuhteen. Lihaksikkuuden, joka siis viittaa hyvin arkkityyppiseen maskuliinisuuteen, ohella Jukka Välimaan tapaa käyttää ruumistaan voi kuvata peilailevaksi (Morgan 1993, 81), joka on naisille yleisempää kuin miehille. Ilmeisesti ainakaan ohjelman kontekstissa mies ei itse voi tuoda esille tällaista peilailevaa puolta itsestään. Sen sijaan hän voi nimittää itsensä machoksi, joka on hyväksytty ilmaisu miesten kesken. Miehen tyytyväisyys omaan ruumiiseensa voi ilmetä kolmella ulottuvuudella eli fyysisessä attraktiivisuudessa, ylävartalon lihaksikkuudessa ja vahvuudessa sekä yleisenä fyysisenä kuntona (Mishkind et al. 1987, 42-43). Näistä juuri fyysistä attraktiivisuutta (erityisesti kasvot, hiukset) miehet eivät pidä niin tärkeänä, koska se on vähemmän maskuliininen kuin miehen vartalo. Toisaalta maskuliinisuuden arvioinneissa korostetaan enemmän toiminnallisuutta eikä niinkään esteettistä puolta, joka korostuu juuri kasvojen arvioinneissa. Jukka Välimaan macho-peilailu-tyyli sisältää ilmeisesti näitä kaikkia elementtejä, mutta miehen ja naisen puhe miehen ulkonäöstä

keskittää huomiota eri tavoin. Sinänsä oleellista on kuitenkin miehen selkeä kiinnostus omaan ulkonäköönsä, joka Jorma Hännisen (1998, 21) mukaan näyttää Suomessa toteutuvan hitaasti, vaikka tällainen feminisoituminen on ollut Johan Fornäsin (1998, 305-306) mukaan Ruotsissa selkeästi näkyvissä nuorten miesten keskuudessa jo kahden vuosikymmenen aikana. Muutos on kuitenkin hidas, koska miesten kiinnostus kauneuteen ja oman ruumiin estetiikkaan leimaa miehen helposti naismaiseksi.

Miehen ruumista voidaan myös ironisoiden vähätellä tai osoittaa piittaamattomuutta sen hallintaa kohtaan. Ohjelmien juontajista Kari Salmelainen ja Timo Koivusalo käyttävät tällaista artikulaatiota, jolla he viittaavat lähinnä liialliseen syömiseen ja juomiseen:

Kari Salmelainen: "Miten syöminen voi olla pahe ? Voi siltä mull on runsaasti paheita."

Timo Koivusalo: "Otatko sinä mieluummin energiasi kaurapuurosta, oluesta vai kasviksista ?"

Markku Purho: "Kaurapuurosta."

Timo Koivusalo: "Eksä juo aamulla olutta ollenkaan ?"

Tällainen huumori näyttää Arto Tiihosen (1996, 162) tulkintaan viitaten ensin siltä, että mies ei tee itsestään ulkonäköobjektia eikä kyseessä ole senkaltainen maskuliinisuus, jossa ruumiillisuutta pidetään yhtenä avaimena postmodernien identiteettien ja sukupuolten määrittelyihin. Mutta toisaalta tämäkin on tietoisuutta ihon välityksellä, nautinnonhaluista individualismia, joka on Michel Maffessolin (1995, 65) mukaan yksi kollektiivisen tietoisuuden muoto. Ironia ja piittaamattomuus onkin groteskia tyyliä, jossa mies syömällä ja juomalla liikaa osoittaa symbolista yhteyttä luonnollisiin vaistoihinsa sekä riippumattomuutta sosiaalisesta ja esteettisestä kontrollista (Morgan 1993, 82). David H. J. Morganin mukaan tällainen groteski maskuliinisuus pohjautuu ennen kaikkea jonkinlaiseen villimiehen tyyppiin, vaikka voidaan löytää myös työväen- tai keskiluokkaista groteskia maskuliinisuutta. Morganin tulkinta sopii ainakin Napakymppiin, jonka miehinen maailma representoituu työväenluokkaiseksi.

Ohjelmia verrattaessa voidaan havaita se, että Tuttu juttu show sallii paljon laajempaa pukeutumisen ja ulkoisen tyylin moninaisuutta. Napakymppissä operoidaan paljon stereotyyppisemmin ja siinä ei tyylin vapauksia tule esille eikä niitä sallita. Eroa voidaan selittää toisaalta ohjelmien kilpailevien miesten erilaisella yhteiskunnallisella asemalla ja toisaalta ohjelmien erilaisella parisuhdekontekstilla eli Tuttu juttu shown vakiintuneet miehet uskaltavat ja heidän sallitaan tuoda esille omaa persoonallista tyyliään.

6. MIESTEN KESKINÄISET SUHTEET

6.1 Joelin ja Timon miesystävyyys

Miesten väliset suhteet muodostuvat parisuhdevisailuissa hyvin keskeiseksi. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että näitä suhteita on ohjelmissa paljon, koska juontajat ja kaikki keskeiset, vakinaiset toimijat ovat miehiä. Vaikka ohjelmat viitekehykseltään perustuvat miesten ja naisten välisille suhteille, näiden rinnalla tapahtuu runsaasti miesten välistä interaktiota kun taas naisten keskinäinen interaktio puuttuu ohjelmista lähes kokonaan. Analyysin perusteella ohjelmissa ilmenee kolme erityisen mielenkiintoista miesten välistä suhdetta, joista tarkastelen ensimmäiseksi Tuttu juttu shown juontajien Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon välistä suhdetta sekä heidän suhdettaan pianisti Risto Hiltuseen sekä miespuolisiin kilpailijoihin. Toiseksi analysoin Kari Salmelaisen suhdetta pianisti Kaitsuun ja miespuolisten kilpailijoihin. Kolmanneksi tarkastelen lyhyesti Napakymppin kilpailevien miesten yhteyttä heidän kavereihinsa.

Tuttu juttu showssa Timo Koivusalo ja Joel Hallikainen representoivat miesten välistä ystävyyttä. Sitä ilmennetään jatkuvalla läheisellä vitsailevalla kommunikaatiolla, joka on hyvántahtoista ja lämmintä mutta välillä varsin piikikästä. Timo Koivusalon (Korpeinen 1996, 100) mukaan tämä vitsailu tyylillä toinen aloittaa ja toinen jatkaa on peräisin jo miesten ensitapaamisesta, 1980-luvun puolivälistä. Katsojille halutaankin luoda mielikuvaa siitä, että juontajat ovat keskenään hyviä ja pitkäaikaisia kavereita.

Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon representoimaa ystävyyttä voidaan analysoida vertaamalla sitä miesten välisestä ystävyydestä tehtyihin havaintoihin. Ystävyyssuhteissa on havaittu varsin selkeitä eroja miesten ja naisten välillä. Naisten ystävyys on enemmän ”face to face” painotteista, ilmaisullista vuorovaikutusta kun taas miehillä ystävyys merkitsee yhdessä tekemistä, eräänlaista ”side by side” vuorovaikutusta (Nardi 1992, 5). Tämä tarkoittaa siis sitä, että läheiset ystävyyssuhteet näyttävät merkitsevän miehille ja naisille selkeästi eri asioita ja nämä suhteet toimivat eri tavalla, vaikka molemmat sukupuolet korostavat läheisten ystävyyssuhteiden tärkeyttä elämässään (Sherrod 1987, 217). Naisille läheisyys merkitsee mahdollisuutta jakaa tunteita ja keskustella henkilökohtaisista asioista ja kun taas miehille läheinen ystävyyssuhde merkitsee mahdollisuutta tehdä yhdessä ystäväysten haluamia asioita.

Tämä sukupuolten ero on usein tulkittu siten, että läheinen ystävyys on miesten kesken harvinaisempaa ja että miehet eivät kykene tai halua läheisiin miesten keskinäisiin ystävyysuhteisiin toisin kuin naiset. Michael A. Messnerin (1992, 92) mukaan tällainen käsitys kuitenkin normittaa naisten tavan toteuttaa ystävyysuhteitaan ihanteeksi ja malliksi, josta miehet poikkeavat negatiivisesti. Joka tapauksessa läheiset, intiimit ystävyysuhteet näyttävät olevan harvinaisia miesten kesken. Tätä on selitetty miesten keskinäisellä kilpailemisella sekä erityisesti homofobialla (Spangler 1992, 96).

Miesten välinen ystävyys ja kaveruus on homososiaalisuutta eli miesten keskinäistä sosiaalisuutta yli luokka- tai rodullisten rajojen (Soikkeli 1996, 17). Homososiaalisuus ja miesten välinen sidos on mahdollista vain, kun siitä on kitketty pois kaikki homoeroottisuuteen viittaava. Tuttu juttu showssa Hallikaisen ja Koivusalon keskinäinen vitsailu ja piikittely kuvaa selkeää miessidosta, ”male-bondingia”, kaverisuhdetta, jossa miehet poikamaisesti nahistelevat ilman että naiset ovat heitä häiritsemässä (Herkman et. al. 1995, 16). Hallikaisen ja Koivusalon suhteessa on kuitenkin lisäksi jotakin sellaista, jolla uskalletaan viitteellisesti rikkoa tai ainakin hipoa rajoja tuomalla esille homoeroottisia vihjeitä. Tämä ilmenee siten, että juontajat istuvat varsinkin ohjelman alussa hyvin lähekkäin ja toisalta he ilmaisevat sanallisesti yhteenkuuluvuuttaan myös eroottisessa mielessä:

Joel Hallikainen: ”Olen Timon kanssa viettänyt monta unetonta yötä.”

Joel Hallikainen: ”Voisitks sä Timo aloittaa tämän leikin.”

Timo Koivusalo: ”En. Jutellaan me koska noi pojat tuntuu viihtyvän tuolla keskenään.”

Jälkimmäisessä tilanteessa yleisö naurullaan selkeästi vahvistaa Timo Koivusalon vitsailun, sen ytimen ja jonkinlaisen homo-viitteen. Tässä tilanteessa homo-viitteen kohteena oli kilpailevakin mies. Ohjelmassa miesten välistä intiimiä ystävyyttä ehkäisevä homofobia neutraloidaan vitsailemalla homoeroottisuuden olemassaololla. Miesparia yhdistävä työ ja ohjelman parisuhdekonteksti tekee homoeroottisuudesta hallitusti sallitun. Mimi Whiten (Ojajarvi 1998a, 177) mukaan parisuhdevisailuissa voi esiintyä seksuaalisia rikkomuksia ja ikäänkuin tahallisia viittauksia homo- ja lesboseksuaalisuuteen, koska näiden ohjelmien selkeä heteroseksuaalinen perusasetelma tekee rajanylitykset mahdolliseksi.

Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon välinen ystävyys representoi joka tapauksessa maskuliinisuuden monipuolistumista siten, että intiimiltä vaikuttava miesten keskinäinen ystävyys on mahdollista ja positiivisesti esille tuotavaa. Tällaisen muutoksen taustalla voi olla Barry Wellmanin (1992, 101) mukaan yhteiskunnan privatisoituminen, kotikeskeistyminen sekä erityisesti työelämän muuttuminen noudattamaan läheisten sosiaalisten suhteiden periaatteita. Miesten on siis helppoa lähestyä toisiaan ystävyydellä, kun läheisyyden periaatteet toteutuvat kotona parisuhteessa ja toisaalta työelämässä.

Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon ystävyysuhde tulee siis esille jatkuvana keskinäisenä vitsailuna. Tätä representoi jo ohjelman alku, kun juontajat istuvat vierekkäin sohvalla ja odottavat ensimmäistä paria ikäänkuin vieraisiksi kotiinsa. Ohjelman alku on kevyttä jutustelua, jonka teemana on juontajien keskinäinen leikkisä piikittely ja yleensä heidän itsensä ja persooniensa esilletuonti yleisön viihdyttäjinä:

Timo Koivusalo: ”Arvatkaa miksi Joel etsii Raisiolle ystävyyskaupunkia Marsista ?”

” Koska sieltäkään ei ole löydetty älyllistä elämää. ”

Vitsailulla tuodaan esille miesten välinen sidos ja samalla sillä tuotetaan sukupuolinen järjestys sosiaaliseen tilanteeseen. Peter Lymanin mukaan (1988, 151) keskinäisellä vitsailullaan miehet ylittävät jännitettä ja vihamielisyyttä, jota he tuntevat toisiaan kohtaan ja myös ympäröivää, heitä hallitsevaa mikromaailmaa kohtaan. Samalla vitsailusuhteet opettavat miesten välisen ystävyuden sääntöjä, koska ne tuovat esille suhteen vahvuuden ja ehdottoman solidaarisuuden sekä itse vitsin ja sen kertomisen muodossa toiminnan säännönmukaisuuden ja tunteiden hallinnan (mt., 159). Hallikaisen ja Koivusalon välisellä vitsailulla on aina jokin teema, joka liittyy enemmän tai vähemmän maskuliinisuuden normittamiseen ja sallitun maskuliinisuuden rajoihin. Seuraavaksi läpikäyn esiintyneitä vitsailun teemoja.

Mies ei ole nainen

Perinteelliseen maskuliinisuuteen on liitetty miehen vähäinen kiinnostus omaan ulkonäköönsä ja eräänlainen koreilemattomuus (kts. Hänninen 1996). Kuitenkin 1980- ja 1990-luvuilla tapahtunut sukupuolten osittainen päällekkäinliukuminen on merkinnyt myös miehen ulkoisen tyylin feminisoitumista, jolloin varsinkin nuoret miehet ovat kiinnostuneita ulkonäöstään ja käyttävät

rahaa kauneudenhoitotuotteisiin (Fornäs 1998, 305-306). Tuttu juttu showssa tällainen kiinnostus sekoittaisi kuitenkin liikaa sukupuolirooleja, jolloin strategiana on vitsikkäästi osoittaa roolirajat:

Janina Frostell: ”Mull on vähän Pomadaa täss kädess...”

Timo Koivusalo: Onk sulla Pomadaa ... Se muuten sopis Jokkellekin.”

Timo Koivusalo: ”Hiltunen ei tähän tyydy, koska hän on erikoistunut erityisesti maskeerauksiin.”

Timo Koivusalo antaa huumorillaan ymmärtää sen, että Joel Hallikainen ja Risto Hiltunen olisivat kiinnostuneet käyttämään naisten meikkejä ja kauneudenhoitotuotteita. Nämä representoidaan tässä naisten käyttäytymisen pirteeksi, joka on miehillä normista poikkeavaa. Timo Koivusalo vitsailee tästä teemasta myös kilpailijan kanssa, jos tämä on tuttu kuten Hannu Lumivuori:

Timo Koivusalo: ”Tää on Jokken itse laatima kysymys. Hän kysyy minkä värinen on sun (Hannu Lumivuoren/HS) suosikki huulipuna. Mä en tiedä mitä yhteistä teill on Jokken kanssa.”

Miehisyys ja maskuliinisuus on uhattuna varsinkin silloin, kun miestä nimitetään suoraan naiseksi. Timo Koivusalo on käyttänyt ohjelmassa tällaista huumoria, jossa hänen huumorin kohteenaan ovat olleet sekä Joel Hallikainen että Hannu Lumivuori:

Timo Koivusalo: ”Katotaan mitä tuolla tyttöjen puolella on mieltä ?”

Timo Koivusalo: ”Mikä oli sun oma lempirooli ja missä teatterissa silloin kun näyttelit ?”

Hannu Lumivuori: ”Varkauden teatterissa Kuisma.”

Timo: ”Siis sä et ollukkaan se Helena.”

Ensimmäinen sitaatti liittyy tilanteeseen, jossa Joel Hallikainen istui yhdessä Anita Mäkelän kanssa. Repliikki on sanottu suoranaisesti Anita Mäkelän puolisolle Tommi Haapaselle ja silloin sen tehtävänä on vahvistaa kahden miehen välistä sidosta nimeämällä kolmas mies jotenkin erilaiseksi. Repliikin ydin on siinä, että Hallikainen on nimitettävissä tytöksi, koska hän istuu naisen kanssa, ”tyttöjen puolella”. Tämän ”tyttöjen ” ryhmän binaarisena vastakohtana on miesten pari, jonka muodostavat Koivusalo ja Tommi Haapanen ja johon Hallikainen ei kuulu. Koska kyseessä ei ole Hallikaisen ja Mäkelän välinen parisuhde ja pariutumisyritys, miehen kiinnostus olla naisen kanssa tulee kuvatuksi luonnottomaksi eli hänen oletetaan olevan kiinnostunut enemmän naisten kuin miesten seurasta ja asioista, koska muuten hän haluaisi olla mukana miesten ryhmässä. Repliikin

varsinaiselle vastaanottajalle, jonkinlaiselle sisäiskatsojalle viestiksi ja opiksi muodostuu lopulta se, että yksi mies on pettänyt miesten välisen sidoksen ja lojaalisuuden siirtymällä mielummin naisten ryhmään. Rankaisuna on tulla nimetyksi tytöksi.

Kun yksi mies ei ole parin kanssa, miesten ryhmän muodostus on jäänyt kesken ja seuraa epävarmuutta. Miehillä tavallisempaa onkin muodostaa ryhmä kuin pari, koska ryhmässä kierretään homososiaalinen kiusaus, vältetään henkilökohtaisista asioista puhuminen ja vahvistetaan kunkin maskuliinisuutta (Badinter 1993, 169). Samalla lievitetään kateuden tunnetta siitä, että miesten paras ja luottamuksellisin ystävyysuhde muodostuu yleisimmin naisen kanssa (Sherrod 1987, 215). Tällainen sosiaalinen asetelma voidaan representoida visailun studiotilanteessa, kun kysymysvaiheessa toinen juontajista istuu kilpailevan parin naisen kanssa, jolloin syntyy monia mahdollisuuksia esittää maskuliinisuuden ideaalimalleja ja rajoja.

Toisessa esimerkissä Koivusalo yrittää repliikeillään saattaa Hannu Lumivuoren noloon tilanteeseen sillä perusteella, että tämä olisi näytellyt naisen roolia, joka repliikin sukupuolinormituksen mukaan on miehelle häpeäksi. Elisabeth Badinterin toteaa (1993, 57), että miehen on vakuutettava itselleen ja muille ettei hän ole nainen. Häpeällinen tilanne voidaan aikaansaada jo pelkästään sillä, että mies vahingossa liittyy toiseen mieheen naisen nimen.

Lapseksi, tyhmäksi ja epäsiistiksi osoittaminen.

Juontajat vitsailevat toisilleen myös sillä tavoin, että vihjailevat toisen käyttäytyvän tai olevan kuin lapsi:

Timo: "Syksyssä on mukavaa ...."

Joel: "Ja että saa käyttää kurapukua."

Timo: " Kyllä. Se on Jokken oma pikku harrastus. Kurapuku."

Joel Hallikainen: "Mitä hämähäkki sanoo ? Mitä Timo käärme sanoo ?"

Elisabeth Badinterin mukaan yksi maskuliinisuuden tunnusmerkki on se, että mies ei ole vauva (Badinter 1993, 57). On mielenkiintoista, että juontajat eivät sinänsä vitsaile toisen lapsellisuudella tai poikamaisuudella kovinkaan usein. Selitys tälle voi olla se, että Hallikainen ja Koivusalo käyttäytyvät jo sinänsä hyvin poikamaisesti eli jatkuva humoristinen iloittelu toisen kustannuksella ei vaadi enää teemakseen toisen osoittamista lapselliseksi. Sitäkin useammin huumori ja vitsailu voi perustua toisen tyhmyyden osoittamiseen:

Timo: ”Mikä on Tertun mieli torvi. Joelia ei hyväksytä kun se on niin läheinen.”

Timo: ”Oletko näistä Mika Waltarin hahmoista eniten Kieku, Kaiku vai possu. ?”

” Jokkelle tiedoksi se Waltarin kirja on se Sinuhe Possuhelainen.”

Mielenkiintoista on se, että tämä tyhmäksi osoittaminen on lähinnä vain Timo Koivusalon käyttämää huumoria. Koivusalon repliikit voidaan nähdä hyvin samansuuntaisina kuin mitä on hänen luomansa ja televisiosarjassa ja elokuvissa esittämänsä Pekko Aikamiespoika-rooli. Sen ytimenä on maalaismainen miestollo, joka vaikuttaa hyvin yksinkertaiselta, mutta on samalla hyvin lämminsydäminen ja omalla tavallaan nokkelan älykäs. Tällainen rooli on hyvin tavanomainen suomalaisessa populaarikulttuurissa (Pekka Puupää, Uno Turhapuro, Kummelin roolihahmot), jolloin sen voidaan ajatella kertovat jotakin olennaista suomalaisesta miehestä ja maskuliinisuudesta. Tällainen tyhmyys-vitsailu on ennen kaikkea miesten keskinäistä sanailua, jossa tyhmyyden sijasta halutaankin osoittaa se, että miehen tulee olla verbaalisesti älykäs ja nokkela. Tuttu juttu showssa juontajat haluavat myöskin representoida koko ohjelmaansa sellaisena, joka ei ole älyllisesti kovin korkeatasoinen:

Joel Hallikainen: ”Meillä on ohjelmassa mielenkiintoisia vieraita.”

Timo Koivusalo: ”Kyllä. Heiltä tulee varmaan järjen sanoja. Mutta meiltä ei ole luvassa. Tapojemme mukaisesti.”

Timo Koivusalon esittämä ohjelman kuvaus voidaan tulkita niin, että ohjelma ei ole eikä halua olla jotenkin älyllinen ja järkevä eli se haluaa ainakin välttää jonkinlaista akateemista leimaa. Tämä voidaan tulkita sillä John Fiskin havainnoilla (1991, 266-269), jonka mukaan parisuhdevisailut vaativat vähän kulttuurista pääomaa. Juontajat voivat myös representoida itsensä tyhmiksi verratessaan itseään kilpailijoihin. Näin tapahtui, kun kilpailijoina olivat äidinkieleltään ruotsinkieliset Janina Frostell ja Peter Bäckblom ja jolloin Timo Koivusalo halusi tuoda esille kielitaidottomuuteen liittyvän tyhmyyden:

Timo Koivusalo: ”Jos me pärjätään täällä tänään suomen kielellä, kun me molemmat ollaan tällaisia taulamatteja.”

Suomenkielisessä ohjelmassa puhutaan suomeksi, joten tässä mielessä kielivalinnassa ei ole mitään outoa. Toisaalta emme tiedä mitään juontajien ruotsin kielen taidosta, mutta Timo Koivusalo halusi ilmaista, että tätä taitoa ei ole. Oleellista onkin kielitaidottomuuden ja ”taulamattiuden” yhteenkietominen. Taulamatti on rinnakkaistermi sanalle taulapää, jolla tarkoitetaan pölkkypäätä, typerystä, hölmö, tomppelia tai tolloa (Suomen kielen perussanakirja, kolmas osa 1994, 269). Repliikillä halutaankin representoida jonkinlaista myyttistä käsitystä suomalaisen miehen tyhmyydestä tai yksinkertaisuudesta, jonka yksi merkki on vähäinen kielitaito.

Yksi toistuva teema on juontajakaverin nimeäminen jotenkin epäsiistiksi. Yleensä tämä tuodaan esille siten, että kollegan väitetään haisevan pahalle:

Seija Kuutti: ”Hän on Nina Riccin myyntipääällikkö.”

Timo Koivusalo: ”Tää tarvittis jotakin.” (Samalla Koivusalo ikäänkuin haistelee nenäänsä nyrpistellen Joel Hallikaista/HS)

Yleisökysymys: ”Tiedätkö mikä on puolisosi kengännumero ?”

Raija Kentta: ”43.”

Joel Hallikainen: ”Niin se on Timpallakin, mutta haisee kuin viiskutonen.”

Kaverin epäsiisteydellä irvailu voidaan liittää stereotyyppisiin käsityksiin suomalaisen miehen vähäisestä kiinnostuksesta huolehtia omasta ulkonäöstään ja pukeutumisestaan. Ohjelman kontekstissa kyseisen huumorin tavoitteena on osoittaa juontajien tavallisuus ja kansanomaisuus eli vaikka he ovat juontajan roolissa ja kuuluisuuksia, he silti ovat tavanomaisia suomalaisia miehiä poikamaisine vitsailuneineen ja vitsailuaiheineen. Ohjelman katsojaläheisyys ja sen miesvetoisuus mahdollistavat tällaisen huumorin. Konkreettisestihan pahalle haiseminen on ristiriidassa juontajien erityisen siistin ulkoisen tyylin kanssa. Tällöin huumori epäsiisteydestä tavallaan neutraloi juontajien tyylytyötä, jolloin ei pääse syntymään vaikutelmaa siitä, että he olisivat liian koreilevia, hienostelevia ja siten naismaisaa.

Seksuaalisten poikkeavuuksien pedagogiikkaa

Tuttu juttu showssa asetetaan maskuliinisuuden rajoja vitsailemalla varsin säännöllisesti seksuaalisilla poikkeavuuksilla:

Joel Hallikainen: ”Mikä on sun vahvin lajisi. Missä sä oot vahvoilla ?”

Peter Bäckblom: ”Käsitöissä.”

Joel Hallikainen: ”Niin Timokin.”

Tällä vitsailulla viitataan siihen, että Koivusalo harrastaa paljon itsetyydytystä. Oleellista on miten asia representoidaan erikoiseksi, poikkeavaksi ja ei-tavalliseksi, vaikka 1990-luvulla vain 10 % suomalaisista miehistä ei ole harjoittanut itsetyydytystä (Haavio-Mannila & Kontula 1993, 194). Seksuaalisuuden alalla ilmeneekin miesten käyttäytymisen normittamista, kun tuodaan esille tavanomaisesta seksuaalisesta toiminnasta eroavat muodot:

Timo: ”Jokkerin vaarallisin laji on angoralammas.”

Tällä ohimenevällä repliikillä Timo Koivusalo tuo esille siis sitä, että Joel Hallikainen on seksuaalisessa kanssakäymisissä angoralampaan kanssa. Esille tuodaan vitsailunmuodossa vallitsevat normit, jolloin eläin on kielletty seksuaalinen kohde. Ulla Lipponen (1996, 227) on osoittanut tutkimuksessaan, miten perhevitsien (perheessä kerrottuja seksivitsejä) keskeinen ongelma liittyy murrosikäisen pojan kehitykseen siten, että niissä osoitetaan oikea mies ja oikea tie kohti toivottua maskuliinista seksuaalista identiteettiä. Tämä merkitsee heteroseksuaalisesta ideaalista poikkeavan seksuaalisuuden eli esimerkiksi homoseksuaalisuuden, pedofilian ja vaikkapa vaihtoehdoisen seksitavan pilkkaamista. Näin voidaan ajatella, että seksuaalinen poikkeavuus on uhka ydinperheideologialle ja kulttuurissamme hyväksytylle miehen mallille. Vitsailu seksuaalisuuden rajoilla tuokin järjestystä ja ymmärrystä jokapäiväiseen elämään ja vitsien aggressiivisuudella säädellään yksilön ja ympäristön aggressioita (Lyman 1987, 150).

Seksuaalisuuteen liittyvää vitsailua on myös tavallinen viittaaminen peniksen kokoon ja sen pienuuteen.

Joel Hallikainen: ”Erotiikka-kysymys. Pidätkö peileistä.”

Timo Koivusalo: ”Niistä on kiva poseerata.”

Joel Hallikainen: ”Sitäkö se tarkoitti, kun Timppa osti mulle joululahjaks sellasen suurentavan peilin.”

Viinahuumori

Tuttu juttu showssa pilailtaan myös kaverin alkoholinkäytöllä. Miesten keskinäinen viinahuumori on Jorma Hännisen (1994, 133) mukaan miesten keskinäistä seurallista puhetta, jolla ylläpidetään maskuliinisuuden julkisivua ja luodaan keskustelijoiden keskinäistä yhteenkuuluvuutta käyttämällä kaikkien tuntemia turvallisia koodeja ja merkityksiä. J.P. Roosin (1994, 14) mukaan tarinointi

alkoholinkäytöstä ja humalahakuisesta juomisesta on suomalaisia miehiä yhdistävä, merkityksellinen kokemus, vaikka kaikki suomalaiset miehet eivät omassa elämässään toimikaan näin. Viinahuumorin ei ole vain Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon välistä vitsailua, vaan sillä vedetään myös vieraileva mies mukaan yhteiseen kaveripiiriin:

Timo Koivusalo: ”Mistä löytyy teidän perheen kuumemittari ? Onk sun lääkekaappi baarikaappi vai mikä ?”

Timo Koivusalo: ”Voiko nyt sanoa kun tarkkoja ollaan sijamuodoista, että sä oot ollu Madeiralla mutta Hanski Madeirassa.”

Timo Koivusalo: ”Tiikkasen ehtoollisviiniä haiskahtaa.”

Jani Uhlenius: ”Kyllä mä sellainen hiljaisissa vesissä kuteva sissi olen.”

Joel Hallikainen: ”Kyllä elämässä pitää olla vähän taistelija. Ja maistelija.”

On huomattava että tällaisen viinahuumorin kohteena ei tarkastelluissa ohjelmissa naiset paitsi kiihdytysajaja Anita Mäkelä. Viinahuumorin liittyy siis suomalaiseen mieheen. Sillä halutaan representoida sitä, että suomalaiseen maskuliinisuteen kuuluu jonkinlainen hallitsematon himo alkoholiin. Tällaisen representaation taustalla on suomalainen alkoholinkäyttökulttuuri, sen historia ja sukupuolisidonnaisuus (Alasuutari 1985). Kuitenkaan ei missään mielessä haluta tuoda esille sitä, että suomalainen mies juominen olisi täysin hallitsematonta tai että hän olisi alkoholisoitunut.

6.2 Joel ja Timo ja muut miehet

Juontajat ovat ohjelman aikana runsaasti interaktiossa muiden miesten kanssa. He kommunikoivat ensinnäkin ohjelman pianistin ja tuomarin, Risto Hiltusen kanssa. Tässä suhteessa imitoituu välillä kahden nuoremman miehen, kuin poikien suhde vanhempaan mieheen, joka on kuitenkin etäällä ja hieman statistin asemassa. Ohjelman alussa juontajat vahvistavat Hiltusen statuksen kysymällä kylpylämatkan tarkan kohteen. Välillä he kuitenkin vitsailevat Hiltusen kustannuksella ja tämä ei pysty kommentoimaan heille, koska se ei kuulu hänen rooliinsa eikä hänen käytössään ole mikrofonia.

Timo Koivusalo: ”Ehdit sitten paikalle. Meitä pikkasen jännitti.”

Timo Koivusalo: "Sielt meidän Grand Old Lady, Risto Hiltunen luovuttaa Katinkullan, joka on hävyttömän hyvä paikka."

Asetelma muuttuu, kun ohjelmassa siirrytään kysymys-vaiheeseen. Silloin juontajat ovat erikseen ja varsin niukasti interaktiossa Risto Hiltusen kanssa. Tällöin Hiltunen on juontajille ennen kaikkea tuomari (yleisölle enemmän taustamusiikin soittaja), josta muodostuu etäisauktoriteetti, jonka valta ulottuu siis myös kilpailevan parin toimintaan. Risto Hiltunen onkin studion kodissa jonkinlainen patriarkaatti, isäntä, jolla on todellinen ja lopullinen valta. Hän representoi homososiaalisena arkkityyppinä isää, vanhaa viisasta miestä, jonka asemaa nuoremmat miehet - Hallikainen ja Koivusalo - lopulta tavoittelevat (Soikkeli 1996, 21).

Tätä ilmentää myös se, että Hiltusen taskussa on kylpylämatka, jonka tarkan kohteen vain hän tietää ennen ohjelmaa. Näin vanhemmalla miehellä on hallussaan varma tieto ja viisaus, sillä kylpylä-matkahan on ohjelmassa ainoa varma voittomatka. Sen sijaan juontajat itse tietävät ja kilpailuttavat etelänmatkan, jonka saamiseen kuitenkin liittyy onnekkuutta, joka on aatehistoriallisesti käsitetty naisellisena ominaisuutena (Nurmi 1984, 62).

Ohjelman loppua kohden pianistin symbolinen valta hupenee ja hänestä tulee juontajien palvelija, joka on viihdeohjelmille tyypillinen naisen rooli. Molempien parien visailukierroksen jälkeen kaikki muut istuvat sohvilla ylhäällä paitsi pianisti alhaalla eli hän on jäänyt sosiaalis-fyysisessä tilassa syrjään, alempiarvoiseksi. Kun kylpylämatkan saava pari on selvinnyt, Risto Hiltunen nopeasti ja vaivihkaa tulee ja ojentaa lahjakortin parille. Muuta tehtävää hänellä ei enää ole.

Juontajien suhtautuminen pariskuntien miehiin on kaverillinen. Kaverillinen läheisyys voidaan representoida jopa fyysisesti kuten silloin, kun Joel Hallikainen näytteli ottavansa Marko Asellista painiotteen kätellessään tätä. Kaverillisuutta vahvistetaan artikuloimalla sukupuolikonstruktioilla eli selventämällä miehen maskuliinisuus. Tämä tapahtuu yksinkertaisimmin siten, että juontajat käyttävät suoraan sukupuoleen viittaavia kielellisiä ilmaisuja. Tavallisimmin Hallikainen ja Koivusalo käyttävät "mies"- sanaa. Usein siihen saatetaan lisätä ammatti- tai paikkakuntamäärittely. Tällöin osanottajalle annetaan useita maskuliinisuutta artikuloivia identifikaatioita. Esimerkiksi ilmaisu "Siin on Jokelan Kari Mynämäen miehiä" identifioi Kari Jokelan siis (a) mieheksi, (b) mynämäkeläiseksi ja (c) mynämäkeläiseksi mieheksi. Mies- sana liitetään hyvin usein myös ammattiin ("tivolimiehiä", "musiikkimiehiä") tai harrastukseen ("kalamiehiä"). Tämä kertoo sen, että maskuliinisuuden representaation kannalta tärkeää on tuoda esille miehen kotipaikka, ammatti

tai harrastus. Mies persoonana ei vielä ole mitään, mutta hänen persoonansa tuotetaan esille tuottamalla tietty maskuliininen identifikaatio. Näyttääkin siltä, että maskuliinisuus ei ole koskaan taattua, sillä se täytyy aina tuoda esille (Fiske 1991, 209).

On huomattava, että naisten kohdalla ei koskaan tapahdu näin eli ei puhuta ”Mynämäen naisesta” tai ”tivolinaisesta”. Samoin on huomattava, että tällaista representaatiota käytetään selvästi enemmän Tuttu juttu showssa ja Napakympissä mies- sana liitetään vain paikkakuntaan. Ohjelmien eroa voi selittää sillä, että Napakympissä kilpailijat jäävät enemmän anonyymeiksi ja tavoitteena ei olekaan tuoda esille tarkkaa persoonallisuutta vaan vain viitteitä siitä. Tuttu juttu showssa juontajat pyrkivät läheisempään kontaktiin osanottajien kanssa ja tällaisilla tuttavallisilla ilmaisulla luonnollisesti luodaan nopeasti ja tehokkaasti yhteyttä.

Tuttu juttu showssa juontajat nimittävät miehiä usein myös isänniksi (”isännän harrastuksia”, ”onko se isäntä mukana”). Juontajat käyttävät naisista tähän dikotomiaan liittyvää vastaavaa ilmaisua emäntä. Näillä ilmaisulla tietysti tuotetaan miesten ja naisten ero, mutta representaatio luo myös tarkempia merkityksiä. Isäntä-sanalla voidaan tarkoittaa maalaistalon miespuolista hallitsijaa eli isäntämiestä, miespuolista omistajaa, hallitsijaa, valtiasta, käskijää, herraa ja työnantajaa (Suomen kielen perussanakirja, I osa, 301). Ilmaisulla isäntä viitataan siis ennen kaikkea hallintaan, siihen, että kyseinen mies hallitsee jotakin eli ensisijaisena mielikuvana perhettä.

Juontajat nimittävät miehiä joskus myös ukoiksi (”sun ukkos”) tai äijiksi (”olit iso äijä”). Nämä ilmaisut voivat tarkoittaa vanhaa ja varttunutta miestä, isää tai aviomiestä (Suomen kielen perussanakirja, III osa, 410, 650). Niillä halutaan tuoda esille kokemusta, vakiintumista ja ehkä myös viisautta. Tällaisia vastikkeita mies-sanalle ovat hyvin harvinaisia Napakympissä. Tätä eroa selittää Tuttu juttu shown vakiintuneen parin konteksti, sillä juontajat vahvistavat näillä ilmaisulla parisuhdetta ja parisuhteeseen liittyviä sukupuolirooleja perinteellisessä merkityksessä.

Joel Hallikainen ja Timo Koivusalo säätelevät etäisyyttä visailun miehiin sen mukaan kuinka tuttu tai tuntematon kyseinen mies heille on. Jos hän tuttu, niin silloin vitsaillaan avoimestikin kuten vaikkapa Hannu Lumivuoren kanssa:

Joel Hallikainen: ”Joka ilta kun Hannu sammuu ...”

Kun henkilö on tuttu, kysymyksetkin voivat olla henkilökohtaisempia ja jopa yllättävän konkreettisesti henkilöön itseensä liittyviä, kuten juuri Hannu Lumivuorelle esitetty kysymys: ”Onko sinulla ollut niin sanottuja yliluonnollisia kokemuksia?”. Miesten välinen vuorovaikutus ei olekaan pelkkää vitsailua, sillä miehet keskustelevat myös tunnetason asioista. Esitettyjen kysymysten joukossa on ollut teemoja, jotka liittyvät elämän arvoihin ja miesten omiin tunteisiin, kuten seuraavat esimerkit:

Timo Koivusalo: ”Onko elämä kohdellut sinua mielestäsi epäoikeudenmukaisesti?”

Jari Vesa: ”Elämä on kyllä potkinut niin hellällä aamutossulla pyllyyn, että ...”

Timo Koivusalo: ”...Se on hieno elämänasenne, että on tyytyväinen miten on ja että osaa olla kiitollinen että asiat on hyvin.”

Jari Vesa: Se on hieno elämänasenne, kuten sanoit.”

Timo Koivusalo: ”Kuten hienosti siteerasit mua.”

Timo Koivusalo: ”Millainen luonne sulla on: pääsetkö nopeesti vastoinkäymisten yli vai potuttaako sua joskus pidempäänkin?”

Tommi Haapanen: ”Aika nopeesti, jos kuukauden nyt on vähän hiljakseen. Mutt tota kyll se on vähän asiast kiinni, mut kyll mä pääsen aika nopeasti.”

Timo Koivusalo: ”Sun autos käy nitrometanolilla. Siin ei murheet pysy perässä kun se lähtee vou ... Se on oikee periaate. Mitäs sitä vanhoja kaivelemaan. Joel ...”

Timo Koivusalo kääntää molemmissa tapauksissa vakavamman teeman humoristiseksi vitsailuksi. Näin hän käyttää diskurssissa mikrovaltaa, joka perustuu hänen suvereeniin asemaansa juontajana, jolloin hän on aina ylivertainen kilpailijoihin verrattuna. Toiseksi tällaisia tilanteita voidaan selittää ohjelman kontekstilla, jonka mukaan tarkoitus on käydä keskusteluja mukavassa ja leppoisassa ilmapiirissä, vaikka puheenaiheena olisikin välillä hieman vakavampi teema. Tähän liittyy kuitenkin myös sellainen maskuliinisuuden representaatio, jonka mukaan miesten on vaikea keskustella tunnetason asioista julkisesti, jolloin aihe kevennetään huumorilla ja työnnetään syrjään odottamaan privaatiimpaa käsittelyä. Samalla tähän maskuliinisuuden representaatioon kuuluu sellainen käsitys, että mies pääsee nopeasti elämän vaikeuksien yli ja suhtautuu yleensäkin positiivisesti inhimilliseen elämänsä kulkuun.

6.3 Karin ja Kaitsun kaveruus

Kari Salmelaisen ja pianisti Kaitsun välinen vuorovaikutus tapahtuu lähes poikkeuksetta aivan ohjelman alussa, kun Kari on Kaitsun vierellä ja esittelee heidän katsojilta saamiaan lahjoja. Suhde representoi sellaista miesten välistä kaveruutta, joka on hyvin epäsymmetrinen. Suhde on yksipuolinen jo pelkästään siinä mielessä, että Kaitsu ei koskaan puhu mitään. Kari Salmelainen huolehtii puhumisesta ja Kaitsun kommunikaatio tapahtuu vähäisillä eleillä ja ilmeillä tai jos hän sanoo muutaman sanan ne eivät kuulu kunnolla, koska hänellä ei ole mikrofonia. Sanna Ojajärven mukaan (1996b) pianisti Kaitsussa henkilöityykin juro, puhumaton suomalainen mies, joka on samalla jykevä ja turvallinen. Huolimatta puhumattomuudestaan tai ehkä juuri sen takia Kaitsusta on tullut hyvin suosittu yleisön ja varsinkin naisten keskuudessa.

Karin ja Kaitsun suhde representoi sellaista miesten kaveruutta, jossa kaveruus ei ole kiinni verbaalisesta kommunikaatiosta. He tavallaan täydentävät toisiaan parina: toinen on puhelias ja vilkas, toinen hiljainen ja juro. Tämä suhde onkin täysin erilainen kuin Tuttu juttu shown juontajien välinen yhteys. Käsittelin edellä luvussa 5.4.2 tilannetta, jossa Kari Salmelainen teki parodiaa Tuttu juttu shown juontajista. Tämän parodian ytimenä oli se, että miesten välinen kaveruus ei perustu kaverin kehumiseen eikä varsinkaan siihen, että kehutaan toisen ulkonäöllä ja pukeutumisella. Parodia jatkui vielä ohjelman aikana seuraavalla Salmelaisen repliikillä:

”Tässä ohjelmassa nimenomaan pitää kehua. Siks mä sanon, että Kaitsu on tommonen ihana, kaunis, komea nuorimies.”

Repliikki tuntuu teennäiseltä ja sen tehtävänä onkin tehdä pilaa Hallikaisen ja Koivusalon kaveruus-tyylistä. Salmelaisen viesti on se, ettei miestä ja kaveria kehuta luonteen, persoonallisuuden tai ulkonäön perusteella. Sen sijaan kaverille voidaan antaa tunnustusta teoista ja toiminnasta kuten seuraavassa esimerkissä, silloin kun Kaitsu luki katsojan lähettämän runon:

Kari Salmelainen: ”Vau, sähän oot Kaitsu ihan uskoton mies.”

Karin ja Kaitsun suhteessa siis representoituu varsin stereotyyppinen ja ideaalinen miesten välinen kaverisuhde, joka ei perusta intiimiin ystävyYTEEN vaan yhteiseen toimintaan. Tällöin keskustelukin perustuu toiminnasta kumpuaviin teemoihin. Kuitenkin tässä suhteessa Kari Salmelainen on yksipuolisesti dominoiva osapuoli, joka merkitsee sitä, että hän voi vitsailla Kaitsun kustannuksella

ja voi myös sivuuttaa Kaitsun siirtämällä huomionsa kilpailijoihin ("Jos sä soittelet sillä aikaa kun ...").

Sanna Ojajärvi (1996b, 79) tulkitsee Kaitsun olevan visailuohjelmaperinteen mukaisessa juontajan avustajan rooli, joka on kuulunut naisille. Naisenkaltaiseksi representoinnin merkkejä ovat Ojajärven mukaan pianistin passiivisuus, puhumattomuus ja se, että Salmelainen puhuttelee häntä yksinomaan etunimellä, mikä tyypillisesti liitetään naisiin ja feminiinisyyteen. Itse tulkitseen Kaitsun roolin jonkinlaiseksi pojan rooliksi, ei vielä täysivaltaisen miehen asemaksi. Erityisen selvästi tämä tuli esille ohjelman alussa 28.9.1996, kun Kosken sotaveteraanien kaksi edustajaa luovuttivat sahtia Kari Salmelaiselle. Kun Salmelainen alkoi maistamaan sahtia, hän samalla totesi Kaitsulle:

"Soita vaan poika, kun tässä herrat tekee töitä."

Tässä repliikissä ilmenee vastakohtapari poika-herrat. Sen lisäksi ilmenee toinen vastakohtapari pianon soitto – töitten tekeminen. Toisin kuin Salmelainen toteaa, tilanne on juuri päinvastainen eli poika tekee töitä soittamalla pianoa ja herrat eivät tee töitä vaan juovat sahtia. Pianistin työn vähättely mahdollistuu kuitenkin, kun siihen liitetään poika-herrat vastakohtapari. Tässä pienessä episodissa representoituukin monia hegemonisen maskuliinisuuden konstruktioita. Juomistilanteessa Salmelainen ja kaksi sotaveteraania muodostavat "male-bondingin", miesten välisen sidoksen, joka perustuu toimintaan, juomiseen. Tällöin muodostuu miesten keskinäinen juomarinki, johon pojilla ja naisilla ei ole asiaa. Juomarinki-ajatusta Kari vahvistaa episodin viimeisellä kommentillaan sotaveteraaneille:

"Kiitoksia. Ota vaan se (sahtikanisteri/HS) matkaan. Mä tulen kohta istumaan sinne."

Juomisen tekee maskuliiniseksi myös se, että siinä nautitaan itse tehtyä alkoholia, sahtia. Suomalaiseen talonpoikais-työväenluokkaiseen juomiseen on kuulunut konstailematon suhtautuminen alkoholiin, jolloin itse alkoholi on pääasia eikä esimerkiksi alkoholin maku (Alasuutari 1985, 42). Silloin makuun huomion kiinnittäminen on turhaa hienostelua ja esimerkiksi sekoitusten juominen on leimautunut naismaiseksi.

Tähän juomistilanteeseen liittyy myös maskuliinista sankaruutta, kun mukana ovat sotaveteraanit. Kun Kari Salmelainen liittyy itsensä sotaveteraanien joukkoon ja erottaa Kaitsun heistä, hän osoittaa sotilaan arkkityyppisen maskuliinisuuden ideaalin. Pertti Alasuutarin mukaan (mt., 45)

suomalaisten miesten juomisessa on jo sinänsä leijunut merkillinen sankarillisuuden sädekehä, koska juominen voi osoittaa miehen urhoollisuutta monella tavalla. Tässä juomisen urhoollisuus vahvistuu juomisesta sodassa mukana olleiden kanssa.

Representaation ytimeksi muodostuu moninkertainen konstruktio, jonka tavoitteena on vahvistaa osallistuvien miesten yhteenkuuluvuutta. Samalla Kari Salmelainen käyttää yhtä hegemonisen maskuliinisuuden tekniikkaa eli marginalisoimista. R.W. Connellin mukaan (1995, 80-81) marginalisoinnissa on kysymys siitä, että miesten välissä suhteissa hegemoniaa ilmentävät miehet/miesryhmät marginaalistavat alistetussa asemassa olevat. Tämä liittyy tässä tapauksessa Kaitsun pojitteluun. Poika-sanana käyttö sisältää erilaisen merkityssisällön, kun sitä käytetään yksikössä tai monikossa. Monikossa sillä tarkoitetaan miesten välistä yhteyttä, kaveripiiriä, jolloin sanalla osoitetaan ryhmän rajat eli osoitetaan keitä ryhmään kuuluu ja keitä ei kuulu. Yksikössä käytettynä poika-sana osoittaa aina sellaisen subjekti ja objekti-suhteen, jossa objekti ”poika” kertoo samalla myös subjektin, joka osoittaa olevansa pojan vastakohta, isä, patriarkaatti eli kokeneempi mies. Yksikköilmaisulla voidaan myös sulkea objekti miesten ryhmän ulkopuolelle, koska pojaksi nimitetty ei jostakin kontekstin mukaisesta syystä ole täysivaltainen miesten ryhmään. Varsinaista syytä täysivaltaisuuden puuttumiselle ei tarvitse olla, koska pelkkä ilmaisu ”poika” riittää.

6.4 Kari Salmelainen miesten kaverina

Kari Salmelainen ilmaisee toistuvasti kielellisesti kilpailijoiden sukupuolen, koska ohjelman asetelmassa sukupuolierot on jo konstruoitu termeillä ”herra” (x,a,b,c) ja ”neiti” (x,a,b,c)”. Salmelainen käyttää myös muuten yleisellä tasolla herra-ilmaisua (”Kuunnellaan miten herrat esittäytyy.”), mutta suorassa kahdenkeskisessä kontaktissa herra-sana on kuitenkin harvinainen. Salmelainen käyttää jonkin verran ”poika” –sanaa (”Tervetuloa pojat.”, ”Siellä on ihan kivat pojat.”, ”Mitäs pojat sanoo.”), mutta tavallisimmin hän puhuu miehistä:

”Mies esittää sinulle laulun, jonka on tehnyt.”

”Tyylikkään näköinen mies on meillä täällä. Mikä sai miehen lähtemään miele kylään.”

”Minkälainen mies olet.”

Sanna Ojajärvi (1996a, 13) on kiinnittänyt huomiota Kari Salmelaisen selkeästi erilaiseen suhtautumiseen naisiin ja miehiin. Miehiin Salmelaisella on kaverillinen suhtautuminen ja hän lähestyy heitä esittelyvaiheessa korostuneen reippaalla, jopa möreällä ”morjens” –tyylillä. Kielellisen kommunikaation ja eleiden tasolla Kari Salmelainen representoi olevansa ennen kaikkea miesten hyvä kaveri ja hän haluaa artikuloida miesten välistä sidosta. Joskus hän on ikään kuin toinen herra x tai neljäs vaihtoehto, joka kannustaa miehiä varsinkin, jos nainen/naiset ovat nuoria ja kauniita:

”Annas mennä, ja nyt pojat tsemppiä.”

”Tsemppiä pojat, kun on kivannäköinen tyttö.”

”Kaikki peliin pojat. Täällä on tyylikkään näköinen tyttö.”

Voidaan ajatella, että naisen kauneus on pääomaa eroottisilla markkinoilla, joka antaa naiselle mahdollisuuden suorittaa valintaa monien kilpailevien miesten joukossa. Kannustaessaan miehiä Salmelainen tekee nämä entistä tietoisimmiksi kilpailutilanteesta, jossa naisen valinnan osuminen kohdalle merkitsee korkeaa sijoitusta miesten hierarkiassa. (Hänninen 1994, 130.) Kari Salmelaisen kannustava tyyli ilmentää patriarkaalista mallia eli hän haluaa olla miespuolisille kilpailijoille kannustaja ja isällisten ohjeiden antaja. Neuvominen perustuu pyrkimykseen antaa vaikutelma itsestä vanhempana, kokeneempana ja enemmän elämää nähneenä miehenä.

Neiti x: ”Onko sinulla lapsia ja kannatko vastuuta jälkeläisistäsi.”

Herra a: ”Tietääkseni ei oo yhtään.”

Kari Salmelainen: ”Miten niin ei oo yhtään ? Poika, mä annan vinkin. Älä heittele kolikoita.”

Tässä tilanteessa patriarkalisuus korostuu sanalla ”poika” ja sillä että samalla Kari Salmelainen siirtyy neiti x:n puolelta herra a:n lähelle ja tuijottaa tätä hetken. Salmelainen käyttää useasti tätä pojittelua, kun hän haluaa osoittaa asemansa kokenaampana miehenä. Salmelaisen patriarkaaliseen tyyliin liittyy myös joskus hauskuttava armeijan komento-tyyli:

”Sukka pois.”

”Asento. Sotaväki vaihtaa paikkaa.”

Näissä tilanteissa Kari Salmelainen on ikään kuin kolmen miehen ryhmän johtaja, vääpeli-hahmo. Tilanne on representaationa mielenkiintoinen siinä mielessä, että samalla syntyy vaikutelma Salmelaisen vääpeliyyttä suuremmasta päälliköstä. Tämä päällikkö on kummassakin tilanteessa

nainen eli neiti x. Ensimmäisessä tilanteessa neiti x on antanut määräyksen ja toisessa tilanteessa hän saapuu tarkastamaan joukkonsa (tilanteessa neiti x astuu miesten eteen arvaamaan kenet hän on valinnut).

Kari Salmelainen osoittaa myös antipatiensa joitakin miehiä kohtaan. Tällaiset miehet ovat usein hiljaisia, vakavia, eivätkä he innostu Salmelaisen huumorista tai ovat reppanoita. Interaktiotilanteessa Salmelainen replikoi näitten miesten kanssa nopeasti ja lyhyillä kommentteilla, hän saattaa lisäksi keskeyttää ja puhua päälle kuuntelematta miesten vastauksia. Joskus hän saattaa myös kommentoida hieman ivallisesti:

Neiti x: "Oletetaan että olemme tansseissa, ei Napakymmissä. Millä sanoilla
avaat keskustelun?"

Herra a: "Haluatko tanssiin kanssani?"

Kari Salmelainen: "Voi mikä unelma alku! Niinkö sä aloitat yleensä?"

Näissä tilanteissa Kari Salmelainen ei myöskään vitsaile miesten vastauksista tai naurahda niille, kuten hän yleensä tekee. Hän jättää myöskin jonkinlaisen jatkokysymyksen tekemättä. Kari Salmelainen selvästi normittaa miesten maskuliinisuutta ja jättää jotkut vuorovaikutuksen ulkopuolella käyttämällä sellaisia keinoja kuten vuorovaikutuksesta pidättäytyminen tai sen niukentaminen, negatiivinen kommentaatio tai negatiiviset emotioilmaisut. Hän voi käyttää interaktiossa keinoja, jotka tuottavat häpeää ja sulkevat jotkut miehet miesten välisen ryhmän ulkopuolelle (Spielberg 1993, 180). Näin Napakymppi ohjelmana ja sen juontajan toimintana ei representoi kovin suvaitsevaa suhtautumista maskuliinisuuksien erilaisuuteen, vaan päinvastoin sen tavoitteena on jäsentää esille maskuliinisuuksien joukosta toivottava ja hyväksyttävä tyyppi.

Kari Salmelainen käyttää myös toistuvasti seksististä huumoria. Seksismi on sellaista kielenkäyttöä, joiden konteksteissa naiset ovat seksuaalisia objekteja. Seksuaalisen huumorin puhemaailma on yleensäkin hyvin mieskeskeinen eli miehet ovat puheaktoreita, sisällöissä toimijat ovat miehiä ja kaikki tapahtuu maskuliinisesti (Lipponen 1996, 226).

Neiti x: "Viihdytkö parhaiten rakovalkealla, lavatansseissa, ravintolassa vai pubissa?"

Herra a: "Rakovalkealla."

Kari Salmelainen: "Mikä kiinnostaa, valkea vai se toinen?"

Kari Salmelainen: "Joo, joo tämä on sekä tavallinen että pehmeä jänis."

Neiti b: "Harrastukseni on teatteri. Ensi-iltaan tulee *Naisten sauna*."

Kari: "Naisten sauna ! Kuulitko Kaitsu. Vau, siellä onkin paljon hyvännäköisiä esiintyjä."

Kari Salmelainen herra a:lle: "Ajattelet erämajaa ja siellä kunnon persimon..."

Kuten esimerkit osoittavat Kari Salmelainen tuottaa seksistisen kielen avulla miesten välistä kaveruutta. Vitsailu on aina kohdennettu toiselle miehelle, ei koskaan naisille. Toisaalta voidaan huomata, että Salmelainen käyttää miesten seksistiselle vitsailulle tyypillistä keinoa, jossa kohteena oleva naisen ruumiillisuutta käsitellään monilla ja monen tyyppisillä ilmaisuilla (Wood 1987, 58). Vitsailulla naiset asetetaan marginaaliseen asemaan, toiseksi ja se representoi varsin yksiviivaisesti patriarkaalista valtaa ja hegemonista maksuliinisuutta. Se jättää alleen naiset, mutta myös miehet, jotka eivät sitä hyväksy.

6.5 Napakymppimiesten kaverit

Napakymmissä miesten kaverit (myöskin naisten ystävät) ovat usein lähellä jopa konkreettisesti studion katsomossa. Oleellista on kuitenkin miten ja missä yhteydessä nämä sinänsä anonyymit kaverit representoituvat. Kavereilla on yleensä kaksi tehtävää kilpailevan miehen kannalta. Ensinnäkin nämä kaverit ovat usein ilmoittaneet miehen visailuun:

Herra a: "Kaverit lähetti kortin, että täytyy tulla kattoo."

Herra b: "No joku ystävä oli huolissaan minusta."

Herra c: "Vammalasta lähdin. Ja siellä kaverit ilmoitti, että uskallanko mennä ja mikä ettei."

Herrat a ja b tuovat esille tavallisen tilanteen, jossa aloite on lähtenyt kaveriporukasta. Myös naiset mainitsevat usein ystävän tai läheisen perheenjäsenen ilmoittaneen heidät Napakymppiin. Sanna Ojajarvi (1998a, 185) on tulkinnut tätä ilmoittautumiskäytäntöä niin, että tällä tavoin lähiyhteisö ylläpitää sosiaalista kontrollia ja huolehtii yksilön elämänsä rakentumisesta odotusten mukaisesti. Tällaiseen ilmoittautumistarinaan liittyy se, että mies lähtee hieman passiivisesti kilpailemaan ja hän haluaa ensisijaisesti näyttää kavereilleen uskaltavansa osallistua ohjelmaan ja vasta toissijaisesti hän ilmaisee kiinnostuksensa naisesta ja matkasta. Asetelma on tyypillinen kaveriporukassa, jossa ei ole sallittua menettää kasvoa siten ettei uskalla tehdä jotakin asiaa. Kaveriporukalla on myös toinen tehtävä, sillä usein nämä ovat osallistuneet kysymysten laadintaan:

Herra x: "Ystävät on tehny kysymykset saunaillassa."

Tämä onkin hyvin tyyppillinen konteksti, miten herra x:n tekemät kysymykset ovat syntyneet. Koolla on ollut x:n kaveriporukka ja sosiaalis-toiminnallisena tilanteena on ollut saunailla. Miesten välinen kaveruus perustuu tässä yhteiseen tekemiseen eli saunomiseen. Se representoi suomalaisten miesten vapaa-ajankulttuuria, jossa saunalla on lähes myyttinen merkitys sitoa miehet tasavertaisena homososiaalisena ryhmänä yhteen. Tällöin koko miesten ryhmä on x:n takana tukemassa häntä rohkeutta vaativassa koitoksessa, jossa on mahdollista voittaa paras tarjolla oleva nainen ja matka. Kysymysten laatimistilanne ikonisoituu vielä selvemmin suomalaisten miesten "male-bonding" -huipuksi, kun siellä ryypätään kunnolla:

Kari Salmelainen: "Mitä ne sano sulle saunaillan päätteeksi, miten sä hoidat tän homman kotiin?"

Herra x: "No ystävät oli siinä kunnossa, että ystävät piti viedä kotiin. Ne ei sanonu enää mitään järkevää."

Joskus kaveriporukalle saatetaan siirtää vastuuta kysymyksistä tilanteissa, joissa kysymykset liittyvät jollakin tavoin perinteellisiin sukupuolirooliaasetelmiin:

Kari Salmelainen: "Katoppas nyt kun te ootte saunassa aamuyöstä ihan viimenen kysymys, mitä te ootte poikien kanssa keksinyt siinä vaiheessa kun osa alkaa olla jo unten mailla?"

Herra x: "No niin, se on tää toinen jokeri: kuvaile kaksi miesten ja kaksi naisten kotityötä."

Kari Salmelainen: "Hieno."

Diskurssitilanteessa herra x:lle ja tälle kysymykselle, joka on tasa-arvoideologian kannalta mahdollisimman arkaluonteinen, asetetaan mahdollisimman suuri syyntakeettomuus. Kysymys on tehty kaveriporukalla, hyvin alkoholipitoisessa saunaillassa, hyvin myöhään jo aamuyön puolella, kun osa on jo sammunut. Tällainen rakennettu asetelma jättääkin avoimeksi, onko herra x kysymyksensä takana vai tuoko hän esille omaa edistyksellisyyttään ja tietoisuuttaan tasa-arvoideologiasta siirtämällä täyden vastuun kavereille ja saunailla-tilanteelle. Esimerkki on kuitenkin osoitus miesten feministisestä yliminästä, joka määrittelee minkälaisen naista koskevan puhettavan katsotaan olevan poliittisesti sopivaa puhetta (Hoikkala 1996a, 247). Herra x:n repliikit kertovat myös, miten kaveriporukan miessidos toimii. Miesten välisen kaveruuden on myyttisesti nähty perustuvan keskinäiseen solidaarisuuteen ja lojaalisuuteen (Hammond & Jablow 1987, 256).

Herra x kysyy kysymyksiä, joita on tehty missä olosuhteissa tahansa ja jolloin kaveriporukka käyttää hegemonista valtaa edellyttämällä siihen kuuluvalta yhteisesti hyväksytyin tahdon ilmaisemista.

Kilpailijoiden kaverit jäävät muuten varsin anonyymeiksi. Napakymppimiehen kaveri on kuitenkin sellainen kuin mitä on suomalaisen miehen ihanne. Tämä tuli esille, kun neiti x kysyi herroilta millainen on hyvä kaveri ja ystävä ja herrat korostivat vastauksissaan ennen kaikkea luotettavuutta ja rehellisyyttä.

On huomattava että Napakymppissä kaveriporukka ei muodostu herrojen a,b ja c välillä. Tähän on syynä kilpailuasetelma. Tarkastelluissa ohjelmissa ainoastaan yhden kerran tuli esille kilpailijoiden kiinnittyminen sosiaalisiksi ryhmäksi. Tämäkin oli selkeästi Kari Salmelaisen esittämä tulkinta miesten keskinäisistä suhteista. Kuten seuraava kommentti kertoo, kilpailijoiden keskinäinen yhteenkuuluvuus ilmenee vauhdikkuutena ja hauskanpitona.

Kari Salmelainen:” Pojilla pikkusen hauskaa tuolla keskenään pukuhuoneessa. Pojat on melkosessa vauhdissa.”

7. MIESTEN JA NAISTEN VÄLISET SUHTEET

7.1 Reipas ja raitis naisten miesihanteena

Parisuhdevisailuissa naiset esittävät käsityksiä miehistä, odotuksia siitä, millaisen miehen tulisi olla ja toiveita millä tavalla parisuhteen pitäisi toimia arkisessa elämässä. Naisten käsitykset ja toiveet miesten suhteet tuntuvat olevan ohjelmissa varsin ihanteellissävyyisiä ja erityisesti Napakymppissä naiset tuovat toistuvasti esille stereotyyppisiä käsityksiä miehistä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi seuraavanlaisten mielipiteiden esittämistä:

Herra x: ”Mikä miehessä viehättää ?”

Neiti b: ”Reipas ja rehti olemus.”

Neiti c: ”Luotettavuus on yks sellanen mikä miellyttää.”

Neiti a: ”Miehen täytyy tietysti olla miehekäs, määrätietoinen ja tietää mitä tahtoo.”

Näiden keski-iässä olevien naisten vastaukset painottavat varsin tyypillisiä suomalaiseen miesihanteeseen liitettäviä ominaisuuksia eli rehtiyttä ja luotettavuutta, jotka ovat myös yleisesti

parisuhteeseen liitettäviä odotuksia ja arvostuksia.¹⁸ Miehekäs , määrätietoinen ja tahtova mies on taas tyyppinä liitettävissä siihen länsimaisen kulttuurin miesihanteeseen, joka muotoutui 1800-luvun lopulla reaktion miehen kriisiin (Kimmel 1987b, 146-149). Tämän ajan suomalaisten tyttöjen parisuhdeodotuksissa tämä tarkoittaa Tommi Hoikkalan tutkimuksen (1996a, 245) mukaan sitä, että poikien pitää olla miehekkäitä, kovia kundeja eikä mitään räpäleitä.

Neiti a ensimmäiseksi mainitsema piirre, miehekkyyys, on mielenkiintoinen. Se tarkoittaa siis sitä, että ollakseen mies, miehen on oltava miehekäs. Näin yleinen laatuvaatimus on ymmärrettävissä vastakohtansa kautta eli miehen ei tule olla naisellinen. Miehekkyyys voidaan ehkä tulkita Iris Ruohon (1996, 118) käyttämän käsitteen abstrakti maskuliinisuus avulla. Ruohon mukaan abstrakti maskuliinisuus kuvaa kulttuurisesti tuotettua maskuliinisuuden ihannetta, odotuksia, joihin jokaisen pojan ja miehen on tavalla tai toisella otettava elämässään kantaa. Miehekäs mies on siis jotakin kulttuurista valtavirtaa, joka koostuu joukosta lausumattomia ominaisuuksia.

Naiset tuovat esille myös sellaisia maskuliinisuuden sisältöjä, joissa miehen identiteetti määritellään varsin perinteellisillä mieheyteen liitettävillä symboleilla kuten sotilasarvolla ja automerkillä. Naiset tuntuvat liittävän varsinkin auton miehen identiteettiin, kuten kertoo seuraava neiti x:n kysymys:

"Mikä näistä kuvaa egoasi parhaiten ja miksi: kuplavolkari, mersu, lada vai ferrari ?"

Näissä autoon liittyvissä diskursseissa Kari Salmelainen voi vielä vahvistaa sukupuolten stereotyyppisiä rooleja viittaamalla kommentillaan siihen, että neiti x ei ole kiinnostunut automerkistä vaan sen hinnasta. Miehen ja auton liittäminen toisiinsa uusintaa käsitystä kaikkien miesten kiinnostuksesta teknisiin asioihin sekä miehestä mieselättäjänä, breadwinnerinä, joka sijoittaa ansaitut palkkansa kulkuneuvoon. Auton ohella tekniikka tarjoaa myös uusia mieheyden symboleita ("Mitä käytät eniten: AIV, GSM, ATK?"), joiden käytöstä voikin tulla uusi miehisen vallan muoto (Connell 1995, 56).

Napakymppin naiset tuovat esille myös muita toiveita, joita heillä on miehen luonteeseen ja käyttäytymiseen liittyen. Esimerkiksi matkalla miehen toivotaan olevan ystävällisen, iloisen,

¹⁸ Riitta Jallinojan tutkimuksessa (1997, 190) naistenlehtien aviopari- haastatteluista tuli esille se, että puoliset arvostavat toisissaan eniten avoimuutta ja rehellisyyttä, joihin liitettiin lisäksi kolmantena ominaisuutena luottamus. Luottamuksen keskeisyys perustuu Anthony Giddensin (1992, 138) mukaan siihen, että nykyajan puhtaissa suhteissa luottamuksella ei ole enää mitään ulkoista tukea vaan se perustuu täysin parin keskinäiseen intiimiyteen.

huumorintajuinen ja reippaan ja tansseissa hänen oletetaan olevan keskustelukykyisen. Naisten tavoitteena voi yksinkertaisesti olla löytää ”hyvä mies”, kuten neiti x 10.1.1998 ilmaisi ystäviensä antaman ohjeen. Naisten odotuksia voidaan lähestyä myös negatioiden kautta eli naiset kertovat myös siitä, millainen on huono mies. Tuttu juttu showssa määriteltiin 3.10.1996 suomalaisen miehen juntuutta:

Joel Hallikainen: ”Mikä on suomalaisen miehen juntein piirre ?”

Carmen Lindström: ”Juo olutta, istuu pubeissa, ei saa mitään aikaan.”

Rainer Lindström: ”Huumorintajuttomuus, ei saa mitään aikaan.”

Vastauksien ydin on se, että juntuimainen suomalainen mies istuu kaljalla pubissa eikä saa mitään aikaan. Aikaansaannokset ovat hyvin keskeisiä toivotulle maskuliinisuudelle ja ne ovat tärkeitä myös parisuhdeasioissa, kuten kertoo seuraava neiti x:n kysymys:

”Oletko eronnut, karannut vai muuten vain saamaton. Löytyykö lapsia vai toivoisitko niitä ?”

Miehen normi esitetään siis aikaansaannoksilla. Mika Ojajangas (1994, 33) on löytänyt suomalaisten miesten omaelämäkertoista syrjäytyneen narsistityypin, nyhjöttäjän, joka haluaisi toimia elämässään aktiivisesti, mutta ei kykene. Suomalainen nyhjöttäjä on eräänlaisena antisankarina saanut jo lähes myyttisen aseman, jolla suomalaista miestä saatetaan määritellä yleisemminkin. Sen vastakohtana ja siis suomalaisen miehen ideaalina on miehen pärjääminen eli Matti Kortteisen (1992, 301) kuvaama selviytymisen eetos. Suomalaiset naiset (ja myös miehet itse) näyttävät liikkuvan miesten arvioinneissaan tällä ulottuvuudella, jolla representoidaan ihanteellinen maskuliinisuus ja sen kääntöpuoli eli miehen on oltava aktiivinen ja aikaansaava. Naiset kertovat myös miehessä ärsyttävistä, negatiivisista piirteistä:

Neiti a: ”Tupakanpoltto.”

Neiti b: ”No kyllä niissä ärsyttää monikin asia.”

Neiti c: ”No mies ei ainakaan saa olla tyhmä että älykäs pitää olla.”

Vastaukset ovat varsin mielenkiintoisia, koska ne viittaavat miehenä olemisen piirteisiin, elämäntapaan ja persoonallisuuteen. Tarkastelen näistä vastauksista tupakanpolttoa hieman myöhemmin osana pahe-diskursseja. Kolmannen vastauksen mukaan miehen tulee olla älykäs. Tämän vastauksen esittänyt neiti c oli arviolta noin 25-vuotias ja ammatiltaan biologi. Näin

vastausta voidaan tulkita nuoren ja koulutetun naisen asettamana toiveena eli naisten kohonneen koulutustason myötä he odottavat myös kumppaniltaan valmiuksia älyllisyyteen. Muuten on vaikea tulkita, mitä älykkyys-tyhmyys ulottuvuus tässä yhteydessä sisältää. Eräs mahdollisuus on se, että älyllisyys liittyy puhetaitoon ja kykyyn ilmaista ja keskustella tunteista. Tämä tuli esille Tommi Hoikkalan tutkimuksessa (1996a, 238) lukiolaisten parisuhdeodotuksista, joissa tytöt korostivat tällaista puhetaitoa, tiettyä semanttista koodia, joka koskee kykyä ilmaista miehen omiin preferensseihin, vaikuttimiin ja motiiveihin liittyviä tunteita.¹⁹

Tämän ajan naisten parisuhdeodotuksia kuvaakin toive siitä, että miehen tulisi olla ennen kaikkea kumppani, jolla olisi valmiuksia keskustella parisuhteesta ja jakaa kokemuksia ja emootioita (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 87). Parisuhdevisailuissa tällaiset viitteet näkyvät erityisesti Napakymppin nuorempien naisten kysymyksissä ja kommentteissa:

"Kerro hyvät ja huonot puolesi ?"

"Miksi juuri sinä olisit sopivinta matkaseuraa ?"

"Uskotko että joku voi suositella sinua ?"

Kysymykset kertovat siitä, että nuori nainen odottaa mieheltä ennen kaikkea hyvää itsetuntemusta. Samantyylinen oli neiti x:n kysymys 7.9.1996:

Neiti x: "Mistä sinua on kehuu ?"

Herra b: "Puhelias, iloisen tapainen, joskus huumorintajuinen."

Herra c: "En muista mistä viimeks ... kyllä jostain."

Herra a: "Ainakin sanottu, että hyvä tulee toimeen ihmisten kanssa että kaikenlaisten ihmisten kanssa."

Vastausten mielenkiintoisuus on siinä, että ne korostavat kommunikaatio- ja sosiaalisia taitoja. Miehet itse nostavat nämä kehumisen alueet esille eli heidän sosiaalisia taitojaan arvostetaan ja he myös itse arvostavat niitä. Tämä voidaan tulkita niin, että tässä diskurssissa ei uusinnu sitkeästi elävä stereotypia suomalaisesta miehestä jurona, vähäpuheisena ja yleensä kommunikaatiovajavaisena ihmisenä. Samalla ei myöskään uusinnu mitkään mieselättäjyyteen liittyvät stereotypiat, joiden mukaan kehumiset saataisiin ulkoisilla ansioilla esimerkiksi kovalla ja taitavalla työnteolla. Se että herra b ei vastannut kysymykseen kertoo sen, että kysymys on

¹⁹ Anthony Giddensin (1992, 117) mukaan kyse ei ole siitä, etteivätkö miehet osaisi ilmaista tunteitaan vaan siitä, että he eivät osaa rakentaa kertomusta itsestään ja omasta persoonallisesta elämästään.

kuitenkin vaikea. Nuoret naiset odottavat miehen kykenevän olemaan myös samalla aaltopituudella sekä ymmärtävän naista ja naisen huumoria:

Neiti x: "Ensi tapaamisemme jälkeen haluat treffeille. Mulla on puhelinvastaajassa viesti: Lukuisista yrityksistä huolimatta ett bongannut pöllöä. Olen lennossa. Jätä viesti. Miten esität asiasi?"

Nuoren naisen tekemä kysymys viestii itsevarmuutta ja itsetietoisuutta. Tällainen vahvuus tulee selvästi esille Tommi Hoikkalan tutkimuksessa (1996a, 244) lukiolaisten parisuhdeodotuksista, jonka mukaan juuri tytöt tuntuvat tietävän tarkasti mitä haluavat. Nuoret naiset tuovat esille myös sen, että mies ja nainen ovat tasavertaisia ja tasa-arvoisia ja suhtautuvat toisiinsa luontevasti ja ennakkoluulottomasti. Sama neiti x asetti myös seuraavat kysymykset:

"Oletetaan että olemme tavanneet tansseissa, ei Napakymmissä. Millä sanoilla avaat keskustelun?"

"Oletetaan edellinen tilanne toisinpäin. Millä sanoilla oletat minun avaavan keskustelun?"

Napakymppin naiset ilmaisevat myös miehen sallitun ja ei-sallitun käyttäytymisen rajoja. Edellä tuli jo esille, miten eräs neiti c:n piti tupakanpolttoa inhottavana piirteenä. Tupakanpoltto näyttää jakavan naisten mielipiteet, mutta tieto tupakanpolton terveyshaitoista on merkinnyt sitä, ettei tupakka ole enää ideaalin maskuliinisen miehen mitta ja merkki niin kuin sitä on aiemmin esimerkiksi mainonnassa representoitu. Sallitun käyttäytymisen liukuvista rajoista kertovat seuraavat vastaukset, kun herra x kysyi mitä paheita hänellä saa olla:

Neiti b: "Tupakka, vähän viinaa, menoa."

Neiti c: "Alkoholi, saa mennä."

Neiti a: "Tupakka, alkoholi, saa mennä illanviettoihin."

Vastauksissa voidaan ensinnäkin pohtia sitä, mitä tarkoittavat miesten illanvietot ja menot. Naiset kokevat nämä paheina, mutta sallivat ne kuitenkin miehille. Miesten omat menot ja illanvietot ovat olleet ilmeinen uhka suomalaiselle parisuhteelle. Perinteelliseen maskuliinisuuteen on kuulunut se, että miehen intressit ovat osaksi suuntautuneet kodin ulkopuolelle omiin harrastuksiin ja kaverisuhteisiin ja varsinkin ravintola on vienyt miehen naiseltaan (Sulkunen et. al. 1985, 199). Alkoholin käyttö on selvästi tällaisessa sallivuuden rajamaastossa eli suomalaisen miehen ja naisen suhteessa se on asia, jonka ympärillä työskennellään pohtien kuinka paljon ja kuinka usein mies voi

juoda. Suomalaista alkoholinkäyttöä on kuvattu humalahakuiseksi, josta seurauksena on ollut perhe-elämän ja parisuhteen ongelmia. Miesten alkoholinkäyttöä sivuttiin monissa Napakymppin lähetyksissä:

Neiti x: "Mikä ovi aukeaa useimmiten: kirjasto, pitkäriäinen, tanssiravintola?"

Neiti x: "Viihdytkö parhaiten rakovalkealla, lavatansseissa, ravintolassa, pubissa?"

Neiti x: "Vietettyäsi mukavan illan, mitä tulee kanssasi kotiin: (a) ravintolakuitit, (b) puhelinnumero ja hyvät lupaukset, (c) unilelu vai (d) morkkis?"

Kysymyksiin voidaan ajatella sisältyvän kysyjän asettama toivottu vastaus konkreettisesti sellaisessa muodossa, että mies ei saa juoda liikaa ja liian usein. Miesihanteeksi määritetty siis raittius tai ainakin hallittu, kohtuullinen alkoholinkäyttö. Tämä viestii ideaalina miehen kurinpidollista suhdetta omaan ruumiinsa ja sellaista maskuliinisuuden ruumistyyppiä, joka kehittyi kapitalismin myötä (Morgan 1993, 80). Naisten kysymysten tavoitteena onkin sulkea pois ryyppäävä ja yleensä itselleen välinpitämätön groteskityyppi eli miesten juoppous ja laiskuus on pahinta mitä kulttuurinen naiskollektiivi tietää, koska juoppo mies laiminlyö osansa ja tekee vaimonsakin ponnistukset toivottomiksi (Rantalaiho 1994, 18). Myös suomalaisten miesten alkoholinkäytön tutkimuksissa ja elämänkerroissa tämä sama asetelma on tullut esille siten, että vaimot toimivat miestensä kohtuuttoman alkoholinkäytön vartijoina (Sulkunen et. al. 1985, 184; Siltala 1994, 421). Tällaiset naisten kysymykset ovat siis ennakkoon kontrolloivia eli naiset tiedostavat kulttuurisen roolinsa miesten alkoholinkäytön valvojina.

Edellä mainituista kysymyksistä varsinkin viimeisen vaihtoehdot ovat mielenkiintoisia, koska kysymyshän voidaan kääntää niin, että mitä ei ainakaan saa ravintolasta tulla kotiin. Voi olla myös niin, että kaikki vaihtoehdot ovat ei toivottuja. Miehet antoivat kysymykseen seuraavat vastaukset:

Herra c: "Ehkä se aa."

Herra b: "Joskus puhelinnumerot."

Herra a: "Puhelinnumeroita joskus."

Herrojen vastaukset olivat hieman ympärilyöreitä, jolla he halusivat ilmeisesti hieman neutraloida omaa toimintaansa. Vastaukset kertovat myös miesten normitetusta ravintolakäyttäytymisestä, jonka ydin on siinä, että suomalaisen miehen ihanteellinen ravintolakäyttäytyminen ei saa olla missään suhteessa kovin äärimmäistä eli mitään ei saa tehdä liikaa. Ravintolaillan aikana syntyvä naissuhde, jota symboloi saatu puhelinnumero, on tässä tavallinen ja samalla toivottu vastaus.

Vastaukset ilmaisevan sen, ettei mies ole saamaton nynnereä vaan hän saa kontaktin naisiin. Toisaalta hän ei kuitenkaan saa olla jatkuvasti naisia viettelevä Don Juan, koska tämä ilmaistaan sanalla 'joskus'.

Kun tarkastellaan sitä, mitä Napakymppin naiset odottavat miesten harrastavan havaitaan se, että naisten kuvitelmat ja miesten todellinen elämä ovat ainakin lievässä ristiriidassa keskenään. Ohjelman kuvatekstissä lueteltavat kunkin osanottajan harrastukset näyttävät sen, että miesten harrastukset painottuvat selkeästi liikuntaan ja urheiluun ja harrastukset ovat yleensä melko eriytyneet. Naiset asettavat miehille kuitenkin hyvin stereotyyppisiä harrastusoletuksia.

"Lähdetkö kanssani erämajalle, jonne patikoimme puoli vuorokautta, vai kalastamaan vai valitsetko lätkämätsin ja tuoksut?"

"Viihdytkö parhaiten rakovalkealla, lavatansseissa, ravintolassa, pubissa?"

"Kun menemme iltaa viettämään, valitsetko pubin, yökerhon vai tanssiravintolan."

Neiti x: "Käytkö konserteissa, oopperassa vai teatterissa?"

Naisten asettamat vaihtoehdot muodostavat harrastusten odotushorisontin, joka koostuu luonnosta, urheilusta, kulttuurista, tanssimisesta ja ravintoloista. Nämä elementit ovat sukupuolistettavissa vallitsevina käsityksinä siten, että urheilu ja ravintola ovat maskuliinisuuden alueita, kulttuuri ja tanssiminen feminiisiä ja luonto voi tarjota mahdollisuuksia, jotka joko yhdistävät tai erottavat miehiä ja naisia. Tällaisen odotushorisontin keskeisin binaarisuus muodostuu siitä, onko mies valmis harrastamaan naisen kanssa yhdessä asioita (patikointi, tanssiminen) vai katoaako hän omille teilleen (kalastaminen, lätkämätsi, publi). Tämä asetelma vastaa ruotsalaisten parisuhdeodotuksia käsittelevän tutkimuksen tulosta (Holmberg 1993, 101), jonka mukaan miehet ajattelevat parisuhteen ja yhdessäasumisen rajoittavan heidän mahdollisuuksia tehdä mitä haluavat kun taas naiset odottavat parisuhteelta juuri päinvastaista eli mahdollisuutta olla lähellä ja tehdä asioita yhdessä.

Edellä mainitut kysymykset kertovat siitä, että naiset haluavat selvyyttä miehen tanssiharrastuksesta. Tanssiminen liittyy usein miehen ja naisen väliseen suhteeseen ja erityisesti parinmuotoutumisvaiheeseen. Tanssiin sisältyy suuri joukko merkityksiä, jotka ovat erityisesti naisille tärkeitä ja miesten tanssitaito on naisten arvioinnin kohteena, koska toisaalta tanssi luo sukupuolten välistä jännitettä ja toisaalta naiset voivat myös arvioinneillaan kokea ylemmyyttä miehiin nähden (Sulkunen et al. 1985, 213). Parisuhdekontekstin ohella tanssitaito kuvaa samalla yleisemmin ruumiin hallintaa ja kontrollia. Kysymyksellä naiset haluavatkin varmuutta miehen

kyvystä tällaiseen itsensä hallintaan, jonka vastakohtana on välinpitämättömyys ja piittaamattomuus, joka tarkoittaa ei-toivottuja harrastuksia kuten ravintolat ja alkoholin runsas käyttö. Tanssiharrastus ja –taito on merkki, joka vakuuttaa Napakymppin naiset miesten toivotusta maskuliinisuudesta. Hieman erilaisen harrastusvaihtoehtovalikoiman tarjosi neiti x, joka kysyi:

” Kuuluuko harrastuksiisi hikoilu, löhöily vai bongailu ?”

Kun miehistä kaksi vastasi bongailun, voidaan keskustelua pitää osoituksena suomalaisten nuorten aikuisten avoimesta, rehellisestä ja suoraviivaisesta suhtautumisesta parisuhdeasioihin. Parisuhdevisailuissa nainen voisikin esittää aktiivista kiinnostusta miestä/miehiä kohtaan. Tämä on kuitenkin harvinaista. Ohjelmissa noudatetaan kuitenkin sellaista varsin perinteellistä käyttäytymistä, jonka mukaan miehet voivat osoittaa aktiivista kiinnostusta naisia kohtaan. Parissa Napakymppissä neiti x:t vitsailivat valintatilanteessa haluavansa ottaa mukaan kaksi miestä. Tämä ei kuitenkaan sovi ohjelman kontekstiin eikä ole sallittua naisille. Nämä naiset olisivat valinneet toiseksi mieheksi Kari Salmelaisen, mutta muulloin kovin humoristinen Salmelainen oli näissä tilanteissa vaitonainen ja pikemminkin jätti naisten toiveet kommentoimatta.

7.2 Miesten suhteet naisiin

7.2.1 Lepertelevä Salmelainen – Hallikainen ja Koivusalo herrasmiehinä

Tarkastelen seuraavaksi sitä, miten ohjelmien juontajat käyttäytyvät naisia kohtaan. Napakymppissä Kari Salmelainen tuo interaktiossaan selvästi esille miehen ja naisen eron. Naisille Salmelainen puhuu lässyttäen, leperellen ja sukupuolieroja elekielellä representoiden kuten keikistellen ja polvistuen naisten eteen. Lepertely, jopa kuherteleva-tyyli, on sitä tavallisempaa mitä nuorempia ja kauniimpia ohjelman naiset ovat. Salmelainen lisää sukupuolten välistä seksuaalista jännitettä esimerkiksi istumalla aivan lähellä neiti x:ää ja toteamalla:

”Arvaa Kaitsu miten mukavaa on istua täällä !”

”Onkohan meillä, pitäiskö olla vielä isompi kuva vai istunko vielä lähempänä.

Pitäiskö tulla tähän vieli lähemmäksi, ai miten ...”

Tällaisissa tilanteessa uusiutuu vakiintunut länsimainen sukupuolten seksuaalisuuteen liittyvä asetus. Sen mukaan miesten voimakas seksuaalinen halu vie ja oikeuttaa heitä lähestymään ja

lähentelemään avoimesti naisia, jotka ovat puolestaan passiivisessa roolissa tämän lähentelyn kohteina (Kangas 1995, 111). Parisuhdevisailun kontekstissa lähellä istuminen on osa maskuliinista valtaa, dominaatiota, jota mies voi ruumiillaan käyttää naisia kohtaan (Morgan 1993, 74). Salmelainen tunkeutuu naisten intiimille vyöhykkeelle ja eikä naisilla ole tässä ohjelman tilanteessa mahdollisuutta paeta tai paheksua juontajan lähentelyleikkittelyä. Salmelainen tuo myös esille miehen tapaa ja roolia arvioida naisen ulkoista olemusta:

”Tsemppiä pojille, kun on kivannäköinen tyttö. Miten noin nätin näköinen tyttö voi olla täällä yksin Napakympissä.”

”Ihana kysymys. Kyllä tommosen upean puvun kanssa kehtaa kysyä mitä vain.”

Naiset ovat Karille katseen kohteita, objekteja. Tällä tavoin Salmelainen luo ohjelman fyysiseen tilaan maskuliinisen järjestyksen, jossa naiset ovat koko ajan miehen katseen hallinnan alla (Nykyri 1996, 112). Juontaja käyttää mahdollisuutta luoda tällaista valtaa eikä päinvastainen tilanne olisi mahdollinen, koska ohjelmassa ei ole naispuolista aktoria, joka määrittelisi miesten ulkonäköä.²⁰

Kari Salmelainen on omaksunut suhteessa naisiin ikään kuin flirttailijan tai viettelijän roolin. Hän on kuin klassinen Casanova, viettelijä, joka osaa laskelmoidun empaattisesti imarrella naisia ja naisten ulkoista kauneutta (Niklander 1985). Toisaalta hän on välillä kuin yksi kilpailija, joka avoimella flirtillään haluaa osoittaa usein hyvin jännittyneille ja kankeille mieskilpailijoille olevansa paras naistenmies ja myös ohjelman miesyleisölle ja sisäiskatsojalle, miten miehen tulee toimia kun naisia ollaan valloittamassa. Tässä kontekstissa Salmelainen ei olekaan Casanova-tyyppinen vaan enemmänkin macho-mies, joka kukistaa toiset miehet valloittamalla näiden edestä kauneimman naisen (mt., 62).

Nämä kaksi tyyliä jäävät kuitenkin silloin pois, kun naiset ovat Salmelaisen itsensä ikäisiä tai vanhempia. Tässä mielessä Salmelainen uusintaa perinteellistä parisuhdemallia, jonka mukaan miehen tulee olla naista vanhempi, jopa tuntuvastikin, mutta asetelma ei saa olla päinvastoin. Jos naiset ovat vanhempia, Salmelainen on kohteliaan rauhallinen ja samalla asiallisempi eli hän kommunikoi naisten kanssa ikäänkuin gentleman-tyylillä, joka on samanlainen kuin Joel Hallikaisella ja Timo Koivusalolla.

²⁰ Sanna Ojajärvi (1998b) on analysoinut ohjelmaa *Amatsonia*, jonka juontajat olivat naisia ja jossa ohjelman ainoa mies oli vain taustahahmona. Juontajat, Manna ja Yazka, myöskin leikkittelivät Henryllä tehden tästä seksiobjektin. Sanna Ojajärvi huomauttaa kuitenkin siitä, miten representaation positiot ovat sukupuolistettuja eli naista ja miestä katsotaan eri tavoin samalla kun nainen ja mies asettuvat eri tavoin katsottaviksi.

Kari Salmelaisen toimintastrategia menee silloin sekaisin, kun naiset toimivat hänen omalla tyyllillään eli alkavat vaikkapa kiusoitella häntä:

Kari Salmelainen: "Nyt kannattaa mennä teatteriin. Kokkolassa on *Naisten sauna*."

Neiti x: "Meinasitko mennä saunaan naisten kanssa."

Kari Salmelainen: "Ei. Kyllä siellä on teatteri."

Neiti x: "Kyllä mä tiedän. Mä vain kiusasin sua."

Keskustelua edelsi ohjelman ensimmäisessä vaiheessa Salmelaisen seksistinen vitsailu neiti b:n näyttelemisestä kyseisessä esityksessä. Tämä esimerkki kertoo siitä, miten seksistinen huumori on Kari Salmelaisen tapa ylläpitää sukupuolijärjestystä. Jos ohjelmassa on naisia, jotka haluavat muuntaa tätä huumoria omalla tavallaan, juontajan toiminta menee hetkellisesti sekaisin ja Salmelainen seuraavaksi palauttaa sukupuolisen järjestyksen. Miehet kokevatkin naisten vitsailun ja varsinkin maskuliinisen seksuaalisen vallan mitätöivän vitsailun itselleen uhkaavaksi eivätkä lainkaan huvittavaksi (Lipponen 1996, 235).

Tyyli ja tapa käyttäytyä naisia kohtaan voi olla ohjelmassa myös toisenlainen, sillä kun Klaus Thomasson toimi Salmelaisen sijaisena, hän representoi selvästi erilaista suhtautumista naisiin. Thomasson muun muassa hieroi ja taputti kevyesti hartioista hieman vanhempaa neiti x:ää, jota ohjelmatilanne kovasti jännitti. Juontaja ei toiminnallaan seksuaalistanut eikä erityisemmin myöskään sukupuolistanut tilannetta. Vertailun kannalta olisikin on ollut mielenkiintoista, miten Thomasson olisi suhtautunut nuorempiin naisiin.

Tuttu juttu showssa juontajilla ei ole mahdollista toimia Kari Salmelaisen tavoin. Jos näin olisi, silloin ohjelman perusidealta, joka liittyy parisuhde-ideologian vahvistamiseen ja vakiintuneen heteroseksuaalisen parin idealisointiin, putoaisi pohja pois. On vaikea kuvitella, että juontajat alkaisivat flirttailemaan casanovamaisesti ohjelman naisten kanssa. Tosin pieniä eleitä saattaa esiintyä, kuten Timo Koivusalon keskustelu Janina Frostellin kanssa:

Timo Koivusalo: "Jännittääkö sua yhtään... Sä oot tuttu noiden kameroiden edessä.

Mä oon varautunut siihen, siks mä pidän sua kädestä kiinni ohjelman ajan."

Koivusalon kädestä kiinnipitäminen representoi kuitenkin hyvin viatonta pitämisen ja ihastumisen elettä. Eleenä se pikemminkin vahvistaa ohjelman ideaa – onhan se konkreettinen ja symbolinen

merkki parisuhteen olemassaolosta ja merkki miehen tavasta osoittaa kiintymyksensä naista kohtaan. Se on myös merkki miehen poikamaisesta arkuudesta ja epävarmuudesta, jolloin pitäminen naamioituu tekosyyn (Janina jännittää) taakse. Mistä tiedämme, että Timo Koivusalo ei yritä iskeä Janina Frostellia ja että tätä tilannetta tuskin voi kuvata edes flirttailuksi? On huomattava, että kyseessä ei kuitenkaan ole kokonaisvaltainen viettelemiseen viittaava interaktio. Koivusalo istuu varsin jäykästi pöytänsä takana ja puhuu mikrofonin. Vastaavassa tilanteessa Kari Salmelainen istuisi mahdollisimman lähellä Janina Frostellia ja puhuisi aivan jostakin muusta kuin kädestä pitämisestä.

Tuttu juttu showssa juontajien suhde ohjelman naisiin onkin herrasmies-tyylistä. Sen mukaan parisuhteessa olevien naisten kanssa ei mielellään flirttailla ja heihin suhtaudutaan kohteliaasti, kunnioittaen ja selvää fyysistä etäisyyttä pitäen eli Hallikainen ja Koivusalo ovat ritariillisesti käyttäytyviä hyvätapaisia miehiä (Niklander 1985, 79).

Yhteistä kaikille juontajille on jonkinlainen säälivän empatian esilletuonti. Tämä tulee esille sellaisissa pettymystilanteissa, kun neiti x ei voita napakymppimatkaa tai kun Tuttu jutussa puolisoit vastaavat toistuvasti väärin:

Joel Hallikainen: "Mä en nyt mitään niin kovast toivo kun saisit laittaa (ruusun maljakkoon/HS)."

Tällainen lohduttelu on tavallisinta juuri Joel Hallikaisella ja hän representoi miestä, jolla on empaattista kykyä myötäelää naisten tunteita eli hän osaa lohduttaa ja kannustaa. Tämä on tulkittavissa toisaalta miehen uutena sensitiivisenä herkkyytenä ja tunnekykyisyytenä, mutta ohjelman kontekstissa hän representoi toisaalta sellaista varsin perinteellistä maskuliinisuutta, jonka mukaan mies henkisesti vahvempana tukee tunnevaltaisempaa naista. Silloin maskuliinisuus on rationaalista ajattelua ja vapautta tunteista ja femiinististä ailahteluista (Lehtonen 1995, 34).

7.2.2 Ulkonäkö ja kielitaito ovat tärkeitä

Ohjelmien miehet tuovat esille käsityksiään naisista ja millaisia ihanteellisia odotuksia heillä on naisten suhteen. Koska Tuttu juttu show ei ole pariutumishjelma, miehet esittävät tällaisia käsityksiä vähemmän kuin Napakymmissä. Napakymmissä sekä kilpailevat miehet että Kari Salmelainen tuovat toistuvasti esille esimerkiksi arviointeja ja määrittelyjä naisten ulkonäöstä:

Herra x: "Kuvaile itseäsi: oletko tumma, tanakka ja tulinen vai vaalea, viileä ja sorja?"

Herra x: "Käytätkö tangoja, stringejä vai villahousuja."

Herra x: "Kolme tärkeää mittaasi."

Kari Salmelainen: "Sano oletko pettynyt, kun tuli kotimaan matka?"

Herra b: "Hyvä olo. En oo pettynyt."

Kari Salmelainen: "No niin. Kato viereen ni et voi olla pettynyt."

Miehet ovat kiinnostuneita naisten ulkonäöstä ja keskustelujen taustalla ovat vallitsevat ulkonäkö- ja kauneusihanteet. Yleensä on kyse siitä, että naiset ovat miesten arvioinnin kohteena, objekteina. Se, että miehet arvostavat parinvalinnassa naisten fyysistä viehättävyyttä ja "hyvännäköisyyttä", näyttää olevan poikkikulttuurinen ilmiö (Määttä 1995, 27). Kumppanin ulkonäkö onkin miehille tärkeämpi valintakriteeri kuin naisille. Tätä vahvistaa Kari Salmelaisen viimeinen kommentti, jonka mukaan miehet ovat Napakymmissä aina lopulta voittajia, jos naisen ulkonäkö on riittävän hyvä onnekkaalle mieskilpailijalle ja myös Karille (Ojajärvi 1998a, 184).

Miehillä on myös muita odotuksia naisten suhteen. Ehkä yllättävää on se, että useimmin miesten naisilta kysymä taitovaatimus on kielitaito ("Kun olet ulkomailla ostoksilla, millä kielillä voit tehdä ostoksia.", "Osaatko kieliä, oletko paljon matkustellut?"). Myös muutamat naiset ovat kysyneet miesten kielitaidosta, mutta selvästi harvemmin. Selitys näille kysymyksille on tietysti ohjelman konteksti ja konkreettisesti se, että kaikilla on tavoitteena ulkomaanmatka.²¹ Mutta pelkästään tämä ei voi selittää kysymyksen yleisyyttä ja yksi herra x viittasikin tasa-arvoistumiseen:

"Kun ollaan tasa-arvon Suomessa ja kun ollaan ulkomailla niin vierailta kielillä jokaisesta piste: voisinko maksaa?"

²¹ Jotkut ovat jopa tehneet lopullisen valinnan kolmen kilpailijan väliltä kielitaidon perusteella (Ikävalko 1993, 72).

Selitys on mielenkiintoinen ja siinä herra x on valmis murtamaan sukupuolirooleihin liittyviä käyttäytymisodotuksia. Ravintolassa miehen ei tarvitse osoittaa maskuliinisuuttaan maksamalla laskua siksi, että sukupuolirooleihin liitettävät käyttäytymis- ja etikettisäännöt niin vaatisivat tai koska hänen oletettaisiin olevan varakkaampi ja esimerkiksi parisuhteessa perheen elättäjän. Tietysti luonnollisempi selitys sille, miksi naisten kielitaito on miehille niin tärkeää on se, että nämä kysymyksen tekevät miehet eivät itse ole kovin kielitaitoisia, kuten eräs herra x asian ilmaisi. Tämän selityksen mukaan ohjelmassa on todellakin hyvin tärkeää Napakymppimatkan voittaminen, ja vasta toisella sijalla on elämäkumppanin löytäminen.

Miehet ovat myös kiinnostuneita naisten luonteen piirteistä ja asettavat valmiita tyypittelyjä:

"Oletko hapan, mieto vai mairea."

"Oletko: (a) rämöpää räkättäjä, (b) hilpeä höpöttäjä vai (c) hiljainen haaveilija."

"Oletko mielestäsi (a) seurallinen, vilkas, seuran johtohahmo, (b) empaattinen, hyvä kuuntelija vai (c) hiljainen."

Napakymmissä miehet saivat 7.9.1996 ilmaista naisissa ärsyttävät piirteet:

Herra a: "Kanamaiset piirteet: puhuu hirveesti tyhjänpäiväisyyksiä. Anteeks vaan."

Herra b: "Jos on äkkipikainen, tuiskii paljon ja puhelee mitä sattuu."

Herra c: "Naisten logiikan kanssa ollu vaikeuksia."

Samalla alueella eli naisen luonteen representoinnin ulottuvuudella liikkuvat Tuttu juttu shown kysymykset:

"Mikä on se asia, josta Saija on marmattanut sulle viimeksi?"

"Osaatko tarvittaessa kiukutella niin että saat tahtosi läpi?"

Kysymysten ja vastausten taustalla on stereotyyppistä naisten kategorisointia ja tämän tyyppisiä kysymyksiä on vaikea kuvitella esitettävän ohjelman miehille. Kaikkia edellisiä sitaatteja yhdistää jonkinlaiset essentialistiset käsitykset naisen luonteesta. Sen ytimenä on naisen tunnevaltaisuus eli nainen ei hallitse tunteitaan vaan tuiskii, marmattaa, kiukuttelee, puhuu tyhjänpäiväisyyksiä eikä kykene miehen loogiseen ajatteluun. Samalla nämä negatiiviset kertovat hegemonisen maskuliinisuuden ideaalin, jossa järki puhuu ja tunteet hallitaan itsehillinnällä (Lehtonen 1995, 35).

Ohjelmista voidaan myös löytää muita miesten kuvaamia ei-toivottavia naisten piirteitä tai tyyppejä, joita esimerkiksi juontaja Kari Salmelainen tuo esille kommentteillaan:

"Sun käsialaa kun lukee ... sä olet sellanen voimatäti. Siin ei miehet paljon kaappia siirtele.
"Ootsä tiukka pipo?"

Nämä voivat olla miehen stereotyyppisiä pelkoja naisten suhteen eli miehen mielestä uhkana on naisen liiallinen voimakkuus ja itsenäinen tahto sekä jonkinlainen tosikkomaisuus, tiukka suhtautuminen asioihin. Mielenkiintoinen oli myöskin Salmelaisen seuraava kommentti:

Kari Salmelainen: "Meill ei oo mitään kettutyttöjä, meill on puputyöt."

Salmelainen kuvaa repliikillään ideaalinaista ja antinaista, joiden taustaan liittyy totaalisen erilainen arvomaailma. Puputyöt ovat miesten seksuaalisen katseen kohteita ja eroottisia viihdyttäjiä, jotka kiinnittyvät vanhaan yhteiskuntaan ja sen hegemoniseen maskuliinisuuteen rakentuvaan kulttuuriin. Kettutyöt ovat puolestaan eläinten suojeleaktivisteja, jotka edustavat valtakulttuurista poikkeavia uusia arvoja ja vaihtoehtoista maailmankuvaa. Eläinten suojeleminen ja muut vihreään, luontoa suojelemaan maailmankuvaan liittyvät asiat ovatkin saaneet naisten keskuudessa suurempaa kannatusta (Helve 1996). Samalla kettutyöt ovat merkinä jostakin uudesta arvojärjestelmästä ja ideologiasta kun vanhat suuret kertomukset ovat menettäneet merkitystään. Salmelaisen humoristinen kommentti ottaa kantaa vanhan kulttuurin ja vanhojen sukupuoliroolien puolesta, koska uusi, muuttuva on naisten kautta tuleva uhka.

Kilpailevat miehet tuovat esille myös sellaista suhtautumista naisiin, joka poikkeaa normitetusta miesten käyttäytymisestä naisia kohtaan. Tällaisia olivat herra x:n kysymykset 24.1.1998:

" Nimeä suomalainen nainen, jota arvostat."
" Suurin saavutuksesi."

Nämä kaksi nuorehkon miehen esittämää kysymystä kertovat siitä, että mies arvostaa suomalaista naista ja naisen saavutuksia. Kyseessä on suomalaisen tasa-arvoideologian sisäistäminen tai paremminkin siihen ajatukseen kasvaminen. Toinen esimerkki on Tuttu jutusta, jossa 5.9.1996 Kari Jokela käänsi kysymyksen vaimonsa ärsyttävistä piireistä itseensä eli hän kertoi mikä hänessä ärsytti vaimoa.

Tasa-arvoistumisen vastapainona miehet saattavat käyttää myös seksististä puhetta. Vaikka juontaja käyttää seksististä huumoria, kilpailijat käyttävät sitä hyvin vähän. Napakymppin miehet ovat interaktiossa ensisijaisesti ohjelman naisten kanssa, jolloin seksistinen huumori ei antaisi miehestä kovin hyvää kuvaa naisille. Muutamassa tapauksessa tällaista vitsailua kuitenkin esiintyi:

Neiti x: "Mainitse naisen vartalon kaksi tärkeintä osaa?"

Herra a: "Perä ja puskurit."

Herra x: "Nautitko aamuisin kovaa, löysää vai kokkeliä?"

Herra x: "Kun ollaan etelän lomakohteessa kiinnostaako sinua eniten vesileikit, esileikit vai lomakohteen kulttuuriannit?"

Oleellista esimerkien tilanteissa on se, että Kari Salmelainen pienellä eleellä, naurullaan, vahvistaa kysymyksen seksistisen luonteen. On myös huomattava, että tällainen miesten huumori on suunnattu naisille, jolloin se ei jätä naisia marginaaliin, vaan pakottaa heidät hyväksymään maskuliinisen seksuaalisen vitsailun. Miesten naista halventavaa vitsinkerrontaa vastaan onkin vaikea puolustautua, koska vastaavanlaista seksististä, mutta erilaista (esimerkiksi naisnäkökulmaista) vitsiperinnettä ei ole tai se on hyvin niukkaa (Lipponen 1996, 236). Naisten totaalinen närkästys taas järkyttäisi ohjelman järjestystä, josta kärsisi lähinnä närkästyjä itse.

7.3. Suomalainen parisuhde

7.3.1 Parisuhteen vahvistus

Ohjelmien keskeiseksi teemaksi nousee parisuhteen ja heteroseksuaalisen parisuhdeideologian vahvistus. Erityisesti tämä tulee esille Tuttu juttu showssa, jossa esiintyjinä ovat enemmän tai vähemmän vakiintuneet parit. Ohjelmassa on esiintynyt sekä avo- että aviopareja ja joukossa on ollut myös niin sanottuja uusperheitä. Tuttu jutun keskeinen teema on parin yhteenkuuluvuus ja siksi ohjelmassa ei naisen ja miehen olemuksellisilla eroilla ja ikuisilla ristiriidoilla herkutella vaan pariskunnalta odotetaan keskinäistä yhteisymmärrystä (Ojajärvi 1996a, 14). Ohjelman perheideologisena perustana on familismi, jonka mukaan oletetaan kummankin puolison työskentelevän perhehengen tuottamiseksi ja ylläpitämiseksi ja jolloin perhe-elämän vakaus on ideaali (Ahponen & Marttinen 1997, 180). Esiintyvien parien oma perhe- ja parisuhdeideologia voi

luonnollisesti olla jotakin muuta, mutta ohjelman kontekstissa tällainen vaihtoehtoisuus ei pääse tulemaan esille. Tuttu jutussa parin yhteenkuuluvuutta representoidaan monin eri tavoin, joista yksi on yhdessä tekemiseen viittaavat kysymykset:

"Montako kertaa saunotte yhdessä viikossa ?"

"Kuinka monta kertaa käytte teatterissa."

"Koska viimeksi olette nauraneet yhdessä ja miksi ?"

"Valitse filmi, jota yhdessä katselisitte."

Nämä kysymykset sisältävät ennako-oletuksen siitä, että parit tekevät tällaisia asioita yhdessä. Tommi Hoikkalan (1996b, 366) ajatukseen viitaten Tuttu juttu show on kuin ikoni suomalaisesta hyvinvointivaltiollisesta tasa-arvoprojektista, joka on lähentänyt sukupuolia toisiinsa siten, että kodista, lapsista ja kulutuksesta on muodostunut sukupuolten yhteinen nimittäjä. Parisuhdetta vahvistetaan myös tunnustuksellisuudella eli rehellisyydellä parisuhteen arjesta:

Timo Koivusalo: "Onko liittonne koskaan natissut pahasti ?"

Aarre Sillanpää: "On se yhden kerran."

Timo Koivusalo: "Mutta se kasvattaa kummasti."

Tuttu juttu showta voida osittain pitää 1990-luvulle tyypillisenä todellisuuselämyksiä esille tuovana televisio-ohjelmanä eli sellaisena, jossa ihmiset tunnustavat hyvinkin henkilökohtaisia ja myös negatiivisia asioitaan (Hietala 1996, 56). Tunnustuksellisuus tulee esille myös erotiikka-aiheisissa kysymyksissä. Riitta Jallinojan (1997, 216-217) tutkimuksen mukaan myös naistenlehtien parisuhdehaastatteluihin tuodaan esille parien arki eli riidat ja kriisit, jotta yhdessäolosta ei syntyisi liian siloiteltua kuvaa. Jallinojan mukaan kyseessä on ihmisten pyrkimys normaalistaa elämäänsä erityisesti siinä tapauksessa kun he käsittelevät ja kertovat kielteisinä pidettäviä asioita. Samalla tämä on osoitus myös nykyajan parisuhteille ominaisesta jatkuvasta monitoroinnista.²² Ohjelman puitteissa tunnustaminen tapahtuu kuitenkin rooleissa, naamioiden takana, jolloin heidän persoonansa ja yksilöllinen ominaislaatuensa ei kuitenkaan joudu peliin (Kekäläinen & Jokivuori & Heikkilä 1995, 194). Tuttu jutussa ei ongelmien esilletuonnissa ja monitoroinnissa mennä yleisesti

²² Pirkko-Liisa Ahposen ja Heli Martisen mukaan (1997, 185) monitorointi on parisuhteen keskeinen elementti. Se merkitsee suhteen jatkuvaa arviointia eli kysymyksiä siitä, että onko kaikki hyvin, vieläkö välillämme on rakkautta yhtä paljon kuin ennen ja olisiko rakkautta mahdollisuus saada vielä enemmän. Monitorointi perustuu siihen, että parisuhteet ovat muuttuneet Anthony Giddensin (1992, 58) kuvaamiksi puhtaiksi suhteiksi eli suhde perustuu vain siihen itseensä eli puolisojen väliseen emotionaaliseen tyydytykseen eikä mihinkään institutionaalisiin tekijöihin.

kovin pitkälle, sillä yhdessä elämisestä halutaan antaa arkinen mutta samalla hyvin positiivinen kuva.

Kolmas parisuhteen vahvistusstrategia on toisen tunteminen. Ohjelmassa oletetaan koko ajan, että puoliset tuntevat toisensa ja toistensa käyttäytymisen viimeistä piirtoa myöten. Käytetty palkitsemisstrategia eli ruusujen antaminen perustuu juuri tähän. Mielenkiintoista on se, että ruusut palkintoina päätyvät lopulta naiselle eli hyvin tunteminen tyydyttää naisia. Symbolisesti tämä vahvistaakin sukupuolten erilaisista parisuhdeodotuksista aiheutuvaa paineiden tasapainottamista, koska juuri naiset korostavat parin rakkaus- ja tunnesuhdetta (Holmberg 1993, 101; Määttä 1994, 43).

"Luettele kaksi puolisosi pinttynyttä tapaa, joista hän ei luovu vaikka haluaisit."

"Tiedätkö mikä on puolisosi kengännumero"

"Tietääkö puolisosi veriryhmäsi?"

"Tietääkö Jani oliko sulla vaikea murrosikä?"

"Tiedätkö puolisosi pankkitilin numeron ja onko sinulla oikeus käyttää sitä?"

"Tietääkö miehesi lempivärisi?"

Yleisö tuntuu suosivan näitä "Tietääkö puolisosi" -kysymyksiä. Voidaan pohtia sitä, miksi puolisoiden pitäisi toisensa näin täydellisesti. Taustalla on familistinen perhekäsitys ja ajatus sellaisesta läheisestä parisuhteesta, jossa puolisoiden rajat ovat jopa hieman epäselvät ja he ovat joko yhteensulautuneet tai ainakin varsin läheisiä toisilleen (Tolkki-Nikkonen 1990, 77; Määttä 1995, 24). Tällaista suhdetta voidaan nimittää kumppanuusrakkaudeksi, jossa pariskunnan ajatukset, tunteet, toiminnat ja elämät liittyvät syvästi toisiinsa ja puoliset ovat monipuolisesti ja vahvasti toisistaan riippuvaisia (Haavio-Mannila & Roos 1998, 242). Puolisoiden elämän ajatellaan siis olevan hyvin yhteisen eikä ohjelmassa haluta julkituoda individualistista perhekäsitystä, joka korostaisi puolisoiden itsenäisyyttä, itsellisyyttä ja oikeutta tehdä omia ratkaisuja.

Ohjelman neljäs parisuhteen vahvistuskeino on juontajien kannustus. Tämä tulee esille sellaisissa Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon esittämässä repliikeissä kuin "Teillä menee hyvin. Sä tunnet ton.", "Suudelkaa ja halatkaa toisianne.", "Teillä on mennyt loistavasti. Toi sun kultainen aviomies valitsi sulle kaalin.". Kannustus representoidaan hyvin menemisenä ja hyvin tuntemisena, mutta sen perustana on ennen kaikkea puolisoiden välinen rakkaus. Kyseessä on romanttinen käsitys rakkaudesta, jonka mukaan puoliset vilpittömästi rakastavat toisiaan ja haluavat näyttää sen.

Romanttinen rakkaus toimiikin näin parisuhdeinstituutiota vahvistavana tekijänä, joka Marja Kaskisaaren (1998, 276) mukaan sen diskurssiivinen ominaispiirre.

Rakkauden ja romantiikan korostamista voidaan pitää nykyajan piirteenä, sillä rakkaus nousee merkityksiä, turvallisuutta ja identiteettiä luovaksi tekijäksi, kun muut elämän viittauskohdat liukuvat pois (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 50-51). Romanttinen rakkaus merkitsee projektiivista identifikaatiota, joka luo kokonaisuuden tunteen, jossa miehen ja naisen luonteen piirteet ja niiden mahdollinen vastakkaisuus intuitiivisesti tulevat tunnetuiksi (Giddens 1992, 60). Tässä siis ohjelma ja sen sisältämät interaktiot asettavat parin aina romanttisen rakkauden kontekstiin, vaikka parin todellinen yhdessäelämä lienee lähempänä Giddensin kuvaamaa läpivirtaavaa rakkautta ("confluent love"), joka on aktiivista, muuttuvaa eikä myöskään mitenkään ikuista.

7.3.2 Parisuhteen alku ja ylläpito

Tuttu juttu shown diskurssit kertovat siitä, miten parisuhde syntyy, miten se toimii ja mitä se miehille ja naisille merkitsee. Näissä diskursseissa halutaan usein tuoda esille sellaista varsin perinteellistä maskuliinisuutta, jonka mukaan parisuhde ei olisi miehelle emotionaalisesti niin tärkeä asia kuin mitä se on naiselle ja jonka mukaan mies on parisuhteessa huolehtiakseen vaimostaan ja perheestään. Historiallisesti nainen on ollut taloudellisesti riippuvainen miehestä. Tämän johdosta avioliitto oli olla naisen elämän eräänlainen tavoite puhtaasti taloudellisessakin mielessä. Suomessa on kuitenkin tapahtunut huomattava tasa-arvoistuminen ja naisten työmarkkinoilla olo on maailman korkeimpia, joka on merkinnyt naisten taloudellista ja muuta sosiaalista riippumattomuutta miehestä. Tätä muutosta kuvastaa seuraava keskustelu:

Timo Koivusalo: "Kumpaa onni tuntuu potkaisevan?"

Jari Vesa: "Tietysti Aikkua onni on potkaissut kerran, kun olemme löytäneet toisemme."

Jari Vesa esitti kommenttinsa selvästi ironisessa sävyssä, joka kertoo sen, että suomalaisessa todellisuudessa on menettänyt merkityksensä se, että kuka sai kenet. Hieman vanhemmat parit tuovat esille sen, miten aloite parisuhteen syntymisessä on ollut miehellä.

Timo Koivusalo: "Mitä luulet, kumpi alun perin valitsi kumman?"

Anneli Sillanpää: "Se lähti tansseista väkisin mukaan joten kai se hän on valinnut."

Joel Hallikainen: "Missä ootte törmännyt?"

Mirja Purho: ".... Markku poimi mut kadulta."

Näissä miesten aloitteellisuutta kuvaavissa tapausesimerkeissä on kyseessä Pia Purran (1998, 77) kuvaama heteroseksuaalisen kohtaamisen skripti, jonka mukaan mies johtaa kohtaamisissa ja kiinnostuksenosoittamisissa toimintaa, hän tekee aloitteet, hakee tanssimaan ja pyytää päästä saatolle.²³ Tämän skriptin mukaan naisen kuuluu olla passiivinen ja valloituksen kohde. Pia Purran (mt., 97) tutkimuksen mukaan miesten ja naisten erot aloitteellisuudessa ovat kuitenkin hyvin pienet ja erityisesti miesten kertomuksissa naiset esiintyvät aktiivisina toimijoina ja vain harvoissa naisten kertomuksissa he ovat olleet parisuhteen alkamisessa passiivisia. Tuttu jutun muutamat naiset kuitenkin vahvistavat kulttuurisesti vallitsevaa skriptiä, jolloin voidaan ajatella että nämä naisten tarinat ovat todella totta tai sitten ohjelman kontekstissa odotetaan naisten olevan passiivisia ja miesten aktiivisia. Ohjelman konteksti onkin miestapainen siten, että se korostaa toimintaa ("Missä ootte törmännyt?"), kun naiset kertovat enemmänkin parisuhteen alkuun liityvistä mentaalista prosesseista (mt., 88).

Vaikka aloite olisi ollut miehillä, he haluavat usein representoida ikäänkuin vähättelevästä suhtautumisesta parisuhteeseen. Tämä tulee esille Tuttu juttu showssa useita kertoja, kun miehet antavat ymmärtää, etteivät he muista häöpäivää:

Timo Koivusalo: Minä vuonna te ootte avioituneet?"

Mauno Kenttä: "Olikohan se 60."

Joel Hallikainen: "Muistatko vuotta?"

Hannu Lumivuori: "Sano sinä (vaimolle/HS)." ."

Joel Hallikainen: "Sano sinä."

Hannu Lumivuori: "Se oli 72."

Keskustelut häävuodesta menevät hyvin usein näin eli mies kyllä tietää ajankohdan, mutta ensin ilmaisee ettei muista. Tällaista toistuvaa diskurssia voidaan tulkita monella tavalla. Pia Purran (1998, 83) tutkimuksessa suomalaisten miesten ja naisten omaelämäkertoista poimituista kertomuksista ensitapaamisista tuli esille se, että itse häät eivät ole kovinkaan kertomisen arvoinen tapahtuma. Tämän mukaan häävuosi ei yksinkertaisesti ole kovin tarkkaan mieleen jäänyt asia. Toisaalta selityksenä voi olla sellaisen maskuliinisuuden representointi, jonka mukaan mies ei saa

arvostaa tämän tyyppisiä, tunnetason tapahtumia ja asioita näkyvästi ja avoimesti. Tätä voidaan tulkita siten, että länsimaisessa patriarkalisessa perheessä nainen on edustanut rakkausvaltaa siten, että nainen tuo miestänsä kohtaan rakkaustunteensa esille vaikkei mies välttämättä ilmaise omaa rakkauttaan (Thagaard 1997, 359). Tietämättömyys kuvastaa myös kulttuurisesti vakiintunutta miesten kyynisyyttä romanttista rakkautta kohtaan, jota luontaisesti on pidetty feminiinisenä rakkautena (Giddens 1992, 43).

Kaarina Määtän tutkimuksessa (1994, 34) korkeakouluopiskelijoiden rakkausskeemoista tuli kuitenkin esille se mielenkiintoinen piirre, että miehet suhtautuvat rakkauteen romanttisemmin kuin naiset. Tätä tulosta voidaan Määtän mukaan selittää sillä, että romantiikka on naisille pienestä lähtien tuttu väline tehdä arjen todellisuudesta jännittävämpi. Tällöin naiset ottavat romantiikan kulttuurisena välineenä kun miehet puolestaan ottavat sen lupaukset ihanasta elämästä todesta.

Kun mies näyttää ensin unohtaneen häpäivän, hän ylläpitää maskuliinisuuden ulkokuorensa, joka tässä tapauksessa on selkeästi hegemonista, säilyttämällä emotionaalista etäisyyttä vaimoonsa. Emootioiden, rakkauden ja yhteisten muistojen liian näkyvä esilletuonti tuntuisi miehestä feminiiniseltä, joka rikkoisi miehen maskuliinista identiteettiä ja aiheuttaisi häpeää.

Alku kommenttien jälkeen tulee kuitenkin varsin selkeästi esille sen, että parisuhde ja sen alku ovat suomalaiselle miehelle tärkeä asia. Miehet puhuvat jopa innokkaammin kuin heidän vaimonsa suhteen alusta, miten kaikki oikein alkoi ja millaista suhteen alkuvaiheessa yhdessä oleminen oli. Monilla miehillä on hyvin tarkkoja muistoja ja muistikuvia. Teeman käsittelyyn liittyvän ensivaiheen mahdollisen häpeän voittamisen jälkeen, miehillä on halua rupertella suhteestaan. Tämä vastaa myös Pia Purran (1998, 80-81) tutkimustulosta, jonka mukaan miehet kertovat puolisonsa ensitapaamisesta, seurustelusta ja parisuhteen kehityksestä yhtä yksityiskohtaisesti kuin naisetkin.

Ohjelmissa voidaan myös representoida vitsikkäästi sellaista maskuliinisuutta, jossa parisuhde on ikäänkuin vastoin miehen toivetta, koska se vie miehen vapauden.

Kari Salmelainen: "Kuuluuko herra a Sumiaisten poikamiespankkiin?"

Herra a: "Jos kuuluisin, en olisi täällä, koska kaikki, jotka siihen kuuluvat kärsivät elinkautista."

---

²³ Skripti on Kalliokosken ja Siikalan (Purra 1998, 77) mukaan eräänlainen kognitiivinen käsikirjoitus siitä, miten tietystä tilanteesta toimitaan ja kuka tekee mitäkin ja missä järjestyksessä.

Parisuhde saa tässä elinkautinen-sanan myötä vankila-metaforan. Näyttää myös siltä, että ohjelmissa ironisoidaan toistuvasti sitä, miten kotona nainen on se, joka käyttää todellisuudessa valtaa.

Herra x: "Mikä miehessä viehättää?"

Neiti a: "Miehen täytyy tietysti olla miehekäs, määrätietoinen ja tietää mitä tahtoo."

Kari Salmelainen: "Niinku sanoo missä kaappi seisoo, jonka joku muu sitten siirtää."

Mauno Kenttä: "Kaija teettää mökillä töitä paljon."

Joel Hallikainen: "Niin pitää ollakin."

Tommi Haapanen: "Tota noin, uskallanko mä nyt sanoa, etten mä saa kotona selkää, mutt kyllä mä voitan."

Näiden enemmän tai vähemmän ironisten kommenttien taustalla on suomalaisessa kotielämässä ilmenevä fakta, jonka mukaan perheessä nainen hallitsee varsin suvereenisti toimintaa (Tigerstedt 1994). Matti Kortteinen (1982, 190) on kuvannut tätä jopa avoimeksi matriarkaatiksi, koska kodin sisäinen vallankäyttö ja perheen todellinen työnjako alkavat vastata toisiaan. Samalla kyse on jo vanhemmasta suomalaisesta kulttuurisesta piirteestä, jonka mukaan naiset käyttävät jonkinlaista kieltovaltaa eli toimivat sekä yksityiselämässä että julkisuudessa moraalinvartijoina ja normaalisuuden kontrolloijina (Sulkunen et. al. 1985, 184; Rantalaiho 1994, 24).

Ohjelmissa konstruoidaan maskuliinisuutta myös sillä ulottuvuudella, miten mies tuo puolisoaan kohtaan emootionsa esille. Tämän koodi on sellainen, että mies ei näytä tunteitaan suoralla kommunikaatiolla vaan hän näyttää tietyillä konkreettisilla teoilla välittävänsä puolisostaan ja parisuhteestaan.

Neiti x: "Minne viet minut nauhoituksen jälkeen? Onko se illallinen, huoltoaseman kahvio vai jätätkö minut oman onnen nojaan?"

Toisen parin kysymys: "Kuinka usein viet vaimon ulos syömään?"

Joel Hallikainen: "Yllättääkö Jani sinut usein?"

Lisäksi Tuttu juttu shown 26.9.1996 tehtävä-osassa miehen piti tehdä vaimolleen kukkakimpun eli kyseessä oli hyvin konventionaalinen representaatio miehen tehtävästä viedä naiselleen kukkia

symbolisena rakkautensa ja välittämisenä merkinä. Kyse on rakkaussuhteesta ilmenevästä vaihdosta siten, että mies ilmaisee niukasti rakkauttaan mutta nainen tuo sitäkin aktiivisemmin ja runsaammin esille välittämisenä ja pitämisenä. Tove Thagaard (1997, 366-367) tulkitsee parin rakkaussuhteen olevan jatkuvaa vaihtoa siten, että mies ja nainen antavat ja vastaanottavat tekoja ja toimintoja eräänlaisina lahjoina sen mukaan miten heidän maskuliinisuuden ja feminiinisuuden identiteetit odottavat tunnustusta ja vahvistusta.

Edellä mainitut kaikki esimerkit kertovat siitä, miten rakkaussuhteeseen liittyvillä miehen ja naisen tehtävien ja sijaintien representaatioilla vahvistetaan parisuhdetta ja sen perinteellisiä roolikuvia. Sen mukaan mies tuo esille rakkautensa konkreettisina tekoina ja lahjoina, jotka ovat samalla kutsu- ja kiitoskortti naisen rakkaudesta.²⁴ Tällaisen maskuliinisuuden taustalla on romanttinen rakkaus, jonka juuret perustuvat Ronny Ambjörnssonin mukaan 1700-luvun naisten taloudellisen aseman turvaamiseen avioliiton kautta (Määttä 1994, 50). Näin miehen rakkautta symbolisoivat lahjat ja teot selittyvät myös mieselättäjyyden historialla ja kulttuurilla siinä mielessä, että mieselättäjyyden kaudella vain miehellä oli taloudellisesti mahdollista osoittaa rakkauttaan ja välittämistään ostetuilla lahjoilla ja teoilla.

Ohjelmissa on myös jonkin verran tasa-arvoideologian vastaisia piirteitä tai ainakin joissakin kohdin neutraloidaan tasa-arvoistuminen. Tästä esimerkkinä on seuraava sukunimi-keskustelu:

Joel Hallikainen: "Jos menet naimisiin, voisitko kuvitella luopuvasi omasta sukunimestäsi?"

Janina Frostell: "En."

Timo Koivusalo: "Se ei olisi ollenkaan hullumpi, se Janina Koivusalo."

Peter Bäckblom: "En usko. Kyllä hän haluaa pitää siitä kiinni."

Timo Koivusalo: "Haluu pitää siitä kiinni, mutta vaihtaisko sukunimen."

Timo Koivusalo aikaansai tässä tilanteessa kaksi vitsiä naisen halusta säilyttää oma sukunimensä. On vaikea kuvitella ensinnäkään sitä, että miehelle tehtäisiin vastaava kysymys ja vielä vaikeampaa olisi kuvitella vastaavanlainen vitsailu. Ohjelmissa voidaan myös korostaa miehen valta-asemaa parisuhteessa, määrittelemällä pari tai perhe miehen kautta:

Joel Hallikainen: "Tämän illan toinen pari. Hän on Hannu Lumivuori ja vaimonsa

²⁴ Carin Holmbergin (1993, 154-155) tutkimuksessa ruotsalaisista parisuhteista tuli selvästi esille se, että naiset ilmaisevat miehiä useammin ja monipuolisemmin eli myös lahjoilla, kirjeillä ja kukilla välittävänsä puolisostaan. Miehet ovat niukempia ja heidän antamiensa huomionosoitusten merkityksenä onkin luoda poikkeus arkipäiväiseen yhdessäoloon.

Hiikka.”

Timo Koivusalo: ”Painijan poika ja painijan puoliso.”

Molemmat esimerkit liittyivät tilanteeseen, jossa parin mies on julkisuuden henkilö ja jolloin pari määritellään miehen ja miehen ammatin kautta. Vastaavaa ei tapahtunut, jos pari oli kutsuttu ohjelmaan naisen uran perusteella.

7.3.3 Miehet ruokaa laittamassa ja siivoamassa – feministinen yliminä

Tuttu juttu showssa keskustellaan paljon kotitöistä ja niiden jakamisesta. Ohjelman eräänlaisena kokoavana teemana ja tehtävänä onkin saada selville, millaista sukupuolistrategiaa pari noudattaa.

²⁵Tuttu juttu showssa erityisesti yleisön kysymykset ovat työnjaon suhteen hyvin mielenkiintoisia, sillä yleisö esittää usein ”Kumpi” –kysymyksiä:

”Jos lottoatte, kumpi täyttää kupongit ?”

”Jos olisi mahdollista valita uusia harrastuksia, kumpi valitsisi avantouinnin ?”

”Kumpi sanoo viimeisen sanan ?”

Kysymyksillä halutaan selvittää parin sisäinen työnjako, jotta voidaan vahvistaa ja tuoda esille miehen ja naisen roolit kotona tai se että tasa-arvo on edennyt. Näitä kysymyksiä voidaan selittää myös sillä, että moderni parisuhde sisältää entistä enemmän neuvotteluja ja päätöksiä perheen sisäisistä konkreettisista asioista (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 34-35). Ohjelmassa ei olla kuitenkaan varsinaisesti kiinnostuneita tästä kotitöiden jakamisen prosessista, koska tavoitteena on selvittää mitä tiettyjä töitä miehet ja naiset tekevät. Tällaiset ohjelman keskustelut tuovat esille varsin perinteellisiä käsityksiä miesten ja naisten töitten olemassaolosta.

Joel Hallikainen: ”Haluaisitko tulla useammin kotiin, jossa tuoksuu tuore pulla ?”

²⁵ Tove Thagaardin (1997, 361) mukaan parisuhteen sukupuolistrategia tarkoittaa sitä, miten pari suunnittelee ja toteuttaa erilaiset toiminnot kuten kotityöt ja millaiset emotionaaliset valmistelut liittyvät näihin toimintoihin.

Oheinen kysymys oli asetettu miehelle. Se konstituoiti varsinkin selkeästi sukupuolten välisiä eroja työnjaossa ja myös kodin tilojen jaossa. Kysymys sisältää ajatuksen, jonka mukaan mies toimii kodin ulkopuolella ja kun hän saapuu kotiin, tervehtii häntä hänen vaimonsa leipoman tuoreen pullan tuoksu. Tällainen asetelma voidaan paikantaa historiallisesti modernin perheen syntymiseen, jolloin mies oli perheen elannon hankkija ja jolloin hänen merkityksensä perheen sisällä jäi vähäiseksi (Karisto & Takala & Haapola 1998, 220). Suomessa tällainen tilanne realisoitui vain lyhyeksi ajaksi välittömästi sodan jälkeen, jolloin yhteiskunnallisessa murrosvaiheessa haluttiin ideologisella tasolla selkeästi erottaa miehen tekemä ansiotyö ja naisen kotona tapahtuva työ toisistaan (Keronen 1996, 128). Tässä mielessä kysymys voitaisiin tulkita kaipuuna vanhaan, aikaan, jolloin naiset olivat vielä palkkatyön ulkopuolella, kotona.²⁶

Kysymys jäsentää myös tilaa siten, että koti artikuloidaan naisen tilaksi, eräänlaiseksi sisätilaksi, johon hän on jäänyt (Jokinen 1996, 89-90). Mies, elättäjä, on lähtenyt kodista, jonne hän onkin hieman vieras saapuja. Kirsi Saarikangas (1989) on käsitellyt sitä, miten tila arkkitehtuurisena on sukupuolistettu ja asuminen ja koti liitetään voimakkaasti juuri naisellisuuteen. Hallikaisen esittämässä kysymyksessä naisen tilaksi paikantuu vielä tarkemmin keittiö. Pullan tuoksu sisältää myös artikulaation kodin sisäisestä järjestyksestä eli koti, johon mies saapuu, on siivottu ja raikas, koska muuten pullan tuoksu jäisi tunkkaisuuden alle. On huomattava, että tässä analysoitava kysymys oli tehty valokuvamalli Janina Frostellin puolisolle. Voidaankin ajatella sellaisen symbolisen yhteyden ideaalia toteutumista, jossa nainen on samalla pullan leipoja (vaimo, äiti) ja miehisen katseen kohde, seksuaaliobjekti (valokuvamalli). Samalla kodista ja äidin ruumiista tulee symbolisesti yhtenevät (Jokinen 1996, 97).

Hieman samanlainen sukupuolirooleihin liittyvä sisältö oli kyseessä, kun entinen missi ja valokuvamalli Carmen Mäkinen sai ohjelmassa leipomistehtävän. Kuten seuraavaksi tuon esille ohjelman miehet saivat usein suorittaakseen tällaisia yleisesti naisten hallitsemiksi katsottuja tehtäviä. Sen sijaan naiset saivat ohjelmassa hyvin harvoin tällaisen leikkimielisen tehtävän ja ne olivat lähinnä sukupuolineutraaleja luonteeltaan. Ohjelmassa kaksi kauneuden ammattilaista on siis feminisoitu konstruoimalla heidät perheen äidin rooliin.

²⁶ Kysymys voidaan tulkita myös merkinä paluusta vanhaan sukupuolisopimukseen, joka merkitsisi naisten kotiin palauttamista. Raija Julkusen (1993, 298-301) mukaan 1990-luvun Suomessa tällaiselle muutokselle on muodostunut palkkatyön hajoamistilanteesta yhteiskunnallinen tilaus, mutta hänen mielestään tämä ei voi toteutua lähinnä sukupuolten mikrosuhteiden (naisten itsenäisyys, perheissä tarvitaan molempien työpanosta ja tuloja) luonteen takia.

Nämä kaksi esimerkkiä eivät kuitenkaan kuvaa oikeudenmukaisesti Tuttu juttu shown representoimaa kodin työnjakoa, koska ohjelmassa tulee pikemminkin esille aikaamme vastaava sukupuolten välinen tasa-arvoistuminen ja sukupuolten liukeneminen osittain päällekkäin. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että ohjelmassa miehille annetaan ruuanlaittoon liittyviä tehtäviä kuten pasteijan teko ja lautasliinojen taittaminen. Nämä tehtävät sisältävät sukupuolijärjestyksen siten, että ne mielletään perheen sisällä naisten tehtäviksi. Siksi ne annetaan miehille ja on mahdotonta kuvitella, että naiset saisivat ohjelmassa suorittaakseen samanlaisia tehtäviä, koska silloin tehtävän tekemisessä ei olisi mitään jännitettä ja uutta.

Tuttu juttu shown eräänä linjana onkin koetella sukupuolten välistä työnjakoa ja sekoittaa niitä leikillisesti. Tästä tosin seuraa se vaikutelma, että miehet leikkivät ohjelmassa kotitöiden tekemistä hieman teeskennellen ja että he eivät niitä oikeasti tee tai kuten Tommi Hoikkala toteaa (1996c, 295) miesten tekevän kotitöitä miestapaisesti, joka saattaa olla naistapaisen normituksen vastaista. Toisaalta leikillisuus voi viitata tutkimustuloksiin (Tolkki-Nikkonen 1990, 45) joiden mukaan, miehet määrittelevät kotitöihin osallistumisen naisia useammin huviksi kun kotityö on naisille työtä eikä huvia. Kolmanneksi näitä tehtäviä voidaan kuvata oppimisprosesseiksi, jotka vastaavat todellisia tilanteita, kun miehet yrittävät oppia erilaisten kotitöiden tekemistä (Holmberg 1993, 107).

Näissä Tuttu jutun tehtävissä tulee välillä esille maskuliinisuuden ideologiaan kuuluva strategia kieltää miehelle vieras, naiselle roolijaon mukaan kuuluva tehtävämaailma. Kun kilpailevan miehen tehtävänä oli valita vaimolleen tarjottavaksi yksi kaalilajike kolmesta vaihtoehdosta, Joel Hallikainen aloitti tehtävän seuraavasti:

”Siinä meillä on. Mä en kyllä tiedä mitä nää on. Tiedäks sä ?”

Kun mies määrittää itselleen vieraaksi naisiin liitettävän objektin, ruuan, hän haluaa ylläpitää omaa maskuliinista identiteettiään, joka perustuu sukupuolten selkeään binaarisuuteen. Tämä representaatio tehdään toisten miesten suuntaan, koska mies epävarmana pelkää tulevansa leimatuksi ei-mieheksi eli naiseksi, jos hän tunnistaa liian hyvin vaikkapa kaalit tai minkä tahansa ruuan (Jari Vesa: ”Mikä on pasteija ?”). Samoin tapahtui vitsailun muodossa edellä mainitussa lautasliinojen taittamisessa:

Joel Hallikainen: ”Mä huomaan, ett tää on sun lempilaji, ett sä oot tehny näitä miljoonia.”

Miehet ikäänkuin pelkäävät häpeään joutumista ja suurin häpeän aihe on naismaiseksi leimautuminen, joka estetään korostamalla naisille luonteenomaisten piirteitten vastakkaisia puolia (Spielberg 1993, 181). Spielbergin mukaan miehet ovat häpeälle herkkiä, koska perinteellinen maskuliinisuuden malli on kukistunut eikä miehillä ole tarkkaa käsitystä, miten uutta maskuliinisuutta pitäisi toteuttaa.

Mutta häpeä voi aiheutua myös toisesta suunnasta eli naisten arviointivallan läsnäolosta. Kotitöitten tekemisessä naiset käyttävät Helene Aarsethin (1994, 59) mukaan mallinvaltaa eli he hallitsevat ylivertaisesti kotitöitten tekemisen ja määrittelevät sen kodin sisäisen todellisuuden, jossa myös miehet aiempaa enemmän osallistuvat kotitöitten tekemiseen. Tämän mallin vallan läsnäoloa kodin keskipisteessä aiheuttaa miehissä pätemättömyyden ja kyvyttömyyden tunnetta, josta seuraa miesten periodimainen kotitöitten tekeminen (mt., 62-64). Näin Tuttu juttu shown miesten hieman vähättelevä ja ennakkoluuloinen keskustelu kotityötehtävissä on tulkittavissa myös epävarmuudeksi ja sen ennakkoinniksi, että naiset eivät ehkä arvosta miesten suorituksia kovin korkealle.²⁷

Oleellista on kuitenkin se, että miehille annetaan näitä tehtäviä ja vaikka tehtävien asettamiseen ja suorittamiseen liittyy vitsailua, ne eivät ole mitään komiikkaa. Taustalla on selkeä oletus siitä, että miehet osallistuvat kotitöihin, mutta tosin siis siten, että naiset edelleen vastaavat kotitöistä ja määrittelevät miesten osallistumista niihin. Lisäksi naisilta saatetaan tiedustella puolisoidensa kompetenssia kotitöitten suorittajina:

Joel Hallikainen: "Piiskaako Marko hyvin muutakin kuin painimattoa ? Ilmeisesti tässä on tarkoitettu kotitaloustöitä ? Vai mitä Timo ?"

Mari Rautanen: "Piiskaa kyllä."

Joel Hallikainen: "Eli tekee kotona hommat."

Marko Asell: "Kyllä mä kajauttelen pääasiassa molskia ett kyllä se Mari yleensä tekee noi kotihommat."

Timo Koivusalo: "Hän on niin kiltti, että kyllä kotona kuule hommat hoituu."

Myös tässä keskustelussa on huomioitavaa Joel Hallikaisen tyyliin liittyvä pyrkimys osoittaa tietämättömyytensä kotitöihin liittyvistä asioista. Hallikainen representoi perinteellistä maskuliinisuutta, jonka mukaan miehet eivät tee kotitöitä eivätkä halua näyttää edes olevansa kiinnostuneita kotitöihin liittyvistä asioista. Toiseksi kysymyksellä oletetaan miehen osallistuvan kotitöihin, mutta nainen käyttää arviointivaltaa ja säilyttää muutenkin päävastuun. Keskustelu kertoo myös sen, että puolisoilla on hieman eri tulkinta miehen aktiivisuudesta ja on mahdotonta

²⁷ Sekä suomalaiset (Tigerstedt 1994, 77) että norjalaiset (Aarseth 1994, 62) tutkimustulokset ovat tuoneet esille sen, että kotitöitä tekevät miehet tuntevat jonkinlaista kyvyttömyyttä, joka johtaa passiivisuuteen näitä töitä kohtaan.

sanoa kumpi on tässä rehellisempi. Oleellista tässä onkin tutkimustuloksia (Rantanen 1998, 31) vastaava havainto siitä, että kodin siisteys ja siivous näyttää kuitenkin edelleen pysyvän naisten vastuulla olevana kotitöitten osa-alueena. Tämän tutkimustuloksen kanssa on yhdensuuntainen myöskin seuraava Tuttu jutun kysymys ja vastaus:

Joel Hallikainen: "Tuoko Jukka kuraa vai onko hän sisäsiisti?"

Anita Pajunen: "Jukka on siisti vaikkei siivoa."

Napakympissä miehet eivät sekaannu kotitöihin ja ohjelmassa miehet ylläpitävät perinteellistä sukupuolten välistä työnjakoa. Hieman erikoinen oli Kari Salmelaisen kommentti, kun hän ja Kaisa olivat 10.1.1998 saaneet lahjaksi patalappuja:

"Tytöt kysy ootteko grillin ystäviä ja tuota minä sanoin, että jossakin lehdessäkin on kerrottu, että on grillattukin. Kyllä on hyvät."

Tuntuu kuin Salmelainen vähättelisi grillaamistaan, kun hän vetoaa ulkopuoliseen lähteeseen (lehtikirjoitus) tai kyse voi olla suoranaisestä häpeästä eli grillaaminen ei sovi hänen representoimaan maskuliiniseen imagoon. Salmelainen haluaa tuoda esille sellaista mieskuvaa, jonka mukaan kaikki kotityöt ovat "naisten töitä" ja niiden tekeminen on siten miehelle alentavaa (Kortteinen 1982, 182). Tämä olisi jopa hämmästyttävää, koska grillaaminen on muodostunut hyvin tavalliseksi ja sukupuoliasetelmissa legitiimiksi miesten ruuanlaiton muodoksi.

Perinteelliset sukupuoliroolit työnjaossa tulevat esille siinä, miten Napakymppin herra x:t asettavat naisiin liitettäviä kotityö-kysymyksiä:

"Nyt tämä ruuanlaittotaito. Millainen ruuanlaittotaito?"

"Naapurisi tuo juuri ampumansa jäniksen. Miten valmistat sen tai miten toimisit?"

"Sitten tämmöinen pikkasen ilkee kysymys. Oletko viherpeukalo, jauhopeukalo vai missä pidät peukaloasi?"

Tällaiset kysymykset artikuloivat sellaista perinteellistä sukupuolten välistä työnjakoa, jossa mies on elättäjä eikä osallistua ruuanlaittoon ja yleensä kotitöitten tekemiseen. Viimeinen esimerkki on tietysti mielenkiintoinen siinä mielessä, että herra x tuo esille kysymyksen arkuuden tasa-arvoideologian kannalta. Miehet ovatkin tietoisia tasa-arvoulottuvuudesta ja siitä mitä se merkitsee. Tommi Hoikkalan (1996a, 247) mukaan kyseessä on jonkinlainen poliittisen korrektiuden filteri

tai feministinen yliminä, joka merkitsee varovaisuutta silloin kun miehet käsittelevät puheessaan naisia. Petri Sipilän (1998, 171) mukaan poliittinen korrektius voi merkitä sitä, että kenestäkään muusta ei saa puhua pahaa kuin valkoisesta heteromiehestä ja naisesta mies saa tuskin sanoa mitään. Huolimatta kysymyksen arkaluonteisuudesta herra x, joka oli iältään alle 30-vuotias arkkitehti, pyysi kuitenkin neitejä kuvailemaan kaksi miesten ja kaksi naisten kotityötä. Kysymykseen tulivat seuraavat vastaukset:

Neiti a: "Naiset hellan eteen ja miehillä remonttihommat."

Neiti b: "Mies vois korjat polkupyörää ja pestä astioita. Sitten muuta vois minäkin tehdä."

Neiti c: "Minä kyllä haluaisin tehdä kaikkia tasapuolisesti. Ei ole miesten ja naisten töitä."

Vastaukset kertovat siitä, miten nuoret naiset kokevat ja näkevät tasa-arvoistumisen kotitöiden tekemisen osalta. Vastaukset voidaan tyypitellä siten, että neiti a:n vastaus edustaa perinteellistä työnjakoa, jossa miesten ja naisten työt jakautuvat selkeästi. Neiti c:n vastaus kuvastaa tyypillistä tasa-arvoideologista vastausta, jossa työnjako kielletään tai pyritään poistamaan. Vastauksista mielenkiintoisin onkin neiti b:n kommentti, jossa hän tavallaan määrittää vastauksen täysin omien itsenäisten intressiensä kautta. Koska vastaajat olivat nuoria naisia, kuvaavat ne sitä, miten hyvinvointivalttiollinen tasa-arvoprojekti on todellisuutta ja se on sisäistettyä.

7.3.4 Mies tekee remonttihommat ja on hyvä autoilija

Parisuhdevisailuissa tulee esille myös se, miten miesten oletetaan hallitsevan ja olevan kiinnostuneita perinteellisistä miesten töistä ja tehtävistä. Tällaiset asiat liittyvät yleensä teknisiin töihin.²⁸

Joel Hallikainen: "Mikä on sun vahvin laji, missä sä oot vahvoilla?"

Peter Bäckblom: "Pitäiskö olla urheilulaji vai...?"

Joel Hallikainen: "No se voi olla urheilulaji tai käsityöt, kokkaaminen..."

Peter Bäckblom: "Käsitöissä."

Joel Hallikainen: "Siis kaikenlaisissa käsitöissä. Sull on oma puusepänverstas kotona."

²⁸ Eri maissa tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että kotityöt voidaan laittaa miehen osallistumisen perusteella seuraavaan järjestykseen: kodin (ja auton) korjaustyöt, puutarhanhoito, laskujen maksaminen, tiskaus, ostokset, siivous, ruuanlaitto ja pyykinpesu (Tolkki-Nikkonen 1990, 44).

Joel Hallikainen: "Mitä toi sun ukkos sanoo, kun se sahaa sormeensa ?

Joel Hallikainen: "Onko ollut tarvetta remontoida kylpyhuonetta ?"

Nämä esimerkit kertovat, miten miesten oletetaan luonnollisesti harrastavan puutöitten tekemistä ja remonttihommia. Kun Peter Bäckblom vastaa kysymykseen käsityöt, Joel Hallikainen täsmentää tämän heti puutöiksi, joka on ollut perinteellinen miehen käsityöitten muoto. Samalla tämä sisältää selvän sukupuoliasetelman ja työnjaon, vaikka varsinkin nykyisin on olemassa lukemattomia käsityöitten muotoja. Maskuliinisuus ideaaliksi artikuloidaan tässä Kirsi Saarikankaan tutkimuksen (1989, 205) mukaan 1940-luvulla vahvistunut ihanne omakotimiehestä, jonka taustalla on talonpoikais-proletaarinen miehen malli ja joka on ennen kaikkea käytännön taitoja hallitseva kodin rakentaja.

Viimeinen remontti-esimerkki sisältää oletuksen, että vaikka mies itse ei remonttia tekisikään, hänellä on ainakin valmiutta arvioida remontin tarvetta. Toki siihen on myös sisäänrakennettu oletus, että mies osaa itse tehdä remonttihommat. Myös napakymppin naiset olettavat miesten hallitsevan kodin korjaustyöt ("Jos kylpyhuoneen lavuaari menee tukkoon, mitä teet vai teetkö mitään?"). Remontti voikin olla kotitöissä usein turhautuvan miehen projektimainen sankaruuden kenttä (Tigerstedt 1994, 76). Remonttityö ohella miesten oletetaan olevan kiinnostuneita tekniikasta ja hallitsevan teknisten laitteiden käsittelyn. Miehellä saatetaan esimerkiksi kysyä autolla ajotaitoa:

Timo Koivusalo: "Sanoppas oletko omasta mielestäsi keskimääräistä parempi autoilija ?"

Markku Purho: "Kyllä. Mä luulen, että kaikki miehet on."

Markku Purho yleistää vastauksellaan kaikki miehet keskimääräistä paremmiksi autoilijoiksi. Tosin hänen vastauksensa ei suoraan paljasta, ovatko miehet näin hyviä vai ovatko he hyviä omasta mielestään. Kysymyksen ja vastauksen perusideana onkin osoittaa miehet hyviksi autoilijoiksi ja naiset joksikin muuksi. Tästä on myöskin kyse, kun miehiltä saatetaan kysellä arvioita siitä, miten heidän vaimonsa osaavat jonkin sellaisen asian tekemisen, joka yleisesti katsotaan miehille tavallisemmaksi ja helpommaksi ("Onko Hilikka parempi istuessaan autonratissa vai purjeveneeseen peräsimestä?"; "Tietääkö puolisosi kuinka monta venttiiliä voi olla autossa?"). Tällaisissa kysymyksissä oletetaan, että mies hallitsee kysyttävät asiat hyvin, jolloin hänellä on myös valmiutta arvioida puolisonsa teknisiä tietoja ja taitoja. Toisaalta näissä kysymyksissä kylläkin oletetaan, että myös naiset tekevät näitä samoja asioita, jolloin työnjako on siinä mielessä tasoittunut.

7.3.5 Anita Mäkelä maskuliinisuuden maassa

Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana varsinkin nuorten miesten ja naisten arkielämän toiminnat ovat samankaltaistuneet, jolloin naiset ovat alkaneet suuntautua miesten tavoin kodin ulkopuolelle julkisuuden alueelle (Reimer 1994, 204). Lähinnä Tuttu juttu showssa on ollut joitakin sellaisia keskusteluja, joissa käsiteltiin naisten toimintaa ja kyvykkyyttä miehiseksi katsotulla toimintakentällä. Naisen kompetenssia miesten revierillä käsiteltiin ohjelmassa 15.1.1998, jolloin mukana oli kiihdytysajaja Anita Mäkelä. Ohjelmassa keskusteltiin huomattavan paljon kiihdytysajosta, joka johtui myös siitä, että Anita Mäkelän puoliso Tommi Haapanen on kiihdytysajaja:

Timo Koivusalo: "Haaveilitko sä tuolloin (pienenä/HS) jo että susta tulee vauhtimimmi."

Anita Mäkelä: "Kyll mä haaveilin silloin jostain aivan muusta, koiranpennunnuista, kissanpennunnuista ja semmosista ..."

Timo Koivusalo: "Lakaisin lakaisinkoneen kuljettamisesta."

Tässä keskustelun pätkässä on mielenkiintoista Timo Koivusalon viimeinen repliikki. "Lakaisinkoneenkuljettaja" on lainaus 1970-luvun lopun television tietoisesta, jossa pienet lapset esittivät tulevia ammattitöiveitään. Timo Koivusalo haluaa humoristisella repliikillään yhdistää Anita Mäkelän sinänsä tyttömäisiin toiveisiin pienen pojan haaveen. Näin hän liittää Anita Mäkelää maskuliiniseen koneiden maailmaan jo pienestä pitäen, vaikkei se edes pidä paikkansa. Tavanomaisen sukupuolirooliajattelun mukaan tämä selittyy siten, että maskuliinisuuden merkit halutaan nähdä jo pienessä pojassa eli sen mukaan pojat ovat kiinnostuneita tekniikasta ja kulkuneuvoista ja niihin liittyvistä ammateista. Jos nainen on autoilun ammattilainen, myös hänen oletetaan olleen suuntautuneen tekniikkaan pienestä pitäen. Sukupuoliin liitetty tyypilliset piirteet halutaan selkeästi erottaa toisistaan ja sukupuolten lähentyminen ja sekoittuminen, gender-blending tuottaa vaikeuksia. Anita Mäkelä murtaa kuitenkin perinteellisiä ajatuksia poikien ja tyttöjen unelmista:

Timo Koivusalo: "Sä oot joutunu varmaan tuhat ja sata kertaa vastaamaan, mistä se innostuit kiihdytysajoista?"

Anita Mäkelä: "No se varmaan on joka tytön ja pojan unelma. Ei siihen oo sellasta järkevää selitystä."

Juontajat käyttivät tämän ohjelman aikana diskursseissa usein maskuliinisten ilmausten strategiaa kuten esimerkiksi: ”Nyt lähdetään Anitan korvien väliin ... sotatantereelle.” Lisäksi kun ohjelmassa vitsaillaan usein alkoholinkäytöstä miesten keskinäisenä huumorina ja teemana, tätä on tapahtunut naisten kohdalla ainoastaan Anita Mäkelän aikana:

Joel Hallikainen: ”Kun sun autos käy metanolilla saisko sitä millään uusiokäyttöön.
Millaista olis sitä ryyppätä ?”

Joel Hallikainen: ”Haluaisitko sinä että toimiva krapulalääke keksittäisiin ?”

Maskuliiniset ilmaisut ja teemat lähtevät liikkeelle Anita Mäkelän omasta identiteetistä ja hänen ja hänen puolisonsa parisuhdeidentiteetistä. Tämä tulee esille selvästi, kun paria esitellään valokuvien avulla:

- (1) Tommi lapsena sisarustensa kanssa.
- (2) Anita pienenä.
- (3) Anita Hawk-lentokoneen edessä lentäjän varusteissa.
- (4) Anita ja Tommi ja muutamia muita ihmisiä Tommin kilpa-auton takana Englannissa.
- (5) Anita ja Tommi varikolla.

Kuvista kaksi ensimmäistä ovat tavallisia perhealbumin kuvia lapsista. Kolme muuta kuvaa liittyvät suoranaisesti tai välillisesti parin yhdistettyyn harrastukseen ja ammattiin, jolloinka kuvavalinnoista puuttuvat tavanomaiset perhe, matka ja harrastuskuvat. Tässä mielessä tämä rikkookin ohjelman tavanomaista konventiota, jolla vahvistetaan monin muodoin familistista perheideologiaa. Mielenkiintoinen oli Anita Mäkelän kommentti Hawk-kuvaan:

Anita Mäkelä: ” Mä pääsin lentämään Satakunnan lennoston Hawkilla... Korvissa soi Top Gun-musiikki ja näin itteni suurin piirtein siellä Tom Cruisen tilalla siinä elokuvassa ja sitt kun me mentiin kihloihin mä annoin tän kuvan Tommille ja ostin ahtimen lahjaksi.”

Tässä Anita Mäkelä representoi itseään hakemalla identiteettiä viitekehysten hyvin suositusta amerikkalaisista taistelulentäjistä kertovasta elokuvasta. Kyseistä ”*Top Gun*” -elokuvaa on analysoitu hyvin paljon, koska se toi esille 1980-luvun individualismia ja patrioottista macho-maskuliinisuutta (Simpsons 1994 ; Kellner 1998). Elokuvan pääroolissa Tom Cruise kuvasi uutta maskuliinista narsismia, jonka pohjana on kuitenkin vanhanaikaiset sukupuolikäsitykset ja sukupuoliin liitetyt arvot (Simpsons 1994, 229-230). On huomattava, ettei Anita Mäkelä identifioi itseään naispäärooliin, Kelly McGillisin näyttelemään `Charlien`-roolihaamoon, jota Douglas

Kellner (1998, 93) on kuvannut täydelliseksi reaganilaiseksi naiseksi, joka ilmentää konservatiivista feminismiä kilpailukykyisyydellään ja kunnianhimollaan säilyttäen kuitenkin naisellisuutensa. Anita Mäkelä valitsee samaistumiskohteeksi maskuliinisen sankarin, joka myös elokuvan juonessa kohoaa lopulliseksi ja todelliseksi sankariksi.

Näillä ja muilla esimerkeillä, kuten ahtimen anto kihlalahjaksi, Anita Mäkelän esiintymistilanne kertoo siitä, miten perinteelliset sukupuoliroolit sekoittuvat todellisessa elämässä ja miten niiden sallitaan sekoittua myös Tuttu juttu showssa. Näin voi ainakin tapahtua sellaisen julkisuudessa esiintyvän naisen kohdalla, joka osoittaa kompetenssia miesten hallitsemalla alueella ja kun Anita Mäkelää voidaan lisäksi kuvata ulkoisesti hyvin feminiiniksi eli hän on nuori ja hyvännäköinen. Rajoja voidaan ja uskalletaan ylittää, kun hänen essentialistinen feminiinisyytensä on koettu varmana. Sukupuoliteknologisesti tämä kuitenkin vahvistaa maskuliinisia rakenteita siinä mielessä, että maskuliinisuuden ja feminiinisyyden erottuminen säilyy riittävän selkeästi eikä vastaavanlainen ylittyminen olisi sallittua ja hyväksyttyä miesten kohdalla.

Tuttu juttu showssa on mielenkiintoista tarkastella sitä, miten julkkisnaisten miehet tulevat esille. Tässä tapauksessa lähtökohtana on se, että Tommi Haapasella on sama harrastus ja ammatti kuin puolisoillaan. Ohjelmassa tulee useilla viitteillä esille se, että Tommi Haapasen mieheys ja maskuliininen identiteetti halutaan varmistaa ja vahvistaa, jottei se olisi uhattuna sen takia kun hänen vaimonsa toimii miehisellä alueella. Keinoina ovat miestä vastaavien kielellisten ilmausten käyttö (”isäntä”, ”herra”), sekä useat Tommin ammattiin ja työhön liittyvät kysymykset tai ilmaiset (”Onko mielestäsi hyvä asia että työ on myös harrastus?”, ”Olitko sinä koskaan ammatinvalinnan ohjauksessa?”, ”Kerropas kanafarmarina...”).

Mielenkiintoista oli lisäksi se, että juontajat käyttivät ”kumpi” –kysymyksiä, jotka yleisesti ovat ohjelmassa vähentyneet ja joita lähinnä studioyleisö tekee. Tällaisia olivat: ”Kumpi voittaa jos te ajatte mikro-autolla kilpaa?” ja ”Kumpi teistä palauttaa ravintolassa herkemmin annoksen takaisin, jos siinä on jotakin mätää?”. Näillä kysymyksillä ilmeisesti haluttiin hakea eroja, kun puolisoitten intressit ja toiminta-alueet ovat niin samanlaisia.

Tulkintani on siis, että julkisuudessa tunnetun naisen sallitaan saavuttaa hyväksytyt asema perinteellisellä miesten alalla. Tilanne on silloin toinen, kun nainen ei ole julkisuuden henkilö. Tällainen keskustelu käytiin Tuttu juttu showssa 1.1.1998, kun käsiteltiin valokuvaa, jossa Aino-Liisa Vesa työnsi mopoa.

Aino-Liisa Vesa: "Tietäisin vain koska ja missä ne vaihteet on."

Timo Koivusalo: "Aivan. Niit ei kuukaudessa opi, siin menee ainakin vaihdevuodet.

Jari Vesa: "Aikkuhan sai tämän Pappa-Tunturin kaks vuotta sitten joulupukilta lahjaksi. Siin meni lapsilta pasmat sekaisin kun pukki sanoi, että tämä tunturi jää sitten emännälle."

Ensiksi nainen representoi omaa heikkouttaan mopon tekniikan hallitsijana. Seuraavaksi Timo Koivusalo vahvistaa tämän kompetenssin puuttumisen ja sen lisäksi hän palauttaa sukupuoli-kontekstin. Tämän hän tekee representoimalla biologisen sukupuolen. Kolmanneksi korostetaan miten poikkeavasta tapahtumasta on kyse (Jari Vesan kommentti) ja nimeämällä samalla mopo miehen välineeksi ("Pappa-Tunturi"). Vielä neljänneksi tuodaan mukaan ulkopuoliset sukupuolijärjestyksen vahvistajat ("meni lapsilta pasmat sekaisin").

Naisen toiminta ja kyvykkyys naisille harvinaisella elämän sektorilla saa helposti korostetun harvinaisen luonteen, jolloin se representoituu jotenkin outona valintana ja kykynä. Silloin kieli tarjoaa aina mahdollisuuden sukupuolistaa tehtävät ja toiminnat, jolloin voidaan palauttaa perinteellinen sukupuolijärjestys. Tätä tehostaa asiaan liittyvä vitsailu kuten yrittäjäpari Kuutin kohdalla:

Joel Hallikainen: "Myös rouva tarttuu työhön. Sulla pysyy työkalut kädessä. Sellanen kampaakseliremontti on aina poikaa."

7.3.6 Mies ja isyys

Vanhemmuutta, isyyttä, lapsia ja lasten kasvatusta käsitellään parisuhdevisailuissa melko vähän. Varsinkin Napakymppissä näiden teemojen käsittely on hyvin niukkaa, mitä selittää ohjelman perusjuoni eli siinä ollaan vasta parinvalintavaiheessa. Tuttu juttu showssa pariskunnan lapset tulevat esille lähinnä silloin, kun ohjelman alussa esitellään paria valokuvien avulla. Usein tässä tilanteessa mainitaan pariskunnan lasten lukumäärä ja iät. Tuttu jutun kysymykset eivät kuitenkaan koskettele lapsia, koska useimpien parien lapset ovat jo varttuneet aikuisiksi. Yleisesti lapsista keskustelun niukkuutta voi selittää miesten osalta se elämäkertatutkimuksissa esille tullut havainto, että suomalaismiehet luonnehtivat lapsiaan hyvin vähän ja lapsitarinoilla tarkennetaan lähinnä kuvaa omasta minästä ja myös suhteesta omaan isään (Tigerstedt 1994, 79).

Kun lapsista puhutaan, näyttää toistuvaksi teemaksi muodostuvan isän ja pojan suhde. Tämä suhde representoidaan isän ja pojan siteeksi yhteisen harrastuksen kautta, joka yleensä on urheilu ja liikunta. Tämä voi johtua siitä, että kun isät ovat usein emotionaalisesti etäällä, yhteinen urheiluharrastus ja siihen liittyvien taitojen välittäminen muodostaa vahvaa symbolista yhteenkuuluvuutta isän ja pojan välillä (Messner 1992, 28). Tuttu juttu showssa urheilun käsittely isää ja poikaa yhdistävänä asiana tuli esille, kun ohjelmassa oli mukana painija Marko Asell. Urheilevan isän ja yksivuotiaan pojan välille rakennetaan miehistä yhteyttä kolme kertaa ohjelman aikana:

- (1) Timo Koivusalo: "Tuleeko pojasta painija?"
- (2) Timo Koivusalo: "Olisiko Marilla mitään sitä vastaan, että poitsu alkaisi painia?"
- (3) Timo Koivusalo: "Mikä on pojalle sopiva urheilulaji?" (Marko Asellin valittavaksi annetaan seuraavia esineitä: nyrkkeilyhanska, jalkapallo, jääkiekkomaila, uimahousut ja lenkkikossut.)

Urheiluharrastusta voidaan pitää myöskin kulttuurisena rituaalina pojan matkalla kohti sellaista maskuliinisuutta, joka perustuu tekemiseen ja saavutuksiin (Messner 1988, 57). Vauvaikäiselle pojalle osoitetaan rastit, joiden kautta maskuliinisuus varmasti toteutuu. Kyse voi olla myös uudesta isyydestä, harrastuskaveri- tai valmentajavanhemmuudesta, jonka ideana on vetää poika mukaan isän miehiseen harrastukseen (Hoikkala 1996b, 364). Miehen kiinnittymistä poikaansa representoi myös valokuva Marko Asellista vauvan kanssa saunassa, jota Timo Koivusalo vahvisti kommentilla:

"Tää on aika kaunis kuva."

Tässä esimerkissä voi tarkastella sekä kuvaa itseään että Timo Koivusalon kommenttia siitä. Kuvaa voi pitää eräänlaisena suomalaisuuden ikonina: isä ja poika saunassa. Kuva osoittaa isän ja pojan symbioosin eli miten on olemassa sosiaalinen sfääri, jossa miehet voivat kohdata toisensa vertaisinaan. Sauna hyvin suomalaisena kansallisena instituutiona on tavanomainen sosiaalinen konteksti, jossa isällä on mahdollisuus läheiseen kosketukseen pienten lastensa kanssa. Samalla kuva kertoo myös siitä, miten isäksi tuleminen ja isänä oleminen on muodostunut keskeiseksi mieheyden kokemukseksi, jopa elämänteemaksi (Tigerstedt 1994, 78-79). "Marko ja poika saunassa" –kuva on tietysti ennen kaikkea perheen representaatio, sillä onhan oletettavaa, että perheen äiti on ottanut valokuvan. Kuva esittää perheen suomalaisittain tavallisessa tilanteessa, joka tekee tästä yksittäisestä saunomishetkestä jotakin tavallista arkea enemmän, liukuman arjen tuolle puolen (Slater 1997, 32).

Mielenkiintoista on myös se, että Timo Koivusalo nimittää kuvaa kauniiksi ja tämä kauneus rakentuu oletettavasti kuva-asetelman varaan eli isän ja pojan saunatilanteeseen. Tätä juontajan toteamaa kauneutta voi perustella edellä kuvaamalla ikonimaisuudella. Toisaalta kuva voi olla jotenkin erikoinen ja poikkeava. Koivusalo ei esittänyt vastaavanlaisia kommentteja muista sellaisista kuvista, joissa isä tai äiti oli lapsensa kanssa.

Myös taikuri Markku Purhon Pete-poika liitettiin isänsä ammattiin:

Joel Hallikainen: "Petehän on aloittanut varsin nuorena, kiertänyt teidän mukana."

Markku Purho: "Petehän aloitti jo 2-vuotiaana TV 2:ssa *Taikapeilissä*."

Näillä keskusteluilla isä ja poika liitetään yhteen sukupolvien ketjuksi, jossa ainakin symbolisesti pojan oletetaan jatkavan isänsä työtä. Samoin tapahtui myös moottoripyöriä välittävän Kari Jokelan pojan kuvien yhteydessä, jolloin pojan persoonallisuutta kuvattiin isän maskuliinisen ammatin kautta:

Timo Koivusalo: "Moottoripyörämiehiä: peukalo suussa, prrr, prrr!"

Timo Koivusalo: "Siin on Roope 3-vuotta, rasavilli. Vaahteranmäen Eemeli meininki."

Tällaiset tulkinnat ja siis pojan identiteetin määrittely isänsä ammatin kautta lähtevät silloin liikkeelle, kun tämä ammatti on korostuneen maskuliininen. Ammatillisen sillan rakentaminen isän ja pojan välille sisältää jotakin perustavanlaatuaista maskuliinisuudesta, jotakin arkkityyppistä käsitystä isyydestä, jossa se, että poika voisi jatkaa isän työtä on jotakin oleellisen tärkeää miehen identiteetin kannalta. Ylpeyttä ja ilmeistä tyytyväisyyttä syntyy myös siitä, kun näistä pojista on luettavissa tai halutaan lukea maskuliinisiksi katsottuja merkkejä kuten viljeily. Ylpeys ja helpotus voi tulla siitä, että he eivät tällöin ainakaan näytä mammanpojilta, joka voisi synnyttää homofobiaa (Badinter 1993, 157-158). Samalla urheilu ja moottoriajoneuvot merkitsevät initiaatioita, jotka rikkovat pojan ja äidin symbioosia ja varmistavat sen, ettei pojasta tule naisellinen (mt., 80).

Isät ovat myöskin ylpeitä poikiensa saavutuksista. Nämä saavutukset liittyvät hyvin perinteellisiin maskuliinisuutta konstruoiviin toimintakenttiin eli urheiluun ja armeijaan:

Herra c: "Mahtava poika, on semmonen 16-vuotias maajoukkue-edustaja."

Mauri Kuosmanen: "Poika on kyllä isompi. Se on 19. Se menee armeijaan, laivastoon"

helmikuussa. Jotakin tatsia, isä ei päässyt koskaan.”

Näyttäisi siis siltä, että jo poikiin liitetään pärjäämisen eetos ja paras pärjääminen tapahtuu perinteellisillä maskuliinisuuden toimintakentillä. Pojista halutaan representoida heidän potentiaalinen hyvin perinteellisiin käsityksiin pohjautuva maskuliinisuus, josta isien ylpeys kumpuaa. Tämä on mielenkiintoista ja ristiriitaista siinä mielessä, että nykyisin kuitenkin uusi maskuliininen sankaruusideaali korostaa miehen rauhanomaista toimintaa, sosiaalisuutta sekä kommunikaatio-orientoitumista (Spielberg 1993, 174).

Pienet lapset merkitsevät parille tietysti hoitoa ja huolenpitoa, mutta tästä teemasta Tuttu jutussa keskustellaan hyvin vähän. Muutaman kerran asiaa kuitenkin käsiteltiin:

Timo Koivusalo: ”Mikä on se asia, josta Saija on marmattanut sulle viimeksi ?”

Kari Jokela: ”Lastenhoitoon liittyy. Minun tyylistä hoitaa.”

Jukka Välimaa: ”Mä luulen ett noi lapsikuviot on vähän sellaset, ett Anitaalla toimii niinku selkäytimestä vähän nopeammin niinku tollaset jutut, mutten oo minäkään huono siinä ...”

Nämä kaksi miesten esittämää kommenttia ovat varmasti varsin rehellisiä kuvauksia suomalaiset lapsiperheen arjesta. Ne kertovat kahdesta asiasta eli ensinnäkin siitä, että tämän ajan suomalaiset isät osallistuvat lastensa hoitoon ja he pitävät sitä luonnollisena asiana. Lasten hoito on niin luonnollista, että miehet myös tunnistavat oman tyyliinsä ja taitavuutensa. Tätä voidaan pitää merkinä uudesta isyydestä (Huttunen 1994, 56-57). Toisaalta kommentit kertovat sen, että lasten hoidossa on miesten ja naisten välillä eroja esimerkiksi tyyliissä ja nopeudessa ja näiden miesten kommenttien mukaan naiset ovat lasten hoidossa parempia tai he esittävät arvioita miesten kyvykkyydestä eli kyseessä on edellä luvussa 7.3.2 käsitelty naisten kotitöissä käyttämä mallinvalta.

Tarkastelluissa ohjelmissa tuli esille yksi lasten kasvatukseen liittyvä diskurssi:

Pariskunta Palmin kysymys: ”Mitä mieltä olette vapaasta kasvatuksesta ?”

Tommi Haapanen: ”Lapsia kun lähetään kasvattaa niin kyllä se pitää jonkinlaista kuria ja järjestystä olla. Vapaa kasvatusta se ei kyllä se ei mun ja Anitaan ajatusmaailmaan sovi.”

Anita Mäkelä: ”Kyllä mä oon ainakin sitä mieltä, että joku kuri ja järjestys olla pitää.”

Timo Koivusalo: ”Kyllä.”

Tässä lasten kasvatukseen liittyen esille nousee kaksi vaihtoehtoa: vapaa kasvatus ja kurilla ja järjestyksellä kasvattaminen. Kimmo Jokisen (1996, 30) mukaan auktoriteettiasetelmiin rakentuvan ”kurilla kasvattamisen” suosio näyttää lisääntyvän, kun varmuutta luovat rakenteet perheen ulkopuolella yleisesti järkkyvät. Käytännön lasten kasvatuksessa tällainen vapaan kasvatuksen kritiikki liittyy Tommi Hoikkalan tutkimuksen (1993, 53) mukaan vahvaan vanhemmuuteen, jonka mukaan aikuisten kokemuspohjainen tieto ja viisaus on siirrettävissä lapsiin tietoisien huolenpidon ja systemaattisen vuorovaikutuksen ja toiminnan kautta. Vastaukset viestivät myös yhteisestä kasvatusvastuusta ja –näkemyksestä tai ainakin mies haluaa antaa tällaisen kuvan.

7.3.7 Erotiikka ja seksuaalisuus

Tuttu juttu showssa kilpailevat parit voivat valita vastaavatko he yleisön kysymykseen tai erotiikka-kysymykseen. Tutkittavaan aineistoon liittyy sellainen muutos, että kun syksyllä 1996 erotiikka-kysymyksen samanlaisesta vastauksista pari voitti yhden ruusun niin talvella 1998 pari sai oikeasta vastauksesta kaksi ruusua vaikka yleisö-kysymyksen oikea vastaus tuotti vain yhden ruusun. Tämä muutos johtui siitä, että erotiikka- kysymyksiä otettiin melko niukasti eli varsinkin ei-julkkisparit suhtautuivat varovaisesti eroottisiin tunnustuksiin. Erotiikka ja seksuaalielämä on edelleenkin hyvin arkaluontoinen aihe, kuten on tullut ilmi Riitta Jallinojan (1997, 148) tutkimuksessa naistenlehtien parisuhdehaastatteluista. Muutoksen vaikutus näkyy taulukossa numero 1.

Taulukko 1. Erotiikka- ja yleisö-kysymysten valinta syksyllä 1996 ja talvella 1998 sukupuolen mukaan.

	1996	1998	Yhteensä	
Erotiikka	Miehet	3	7	10
	Naiset	2	4	6
Yleisö	Miehet	5	1	6
	Naiset	6	4	10
Yhteensä	16	16	32	

Taulukosta nähdään, että kyseinen muutos lisäsi selvästi erotiikka-aiheisten kysymysten valintaa. Lisäys näkyy ennen kaikkea miesten valintoina siten, että talvella 1998 kahdeksan parin miehistä ainoastaan yksi valitsi enää yleisö-kysymyksen. Sukupuolten ero on tulkittavissa niin, että miehille on helpompaa ja moraalisesti sallitumpaa valita erotiikka teema.

Erotiikka-aiheiset kysymykset ovat Tuttu juttu showssa selvästi tasa-arvoisia eivätkä ne sinällään pidä sisällään rooliasetelmia. Kysymysten ytimenä onkin vahvistaa parisuhdetta ja parin seksuaalista yhteenkuuluvuutta. Tuttu jutun erotiikka-aiheiset kysymykset ja niiden käsittely on kuitenkin hyvin hienovaraista ja varovaista eli käsittely vahvistaa Riitta Jallinojan tutkimustulosta (1997, 210), jonka mukaan seksi on jossakin modernin säädyllisyyden raja-alueella, jolloin siitä vaietaan tai siitä kerrotaan hyvin niukasti ja silloinkin tietyllä tavalla. Kysymykset ja erotiikka-teema kertovat kuitenkin seksuaalisuuden tärkeydestä parisuhteessa, jolloin erotiikan taiteesta on tullut osa miehen ja naisen välistä suhdetta. Anthony Giddensin (1992, 62) mukaan seksuaaliset taidot kuten antaa ja kokea seksuaalista tyydytystä ovat tulleet organisoidun refleksiivisyyden kohteeksi. Erotiikka-kysymykset perustuvat parin seksuaalisuuden monitorointiin ja sen esilletuonnin, miten hyvin kaikki toimii ja miten tämä hyvin toimivuus toteutetaan. Ohjelman tasolla tunnustuksellisuus on kuitenkin asteittaista ja erotiikan taide jää diskurssiksi yleiselle tasolle. Tutkittavassa aineistossa tuli esille ainoastaan yksi todellinen puolison seksuaalisuutta ja seksuaalista halua kuvaava kommentti:

Tauno Kuutti: " Halailu, kyllä. Kato kun se on muutenkin tulinen. Ei tarvii sytyttää.
Se on aina syttynyt."

Esitetyt kysymykset korostavat parin yhteistä seksuaalista kokemusmaailmaa ja sitä kuinka hyvin puoliset tuntevat toistensa seksuaalisuuden. Samalla ne antavat kuitenkin varsin kapea-alaisen kuvan seksistä ja erotiikasta ja ne painottavat usein määrällistä ja teknistä seksuaalisuutta sekä seksuaalisia taitoja ja vertailuja.

"Montako kertaa viikossa ?"

"Saisitko esileikkikoulun todistukseen arvosanan hyvä, välttävä, tyydyttävä ?"

"Kumpi teistä on parempi suustaan ?"

"Mitä mieltä olette luvusta 69 ?"

"Missä se tapahtui ensimmäisen kerran ?"

"Aamulla vai illalla ?"

" Mikä saa Seijan syttymään ?"

”Onko hiki eroottisesti kiihottavaa vai ei?”

Erotiikka-kysymysten tekninen luonne ja käsittelyn varovainen pinnallisuus tekevätkin aiheen tarkastelukulmasta hyvin yksipuolisen. Tällaisten kysymysten pohjana on suorituskeskeinen, hetkellinen ja episodinen seksuaalisuus ja käsitys rakkaudesta, joka yleensä tulkitaan miesten piirteeksi (Giddens 1992, 136). Giddensin (mt., 131) mukaan episodisessa seksuaalisuudessa on kyse vallan mekaniismista, joka rakentaa miehen seksuaalisuudesta ja rakkaudesta yksinkertaistetun kuva ja sen mukaan ”mies ei osaa rakastaa” eikä hän kykene läheiseen intiimiin suhteeseen. Miehen seksuaalisuus on yksittäistä, hetkellistä halua, jonka ideaalina on seksuaalinen taidokkuus. Tällainen miehen seksuaalisuuden ihanne vastaa Ulrich Beckin ja Elisabeth Beck-Gernsheimin (1995, 152) mukaan miehen asemaa perinteellisessä teollisessa rakenteessa. Sen mukaan mies voi saavuttaa hyväksynnän ja oikeutuksensa osoittamalla asetuissa rajoissa (tehtaan työ, aviovuode) oman kyvykkyytensä ja samalla tukahduttamalla oman spontaanisuutensa.

Esimerkit kertovat myös sen, että erotiikkaan ja seksiin liittyviä ilmaisuja ei tuoda suoraan esille, vaan juontajat käyttävät kiertoilmaisuja kuten ”...parempi suustaan”, tai jätetään sanoja sanomatta ”kuinka monta kertaa viikossa”. Tähän liittyy huumorin käyttö, jonka tehtävänä on keventää ilmapiiriä, kun käsitellään pareille kaikkein intiimeintä yhdessä elämisen ja olemisen aluetta. Samalla seksuaalisuutta ja eroottisuutta käsitellään hyvin positiiviseen sävyyn. Kysymykset representoivat sellaista puhtaan suhteen mielihyvään ja itseilmaisuuksiin perustuvaa seksuaalisuutta, jossa tavoitteena on tyytyväisyys, jota myös koko ajan arvioidaan (Ahponen & Marttinen 1997, 185).

Juontajat ovat koko ajan tietoisia aiheen intiimiydestä ja siksi parin yksityisyyttä kunnioitetaan. Erityisen selvästi tämä tuli silloin esille, kun kilpailijoina oli romaanipari. Tällöin Timo Koivusalo jätti Ritva Palmille kokonaan sanomatta erotiikka-sanana (”Sitt olis täällä maljassa kysymyksiä ja yleisökysymys.”). Ero on todella huomattava kun vertaamme Koivusalon kannustusta Janina Frostellille (”Ota joku kiva lihatiskiaiheinen”). Tämä kertoo sen, ettei kyseessä ole vain etnisen kulttuurin arvojen kunnioittaminen, vaan myös se, miten mies representoi seksuaalisuutta siitä naisen kanssa keskustelleessaan. Nuori, kaunis, ruumiin estetiikka-alalla toimiva julkkis –nainen antaa tilaa seksismin esilletuonnille kun keski-ikäinen romaaninainen johtaa seksistisen puheen vaimentamiseen ja siirtymisen toisaalle.

Erotiikka teemana tarjoaa yleensäkin mahdollisuuden seksistiselle puheelle, josta vastaa Timo Koivusaloinen. Koivusaloinen ilmaisee suunnattuja sekä miehille että naisille. Tuttu juttu shown kodinomaisen, kahvikutsu-tunnelman tarjoaa oman kerrontatilanteensa, jossa myös naiset ovat selkeästi läsnä mieskeskeisessä huumorimaailmassa. Tässä maailmassa Timo Koivusaloinella on kertojan rooli, kun taas Joel Hallikainen ei kommunikoi kilpailijoiden suuntaan seksistisesti. Myös kilpailijat saattavat käyttää seksististä kieltä ja lähteä siihen mukaan, kun juontajat antavat siihen aihetta:

Timo Koivusaloinen: "Kuinka monta kertaa viikossa?"

Jari Vesa: "Aikkuhan on tosi kova leipuri, mutta mähän työnnän ne rieskat sinne uuniin."

Yleisökysymys: "Kumpi teistä syö broilerista rintapalat?"

Timo: "Kumpi syö rinnat?" (Yleisön naurua/HS)

Anita Mäkelä: "Kyllähän mä syön ne ja Tommi sitten ne reisipalat ..."
(Yleisön naurua/HS)

Jälkimmäisessä esimerkissä tietysti mielenkiintoista on se, että Anita Mäkelä lähtee mukaan luomaan seksististä huumoria. Taustaksi voidaan kuitenkin asettaa koko kyseinen ohjelman tilanne, jota käsittelemme luvussa 7.3.4.

Tuttu juttu shown diskursseissa sivutaan myös muuten seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Näissä keskusteluissa pohjana ovat perinteelliset käsitykset miesten ja naisten seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta aktiivisuudesta. Samoin kuin Napakymppissä Tuttu jutussakin mies esitetään jonkinlaisena naisten valloittajana, Casanovana- tai Don Juan- tyyppinä. Historiallisesti tällainen miestyyppejä on kuvattu vastuuntunnottomaksi naisten viettelijäksi, joka kerää mahdollisimman paljon sukupuolisia elämyksiä ja kokemuksia erilaisista naisista (Niklander 1985). Tuttu jutussa tällainen don juanismi näkyy sellaisena huumorina, jonka mukaan miehellä on ollut tai on edelleen useita naisia.

Joel Hallikainen: "Montako kertaa saunotte yhdessä?"

Mauno Kenttä: "Hyvin harvoin tällä hetkellä."

Joel Hallikainen: "No älä nyt sekoita naapurinemäntiä tähän."

Tämä sama tilanne voidaan ilmaista myös vitsailuna siitä, että miehellä saattaa olla enemmän lapsia kuin mitä hän tietää:

Joel Hallikainen: "Montaks teillä on omaa lasta ?"

Jani Uhlenius: "Neljä tunnustettua."

Joel Hallikainen: "Sitt Moldaviassa on pari ja ..."

Tällaisen diskurssin taustalla on sukupuoliin liitetty erilainen seksuaalinen moraalit. Naisilta on vaadittu absoluuttista sukupuolimoraalia eli yksiavioisuutta ja uskollisuutta kun taas miehille on sallittu relatiivinen sukupuolimoraali esimerkiksi avioliiton ulkopuolisten suhteiden ja prostituoitujen käytön muodossa (Nätkin 1997, 14). Kirsi Pohjola-Vilkuna (1995, 105) käyttää käsitettä eroottisen rehvastelukulttuuri ja hänen tutkimuksensa mukaan vuosisadan vaihteen Suomessa ilmeni miesten yleinen rehvastelu seksuaalisuhteillaan, jolloin naiminen on ollut miehen mitta. Tämä sama on näkynyt konkreettisesti myös hieman paradoksaalisesti seksuaalitutkimusten tuloksissa siten, että miehillä on enemmän sukupuolikumppaneita kuin naisilla. Vuoden 1992 *Suomalainen seksi* –tutkimuksessa (Haavio-Mannila & Kontula 1993, 193) ilmeni, että miehillä on elämänsä aikana ollut keskimäärin neljätoista seksipartneria kun naisilla on ollut kuusi. Ilmeisesti naiset vähättelevät ja miehet liioittelevat partnereittensa määrää, mikä johtuu sukupuolirooleihin liittyvistä erilaisista odotuksista. Miehelle ei ole häpeäksi se, että hänellä on ollut runsaasti kumppaneita. Toisaalta Anthony Giddensin (1992, 60) mukaan romanttisessa rakkaudessa miehen taituruus onkin liittynyt vain viettelemiseen eikä muuten rakkauden ja sen intiimiyden kokemiseen. Miehen ei rakkausroolinsa mukaan kuulu olla tunteellinen, sillä hänen tehtävänä on keskittyä viettelemisen jännitykseen ja uusien naisten valloittamiseen.

Sari Näre (1995, 35) erittelee relatiivista sukupuolimoraalia vieteistä lähteväksi eli viettieetokseksi ja toisaalta eroksesta lähteväksi eli rakkauseetokseksi. Näreen mukaan nämä eetokset näyttävät jakautuvan sukupuolen mukaan siten, että rakkauseetos ja pyrkimys persoonalliseen suhteeseen edustaa yleisemmin naisten toiveita kun taas viettieetos ja keskittyminen sukupuolivietin tyydyttämiseen on miesten päämääränä. Ohjelmissa viettieetos tuli esille seuraavina eläinmetaforina:

Herra a: "Työkaverit lähetti kortin, että nyt sen Liekki-sonnin pitäis saada partneri."

Kari Salmelainen: "Siin olis semmoset monnit kuule liikkeellä. Melkein panna ässä eteen."

Ensimmäisessä esimerkissä herra a nimeää itsensä sonniksi toisten eli työkaverien sanomana. Metaforan alkuna oli kesällä 1997 Etelä-Hämeessä metsään karannut Liekki-sonni, jonka

jäljittämistä media seurasi päivittäin. Iina Hellstenin (1998, 64) mukaan metaforat rakentavat ja pönkittävät tiettyä kuvaa tarkasteltavasta asiasta, koska ne korostavat vain jotakin puolta ja rajaavat muut mahdollisuudet pois. Liekki-sonni metafora keskittää huomion miehen partnerin tarpeeseen ja tämän tarpeen ilmeiseen seksuaaliseen perustaan. Sonni- metaforana viittaa yleisesti jonkinlaiseen eläimelliseen seksuaalisuuteen, joka on täysin hallitsematonta ja totaalisen viettipohjaista. Kuitenkin myös naiset kuvaavat seksuaalisia kokemuksiaan käyttäen metaforia, jotka viittaavat jonkinlaiseen seksuaalisuuden luonnonvoimaisuuteen ja hallitsemattomuuteen (Kaskisaari 1998, 290). Parisuhdevisailun kontekstissa tällainen seksuaaliseen haluun viittaava puhe tuntuu ronskilta ja suoraviivaiselta, koska ohjelman kehyksenä on kuitenkin romanttisen rakkauden ihanne ja täyttymys. Juontajavetoisessa Napakymmissä ja sen paikoin hyvinkin seksistisessä puheilmastossa, mieskilpailijat voivat rohkeuttaa ilmaisujaan, koska television viihteellisessä tilanteessa sillä voi saada ainakin studioyleisön nauramaan ja myös tässä tapauksessa neiti x:n hyväksyvän kommentin (”Sitä on kaivattukin”).

8. PARISUHDEVISAILU MASKULIINISUUDEN REPRESENTAATIONA

Tutkimuksen tavoitteena oli analysoida parisuhdevisailuissa ilmenevää maskuliinisuuden representaatioita. Teoreettisena lähtökohtana on ollut näkemys sukupuolesta sosiaalisena ja kulttuurisena konstruktiona. Tutkimuksen keskeinen tulos on se, että parisuhdevisailuissa toteutuu maskuliinisuuden representaatio sukupuolen konstruktion teknologiana eli ohjelmien interaktiutilanteissa rakennetaan maskuliinisuutta ja annetaan sille sisältöjä.

Representaatioissa esiintulevan maskuliinisuuden suunta on ytimeltään hegemonista maskuliinisuutta. Tämä johtuu erityisesti siitä, että ohjelmat ovat selkeästi miesvetoisia, jopa miesvaltaisia, joka tarkoittaa sitä, että interaktiutilanteet muodostavat usein miesten keskinäisen puheympäristön, jossa naiset ovat marginaalisessa asemassa. Vaikka miehet ovat interaktiossa naisten kanssa, he puhuvat usein kuitenkin toisilleen ja muille miehille, jotka ovat ohjelmassa tai kotikatsomossa.

Parisuhdevisailuja on pidetty naisten suosimina ohjelmina (Fiske 1990), koska niissä käsiteltävät asiat ja tiedot ovat luonteeltaan yleisinhimillisiä ja tunnetason tietoa. Tutkimustulokseni on se, että representaatioina nämä ovatkin ennen kaikkea miesvaltaisia ohjelmia, joissa tuodaan esille monella ulottuvuudella maskuliinisuuden merkkejä ja ohjelmat representoivat miesten välisen interaktion

muotoja siten kuin ne toimivat varsin arkipäiväisellä tasolla. Juontajat rakentavat interaktiossa väliin tulevaksi tekijäksi huumorin, viihteellisyyden tai jonkin keskusteluteeman, jolla miesten läheisten suhteiden vaikeus ja epävarmuus sekä osaksi ilmeinen homofobia poistuu. Siksi interaktiutilanteista tulee korostuneen maskuliinisia ja niissä representoitua hegemoninen maskuliinisuus. Keskeisesti kyse on miehisen häpeän estämisestä. Warren E. Spielbergin (1993, 174) mukaan miesten häpeän tunne aiheutuu siitä, että he alistuvat perinteellisen maskuliinisuuden vaatimuksille ja että he eivät ymmärrä näiden vaatimusten täyttämisen mahdottomuutta. Siksi miesten välisissä suhteissa tulee esille normitettu, ideaalinen maskuliinisuus, joka mallittaa miesten käyttäytymistä. Tämä korostuu erityisesti Napakympissä, jossa juontaja Kari Salmelainen osoittaa toistuvasti hegemonisen maskuliinisuuden tienviittoja ja sulkemalla käsityksiä rikkovan ulkopuolelle.

Tuttu jutussa ilmenee selvästi maskuliinisuuden diversiteettiä ja juontajat sallivat sen tulla esille. Ohjelman keskeinen elementti on Joel Hallikaisen ja Timo Koivusalon yhteisjuontajuus ja he representoivat hyviksi kavereiksi mutta myös kolmanneksi pariiksi. Jo tällainen miesten välinen läheinen ystävyys purkaa vakiintuneita sukupuolikäsityksiä ja konkreettisesti sitä oletusta, että miehet eivät kykene keskenään läheiseen ystävyyteen.

Ohjelmien miehet ovat yhdenmukaisia siinä mielessä, että he kaikki ovat orientoituneet heteroseksuaaliseen parisuhteeseen. Tämä jo rajaa ohjelmista pois monenlaisia miehiä ja monenlaisia mieheyteen ja maskuliinisuuteen liittyviä keskusteluja. Samoin miesten sosiaaliset taustat eivät ole kovin edustava otos suomalaisista miehistä. Miesten sisäisinä eroina miehet representoivat varsin stereotyyppistä maskuliinisuutta eli miehet ovat luonteeltaan rauhallisia, ovat harrastavia ja pukeutuvat kuten miehiltä kulttuurisesti tai kummankin ohjelman kontekstin mukaisesti odotetaan. Miesten erilaisuus rajataan Napakympissä helposti pois kuten kiinnittämällä negatiivista huomiota erilaiseen pukeutumiseen. Tuttu juttu showssa miesten annetaan olla sellaisina kuin he ovat.

Maskuliinisuuden reпреntaatioiden kannalta hyvin keskeiseksi muodostuu luonnollisesti se, millaisia ohjelman juontajat ovat. Heillä on kullakin oma tapansa tuoda esille sukupuolisuuttaan. Timo Koivusalo on heistä ehkä selvimmin vakiintuneessa viihdyttäjän roolissa ja hän vitsailee ja kommentoi humoristisesti. Koivusalolla on jonkinlainen miehelle sosiaalisissa tilanteissa tyypillinen vitsinikkarin rooli, joka keventää tunnelmaa. Samalla hän on olemukseltaan

poikamainen, eräänlainen Peter Pan –hahmo. Kyseessä onkin tietty ontologinen miehen arkkityyppi pojasta, joka ei koskaan kasva isoksi ja aikuiseksi (Soikkeli 1996, 22).

Joel Hallikainen edustaa miestyylistä herkkyyttä, melankolisuutta, joka myös vitsailee mutta ei niin usein ja spontaanisti kuin Koivusalo. Seppo Paananen (1996, 62) on kuvannut Joel Hallikaista jonkinlaisena tämän ajan naisten ihannemiehenä, joka on samalla etäinen mutta selkeä ihastuksen kohde ja vastakohta tavalliselle, kurjalle suomalaiselle miehelle. Hallikainen tuokin esille emotionaalista herkkyyttä, joka näkyy hänen tavastaan istua naisten kanssa kilpailun kysymysvaiheessa. Kun Koivusalo ottaa tällöin miehelle stereotyyppisesti kuuluvan aktiivisen roolin vitsailemalla, Hallikainen istuu naisten kanssa rauhallisena ja vertaisena. Miesten kanssa Hallikainen toimii siten miestapaisesti, että hän erottaa jyrkemmin kuin Koivusalo miesten ja naisten maailman toisistaan kuten esimerkiksi konkreettisesti miesten ja naisten työt.

Kari Salmelaisen representoima maskuliinisuus erottaa jyrkästi miehet ja naiset toisistaan. Kuten Sanna Ojajärvi (1998a, 181) on tutkimuksessaan todennut, Kari Salmelainen esiintyminen on tulkittavissa niin, että hän todella näkee sukupuolet sekä eleiltään että äänenkäytöltään täydellisesti toisistaan poikkeavina kategorioina ja imitoi tällaista näkemäänsä. Naisia kohtaan Salmelainen on lempeä valloittaja, mutta miehiä kohtaan hän on kaveri, joka kuitenkin voi aina osoittaa olevansa parempi mies käyttämällä joskus myös häpäisemisen ja nolaamisen keinoja. Näillä tavoin Salmelaista voi kuvata hegemonisen maskuliinisuuden suoraviivaiseksi ylläpitäjäksi.

Tietysti on pohdittava sitä, ovatko nämä juontajat todellisia persoonia vai ohjelmiinsa liittyviä konstruktioita (Tolson 1996, 133). Konstruktivisuudessa kuitenkin keskeistä on se, että miehet ovat viihdeohjelmassa viihdyttäjiä. Ohjelmat ovat hyvin juontajavetoisia ja juontajien strategiana on pyrkiä viihdyttämään olemalla mahdollisimman mukavia, vitsikkaita ja kansanomaisia, mikä on televisiopersonalle usein tavanomaista (Tolmon 1996, 130). Juontajat valitsevat populaareja, tavallisia viihdyttämisen keinoja, joka merkitsee sukupuolia erottavien stereotyyppioiden runsasta käyttöä, koska ne sopivat ohjelmien kontekstiin ”liian hyvin”. Vasta tämän perustan jälkeen voi maskuliinisuuden diversiteetti elää ja tulla esille. Napakymppissä siihen jää hyvin vähän tilaa, mutta Tuttu juttu showssa jonkin verran enemmän.

Parisuhde on luonnollisesti ohjelmien keskeinen elementti ja ne rakentuvat heteroseksuaaliseen matriisiin varaan. Se merkitsee sukupuolten erottamista ja miehen ja naisen ilmeistä pyrkimystä heteroseksuaaliseen parisuhteeseen, josta tulee normi. Parisuhteen sisällöllisenä tavoitteena on

miehen ja naisen homogamia eli mahdollisimman suuri yhteensopivuus. Ohjelmat erovat kuitenkin muuten parisuhdeasetelmaltaan ja miesten ja naisten välisten suhteiden esilletuonniltaan. Napakymmissä representoidaan varsin selkeästi miesten ja naisten väliset erot. Ohjelman miesten ja naisten välisiin suhteisiin liittyvät diskurssit perustuvat hegemoniseen maskuliinisuuteen ja ensisijaisesti miehen patriarkaaliseen valtaan. Tämä merkitsee juontajan seksististä huumoria, sukupuolierojen stereotypologisointia ja essentialisointia. Koska Napakymmissä sukupuolet representoituvat erilaisiksi ja erillisiksi, ohjelmassa maskuliinisuuden representaatiot palautuvat moniin historiallisiin ja kulttuurisiin mieheyden sisältöihin kuten arkkityyppeihin, valloittavaan don juanismiin tai viime vuosadan lopulla muodostuneeseen käsitykseen miehestä perheensä elättäjänä.

Sen sijaan Tuttu juttu showssa tuodan esille puolisoitten yhteinen, jaettu ja päällekkäinliukuva kumppanuussuhde. Silloin miesten ja naisten välisillä eroilla ei jatkuvasti herkutella ja puhe niistä on näennäisen korrektia. Tätä voi selittää sillä, että ohjelman diskurseissa on läsnä jonkinlaisen feministisen yliminä eli naisten läsnäollessa miehet puhuvat ja toimivat sen mukaisesti, että sukupuolet ovat tasa-arvoisia ja tasavertaisia. Tämä on siis miesten puhetta naisten läsnäollessa ja voidaan myös ajatella, että se on puhetta Tuttu juttu shown yhdelle sisäiskatsojalle, joka on kuvitteellinen parisuhteessa tai siihen orientoituva miestään ja miehiä monitoroiva nainen. Sisäiskatsoja kuitenkin vaihtuu mieheksi, kun Tuttu jutun miehen ”pääsevät” kommunikoimaan keskenään, vitsailemaan ja pitämään hauskaa. Tällöin sisäiskatsojana on parisuhteessa elävä mies, joka on sisäistänyt pohjoismaisen tasa-arvoideologian ja sen merkityksen perheen arjessa, mutta jolla feministinen yliminä ”saa löysiä” kun mies pääsee kaveriporukkansa keskuuteen.

Suomalaiset parisuhdevisailut, Napakymppi ja Tuttu juttu show, representoivat hegemonista maskuliinisuutta eivätkä ne myöskään tuo esille keskusteluja miehen muutoksesta ja feminisoitumisesta. Tätä voidaan selittää erityisesti televisiolla ominaisilla piirteillä kuten viihteellisyydellä ja intiimisuuden tavoitteella, jotka korostuvat visailujen genressä. Koska tutkimukseni lähtökohta on yhteiskuntapoliittinen ja miestutkimuksellinen, tämä selitys on kuitenkin keskeneräinen ja siten ei hyväksyttävä. Televisio ja sen ohjelmisto toimiikin sukupuoliteknologiana, joka rakentaa niin maskuliinisuutta kuin feminiinisyttä ja kyseiset ohjelmat tarjoavat representaatioissaan varsin vähän variaatiota maskuliinisuudelle.

TUTKIMUSMATERIAALI

Napakymppi. Tuottaja Aarni Kuorikoski. Ohjaaja Sirpa Teräs. MTV-Viihde Oy.

7.9.1996	10.1.1998
14.9.1996	17.1.1998
21.9.1996	24.1.1998
28.9.1996	7.2.1998

Tuttu juttu show. Tuottaja ja ohjaaja Jouko Konttinen. TV 2 viihdeohjelmat.

5.9.1996	1.1.1998
19.9.1996	8.9.1998
26.9.1996	15.1.1998
3.10.1996	29.1.1998

LÄHTEET

Painetut lähteet

AARSETH, Helene (1994). Mannlige unnasluntare og kvinnelige innflytelsesformer. Teoksessa *Menns bilder og bilder av menn – en debattbok om menn og likestilling*. Toimittanut Knut Oftung. Likestillingsrådets publikasjoner, Nr 4, 1994. Oslo.

AHPONEN, Pirkkoliisa & MARTTINEN, Heli (1997). Parisuhde riskiyhteiskunnassa. Teoksessa *Riskikirja*. Toimittanut Pirkkoliisa Ahponen. SoPhi. Jyväskylä

ALASUUTARI, Pertti (1985). Pullon läpi näkyvä mies. Teoksessa *Miehen mallit*. Toimittaneet Seppo Helminen ja Merja Hurri. Kirjayhtymä. Hämeenlinna.

BADINTER, Elisabeth (1993). *Mikä on mies ? Vastapaino*. Tampere.

BARTHEL, Diana (1992). *When Men Put on Appearances: Advertising and the Social Construction of Masculinity*. Teoksessa *Men, Masculinity and the Media*. Toimittanut Steve Carig. Sage. Newbury Park.

BECK, Ulrich & BECK-GERNSHEIM, Elisabeth (1995). *The Normal Chaos of Love*. Polity Press. Cornwall.

BLY, Robert (1992). *Rautahannu. Matka miehuuteen*. Werner Söderström Osakeyhtiö. Juva.

BRAIDOTTI, Rosi (1994). *Nomadic Subject. Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. Columbia University Press. New York.

BROD, Harry (1987). *The Case for Men's Studies*. Teoksessa *The Making of Masculinities. The New Men's Studies*. Toimittanut Harry Brod. Alen & Unwin. Boston.

BUTLER, Judith (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge. New York.

CARRIGAN, Tim & CONNELL, Bob & LEE, John (1987). *Toward a New Sociology of Masculinity*. Teoksessa *The Making of Masculinities. The New Men's Studies*. Toimittanut Harry Brod. Allen & Unwin. Boston.

CONNELL, R.W. (1987). *Gender & Power: Society, The Person and Sexual Practices*. Polity Press. Norwich.

CONNELL, R. W. (1995). *Masculinities*. Polity Press. Cornwall.

De LAURETIS, Teresa (1987). *Technologies of Gender. Essays on Theory, Film, and Fiction*. Indiana University Press. Bloomington and Indiananapolis.

EASTHOPE, Antony (1990). *What A Man's Gotta Do. The Masculine Myth in Popular Culture*. Unwin Hyman. Boston.

ESKOLA, Jari & SUORANTA, Juha (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Jyväskylä.

FAIRCLOUGH, Norman (1997). Miten media puhuu. Vastapaino. Tampere.

FISKE, John (1990). Women and Quiz shows. Consumerism, patriarchy and resisting pleasures. Teoksessa Television and Women's culture. The politics of popular. Toimittanut Mary Ellen Brown. Sage. Sydney.

FISKE, John (1991). Television culture. Routledge. New York.

FORNÄS, Johan (1998). Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia. Vastapaino. Tampere.

FRANCK, Marketta (1997). Waatteen viesti ja wiettelys eli pukeutumisen historiaa kivikaudelta nykyaikaan. Nukke- ja pukumuseo. Tampere.

GIDDENS, Anthony (1992). The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Polity Press. Cornwall.

GIDDENS, Anthony (1995). Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Nykyajan jäljillä. Toimittaneet Ulrich Beck & Anthony Giddens & Scott Lash. Vastapaino. Tampere.

GILMORE, David D. (1990). Manhood in the Making. Cultural Concepts of Masculinity. Yale University Press. New York.

GLEDHILL, Christine (1997). Genre and Gender: The Case of Soap Opera. Teoksessa Representation. Cultural Representation and Signifying Practices. Toimittanut Stuart Hall. Sage. London.

GROSSBERG, Lawrence (1995). Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa. Vastapaino. Tampere.

HAASIO, Ari (1997). Kuka määrää kaapin paikan. Veli-Matti Pajari – tuhansien kysymysten mies. Treffi / Keski-suomalainen, 6.11.1997.

HAAVIO-MANNILA, Elina & KONTULA, Osmo (1993). Suomalaisten sukupuoliikäyttyymisen muutoksia 1971-1992. *Sociologia* 1/1993, s. 186-199.

HAAVIO-MANNILA, Elina & ROOS, J.P. (1998). Pidättyvyyden polven naisten ja miesten rakkaustyylejä. Teoksessa *Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*. Toimittaneet Matti Hyvärinen & Eeva Peltonen & Anni Vilkkö. Vastapaino. Tampere.

HALL, Stuart (1992). *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere.

HALL, Stuart (1997a). Introduction. Teoksessa *Representation. Cultural Representation and Signifying Practices*. Toimittanut Stuart Hall. Sage. London.

HALL, Stuart (1997b). The Work of Representation. Teoksessa *Representation. Cultural Representation and Signifying Practices*. Toimittanut Stuart Hall. Sage. London.

HAMMOND, Dorothy & JABLOW, Alta (1987). *Gilgamesh and the Sundance Kid: The Myth of Male Friendship*. Teoksessa *The Making of Masculinities. The New Man Studies*. Toimittanut Harry Brod. Alen & Unwin. Boston.

HELLSTEN, Iina (1998). *Monistettu Dolly. Johdatusta metafora-analyysiin*. Teoksessa *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Toimittaneet Anu Kantola, Inka Moring, Esa Väliverronen. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere.

HELSINGIN SANOMAT (3.11.1998). *Katsotuimmat TV-ohjelmat 26.10.-1.11.1998*.

HELVE, Helena (1996). ”Ystävämme kettu” ja uusi maailmankuva. Teoksessa *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Toimittaneet Leena Suurpää ja Pia Aaltojärvi. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Pieksämäki.

HEREK, Gregory M. (1987). On Heterosexual masculinity: Some Psychological Consequences of the Social Construction of Gender and Sexuality. Teoksessa *Changing Men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. Toimittanut Michael S. Kimmel. Sage. California.

HERKMAN, Juha & JOKINEN, Arto & LEHTIMÄKI, Markku (1995). Vanhan Aatamin uudet vaatteet ? Teoksessa Aatamin puvussa. Liaanilla Hemingwaysta Königiin. Toimittanut Mikko Lehtonen. Tampereen yliopisto, yleinen kirjallisuustiede, julkaisuja 28. Tampere.

HIETALA, Veijo (1990). Teeveen merkit. Television lukutaidon aakkoset. Oy Yleisradio Ab, opetusjulkaisut. Vaasa.

HIETALA, Veijo (1996). Ruudun hurmaa. Johdatus tv-kulttuuriin. Yle-opetusohjelmat. Jyväskylä.

HIETALA, Veijo (1997). Genreteoria ja formaalinen analyysi. Teoksessa Kanavat auki, televisiotutkimuksen lukemisto. Toimittaneet Anu Koivunen ja Veijo Hietala. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:61. Vammala.

HOIKKALA, Tommi (1993). Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus. Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus. Jyväskylä.

HOIKKALA, Tommi (1996a). Kova kimma + uusi jätkä. Lukiolaisten parisuhdeodotukset. Teoksessa Miehenkuvia, välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Toimittanut Tommi Hoikkala. Gaudeamus. Tampere.

HOIKKALA, Tommi (1996b). Lopuksi. Välähdys nuoresta miehestä Suomessa. Teoksessa Miehenkuvia, välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Toimittanut Tommi Hoikkala. Gaudeamus. Tampere.

HOIKKALA, Tommi (1996c). Tukkiestaranin pojanpoika. Teoksessa Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Toimittaneet Leena Suurpää ja Pia Aaltojärvi. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Pieksämäki.

HOLMBERG, Carin (1993). Det kallas kärlek. En socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par. Anamma Förlag. Uddevalla.

HUTTUNEN, Jouko (1994). Isyys ja miehisuus: isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa Ydinperheestä, yksilöllistyviin perheisiin. Toimittanut Juha Virkki. WSOY. Juva.

HUTTUNEN, Jouko (1998). Isästäkö äidin kaltainen vanhempi. Teoksessa Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteena. Toimittanut Leena Laurinen. Atena. Juva.

HYVÄRINEN, Matti & PELTONEN, Eeva & VILKKO, Anni (1998). Johdanto. Teoksessa Liikkuvat erot. Sukupuoli elämänkertatutkimuksessa. Toimittaneet Matti Hyvärinen & Eeva Peltonen & Anni Vilkkko. Vastapaino. Tampere.

HÄNNINEN, Jorma (1994). Seksitarinan pornografinen käsikirjoitus: minä sain, olen siis mies. Teoksessa Miehen elämää. Kirjoituksia miesten elämänkerroista. Toimittaneet J.P.Roos & Eeva Peltonen. Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura. Rauma.

HÄNNINEN, Jorma (1996). Miehiä katsellessa – koreilemattomia kansanmiehiä. Teoksessa Naisen naamio, miehen maski. Toimittaneet Marianna Laiho & Iris Ruoho. Kansan Sivistyön Liitto r.y. Tampere.

HÄNNINEN, Jorma (1997). Mr Finland ja miesruumiin estetiikka. Teoksessa Ruumiin siteet. Toimittanut Eeva Jokinen. Vastapaino. Tampere.

IKÄVALKO, Reijo (1993). Salmelaisen Karin parhaat Napakymppit. Gummerus. Jyväskylä.

ISOTALUS, Pekka (1996). Toimittaja kuvaruudussa. Televisioesiintyminen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Communication 5. Jyväskylä.

JACOBSON, Maja (1994). Kläder som språk och handling. Carlsson Bokförlag. Lund.

JALLINOJA, Riitta (1997). Moderni säädyllyisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset. Gaudeamus. Tampere.

JOHANSSON, Ella (1996). Fräcka ynglingar och rejäla karlar. Historiska maskuliniteter och moderna mansidentiteter. Nord Nytt. Nordisk Tidskrift för etnologi och folkloristik. Nr. 63, 1998, s. 89-102.

JOKINEN, Arja & JUHILA, Kirsi & SUONINEN, Eero (1993). Diskurssiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa *Diskurssianalyysin aakkoset*. Toimittaneet Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Vastapaino. Tampere.

JOKINEN, Arto (1998). Missä mies huutaa tänään ? Ajatuksia miehestä, miesliikkeestä ja miestutkimuksesta. *Naistutkimus* 1/1998, s. 34-36.

JOKINEN, Eeva (1996). Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. *Gaudeamus*. Tampere.

JOKINEN, Eeva & VEIJOLA, Soile (1990). Oman elämänsä turistit. *Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos*, Valtion painatuskeskus. Helsinki.

JOKINEN, Kimmo (1996). Kasvaminen ja oppiminen traditioiden jälkeen. Teoksessa *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Toimittaneet Leena Suurpää ja Pia Aaltojärvi. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Pieksämäki.

JULKUNEN, Raija (1992). *Hyvinvointivaltio käännekohdassa*. Vastapaino. Tampere.

JULKUNEN, Raija (1993). Suomalainen sukupuoli – esimoderni, moderni, toisenlainen moderni vai liian moderni. Teoksessa *Kestävyyskoe (kirjoituksia 90-luvun Suomesta)*. Toimittanut Kaj Ilmonen. Vastapaino. Tampere.

JULKUNEN, Raija (1994). Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*. Toimittaneet Anneli Anttonen & Lea Henriksson & Ritva Nätkin. Vastapaino. Tampere.

JUSTAD, Mark J. (1996). A Transvaluation of Phallic Masculinity: Writing With and Through the Male Body. *The Journal of Men's Studies*. Vol. 4, No. 4, s. 355-374.

KANGAS, Ilka (1995). ”Mä haluan olla rauhassa.” Lähentelyjen torjumisesta. Teoksessa *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Toimittaneet Sara Heinämää ja Sari Näre. *Gaudeamus*. Tampere.

KARISTO, Antti & TAKALA, Pentti & HAAPOLA, Ilkka (1998). Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. WSOY. Juva.

KARVONEN, Erkki (1991). Representaation politiikka ja sukupuolen tuotanto. *Sociologia*, 1/1991, s. 25-32.

KARVONEN, Erkki (1992). Odotusten struktuurit ja populaari representaatio. Fenomenologinen tutkielma sosiaalisista odotuksista ja niiden suhteesta populaarikulttuuriseen esittämiseen. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja, sarja A 80. Tampere.

KARVONEN, Erkki (1993). Koplataan, koplataan ! Eräs muotoilu artikulaatioteoriasta. *Tiedotustutkimus* 3/1993, s. 17-30.

KASKISAARI, Marja (1998). Rakkauden täyttymys. Seksuaaliset erot ja romanttinen rakkaus. Teoksessa *Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäntutkimuksessa*. Toimittaneet Matti Hyvärinen & Eeva Peltonen & Anni Vilkkö. Vastapaino. Tampere.

KEKÄLÄINEN, Markku & JOKIVUORI, Pertti & HEIKKILÄ, Kai (1995). Eroksen aika. Kirjayhtymä. Jyväskylä.

KERONEN, Päivi (1996). Ydinperhe – yhteiskunnan tukipylväs. Perheihanne 1940- ja 1950-luvun elämäntapaoppaissa. Teoksessa *Tradition edessä. Kirjoituksia perinteestä ja kulttuurista*. Toimittaneet Kaisu Kortelainen ja Sinikka Vakimo. Suomen kansantietouden tutkijain seura, Kultaneito I. Vantaa.

KIMMEL, Michael S. (1987a). Rethinking "Masculinity". *New Directions in Research*. Teoksessa *Changing Men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. Toim. Michael S. Kimmel. Sage. California.

KIMMEL, Michael S. (1987b). The Competitory "Crisis" of Masculinity in Historical Perspective. Teoksessa *The Making of Masculinities. The New Men's Studies*. Toimittanut Harry Brod. Allen & Unwin. Boston.

KIMMEL, Michael (1990). *After Fifteen Years: The Impact of the Sociology of Masculinity on the Masculinity of Sociology*. Teoksessa *Men, Masculinities & Social Theory*. Toimittaneet Jeff Hearn & David Morgan. Unwin Hyman. London.

KOIVUNEN, Anu (1995). *Isänmaan moninaiset äidinkasvot. Sotavuosien suomalaisten naisten elokuvan sukupuoliteknologia*. Suomen elokuvatutkimuksen seura. Turku.

KOIVUNEN, Anu (1997). *Feministisen kritiikin haaste mediatutkimukselle*. Teoksessa *Kanavat auki ! Televisiotutkimuksen lukemisto*. Toimittaneet Anu Koivunen & Veijo Hietala. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:61. Vammala.

KOIVUNEN, Anu & HIETALA, Veijo (1997). *Televisiota tutkimaan*. Teoksessa *Kanavat auki ! Televisiotutkimuksen lukemisto*. Toimittaneet Anu Koivunen & Veijo Hietala. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:61. Vammala.

KOKKONEN, Janina (1996). *Muoti ja katseen muuttuvat muodot*. Teoksessa *Silmä, näkökulmia visuaaliseen kulttuuriin*. Toimittanut Jukka Sihvonen. Turun yliopisto, Taiteiden tutkimuksen laitos, Elokuva- ja televisiotiede Sarja A, N:o 35. Turku.

KORPEINEN, Reijo (1996). *Timo Koivusalo. Koomikon kyöneleet*. Kirjayhtymä Oy. Hämeenlinna.

KORTTEINEN, Matti (1982). *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Otava. Keuruu.

KORTTEINEN, Matti (1992). *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hanki ja jää*. Hämeenlinna.

LEHTONEN, Mikko (1995). *Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen*. Vastapaino. Tampere.

LEHTONEN, Mikko (1996). *Merkitysten maailma. Kulttuuristen tekstintutkimusten lähtökohtia*. Vastapaino. Tampere.

LILJESTRÖM, Marianne (1996). Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Toimittanut Anu Koivunen & Marianne Liljeström. Vastapaino. Tampere.

LINKER, Kate (1995). Representaatio ja seksuaalisuus. Teoksessa Kuva ja vastakuva. Sukupuolen esittämisen ja katseen politiikka. Toimittanut Leena-Maija Rossi. Gaudeamus. Tampere.

LIPPONEN, Ulla (1996). Vitsikö vallan väline. Seksuaalisuhteet perhevitseissä. Teoksessa Vitsistä videoon. Uusia kirjoituksia nykyperinteestä. Toimittaneet Eeva-Liisa Kinnunen & Kaarina Koski & Riikka Penttilä & Minttu Pietilä. Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura. Rauma.

LOLAND, Sigmund (1994). Menn og idrett. Teoksessa Menns bilder og bilder av menn. En debattbok om menn og likestilling. Toimittanut Knut Oftung. Likestillingsrådets publikasjoner Nr 4, 1994. Oslo.

LORBER, Judith & FARRELL, Susan A. (1991). Principles of Gender Construction. Teoksessa The Social Construction of Gender. Toimittaneet Judith Lorber & Susan A. Farrell. Sage. California.

LYMAN, Peter (1987). The Fraternal Bond as a Joking Relationship: A Case Study of the Role of Sexist Jokes in Male Group Bonding. Teoksessa Changing Men. New Directions in Research on Men and Masculinity. Toimittanut Michael S. Kimmel. Sage. California.

LÖFSTRÖM, Jan (1998). Changing Conceptions of Gender Polarity in Finland: From Rural to Urban Culture. Teoksessa Gender and Folklore. Perspectives on Finnish and Karelian Culture. Toimittaneet Satu Apo & Aili Nenola & Laura Stark-Arola. Finnish Literature Society. Studia Fennica, Folkloristica 4. Jyväskylä.

MAFFESSOLI, Michel (1995). Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Gaudeamus. Tampere.

MESSNER, Michael (1987). The Life of a Man's Seasons: Male Identity in the Life Course of the Jock. Teoksessa Changing Men. New Directions in Research on Men and Masculinity. Toimittanut Michael S. Kimmel. Sage. California.

MESSNER, Michael A. (1992). *Power at Play. Sports and the Problem of Masculinity*. Beacon Press. Boston.

MISHKIND, Marc E. & RODIN, Judith & SILBERSTEIN, Lisa R. & STRIEGEL-MOORE, Ruth H. (1987). *The Embodiment of Masculinity. Cultural, Psychological, and Behavioral Dimensions*. Teoksessa *Changing Men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. Toimittanut Michael S. Kimmel. Sage. California.

MORGAN, David H. J. (1992). *Discovering Men*. Routledge. London.

MORGAN, David (1993). *You Too Can Have a Body Like Mine: Reflections on the Male Body and Masculinities*. Teoksessa *Body Matters: Essays on the Sociology of the Body*. Toimittaneet Sue Scott and David Morgan. The Falmer Press. Hong Kong.

MÄÄTTÄ, Kaarina (1994). *Rakkausskeemaa muokkaavat rakkauskäsitykset korkeakouluopiskelijoilla, I osa*. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä. 20. Rovaniemi.

MÄÄTTÄ, Kaarina (1995). *Kumppanin valinta rakkausskeemaa muokkaavana kokemuksena, II osa*. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä. 21. Rovaniemi.

NARDI, Peter M. (1992). *"Seamless Souls": An Introduction to Men's Friendship*. Teoksessa *Men's Friendship*. Toimittanut Peter M. Nardi. Sage. Newbury Park.

NIKLANDER, Hannu (1985). *Kirjojen ja elämän macho ja Don Juan*. Teoksessa *Miehen mallit*. Toimittaneet Seppo Helminen ja Merja Hurri. Kirjayhtymä. Hämeenlinna.

NIKUNEN, Kaarina (1996a). *Naisellisuuden naamiot. Kuva, katse ja representaation politiikka*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisu A 89/1996. Tampere.

NIKUNEN, Kaarina (1996b). *Ruudun sukupuoli*. Teoksessa *Nainen viihteenä, mies viihdyttäjänä – viihtyykö katsoja ?* Toimittaneet Kaarina Nikunen & Iris Ruoho & Katja Valaskivi. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja. Sarja A.1/1996.

NIKUNEN, Kaarina & RUOHO, Iris & VALASKIVI, Katja (1996). Valtakunnan viralliset viihdyttäjät. Teoksessa Nainen viihteenä, mies viihdyttäjänä – viihtyykö katsoja ? Toimittaneet Kaarina Nikunen & Iris Ruoho & Katja Valaskivi. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja. Sarja A.1/1996.

NURMI, Hannu (1984). Niccolo Machiavelli. Teoksessa Poliitiikan teorian klassikoita. Toimittanut Jukka Kanerva. Gaudeamus. Hämeenlinna.

NYKYRI, Tuija (1996). Omassa tilassa, toisten kanssa. Naisen discoruumiillisuuden tilallista tematisointia. Teoksessa Ruumiita. Ruumiista, ruumiillisuudesta, kehosta, kehollisuudesta. Toimittanut Riikka Koikkalainen. JYY julkaisusarja n:o 39. Jyväskylä.

NÄRE, Sari (1995). Pornografiakeskustelusta bordellikeskusteluun. Kaupallinen seksi vietti- ja rakkauseetoksen taitelukenttänä. Teoksessa Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Toimittaneet Sara Heinämää ja Sari Näre. Gaudeamus. Tampere.

NÄRÄNEN, Pertti (1996a). Audiovisuaalisen kulttuurin apukoulu. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja B, 2/96.

NÄRÄNEN, Pertti (1996b). Sarasvuo ja Rantalainen – täydellistä miehekkyyttä. Teoksessa Naisen naamio, miehen maski. Katse ja sukupuoli mediakuvassa. Toimittaneet Marianna Laiho & Iris Ruoho. Kansan Sivistystyön Liitto KSL r.y. Tampere.

NÄTKIN, Ritva (1997). Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Gaudeamus. Tampere.

OJAKANGAS, Mika (1994). Miehen onni ? Teoksessa Miehen elämää. Toimittaneet J.P. Roos ja Eeva Peltonen. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Rauma.

OJAJÄRVI, Sanna (1996a). ”Jos toi sun äijäs olis nainen...”. Naisellisen ja miehekkään rajat suomalaisessa parisuhdevisailussa. Tiedotustutkimus 2/1996, s. 6-19.

OJAJÄRVI, Sanna (1998a). Sukupuolten representaatiot parisuhdevisailuissa. Teoksessa Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Toimittaneet Anu Kantola, Inka Moring, Esa Väliverronen. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere.

PAANANEN, Seppo (1996). Varjoja maisemassa. Teoksessa *Miehenkuvia, välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa*. Toimittanut Tommi Hoikkala. Gaudeamus. Tampere.

PIRINEN, Riitta (1998). Liikkuva nainen ja jähmeä mies. Sukupuolten rakentuminen painonnostosta ja naisten kypistä kertovissa artikkeleissa. *Naistutkimus* 2/1998, s. 16-31.

PLECK, Joseph H. (1987). The theory of Male Sex-Role Identity: Its Rise and Fall, 1936 to the Present. Teoksessa *The Making of Masculinities. The New Men's Studies*. Toimittanut Harry Brod. Allen & Unwin. Winchester.

POHJOLA-VILKUNA, Kirsi (1995). Eros kylässä. Maaseudun luvaton seksuaalisuus vuosisadan vaihteessa. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Mikkeli.

POUTA, Hellevi (1994). Joel Hallikainen. Kuurankukka. Gummerus. Jyväskylä.

PURRA, Pia (1994). Yksi avioliitto – kaksi tarinaa. Sukupuoli ja kieli erään avioparin omaelämänkerroissa. Teoksessa *Miehen elämää*. Toimittaneet J.P. Roos ja Eeva Peltonen. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Rauma.

PURRA, Pia (1998). ”Eikö se ennen vanhaan tämä homma mennyt jotenkin toisin päin.” Heteroseksuaalisia kohtaamisia naisten ja miesten omaelämänkerroissa. Teoksessa *Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäntutkimuksessa*. Toimittaneet Matti Hyvärinen & Eeva Peltonen & Anni Vilkkö. Vastapaino. Tampere.

RANTALAIHO, Liisa (1994). Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*. Toimittaneet Anneli Anttonen & Lea Henriksson & Ritva Nätkin. Vastapaino. Tampere.

RANTANEN, Teemu (1998). Kotityön maskuliiniset kehykset. *Naistutkimus* 1/1998, s. 17-33.

RAUTALA, Helena (1987). Jumala siunatkoon sikiötäni kuitenkin. Havaintoja suomen kielen piilogenuksesta. Teoksessa *Isosuinen nainen. Tutkielma naisesta ja kielestä*. Toimittanut Lea Laitinen. Yliopistopaino.

REIMER, Bo (1994). *The Most Common of Practices. On Mass Media use in Late Modernity.* Almqvist & Wiksell International. Kungälv.

ROOS, J.P. & PELTONEN, Eeva (toimittaneet), (1994). *Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäntarinoista.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Rauma.

ROOS, J.P. (1994). *Kuinka hullusti elämä on meitä heitellyt – suomalaisen miehen elämän kurjuuden pohdiskelua.* Teoksessa *Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäntarinoista.* Toimittaneet J.P. Roos & Eeva Peltonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Rauma.

RUOHO, Iris (1996). *Mies – tosimies – Fitz.* Teoksessa *Naisen naamio, miehen maski. Katse ja sukupuoli mediakuvassa.* Toimittaneet Marianna Laiho & Iris Ruoho. Kansan Sivistystyön Liitto KSL r.y. Tampere.

RUOHO, Iris (1997). *Perhesarja lajityyppinä. Ruusun aika ja perheen artikulaatio.* Teoksessa *Kanavat auki. Televisiotutkimuksen lukemisto.* Toimittaneet Anu Koivunen ja Veijo Hietala. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:61. Vammala.

SAARIKANGAS, Kirsi (1989). *”Onnelliset omat kodit” – 1940-luvun tyyppitalot ja niiden sosiaali- ja aatehistoriallista taustaa.* Taidehistoriallisia tutkimuksia n:o 10. Taidehistoria seura.

SACO, Diana (1992). *Masculinity as Signs. Poststructuralist Feminist Approaches to the Study of Gender.* Teoksessa *Men, Masculinity and the Media.* Toimittanut Steve Craig. Sage. Newbury Park.

SARMAJA, Heikki (1996). *Turpaanvetäjä.* Teoksessa *Miehenkuvia, välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa.* Toimittanut Tommi Hoikkala. Gaudeamus. Tampere.

SHERROD, Drury (1987). *The Bond of Men: Problems and Possibilities in Close Male Relationships.* Teoksessa *The Making of Masculinities. The New Men's Studies.* Toimittanut Harry Brod. Allen & Unwin. Boston.

SIHVONEN, Jukka (1996). Jääkiekko – Viehätys, myytti ja kohtu. Teoksessa *Silmä, näkökulmia visuaaliseen kulttuuriin*. Toimittanut Jukka Sihvonen. Turun yliopisto, Taiteiden tutkimuksen laitos, Elokuva- ja televisiotiede Sarja A, N:o 35. Turku.

SILTALA, Juha (1994). *Miehen kunnia. Modernin miehen taistelu häpeää vastaan*. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu.

SIMPSONS, Mark (1994). *Male Impersonators. Men Performing Masculinity*. Routledge. New York.

SIPILÄ, Jorma & TIIHONEN, Arto (toimittaneet) (1994). *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Vastapaino. Tampere.

SIPILÄ, Jorma (1994). *Miestutkimus –säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa*. Teoksessa *Miestä rakennetaan maskuliinisuuksia puretaan*. Toimittaneet Jorma Sipilä & Arto Tiihonen. Vastapaino. Tampere.

SIPILÄ, Petri (1998). *Sukupuolitettu ihminen – kokonainen etiikka. Onko sukupuoli oikein ?* Gaudeamus. Tampere.

SLATER, Don (1997). *Kodin valokuvat digitaalisessa kulttuurissa*. *Tiedotustutkimus* 20 (1997) 3/1997, s. 25-39.

SOIKKELI, Markku (1996). *Veljeys, veljeys ja veljeys. Miesten välisen homososiaalisuuden arkkityypit*. *Kulttuuritutkimus* 13 (1996): 3, s. 15-24.

SPANGLER, Lynn C. (1992). *Buddies and Pals. A History of Male Friendship on Prime-Time Television*. Sage. Newbury Park.

SPIELBERG, Warren E. (1993). *Why Men Must Be Heroic*. *The Journal of Men's Studies*. Vol 2, No 2, 1993, s 173-188.

SULKUNEN, Pekka & ALASUUTARI, Pertti & NÄTKIN, Ritva & KINNUNEN, Merja (1985). *Lähiöravintola*. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu.

SUOMEN KIELEN PERUSSANAKIRJA (1994). Osat I ja III. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Painatuskeskus Oy. Helsinki.

SUONINEN, Eero (1993). Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. Toimittaneet Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Vastapaino. Tampere.

THAGAARD, Tove (1997). Gender, Power, and Love: A Study of Interaction between Spouses. Acta Sociologica. Volume 40, s. 357-376.

TIIHONEN, Arto (1994). Urheilussa kilpailevat maskuliinisuudet. Teoksessa Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan. Toimittaneet Jorma Sipilä & Arto Tiihonen. Vastapaino. Tampere.

TIIHONEN, Arto (1996). Ikuisesti urheileva poika eli mistä on 'kunnon miehet' tehty? Teoksessa Miehenkuvia, välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Toimittanut Tommi Hoikkala. Gaudeamus. Tampere.

TIGERSTEDT, Christoffer (1994). Kotityöt ja isyys uusina projekteina? Teoksessa Miehen elämää. Toimittaneet J.P. Roos & Eeva Peltonen. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Rauma.

TOLKKI-NIKKONEN, Mirja (1990). Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mitä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen. Gaudeamus. Helsinki.

TOLSON, Andrew (1996). Mediations. Text and Discourse in Media Studies. Arnold. London.

TUOHINEN, Titta (1996). Isät, pojat ja pärjäämisen henki. Teoksessa Miehenkuvia, välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Toimittanut Tommi Hoikkala. Gaudeamus. Tampere.

VALASKIVI, Katja & NIKUNEN, Kaarina & RUOHO, Iris (1996). Vahvoja naisia ja miehenpuolikkaita. Teoksessa Nainen viihteenä, mies viihdyttäjänä – viihtyykö katsoja? Toimittaneet Kaarina Nikunen & Iris Ruoho & Katja Valaskivi. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja. Sarja A.1/1996.

WELLMAN, Barry (1992). Men in Networks: Private Communities, Domestic Friendship. Teoksessa Men's Friendship. Toimittanut Peter N. Nardi. Sage. Newbury Park.

WEST, Candace & ZIMMERMAN, Donald H. (1987). Doing Gender. Gender & Society, Vol 1 No 2, s. 125-151.

WEST, Candace & ZIMMERMAN, Don H. (1991): Doing Gender. Teoksessa The Social Construction of Gender. Toimittaneet Judith Lorber & Susan A. Farrell. Sage. California.

WIENKE, Chris (1998). Negotiating the Male Body: Men, Masculinity, and Cultural Ideas. The Journal of Men's Studies. Vol 6, No 2, 1998, s. 255-282.

VIRKKI, Juha (1992). Ruudintuhlaajapoikien kotiinpaluu. Maskuliinisuus kolmessa 80-luvun buddypoliisielokuvassa. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos. Työpapereita nro 70.

VIRKKI, Juha (1995). Miestutkimuksen kaksi linjaa. Naistutkimus 2/1995, s. 75-78.

WOOD, Julian (1987). Groping Towards Sexism: boys' sex talk. Teoksessa Gender and Generation. Toimittaneet Angela McRobbie & Mica Nava. MacMillan Education Ltd. Hong Kong.

Painamattomat lähteet

OJAJÄRVI, Sanna (1996b). Suomalainen parisuhdevisailu. Sukupuolen tuottaminen Tosihemmoissa, Napakympissä ja Tutussa jutussa. Viestinnän pro gradu, maaliskuu 1996. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta.

OJAJÄRVI, Sanna (1998b). Televisioutisista talk show –ohjelmiin – juontajaparit sukupuolen tuottajina. Kirjallinen yhteenveto luennosta Mediatutkimuksen päivillä 9.1.1998 Tampereella.